МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ І СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

ДОШКІЛЬНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ІННОВАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської студентської конференції

30 травня 2025 року

м. Івано-Франківськ
2025

УДК 373.2+376-056.3:316.422(082)
Д 55

Рекомендовано до друку рішенням кафедри теорії та мктодики дошкільної і спеціальної освіти (протокол № 16 від 3 червня 2025 року) та вченою радою педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 12 від 19 червня 2025 р.)

Рецензенти:
Олена КОЛОСОВА – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти, заступниця декана з навчальної роботи факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Оксана ЦЮНЯК – доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з наукової роботи педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Д 55 Дошкільна та спеціальна освіта в умовах модернізації: проблеми, інновації, перспективи: збірник матеріалів Всеукраїнської студентської конференції. 30 травня 2025 р. (електронне видання) укладачі Н.В.Захарасевич, М.В.Матішак; За заг. ред. Л.О. Мацук. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. 277 с.

Збірник містить матеріали наукових доповідей всеукраїнської студентської конференції, метою якого є обговорення сучасних тенденцій та перспектив дошкільної та спеціальної освіти, аналізу актуальних досліджень та напрацювань у сфері навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку, об’єднання зусиль фахівців дошкільної освіти для вирішення стратегічних завдань подальшого розвитку галузі, виокремлення актуальних питань системи освіти для дітей з особливими освітніми потребами в сучасних реаліях. Матеріали конференції будуть корисними аспірантам, здобувачам вищої освіти, вихователям ЗДО.

Відповідальність за наукову коректність і оригінальність текстів несуть автори.

© Кафедра теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, 2025
© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025

ЗМІСТ

❖ Секція 1. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

СІЩУК Христина. Сенсорно-пізнавальні основи формування навичок безпечної поведінки старших дошкільників у дидактико-розвивальному просторі ЗДО……..10

ДЕМЯНЕК Ольга. Формування медіаграмотності дітей дошкільного віку у співпраці вихователя ЗДО і батьків……..15

МУСЬКО Роксолана. Агресивність у дошкільному віці: шляхи подолання засобами педагогічного впливу……18

БОДНАР Марія, КІТЛЕР Галина, МАКАР Вікторія, ТАРНАВСЬКА Яна. Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей дошкільного віку у гуртковій роботі з нетрадиційного малювання……...22

ДИДИЧИН Анна, ХІМИЧ Яна. Формування творчих здібностей обдарованих дітей в зображувальній діяльності…….25

ВОВЧАК Ірина. Формування природничої компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі проведення екологічних стежин……28

ЛОЙКО Андріяна. Формування акторських здібностей дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності……..31

КУПЦЬО Мар'яна. Використання кілець Луллія в мовленнєвій діяльності дітей старшого дошкільного віку…….....33

ПЛАЗИНСЬКА Катерина. Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх вихователів ЗДО: мовленнєвий аспект……...36

МАРКІВ Віра. Літературна спадщина Дніпрової Чайки та Марійки Підгірянки в моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку……..39

ВАСІЛЬЄВА Юлія. Формування мистецької компетентності в дітей старшого дошкільного віку в закладі освіти……....42

МАКОВСЬКА Діана. Ігрові технології як засіб формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку……...45

КОМАНІЦЬКА Світлана. Ейдетика як ефективний засіб розвитку логіко-математичних здібностей у дітей дошкільного віку……..49

ДОВІРАК Мар'яна. Особливості формування національно-патріотичних якостей у дітей старшого дошкільного віку……53

ЖОВНІРЧИК Ірина. Теоретичні засади розвитку творчого зв'язного мовлення дошкільників……56

ЗЯЯ Марта. Взаємозв'язок ігрової та мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку……59

ТИМЧУК Віра. Соціально-фінансова грамотність дітей дошкільного віку: теоретичний аналіз……62

КУЦЕНКО Тетяна. Використання досвіду козацької педагогіки у формуванні основ моральної особистості старших дошкільників……....66

МАЗУР Богдана. Дитяча субкультура у моделюванні освітнього простору для старших дошкільників……72

МАКАРОВА Мілана. Теоретичні аспекти морального виховання старших дошкільників засобами української народної казки……...……77

КЛИМ Оксана. Формування професійної компетентності вихователів в сучасних закладах дошкільної освіти України……84

ФЕДОРЧУК Діана. Робота з обдарованими дітьми в умовах сучасного дошкільного закладу……..86

ТУРКЕВИЧ Дарина. Театралізована діяльність як чинник розвитку особистості дітей дошкільного віку……..…90

ДІДУХ Зоряна. Порівняльний аналіз моделей дошкільної освіти України та Німеччини……..93

КРАВЧУК Анастасія. Народна гра у формуванні особистості старших дошкільників…….96

ГРИЦАК Тетяна. Особистість вихователя сучасного закладу дошкільної освіти……100

ГУЛЯЙГРОДСЬКА Вероніка. Розвиток емоційного інтелекту дошкільників як педагогічна проблема……..104

ГИМБУРИЧ Тетяна. Цифрові дидактичні матеріали в освітній взаємодії з дітьми дошкільного віку…….….106

КОС Наталія. Програма MR.LEADER як простір розвитку лідерського потенціалу дітей дошкільного віку……...…..110

ШУЛЕПА Ангеліна. Сучасні підходи до формування культури здоров'я в дошкільників старшого віку…….……..112

ЗОРІЙ Вікторія. Економічне виховання дошкільників: бар'єри на шляху до фінансової грамотності……..…….114

МАКАР Вікторія. Методика брейн-фітнесу як засіб когнітивного розвитку дітей дошкільного віку……..……..118

КУЛИК Михайло. Мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами української дитячої літератури……..122

❖ **Секція 2. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

ПІДКАМІННА Галина. Використання інноваційних технологій в мовленнєвій діяльності дітей старшого дошкільного віку…….……..126

БЕРДАН Ганна. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами кругів Луллія……..……..129

БУКАРТИК Софія. Використання сучасних образотворчих технік у ЗДО: практичний досвід і педагогічні можливості……..……..132

СВИРИДА Уляна. Сутність та історія розвитку STEM-освіти……..…..134

❖ Секція 3. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

ГАРКУШЕНКО Анастасія. Відновлення комунікативної функції мовлення при дитячій афазії засобами казкотерапії…….137

ЮРИМ Оксана. Формування словника дітей з моторною алалією як важливий напрям корекційної роботи……...…….140

ГАВРИЛУЦА Діана. Логопедичний супровід сімей, що виховують дитину з мовленнєвими порушеннями: формування партнерської взаємодії……142

ЛУЩ Ольга. Особливості ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення……..……146

БОДНАР Іванна. Значення логоритміки в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення……..149

ГРЕЩУК Марія. Сучасний стан використання ТЗН у процесі ознайомлення дошкільників з українськими народними казками…….….152

РОСОХА Альбіна. Особливості психолого-педагогічної характеристики дітей дошкільного віку із заїканням……...…156

ЖУКОВСЬКА Анастасія. Формування комунікативних навичок дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ засобами ігрової діяльності та су-джок терапії……....160

РОНЧКА Діана. Алалія як форма комплексного порушення мовлення дітей дошкільного віку……..164

МАЄНТА Галина. Характеристика принципів, методів та засобів розвитку зв'язного мовлення дошкільників із ЗНМ……...…..168

БУБЛИК Соломія. Особливості становлення емоційної сфери дітей дошкільного віку з нормотиповим розвитком……...…172

ДЯДЮК Юлія. Методи та прийоми виховання культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку……176

ЛУЦЕНКО Альона. Роль натуралістичних поведінкових підходів у корекції комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей з розладом аутистичного спектра……..……180

МІХНОВА Дарина. Формування соціально-комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища…….…..183

РАБІЙЧУК Мар'яна. Методологічні підходи до корекції ФФНМ у дітей дошкільного віку……..185

ШЕВЧУК Наталія. Вплив інтелектуальних порушень на комунікативну діяльність дитини дошкільного віку……..189

ЯРМОЛА Надія. Особливості розвитку інклюзивної освіти у Великій Британії…….192

ШУЛЯТИЦЬКА Ірина. Теоретичні аспекти проблеми адаптації дітей із порушеннями мовлення в інклюзивному просторі……...195

ПЕЦКА Тетяна. Умови підвищення ефективності логопедичної роботи в умовах дистанційного навчання…….198

КУРИЛО Марія. Інклюзивні методики навчання, спрямовані на розвиток зв'язного мовлення у дітей з порушеннями мовлення……..……202

ЛІСКОВАЦЬКА Марія. Роль логопедичної діагностики у визначенні рівня підготовки до школи дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення……...205

ЛЕСІВ Анастасія. Вплив заїкання на мовленнєву активність у сюжетно-рольовій грі……...207

❖ Секція 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЛОШТИН Діана. Психолого-педагогічна підтримка вихованців ЗДО та їх батьків в умовах воєнного стану…….....212

ГОШОВСЬКА Катя. Використання ігор та вправ для зниження тривожності дітей дошкільного віку в ЗДО……..216

ШАПОВАЛОВА Анна. Зниження стресу у дітей молодшого дошкільного віку засобами арт-терапії…….220

МИГОВИЧ Христина. Формування у майбутніх вихователів ЗДО психо-емоційної компетентності…….…..223

МИКУЛЯК Христина. Профілактика професійного вигорання вихователів ЗДО: ресурси та стратегії…….227

ДИДИЧИН Анна. «Майндфулнес» як техніка підтримки психологічного здоров’я вихователів ЗДО……...230

ІВАСИШИН Валентина. Зміст і форми психолого-педагогічного просвітництва сімей дітей дошкільного віку…….....235

КАЗБЕКОВА Наталія. Характеристика поняття «соціалізація дітей дошкільного віку» у психолого-педагогічній літературі……...…...238

ЛИТВИН Ольга. Механізми підтримки обдарованості в дошкільному віці: психолого-педагогічний аспект…….….240

ТАРНАВСЬКА Яна. Психолого-педагогічні аспекти збереження ментального здоров'я вихователів ЗДО……243

СТЕЦЬ Анна. Використання оздоровчих технологій терапевтичного спрямування у роботі з дошкільниками……247

КІТЛЕР Галина. Психолого-педагогічний супровід дитини в умовах втрати близької людини……..252

❖ Секція 5. КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ЗДО ТА ПШ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

ШИКУТА Андрій. Наступність у формуванні природничої компетентності у дітей дошкільного та шкільного віку…….…..255

ЧЕМНА Христина. Формування у дітей старшого дошкільного віку психологічної готовності до навчання в школі…….….258

❖ Секція 6. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

ДАНИЛЮК Соломія. Креативність магістрів спеціальності 011 Освітні педагогічні науки…….261

КІТЛЕР Галина. Використання технік тайм-менеджменту майбутніми фахівцями дошкільної освіти в процесі професійного становлення……...…264

СОБЧУК Назар. До проблеми формування інформативно-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах магістратури…….267

БАРАН Іванна. Сюжетно-рольова гра як засіб соціалізації та комунікативного розвитку старших дошкільників……...269

КІТЛЕР Надія. Використання методу Марії Монтессорі в розвитку сенсорної сфери дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ……..272

ГОЛІНЕЙ Катерина. Формування культури поведінки дітей старшого дошкільного віку у природі…….274

Секція 1. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

СЕНСОРНО - ПІЗНАВАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ УДИДАКТИКО - РОЗВИВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ЗДО

Христина СІЩУК
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лисенко Н.В.,
доктор педагогічних наук, професор

Актуальність проблеми. Збагачення і систематизація набутих ними знань у сучасному освітньому середовищі ЗДО спирається на їхню самостійну діяльність у різних сферах і видах діяльності згідно БКДО України (2021) та чинних програм МОіН України.

Оскільки в історичній ретроспективі чітко простежуються фундаментальні принципи, які педагоги втілюють і в сучасній дошкільній освіті - «навчатися способів пізнання», «навчатися самостійно діяти», «навчатися відчувати і відтворювати», «навчатися взаємодіяти» та ін., пошуки способів їхньої успішної реалізації в сучасних умовах рзглядаємо чинниками, які актуалізують порушену нами проблему наукової роботи.

Мету статті убачаємо в тому, щоб, проаналізувавши думки відомих дослідників, в яких порушені важливі для нас твердження, розглянути їх теоретичними засадами і довести важливість окремих методологічних підходів та їхні особливості за умови втілення у діяльність педагогів ЗДО з формування основ практичних навичок безпечної поведінки дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного змісту. Відповідно до актуальності порушеної нами проблеми та мети статті, спершу розглянемо твердження відомої дослідниці нашої проблеми Е.Д. Айрес, яка набула поширення в американській педагогіці - домінантною вимогою до змісту дошкільного виховання має стати надання можливості кожній дитині самостійно пізнавати, здобувати знання, постійно їх актуалізувати та втілювати в реальні життєві ситуації / 1/.

Проблеми дослідження різних особливостей сенсорних процесів, які є необхідною основою для формування практичних навичок, започаткували у

своїх працях й інші вчені, представники зарубіжної педагогіки і психології - Р. Верас, М. Блэкберн, Э.Левин, Т. Фей, А. Томас та ін. /2/.

Щодо наукового пошуку українських педагогів і психологів з нами проблеми у контексті формування сенсорних процесів у дітей дошкільного віку, визначаємо такий їхній провідний напрям - формування здатності дітей навчатися впродовж життя в різних суспільних умовах, утім , і в суспільстві сталого розвитку.

Саме цією стратегією зініційовано тенденцію щодо оновлення змісту та стратегії Базового компонента дошкільної освіти зі змінами та доповненнями від 12.01.2021 року та Закону України «Про дошкільну освіту» від 06.07.2024 року, який має набрав чинності з початку 2025року / 6 / .

Основною передумовою для перманентного оволодіння дітьми практичними навичками, дослідники розглядають розвиток когнітивної сфери. Вона обумовлює функціонування всіх процесів пізнання дитиною природного і соціального довкілля. Цей розвиток започатковується в ранньому віці дітей в провідній діяльності - у грі. Вона є своєрідною школою реального життя, в якій дитина вчиться спілкуватися, мислити, пізнавати, досліджувати та втілювати свої знання у різні види діяльності в повсякденному житті.

Відповідно, важливо стимулювати природне прагнення дитини пізнавати світ засобами спеціально створеного дидактико - розвивального простору, в якому ігровий куток (локація) посідає особливе місце. Її функції полягають у тому, щоб посилити інтерес кожної дитини до формування практичних сенсорно - пізнавальних навичок, які в різних видах життєдіяльності є основою для практичних навичок їх безпечної поведінки.

Оскільки мета статті полягає в тому, щоб на основі теоретичного обґрунтування важливості впливу дидактико - розвивального простору ЗДО на пошук способів ефективного формування практичних сенсорно-пізнавальних навичок, розглянемо їхню характеристику.

Період дошкільного дитинства є особливою стадією розвитку дитини, всіх органів і систем її організму, функцій головного мозку - наголошують А. Біне, А. Богуш, О. Кононко та ін. / 5 /. Соціальний, психічний і фізичний розвиток відбуваються набагато інтенсивніше, а кожна набута навичка демонструє високу динаміку ***пізнавальної активності*** - самостійну, ініціативну діяльність дитини, яка спрямована на пізнання навколишнього (прояв допитливості) й зумовлену прагненням розв’язати пізнавальне завдання у конкретних життєвих ситуаціях (прояв готовності до практичної діяльності).

Відповідно, пізнавальна активність і є пізнавальною діяльністю, тобто процесом відображення у психіці дитини тих предметів та явищ навколишнього

світу, на ґрунті яких і формуються її знання, формуються мета і мотиви різних видів діяльності, оскільки:

- посилюється працездатність нервової системи;
- поглиблюються безпосередні контакти з об”єктами природного та соціального довкілля;
- зростає обсяг знань про природу, культуру, професії дорослих та ін.;
- активно формується не лише наочно-дійове, а й логічне та критичне мислення, вдосконалюються сприймання, запам’ятовування, відтворення та інші психічні процеси;
- удосконалюється координація рухів, їхня диференціація у верхніх і нижніх кінцівках;
- стрімко розвивається емоційна сфера, формуються вищі моральні почуття, а також з”являються нові потреби та інтереси.

Е. Келер наводить ***низку особливостей - важливих характеристик*** зони актуального розвитку дошкільника, коли всі дії спрямовуються на перехід до зони найближчого розвитку, а правильно організований розвиток дитини закладає передумови для дослідницьких дій [2, с. 67-68]. Вони ґрунтуються на тісному взаємозв’язку людського буття із предметно - маніпулятивною діяльністю[2, с. 76]. Її основними показниками є пізнавальна активність та пізнавальні інтереси, які слід чітко мотивовувати та допомагати дитині їх реалізувати у різних видах самостійної діяльності.

Відповідно до зазначеного вище, основне завдання педагога ЗДО убачаємо в тому, щоб створити сприятливі умов для саморозвитку дитини, в якому будуть удосконалюватися її практичні навички з пізнавальної діяльності під впливом допитливості, шляхом посилення позитивної внутрішньої мотивації та стійкості інтересу до ознайомлення з навколишнім. Відповідно, в освітній лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» (БКДО, 2021) в практичній роботі педагогами рекомендовано застосовувати різні ***методи і засоби впливу на розвиток пізнавальної активності / 6 /*** . А це:

- формування аналітико - синтетичних навичок на основі встановлення причинно-наслідкових, часових і послідовних зв’язків;
- розвиток навичок порівняння і зіставлення;
- формування навичок моделювання, проєктування, експериментування та конструювання;
- навчання дітей способів правильно формулювати запитання, вдало використовувати повтореннння, тощо.

Добір методів і прийомів формування пізнавальної активності, які застосовує педагог на різних заняттях, особливо у нетрадиційних формах

колективної діяльності, повинні відповідати рівню сформованості пізнавальних здібностей дітей, а також створювати сприятливі умови для їхньої активної участі у розвивальних процесах задля досягненння очікуваних результатів.

У такий спосіб актуалізується впровадження собистісно-орієнтованого підходу до процесу формування практичних сенсорно-пізнавальних навичок дітей старшого дошкільного віку.

У його контексті центральне місце посідає удосконалення способів взаємодії педагога з кожною дитиною, як особливий тип, що створює сприятливі умови для всебічного розвитку та особистісного зростання. За визначенням Н. Грами, цього вимагають цілі навчання, які полягають в підготовці дитини до майбутньої самостійної трудової діяльності. Відтак, основна мета педагога - становлення самостійності дитини розуміння, прийняття і розвиток її індивідуальності [5].

Особистісно-орієнтований підхід - особлива взаємодія, яку спрямовано на забезпечення розвитку і саморозвитку одночасно, як суб'єкта пізнання і як суб"єкта предметної діяльності.

І. Бех та інші дослідники цієї проблеми наголошують на тому, що саме особистісно-орієнтований зміст освіти дітей може бути вміщений у розвивальних та проблемних завданнях, і якщо дитина, її природні, особистісні, індивідуальні особливості врахововане в їхньому проєктуванні, а діти здатні на них впливати, лише за таких умов можемо говорити про особистісно - орієнтовану взаємодію педагога із дітьми.

У своїх працях автор виокремлює такі аспекти успішних передумов для реалізації особистісно-орієнтованого підходу. Це:

- урахування інтелектуальних та комунікативних здібностей дитини: здатність засвоювати загальнолюдські цінності - моральні, естетичні, патріотичні, культурні тощо. Важливу роль учений відводить батькам, як еталону продукування і наслідування певних цінностей;

- здатність педагогів визнавати особистість дитини центральною в освітньому процесі, зберігаючи її емоційну рівновагу, схильність до саморозвитку, творчого самовияву, самовираження;

- усвідомлення кожною дитиною своєї приналежності, що сприяє

її вступу у різні відносини з іншими однолітками чи дорослими, здійснювати різні види спільної діяльності [3, с.54].

В основу формування практичних навичок дитини має бути покладено особистісно-орієнтований підхід із урахуванням особливостей розвитку окремих видів пізнавальної діяльності. Серед основних виділяємо ***сенсорно-пізнавальну***,

що формує вміння бачити, чути, відчувати, сприймати і розуміти навколишнє / 4 /.

Таким чином, особистісно-орієнтований підхід до організації процесу формування практичних сенсорно - пізнавальних навичок дітей вирізняється такими характерними особливостями. Це:

1. Спрямованість уваги на дитину, її оточення, прийняттям і віра в її творчі сили;
2. Демократичне, паритетне співробітництво та співтворчість всіх учасників освітнього процесу,об2єктивне оцінювання результатів самостійної роботи дитини;
3. Можливість вибору, використання прийомів опосередкованого спонукання до пізнання, без зовнішнього впливу чи тиску.

Як бачимо, вище зазначені особливості можуть бути використані педагогами до будь-якого виду пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку, що наголошує на взаємозв'язку між різними її компонентами та наголошує на необхідності їх синхронного розвитку.

Список використаних джерел

1. Айрес Джин Е. Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів. 3-тє видання / за участю Джеффа Роббінса. Київ : Вид. «Центр учбової літератури», 2022. 327 с.
2. Анастазі А., Бурлачук Л., Морозов С. Психодіагностика раннього дитинства. Словник-довідник з психологічної діагностики. К. : Наукова думка, 1989. С. 110.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К., 2003.
4. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Нізковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
5. Грама Н. Г. Методика формування логічного мислення дошкільників засобами заохочувального матеріалу. Збірник студентських наукових статей. ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, Одеса, 2015. С. 208-211.
6. Обладнання закладів освіти. Збірник нормативно-правових актів щодо матеріально-технічного забезпечення галузі освіти /укл. Низьковська О.В., Чуприна О.Б. К. : МОНУ, 2019. 237с.

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СПІВПРАЦІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО І БАТЬКІВ

Ольга ДЕМЯНЕК,
ІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Матішак М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному інформаційному світі цифрові технології стали невід'ємною частиною щоденного життя, зокрема й для наймолодших — дітей дошкільного віку. Телебачення, смартфони, комп'ютери та інтернет чинять значний інформаційний вплив, який може мати як позитивні, так і негативні наслідки. У зв'язку з цим постає актуальне завдання — формування медіаграмотності дітей вже з дошкільного віку [3].

Медіаграмотність — це не лише вміння користуватися гаджетами, це насамперед — здатність критично сприймати інформацію, розпізнавати фейки, розуміти мотиви авторів медіаконтенту, правильно реагувати на медіаінформацію [5].

Дитяча аудиторія є активним споживачем телевізійних програм різних телеканалів. З одного боку, цифрові ресурси можуть сприяти розвитку пізнавального інтересу, мовлення, логіки та творчості. З іншого — при неконтрольованому чи надмірному використанні технологій існує ризик появи залежностей, порушення уваги, зниження рівня соціалізації, а також впливу шкідливого контенту [2].

Дошкільний вік — важливий етап у становленні особистості. У цей період формуються світогляд, моральні уявлення та цінності. Діти активно досліджують світ, наслідують дорослих і довіряють побаченому на екрані. Тому важливо з раннього віку навчати дітей безпечному та усвідомленому користуванню медіа [3].

У впровадженні медіаосвіти перевага надається ігровим та практичним формам роботи з дітьми. Це можуть бути дидактичні, сюжетно-рольові, творчі ігри, драматизації, екскурсії до телестудій чи радіостанцій, обговорення мультфільмів. Також ефективними є фотосесії для сайту закладу, спільне створення фотоальбомів з вихователем, виготовлення малюнків чи пластилінових фігур для створення власних анімаційних історій [4].

Вихователі в закладі дошкільної освіти знайомлять дітей з тим, як створюється друкована преса, та з професіями у сфері мас-медіа. Найкращий спосіб для цього — практична діяльність, зокрема створення власної газети чи журналу. Особливо корисними є сюжетно-рольові ігри, під час яких діти самі обирають, ким хочуть бути — журналістом, редактором, автором чи ілюстратором. У процесі гри вони дізнаються, як працює редакція, що таке медіатексти, та чому важливо створювати якісний і правдивий інформаційний продукт [2].

Ще один із сучасних методів роботи — це створення відео та презентацій. Вихователі разом із дітьми використовують програми, як-от Windows Movie Maker, щоб створювати мультимедійні проєкти: малюють ілюстрації, сканують фотографії, добирають музику, записують озвучення. Така діяльність розвиває не лише технічні вміння, а й креативність, навички планування, самопрезентації та аналізу результатів [2].

У закладі дошкільної освіти велике значення також надається обговоренню мультфільмів після їх перегляду. Під час таких розмов педагог пояснює дітям, що зображене на екрані не завжди відповідає дійсності, що персонажі можуть бути вигаданими. Такі бесіди сприяють розвитку критичного мислення, вчать дітей ставити запитання, звертати увагу на деталі й робити власні висновки [2].

Успіх медіаосвіти неможливий без активної участі батьків. Адже саме вдома дитина найчастіше взаємодіє з медіа, саме батьки визначають, що вона дивиться, грає, читає, як і скільки часу проводить із ґаджетом. Для підвищення рівня медіаосвіти батьків, педагоги організовують консультації, тренінги, тематичні зустрічі, конкурси на створення газет, коміксів, спільні з дітьми проєкти. Залучення сімей до медіаосвітніх заходів сприяє спільній творчій діяльності та допомагає корисно проводити час разом [2].

Окрім того, педагоги використовують рекомендації міжнародних організацій. Наприклад, посібник UNICEF та Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» «Як зробити цифровий світ дружнім до дітей» містить практичні поради для батьків [2]:

1. Досліджуйте разом — спільно з дитиною відкривайте корисні сайти, відео, додатки;

2. Використовуйте батьківський контроль — обмежуйте доступ до небажаного контенту;

3. Встановлюйте правила — чітко визначайте час, мету та дозволені платформи;

4. Обирайте контент за віком — враховуйте вікові обмеження в іграх і відео;

5. Будьте прикладом — демонструйте дитині усвідомлене користування цифровими засобами.

Завдяки цим методам батьки не лише покращують свої медіанавички, а й формують у сім'ї сприятливе, безпечне та відповідальне медіаоточення, яке слугує найкращою базою для виховання майбутніх критичних споживачів інформації [2].

Отже, медіаграмотність — це важлива складова освіти XXI століття, що повинна починатися з раннього дитинства. Саме в дошкільному віці закладаються основи ставлення до інформації та формуються корисні звички. Роль вихователя є ключовою, але без активної участі сім'ї цей процес не буде повноцінним. Завдання педагогів — не лише ознайомити дітей із різними видами медіа, а й створити умови для їх творчого й усвідомленого використання. Лише спільна праця дитини, педагога і зацікавлених батьків допоможе виховати медіаосвічену особистість, здатну критично мислити, розпізнавати корисний контент і безпечно орієнтуватися в інформаційному світі. Формування таких навичок сьогодні — це запорука гармонійного розвитку дитини і підготовка її до успішного життя в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Ванько К. І. Медіаграмотність в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Черкаси, 2022. 25 с. URL: http://library.ippro.com.ua/attachments/article/

3. Кузьма І.І.. Формування медіаграмотності дітей старшого дошкільного віку: теорія і технологія: монографія / за наук. ред. проф. Чайки В.М. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2019. 188 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13340/1/Kuzma_monograf.pdf

4. Працьовита Л. П. Медіаосвіта в дошкільному закладі. Від теорії до практики. *Газета "Дитячий садок. Управління"*, №5. (2018). URL: **https://osvitaua.com/2018/07/65695/**

5. Сахневич І.А. Довідник з основ медіаграмотності: електронне видання. ІваноФранківськ: ЗВО «Університет Короля Данила», 2024. 104 с. URL: http://repository.ukd.edu.ua:8080

АГРЕСИВНІСТЬ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Роксолана МУСЬКО,
І курс ОР «Магістр», факультет дошкільної та початкової освіти, історії та мистецтв
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім.Тараса Шевченка.
Науковий керівник – Доманюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Розвиток нинішнього суспільства характеризується перемінами у соціальній, економічній, політичній, інформаційній галузях країни, що сприяє зростанню кількості аномалій в особистісному розвитку та поведінці членів суспільства. Особливе занепокоєння викликають різноманітні прояви агресивної поведінки, які стали розповсюдженим явищем у різних освітніх установах, зокрема і закладах дошкільної освіти.

Особливо гостро проблема агресивності проявляється серед дітей, оскільки вона є відображенням глибших суспільних криз – зростаючої соціальної нестабільності, посилення жорстокості, збільшення злочинності та проявів культурної й соціальної нетолерантності. Дошкільники, як найбільш вразлива та піддатлива до впливів вікова група, нерідко стають першими, хто виявляє агресивні моделі поведінки [1].

Проблема агресивної поведінки людини за своєю природою і за формами прояву досить багатогранна, її дослідження є предметом досліджень психологічної, педагогічної, філософської, соціологічної, юридичної науки. У психології проблема агресії висвітлена в працях Н. Алікіної, С. Березки, Л. Іванової, Т. Карпінської, В. Огоренко, А. Реана, Т. Рум'янцевої, Л. Токарської, В. Устінової, Т. Шипунова та ін. Вітчизняні дослідники розглядають агресивну людину як таку, яка інтегрує в собі внутрішні та зовнішні впливи, а зарубіжні науковці зосереджують увагу на пошуку окремих детермінант прояву агресії [3].

У науковій літературі широко розкрито різні підходи до вивчення феномена агресії та агресивної поведінки. Теоретичний аналіз джерел дає підстави стверджувати, що поняття «агресія» є досить узагальненим і охоплює дії або наміри, спрямовані на заподіяння шкоди іншій особі [1].

Р. Павелків запропонував класифікацію основних форм агресивних і ворожих реакцій, яка включає:

1. **Фізичну агресію (напад)** – використання фізичної сили проти іншої людини.
2. **Непряму агресію** – дії, спрямовані на іншу особу опосередковано (плітки, саркастичні зауваження), а також реакції, не адресовані конкретній людині, але виражають емоційне напруження (крик, тупання ногами, удари кулаками по столу, грюкання дверима тощо).
3. **Вербальну агресію** – вираження негативних емоцій через манеру спілкування (підвищений тон, сварки) або зміст висловлювань (погрози, образи, лайка).
4. **Схильність до роздратування** – підвищена готовність до агресивної реакції навіть за незначного подразника, що виявляється в запальності, грубості.
5. **Негативізм** – поведінкова опозиція, спрямована проти авторитету чи встановлених норм; може варіюватися від пасивного спротиву до активного протистояння правилам і соціальним традиціям [4].

Варто наголосити, що в умовах воєнного стану діти дошкільного віку належать до найбільш уразливої категорії населення. Тривале перебування в небезпеці та постійний стрес позбавляють їх можливостей для повноцінного навчання, розвитку й організації дозвілля. Під впливом страху, тривоги, емоційного напруження та відчуття невизначеності суттєво ускладнюється процес соціалізації дитини. Особливо гостро ці труднощі проявляються у дітей, які були змушені покинути зону активних бойових дій. Потрапивши в нове соціальне середовище, вони стикаються з проблемами адаптації. Причини агресивної поведінки дошкільників у таких умовах можуть бути зумовлені як безпосереднім впливом війни, так і низкою супутніх чинників: загальним погіршенням психофізичного стану дітей та батьків, несприятливою екологічною ситуацією, соціальною нестабільністю, пришвидшеним темпом життя та складними умовами існування. Діти з агресивною поведінкою часто не володіють базовими навичками емпатії, співчуття та розуміння інших. Вони не здатні помічати емоційний стан однолітків, що призводить до жорстокого ставлення до них і домінуючих форм міжособистісних конфліктів [1].

Агресивна поведінка дітей впливає не лише на оточуючих – батьків, вихователів, педагогів та однолітків, – але й створює суттєві труднощі для самої дитини у формуванні ефективних соціальних взаємин. Агресивність визначає не лише поточне становище дитини в соціумі, але й має довготривалий вплив на її особистісний розвиток [2].

Результати досліджень вказують на стабільний характер агресивної поведінки з часом. Існує висока ймовірність того, що агресія, проявлена в дитинстві, згодом трансформується у стійкі форми асоціальної чи навіть

антисоціальної поведінки в підлітковому та юнацькому віці [2]. Встановлено, що діти з високим рівнем агресивності у дошкільному віці і схильністю до уникнення соціальних контактів у подальшому стикаються з труднощами в навчанні, демонструють низькі академічні досягнення, мають нижчий рівень інтелектуального розвитку та виявляють слабку здатність до адаптації. Подібні труднощі часто пояснюються заниженим рівнем самосприйняття, схильністю до перебільшення можливих невдач та зниженням мотивації до активної діяльності [3].

З метою зниження рівня агресивної поведінки у дітей дошкільного віку було розроблено широкий спектр психокорекційних і розвивальних методик, зокрема – комплекси вправ, ігор та тренінгів, спрямованих на гармонізацію емоційного стану дитини, формування навичок саморегуляції, розвиток емпатії та адекватної самооцінки. Такі заняття доцільно використовувати в розвивально-профілактичній роботі з дітьми як у закладах дошкільної освіти, так і в домашньому середовищі. Їх можна проводити в індивідуальній або груповій формі – під час прогулянок, фізкультхвилинок, ігрової діяльності чи на перервах.

Ж. Воловодівська [2] пропонує класифікацію вправ, які об’єднуються в кілька основних груп залежно від корекційної мети:

1. **Вправи для профілактики агресивної поведінки,** що спрямовані на безпечне відреагування та перенаправлення агресії на нейтральний об’єкт: *«Намалюй свою агресію»* – вираження агресивних емоцій через образотворчу діяльність; *«Мішечок із криками»* – навчання способам безпечного вивільнення негативних емоцій; *«Дражнимося овочами»* – вербальна розрядка гніву в прийнятній, ігровій формі; *«Подушка»* – фізичне розвантаження через рухи як спосіб зниження емоційної напруги.

2. **Вправи, спрямовані на формування позитивної самооцінки**: *«Мені подобається в тобі...»* – розвиток емпатії та підтримка позитивного образу себе; *«За що мене любить мама»* – підвищення рівня самоцінності та значущості в очах однолітків.

3. **Вправи на розвиток самоконтролю та саморегуляції**: *«Теплий, як сонце, легкий, як подих вітру»* – навчання м’язовому розслабленню у стані емоційного збудження; *«Повітряна кулька»* – регуляція дихання та зменшення фізіологічного напруження; *«Піджак на вішалці»* – зняття м’язової напруги через уявне розслаблення.

4. **Вправи для розвитку емоційної сфери та комунікативних навичок**: *«Вгадай емоцію»* – формування вміння розпізнавати та адекватно виражати емоції; *«Одне і те саме по-різному»* – відпрацювання навичок самоконтролю в спілкуванні; *«Стоніжка»* – розвиток здатності до взаємодії та

колективної гри; *«Мій хороший папуга»* – формування емпатії та соціальної згуртованості.

Застосування таких вправ сприяє не лише зменшенню проявів агресивної поведінки, а й загальному емоційному розвитку дитини, покращенню її адаптації до соціального середовища та зміцненню психологічного добробуту.

Таким чином, у сучасних умовах проблема агресивної поведінки серед дітей дошкільного віку набуває особливої актуальності. З метою подолання цього негативного явища науковцями та практиками було розроблено низку вправ і ігор, які ефективно застосовуються як у закладах дошкільної освіти, так і в домашньому середовищі за участю батьків.

Список використаних джерел

1. Карпінська Т. Основні методи та прийоми попередження і контролю агресивної поведінки. *Психологія і суспільство*. 2014. №4. С. 104–111.
2. Методи корекції афективних станів дітей (агресивність, гіперактивність, тривожність, імпульсивність): практичний порадник / упор. Воловодівська Ж. та ін. Вінниця, 2020. 40 с.
3. Огоренко В. В., Тимофєєв Р. М., Шорніков А. В. ***Агресивна поведінка: від теорії до практики. Український вісник психоневрології. 2023. Том 29. Випуск 3 (108). С. 48–51.***
4. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Академ-видав, 2008. 432 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ З НЕТРАДИЦІЙНОГО МАЛЮВАННЯ

Марія БОДНАР, Галина КІТЛЕР,
Вікторія МАКАР, Яна ТАРНАВСЬКА
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лазарович Н. Б.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. Обдарованими дітьми, вважають тих, які ще в ранньому віці демонструють здатність або схильність до певної діяльності. Такі діти відзначаються високою розумовою активністю, творчим підходом до завдань, нестандартним мисленням, оригінальними поглядами та глибоким інтересом до конкретної діяльності. Обдаровані діти наділені високим творчим потенціалом і високим рівнем розвитку здібностей.

Ключовою рисою обдарованості є креативність — здатність до творчої діяльності. Застосування нетрадиційних технік малювання сприяє індивідуалізації освітнього процесу, допомагає розкрити внутрішній світ дитини, формує впевненість у власних творчих здібностях та стимулює ініціативність.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей, досліджували, такі вчені і педагоги, як В. Моляко, Н. Лазарович, Л. Шульга, Г. Сухорукова, Н. Карпенко, Г. Борин, В. Котляр.

У дослідженнях сучасних науковців простежується прагнення до комплексного підходу у вивченні обдарованості дітей дошкільного віку. Зокрема, Л. Шульга розробила технологію розвитку творчих здібностей дошкільників на заняттях із малювання, в основу якої покладено низку сучасних методологічних підходів: синергетичний, аксіологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний і технологічний. Авторка пропонує інноваційні прийоми, зокрема «занурення в картину», асоціації з натюрмортами, емоційне вираження через міміку та жести, роботу з кольором тощо, що сприяють формуванню креативності та художнього мислення дітей [5].

В. Моляко розглядає обдарованість як системне утворення, що виконує функції координатора та стимулятора творчої активності, допомагаючи особистості адаптуватися до соціального середовища та самореалізовуватися [4].

На думку Н. Лазарович, важливою складовою роботи з обдарованими дітьми є своєчасна діагностика рівня їхнього розвитку. Це дозволяє визначити індивідуальні підходи до навчання і виховання, спрямовані на розкриття потенціалу дитини [2].

Г. Борин підкреслює, що обдарованість — це динамічна сукупність задатків, що розвивається в процесі навчання й виховання під впливом середовища. Автор також наголошує на важливості гуртків, студій і секцій як додаткових форм організації освітнього процесу, які забезпечують умови для розкриття інтересів, здібностей та активізації творчої діяльності дітей [1].

Основний виклад. Дошкільний вік — це чутливий період розвитку дитини, коли формуються базові риси особистості, світогляд, естетичні смаки та основи мислення. У цей час спостерігається висока емоційна чутливість, допитливість, активне пізнання навколишнього світу, що створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей. Образотворча діяльність, зокрема малювання, є ефективним інструментом розвитку творчого потенціалу дитини, оскільки поєднує пізнавальну, емоційну, моторну й естетичну сфери.

Особливої уваги в цьому контексті потребують обдаровані діти — ті, хто демонструє високий рівень пізнавальної активності, нестандартне мислення, багату уяву, прагнення до самостійного пізнання та створення нового. Обдаровані діти схильні до самостійного прийняття рішень, творчого підходу до вирішення завдань, виявляють глибокий інтерес до певного виду діяльності, зокрема до образотворчого мистецтва. Вони не лише відтворюють побачене, а й прагнуть переосмислити його, виявляючи власну інтерпретацію, фантазію, емоційний настрій.

Успішний розвиток обдарованості в дошкільному віці потребує спеціальних умов, зокрема впровадження інноваційних, гнучких педагогічних технологій, здатних стимулювати творче мислення й забезпечити простір для самовираження. Одним із таких засобів є нетрадиційні техніки малювання, які суттєво розширюють можливості дитини в створенні оригінального художнього образу. Вони дозволяють відійти від шаблонного мислення та активізувати творчий пошук.

У рамках дисципліни «Сучасні художні техніки» було реалізовано практичний компонент — створення гурткової програми «Палітра радості» під керівництвом Надії Лазарович. Програма передбачає ознайомлення дітей із різними нетрадиційними техніками, розвиток навичок роботи з художніми матеріалами, формування здатності до асоціативного мислення, вміння створювати естетично цілісні композиції, розвивати самостійність і комунікативні навички.

До арсеналу використовуваних технік увійшли:

- Зім'ятий папір — для створення фактурного тла;
- Пухирчаста плівка — як засіб створення декоративного візерунку;
- Ниткографія — формування образів через рух і експеримент;
- Малювання мильною піною — поєднання кольору, форми й динаміки;
- Кляксографія — стимулювання уяви й фантазування;
- Пластиліноrрафія — об'ємна робота з кольором і формою;
- Малювання сіллю, манкою, по фользі, по воді (Ебру) — розвиток сенсорного досвіду, естетичної чутливості та координації рухів.

Кожна з технік не тільки дає змогу створювати незвичні зображення, а й є вправою на розвиток дрібної моторики, уваги, образного мислення та емоційної виразності. Робота з незвичними матеріалами викликає у дітей щирий інтерес, а ефект несподіваного результату сприяє позитивному емоційному фону навчання. Важливо, що в процесі діти не копіюють, а створюють власні твори, що відповідає принципу особистісно орієнтованого підходу.

Використання таких технік також дозволяє педагогам індивідуалізувати навчання, враховуючи темпи розвитку, рівень навичок, інтереси та особливості кожної дитини. Особливої ефективності досягають гурткові форми організації освітнього процесу, які передбачають взаємодію дітей у творчому середовищі, обмін ідеями, розвиток комунікативної та соціальної компетентності.

Висновки. Отже, використання нетрадиційних технік малювання у роботі з обдарованими дітьми дошкільного віку є ефективним педагогічним інструментом. Вони сприяють розвитку креативності, нестандартного мислення, уяви, самовираження, формують естетичний смак та навички вільного художнього пошуку. Завдяки таким методам педагог може створити сприятливе середовище для розкриття індивідуального потенціалу кожної дитини, що є запорукою її гармонійного розвитку та успішної соціалізації в подальшому навчанні.

Список використаних джерел

1. Борин Г. В. Обдарована дитина: психологічно-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога 2016. Вип. 8, с. 46-51.
2. Лазарович Н. Б., Особливості діагностики обдарованих дітей дошкільного віку 2016. Вип 7, с.163-167.
3. Лисенко Н.В., Лазарович Н. Б., Обдарована дитина у просторі виховних інновацій: матеріали науковопрактичного онлайн-вебінару. (16 грудня 2020 р.) / – Івано-Франківськ: ПНУ, 2021. 78 с.

4. Мазяр О. В., Концептуальні паралелі вирішення проблеми обдарованості у працях І. О. Сікорського та В. О. Моляко. Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Видавництво «Фенікс», 2012. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 15. Частина І. С. 250–257.

5. Шульга Л. М. Упровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання 2019. - Вип. 23(3) с. 179-183.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В ЗОБРАЖУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анна ДИДИЧИН, Яна ХІМИЧ,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лазарович Н.Б
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність теми. У сучасній освіті особливого значення набуває підтримка обдарованих дітей. Їхній творчий потенціал потребує вчасного виявлення та системної роботи для всебічного розвитку.

Зображувальна діяльність є ефективним засобом формування творчого мислення, уяви та художнього бачення, особливо важливим для дітей з нестандартним мисленням і яскравим самовираженням. Через пензлик, кольори, лінії дитина вчиться мислити вільно, висловлювати емоції, фантазувати. Для обдарованих дітей це ще й спосіб розвантаження, комунікації, самоідентифікації. У такій діяльності вони знаходять спокій, натхнення та реалізацію

Аналіз досліджень і публікацій. Багато українських вчених активно досліджували та досліджують питання формування творчих здібностей обдарованих дітей в образотворчій діяльності. Серед провідних науковців, які здійснили значний внесок у вивчення проблеми розвитку обдарованості та творчих здібностей у дітей, варто виокремити таких дослідників: Г. Костюк, який розглядав загальні теоретичні засади розвитку здібностей у дітей, зокрема творчих; Н. Гавриш, яка досліджувала формування творчого потенціалу у дітей

раннього та дошкільного віку, акцентуючи увагу на образотворчу діяльність як один із ключових засобів цього процесу; В. Моляко, автор концепції творчої діяльності особистості, який ґрунтовно досліджував феномен творчості та обдарованості; Н. Лазарович, що розробила навчально-методичний посібник «Обдарованість у дошкільному віці», де окреслено актуальні аспекти організації освітнього процесу з обдарованими дітьми 5–6 років у закладах дошкільної освіти; І. Бех, який обґрунтував особистісно-орієнтований підхід у вихованні та навчанні, надзвичайно важливий для розвитку творчих здібностей обдарованих дітей, зокрема в контексті образотворчої діяльності як засобу емоційно-образного самовираження.

Виклад основного матеріалу. Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає обдарованість як багатокомпонентне явище, природа якого інтерпретується у межах різних концептуальних підходів. Найбільш поширеними є два ключові підходи до трактування обдарованості.

Перший — інтегративний — розглядає здібності як узагальнену властивість особистості. У межах цього підходу вважається, що обдарована особистість здатна досягти значних результатів у різних сферах діяльності, оскільки її потенціал має універсальний характер. Таким чином, обдарованість не є ізольованим проявом у певній галузі, а відображає загальну високу функціональну активність інтелекту, мислення, емоційної сфери та креативності.

Другий підхід — діяльнісний або функціонально-специфічний — стверджує, що загальних здібностей не існує, а будь-які прояви обдарованості є тісно пов’язаними з конкретними видами діяльності. У рамках цього підходу наголошується на необхідності створення умов для виявлення індивідуальних нахилів дитини, які можуть бути реалізовані лише в тій сфері, що відповідає її внутрішнім здібностям. Таким чином, завдання дорослих — допомогти дитині знайти власну нішу, де вона зможе найповніше реалізувати свій потенціал.

Історично на початку дослідження феномену обдарованості домінував інтелектуальний підхід, у межах якого обдарованість ототожнювалася з високим рівнем розумового розвитку. Наприкінці XIX — на початку XX століття поняття «інтелект» розуміли як здатність до самостійного набуття знань, їх перенесення на нові ситуації, творче вирішення проблем, що вимагало виходу за межі стандартних алгоритмів та моделей.

У контексті розвитку творчих здібностей доцільно розрізняти творчо й художньо обдарованих дітей. Творча обдарованість виявляється у прагненні до пізнання, здатності генерувати нові ідеї, критичному мисленні, чутливості до нестандартних ситуацій, інтуїції, фантазії, високій допитливості та наполегливості у досягненні мети. Такі діти зазвичай мають розвинену уяву,

вміння аналізувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та продукувати оригінальні рішення.

Художня обдарованість проявляється у сталому інтересі до візуального мистецтва, зоровій пам'яті, тривалому й емоційно забарвленому зануренні в зображувальну діяльність. Важливими індикаторами художньої обдарованості є вміння використовувати засоби художньої виразності (колір, композиція, форма, ритм), нетрадиційні способи роботи з матеріалами, експериментування, фантазування та наявність індивідуального стилю.

У практиці роботи з обдарованими дітьми важливе місце посідає використання нетрадиційних технік зображувальної діяльності, які сприяють розкриттю індивідуального творчого потенціалу. Серед таких технік:

- Друкування целофаном — сприяє створенню декоративного тла, розвиває у дітей вміння працювати з текстурою та кольором.
- «Зім'ятий папір» — техніка з ефектом мозаїки, яка стимулює уяву та просторове мислення, дає змогу створювати оригінальні композиції.
- Ниткографія — сприяє розвитку моторики, уваги, образного мислення через створення зображень за допомогою ниток, змочених у фарбі.
- Малювання пластиліном — техніка, що дозволяє використовувати пластилін як альтернативу фарбі, забезпечуючи тактильне відчуття форми та кольору.
- Пластиліновий живопис зі шприца — інноваційна методика, яка поєднує технічне мислення, кольорове сприйняття та моторну координацію.

Ці методи не лише розвивають художні навички, а й сприяють формуванню креативності, самостійності мислення, емоційної виразності.

Отже, формування творчих здібностей у дітей є ключовим завданням сучасної освіти, особливо в умовах зростання потреби в інноваційному мисленні. Зображувальна діяльність виконує важливу функцію у виявленні та підтримці художньо обдарованих дітей, оскільки поєднує інтелектуальні, емоційні та моторні компоненти розвитку.

Педагоги мають забезпечити сприятливе середовище для самовираження дитини, у якому цінується її індивідуальність, заохочуються експерименти й підтримується позитивне ставлення до творчої праці. Вчасне виявлення творчого потенціалу та його цілеспрямована підтримка сприяють гармонійному розвитку особистості, формуванню впевненості в собі та здатності до інноваційного мислення — рис, що є необхідними в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2007. – 472 с.
2. Бабенко Я.В. Картини з пластиліну - пластилінографія. Техніка виконання об'ємної і жгутикової аплікації. URL: https://vseosvita.ua/library/kartini-z-plastilinu-plastilinografia-tehnika-vikonanna-obemnoi-i-zgutikovoi-aplikacii-241178.html.
3. Журавко Т.В. Нетрадиційні техніки малювання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Навчально-методичний посібник. МОН України, Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. – Умань. 2020. 125 с.
4. Музика О. П. Як розвивати обдарованість і чи можна її втратити. Обдарована дитина. 2006. № 3. 11–16 с.

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ СТЕЖИН

Ірина ВОВЧАК,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор

Одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти є формування у дітей старшого дошкільного віку основ природничої компетентності – цілісної інтегрованої якості, що поєднує знання про природу, вміння діяти в екологічно доцільний спосіб, а також позитивне емоційно-ціннісне ставлення до довкілля.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що дитина має набувати уявлення про природне середовище, розуміти взаємозв'язки в ньому, дотримуватися правил безпечного й етичного ставлення до природи [1].

В умовах сьогодення, коли питання збереження довкілля, сталого розвитку та екологічної свідомості стають глобальними викликами, надзвичайно важливо забезпечити ґрунтовну природничу підготовку вже в дошкільному віці. Однією

з ефективних форм такої роботи є **екологічна стежина** – спеціально організована пізнавальна діяльність дітей на природі, що включає обстеження природних об'єктів, спостереження, міні-досліди, ігри, бесіди та художню діяльність.

Екологічні стежини як форма роботи в ЗДО мають значний виховний, пізнавальний, емоційний та розвивальний потенціал. Вони сприяють:

- розвитку допитливості та спостережливості;
- формуванню елементарних уявлень про закономірності в природі;
- розширенню словника дітей природничої тематики;
- вихованню почуття відповідальності за стан довкілля;
- активізації практичної діяльності.

За дослідженнями О. Кононко, саме чуттєвий досвід, емоційне залучення й безпосередня взаємодія з природою сприяють формуванню глибинних екологічних уявлень у дітей, які згодом стають основою екологічної свідомості [3]. Водночас, як зазначає С.Савченко, екостежини потрібно проектувати не лише як прогулянку, а як послідовну педагогічну технологію, що має мету, завдання, логіку і методичне забезпечення [4].

Для організації ефективної екостежини необхідно враховувати такі компоненти:

- **маршрут**: він має бути безпечним, доступним і різноманітним за природними об'єктами.
- **спостереження**: повинно мати чітку дидактичну мету (наприклад: спостереження за сезонними змінами, вивчення життя мурашника, пізнання властивостей ґрунту тощо).
- **діяльність дітей**: включення в пізнавальні завдання, міні-досліди, вправи на класифікацію, проблемні ситуації, екологічні ігри.
- **підсумок**: творче узагальнення у формі малювання, складання казок, обговорення, заповнення щоденника спостережень.

У практиці сучасних педагогів дедалі частіше використовуються інноваційні підходи до екологічного виховання – зокрема, інтеграція STEM-елементів у екологічну діяльність, використання мобільних додатків для дослідження флори і фауни, ігрофікація навчального процесу [2].

Компетентний педагог має стати фасилітатором пізнавальної діяльності дитини, що передбачає:

- уміння формулювати запитання, які стимулюють мислення;
- створення розвивального природного середовища;
- формування дослідницьких умінь;
- підтримку ініціативи дітей у пізнанні світу.

На думку І. Куцак, важливим є поєднання логіко-комбінаторних вправ з практичною діяльністю, що активізує мовлення й мислення дітей на природничу тематику [5].

Отож, формування природничої компетентності в умовах дошкільного закладу має бути системним, науково обґрунтованим і творчо реалізованим процесом. Екологічні стежини, як одна з форм організації такої діяльності, забезпечують цілісне засвоєння природничих знань, формування вмінь досліджувати природу, дбайливо до неї ставитися, розвивати емоційно-ціннісну сферу дитини. Залучення дітей до екостежин є важливим кроком до виховання свідомої особистості, спроможної жити в гармонії з природою.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / МОН України. Київ : 2021. 38 с.
2. Бєлкіна Л. І. Екологічна стежина як форма організації пізнавальної діяльності в ЗДО // *Дошкільне виховання*. 2020. № 2. С. 14–17.
3. Кононко О. Л. *Дитина у світі природи: психологічні засади екологічного виховання*. Київ : Шкільний світ, 2019. 120 с.
4. Савченко С. В. Формування екологічної компетентності дошкільників у контексті сталого розвитку // *Педагогічний дискурс*. 2022. № 32. С. 112–116.
5. Куцак І. І. *Логіко-комбінаторні вправи з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку*. Івано-Франківськ : Нова школа, 2019. С. 47–55.

ФОРМУВАННЯ АКТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ТЕАТРАЛІЗОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Андріяна ЛОЙКО,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти особлива увага приділяється всебічному розвитку дитини, що включає її емоційно-ціннісну сферу, творчу активність і соціальну компетентність. Театралізована діяльність виступає ефективним засобом формування акторських здібностей дітей старшого дошкільного віку, сприяє розвитку уяви, мовлення, виразності, емпатії, вміння співпереживати та взаємодіяти.

Під акторськими здібностями дошкільника розуміють комплекс особистісних і творчих якостей, що забезпечують здатність вільно імпровізувати, перевтілюватись у художній образ, використовувати міміку, інтонацію, жести для передачі змісту й емоцій. До основних компонентів акторських здібностей у дошкільному віці належать: емоційна чутливість, мовленнєва виразність, пластичність, здатність до імпровізації, фантазія, пам’ять, здатність до перевтілення [4].

Проблему театралізованої діяльності досліджували: Л. Артемова (творчий потенціал дошкільника); І. Бех (особистісно орієнтоване виховання); Л.Виготський (роль гри в психічному розвитку); О.Кононко (індивідуалізація розвитку в умовах творчої гри); Т. Поніманська (розвиток театрально-ігрової діяльності в дошкільному віці). Учені наголошують на значенні театралізованої гри, як провідного засобу розвитку творчих і комунікативних здібностей дитини [2].

Формування акторських здібностей відбувається поступово і включає такі етапи:

1. Підготовчий – ознайомлення дітей з елементами театрального мистецтва: емоції, голос, рух, сюжет.
2. Основний – участь у драматичних іграх, інсценізаціях, використання різних форм театру (ляльковий, тіньовий, пальчиковий, драма-гра).
3. Творчий – створення власних образів, імпровізація, участь у міні-виставах.

Ефективними методами є:

- сюжетно-рольові ігри з елементами театру;
- акторські вправи (на увагу, уяву, міміку, жест);
- тренінги виразного мовлення;
- ігри на розвиток емоційного інтелекту;
- перегляд і обговорення вистав [1].

Проведення занять з театралізованої діяльності показує високий рівень зацікавленості дітей, активізацію мовлення, покращення самооцінки, комунікативних навичок. Спостереження за дітьми у грі дає змогу побачити, як вони застосовують акторські засоби: виразно передають емоції, жестами і мімікою доповнюють слова, швидко входять в образ.

Вихователь виконує функцію організатора, партнера, консультанта. Він створює безпечний простір для творчості, підтримує ініціативу дітей, навчає елементам акторської майстерності, стимулює інтерес до театру [3].

Отже, формування акторських здібностей дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності сприяє не лише розвитку творчих задатків, а й забезпечує гармонійний розвиток особистості. Така діяльність інтегрує пізнавальну, емоційну та соціальну сфери, розвиває мовлення, мислення, уяву, комунікативність. Систематичне використання театральних методів у дошкільній освіті є ефективним інструментом реалізації компетентнісного підходу в освіті.

Список використаних джерел

1. Бєлкіна Л. І. Театралізована діяльність як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку // *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 13–16.
2. Кононко О. Л. *Розвиток дитини у грі: психологічні аспекти*. Київ : Шкільний світ, 2019. 128 с.
3. Савчук Н. М. Театралізована діяльність як чинник розвитку комунікативних здібностей у старших дошкільників // *Дошкільна освіта: теорія і практика*. 2022. № 1(16). С. 85–88.
4. Цимбалюк С. І. Акторські здібності дошкільників: сутність, структура, умови розвитку // *Освітній простір України*. 2021. № 2. С. 56–60.

ВИКОРИСТАННЯ КІЛЕЦЬ ЛУЛЛІЯ В МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мар'яна КУПЦЬО,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор

Сучасні підходи учених до розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку акцентують увагу на активному використанні дидактичних інструментів, що сприяють формуванню мислення, мовленнєвої активності, комунікативної компетентності [1].

Зокрема, І. Гладушевська окреслює у своїх працях розвиток словника дошкільнят через комбінаторні методи; О.Кононко – розкриває значення розвивального середовища для мовленнєвої діяльності; О.Сухомлинська – пояснює цінність методів активного навчання дітей дошкільного віку; Н. Гавриш – акцентує увагу на ігровій діяльності навчання дітей мовлення через інноваційні підходи.

Одним із таких інноваційних інструментів є **кільця Луллія** – унікальний засіб розвитку мовлення, мислення та логіки, який набуває нової актуальності в умовах інтеграції ігрових, логіко-семантичних та креативних методів навчання вихованців ЗДО.

Кільця Луллія були створені ще у XIII столітті іспанським філософом Раймондом Луллієм як засіб систематизації знань і логічного міркування. Класичний варіант представляє собою систему вкладених обертальних кругів з термінами, які в комбінації створюють різні логічні зв'язки. Сьогодні цей принцип адаптовано для потреб дошкільної освіти – у вигляді трьох вкладених кіл зі словами (іменниками, прикметниками, дієсловами), що при обертанні утворюють нові висловлювання, сприяючи розвитку мовленнєвих навичок.

У дошкільній освіті кільця Луллія використовують як ефективний засіб:

- розвитку зв'язного мовлення;
- формування граматичної правильності мовлення;
- збагачення словникового запасу;
- розвитку умінь поєднувати слова в логічні висловлювання;
- активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності;
- розвитку творчого потенціалу дитини [4].

Кільця Луллія можуть бути тематичними (наприклад: «Природа», «Світ тварин», «Моя родина», «Осінь»), або універсальними, де на колах розміщено слова різних граматичних категорій. Робота з кільцями стимулює в дітей логічне мислення: дитина вчиться обирати слова, що відповідають ситуації, встановлювати між ними смислові зв'язки, складати речення і навіть короткі розповіді.

Для дітей старшого дошкільного віку характерні активний розвиток зв'язного мовлення, здатність до узагальнення, формування перших елементів логічного мислення. Важливо, що робота з кільцями Луллія відповідає їхньому віці та особливостям розвитку:

- використовується ігровий формат;
- підтримується інтерес через новизну;
- враховується потреба у практичній діяльності;
- розвиваються навички самостійного мовлення.

Використання кілець сприяє також розвитку **когнітивної сфери,** оскільки дитина не лише повторює або відтворює інформацію, а й створює нові висловлювання, комбінує відоме, формулює запитання та відповіді. Це особливо важливо в контексті підготовки до навчання в школі [3].

Наведемо приклад мовленнєвих дидактичних ігор з використанням кілець Луллія

1. **Гра «Склади речення»**

Дитина обертає кільця, добираючи прикметник, іменник і дієслово, наприклад: «великий» – «кіт» – «стрибає». Потім пояснює, де і як кіт стрибає, описує ситуацію.

2. **Гра «Хто? Який? Що робить?»**

Дитина називає слово на одному з кілець, а вихователь пропонує знайти відповідні інші частини мови. Наприклад: «метелик» – «який?» – «барвистий» – «що робить?» – «летить».

Також діти можуть створювати різні види розповідей та ігрові гумористичні ситуації:

3. **Створення розповіді за опорними словами**

Використовуючи три слова з кілець, діти складають міні-розповіді, вигадують казкові сюжети, ставлять одне одному запитання.

4. **Гра «Нісенітниці»**

З метою розвитку гумору, критичного мислення та логіки створюються навмисно безглузді поєднання, які дитина має виправити, пояснити, чому це помилка.

Зазначимо, що педагог відіграє ключову роль у організації мовленнєвої діяльності дошкільнят з використанням кілець Луллія. Він має:

- ретельно підбирати мовний матеріал з урахуванням тематики та рівня розвитку дітей;
- організовувати роботу як у підгрупах, так і індивідуально;
- створювати емоційно комфортне середовище;
- використовувати елементи проблемного навчання [2].

Особливу увагу слід приділяти диференційованому підходу до дітей з різним рівнем мовленнєвого розвитку, забезпечуючи підтримку тим, хто потребує додаткової допомоги.

Таким чином, кільця Луллія — це простий, але надзвичайно ефективний засіб розвитку мовлення, мислення та креативності дошкільників. Вони поєднують ігрову та навчальну діяльність, активізують пізнавальні процеси, формують навички зв'язного мовлення, а головне — приносять дітям задоволення від мовленнєвої творчості.

З огляду на сучасні виклики дошкільної освіти та необхідність формування в дітей життєво важливих компетентностей, зокрема комунікативної та мовленнєвої, використання кілець Луллія є перспективним напрямом у методиці розвитку мовлення, який варто ширше впроваджувати в практику ЗДО.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mon.gov.ua.

2. Глєбова О. С. Дидактичні ігри для молодшого дошкільного віку з розвитку мовлення з використанням кілець Луллія. 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://naurok.com.ua/didaktichni-igri-dlya-molodshogo-doshkilnogo-viku-z-rozvitku-movlennya-z-vikoristannyam-kilec-lulliya-206547.html.

3. Глєбова О. С. Методичний порадник «Кільця Луллія як засіб застосування для розвитку мовлення у роботі з дошкільнятами молодшого дошкільного віку» 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://naurok.com.ua/metodichniy-poradnik-kilcya-lulliya-yak-zasib-zastosuvannya-dlya-piznavalnogo-rozvitku-rozvitku-movlennya-u-roboti-z-doshkilnyatami-molodshogo-viku-205813.html /.

4. Каспер І. О. Кільця Луллія – як засіб пізнавального розвитку, метод активізації мовлення, мислення. 2024. Електронний ресурс]. Режим доступу: https://vseosvita.ua/library/kiltsia-lulliia-iak-zasib-piznavalnoho-rozvytku-metod-aktyvizatsii-movlennia-myslennia-870118.html

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО: МОВЛЕННЄВИЙ АСПЕКТ

Катерина ПЛАЗИНСЬКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
Імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор

У сучасних умовах реформування освіти особливу увагу приділяють розвитку професійної компетентності майбутніх вихователів ЗДО, зокрема їхній мовленнєвій культурі. Інтерактивні технології створюють нові можливості для ефективної підготовки фахівців, зокрема у формуванні комунікативної компетентності.

Заклади дошкільної освіти (ЗДО) визначають постійну взаємодію між дорослими та дітьми, як один зі своїх основних принципів. Це базується на глибокому розумінні технології взаємодії між учасниками освітніх відносин та володінні новими технологіями, методами та прийомами роботи з дітьми, що роблять освітній процес цікавим, різноманітним та ефективним.

Сучасні фахівці у сфері освіти повинні володіти необхідними базовими навичками для створення соціального середовища для розвитку учнів, яке відповідає специфічним потребам дошкільного віку. Ці навички включають:

1) Забезпечення емоційного благополуччя шляхом безпосереднього спілкування з кожною дитиною; шанобливий підхід до кожної дитини, її почуттів та потреб.

2) Сприяння розвитку індивідуальності та ініціативи дітей шляхом створення умов, за яких вони можуть приймати рішення та висловлювати свої почуття та думки. Сприяння розвитку ініціативи та самостійності дітей у різних видах діяльності (іграх, дослідженнях, проектах, пізнавальній діяльності тощо).

3) Встановлення правил поведінки та взаємодії в різних ситуаціях для позитивних, дружніх стосунків між дітьми різного національного, культурного, релігійного та соціального походження, а також з різним станом здоров'я.

4) Побудова розвивальної освіти, орієнтованої на зону найближчого розвитку кожного учня, шляхом створення умов для опанування культурних

практик та організації діяльності для розвитку мислення, уяви, фантазії та дитячої творчості.

5) Взаємодія з батьками з питань, пов'язаних з навчанням дітей, та їх безпосередня участь в освітньому процесі, зокрема через спільну розробку освітніх проектів з сім'єю на основі виявлення потреб дітей та підтримки освітніх ініціатив сім'ї [1; 2].

Сьогодні вихователі дошкільних закладів повинні вміти організовувати свою діяльність таким чином, щоб особиста взаємодія досягалася на оптимальному педагогічному рівні. Інтерактивні технології надають важливу допомогу в цьому плані.

Інтерактивні технології — це наукове проектування та точне відтворення освітніх заходів, що гарантують успіх усіх учасників освітнього процесу, взаємодію з вихователем і між собою (дискусії, рольові ігри, кейс-методи, тренінги, проекти тощо).

Мовлення — один із головних інструментів професійної діяльності вихователя. Його культура мовлення, уміння будувати діалог, формулювати запитання, пояснювати — визначають ефективність навчально-виховного процесу.

Центральним компонентом інтерактивних технології мовленнєвого аспекту є чітко визначена кінцева мета, яка дозволяє розробити оптимальний алгоритм для її досягнення. Також важливо мати інструменти для контролю ступеня досягнення цілей та, за необхідності, внесення поступових коректив. Таким чином, технології є інструментом для професійної діяльності вихователя.

Мета дошкільної освіти може бути досягнута лише за умови забезпечення конструктивної взаємодії між педагогами та батьками у вихованні дітей. Тому використання інтерактивних технологій у співпраці з усіма учасниками освітнього процесу правильне висловлення думки є вкрай важливим.

Серед найважливіших педагогічних технологій у дошкільній освіті є технології особистісного орієнтованої освіти та навчання. Провідним принципом цих технологій є врахування індивідуальних особливостей дитини, траєкторії її розвитку, а також її інтересів та уподобань щодо змісту та видів освітньої та навчальної діяльності. Освітній процес, орієнтований на особистість дитини, сприяє її успішному життю, а отже, і її здоров'ю [3].

Інтерактивні методи, що сприяють розвитку мовлення

1. Діалоги та дискусії: розвивають аргументацію, логіку мовлення.

2. Рольові ігри: формують уміння говорити в різних соціальних ролях.

3. Проєктна діяльність: активізує комунікативну взаємодію.

4. Кейс-методи: вчать аналізувати мовленнєві ситуації у професійному контексті.

Інтерактивна технологія навчання передбачає особливу, багатосторонню форму спілкування між вихователями і дітьми, а також між самими дітьми. Можливі такі комунікативні взаємодії: «дитина-дитина» (робота в парах), «дитина-група дітей» (робота в групах), «дитина-аудиторія» або «група дітей-аудиторія» (презентація роботи в групах) тощо. Працюючи в малих групах, діти вчаться розподіляти ролі, ставати співавторами, враховувати побажання інших, формулювати загальні висновки та захищати свої рішення перед однолітками.

Найважливіше завдання вихователя під час використання інтерактивних технологій — спрямувати процес обміну інформацією в потрібному напрямку: визнання різних точок зору; звернення до особистого досвіду учасників; підтримка діяльності; зв'язок теорії та практики; взаємне збагачення досвіду учасників; сприяння сприйняттю, засвоєнню та взаєморозумінню; та сприяння творчості.

Переваги впровадження інтерактивних технологій

1. Активізація пізнавальної діяльності студентів.
2. Формування мовленнєвої та комунікативної компетентності.
3. Створення ситуації успіху.
4. Навчання через досвід і практику.

Таким чином, інтерактивні технології є ефективним засобом підготовки майбутніх вихователів ЗДО, особливо в аспекті мовленнєвого розвитку. Їх систематичне застосування сприяє формуванню високого рівня професійної комунікації.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група : Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П.,Косенчук О. Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О.Д., Шевчук А. С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т. О. - 2021. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazov oho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук.кер. проекту: В.О.Огнев'юк, наук. ред. Н.В.Кудикіна, В.У.Кузьменко; Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2020.

3. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / наук. кер. Богуш А. М. Тернопіль, 2022. 200 с.

ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ДНІПРОВОЇ ЧАЙКИ ТА МАРІЙКИ ПІДГІРЯНКИ В МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Віра МАРКІВ,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Круль Л.М.
кандидат педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. Потреба у моральному вихованні підростаючого покоління була гострою завжди, а в наш час глобалізації середовища, стрімкої діджиталізації і поготів. Світ сьогодення зі своїми швидкими змінами, розмиванням традиційних моральних орієнтирів, наростанням агресії, конфліктності, і потужним впливом інформаційного простору не завжди позитивно змінює ще не сформовану особистість дошкільника. Діти вже з такого тендітного віку мають можливість спостерігати за різноманітними моделями поведінки, споживають не завжди позитивну інформацію, що чинить сильний вплив на їхнє психологічне благополуччя. Процес морального виховання, зокрема, морального виховання з допомогою використання художнього слова, допомагає дошкільникам набути елементарних навичок критичного мислення, зрозуміти, що таке добро і зло, формувати власну систему цінностей, а також протистояти негативному впливу.

Аналіз останніх досліджень. Проблему морального виховання вивчають такі дослідники, як І.Д.Бех, В.В.Андріюк, Л.Іщенко, Р.В.Павелків, С.А.Михальська, О.В.Сухомлинська та інші. Вплив художніх творів на моральне виховання дошкільників цікавив таких вчених, як Н.А.Шкляр, О.В.Рябошапка, Х.С.Линів та інших. Літературну спадщину Дніпрової Чайки та Марійки Підгірянки у контексті морального виховання дітей дошкільного віку розглядали К.Відловська, Н.Р.Кирста, М.Кухта, І.Лагола, М.Ханас, Л.В.Ткаченко та інші.

Мета статті – дослідити та проаналізувати вплив художнього слова на процес морального виховання дітей старшого дошкільного віку, розкрити виховний потенціал літературної спадщини Дніпрової Чайки та Марійки Підгірянки.

Виклад основного матеріалу. Художня література володіє великою перевагою серед мистецтв, котрі можна використати у якості методів виховання гуманних почуттів і формування духовних цінностей. Така перевага виявляється і в великому потенціалі активного впливу на почуття та розум дитини, розвивати здатність до співчуття та співпереживання. Недостатній розвиток емоційних здібностей обмежує потенціал дитини. Варто враховувати, що діти дошкільного віку сприймають літературний твір як єдине ціле, а не окремі фрагменти, вони дуже чутливі до зовнішніх впливів, сприймають світ емоційно та наслідують дорослих. Через літературних героїв діти якраз можуть навчитися оцінювати вчинки, формувати власні моральні орієнтири [1, с.42].

Дві різні постаті в історії української літератури – Дніпрова Чайка та Марійка Підгірянка – відіграли неабияку роль в українському літературному процесі. Вони писали свої твори у різні часи й за різних обставин, однак їх об’єднує прагнення до вияву гуманних почуттів, любов до дітей, рідної землі.

Творчість Дніпрової Чайки була наскрізь пронизана фольклоризмом, письменниця часто черпала своє натхнення у сторінках історії України, не завжди оптимістичних. Дніпрова Чайка не просто використовувала фольклорні елементи, а органічно вплітала їх у тканину своїх творів. Герої її творів є носіями типових рис українського характеру, таких як працьовитість, любов до землі, вміння співпереживати. Письменниця не обмежувалась зовнішнім описом своїх героїв, вона заглиблювалась у їхню внутрішню сутність, передаючи найтонші відтінки їхніх переживань. Це робить її твори емоційно насиченими й близькими для читача. У творах Дніпрової Чайки людина нерозривно пов'язана з природою. Пейзажі відіграють важливу роль у розкритті внутрішнього світу героїв, підкреслюючи їхню єдність з навколишнім світом [3, с.105].

І.М.Лагола, М.Р.Ханас відзначають, що Дніпрова Чайка майстерно поєднує казкові елементи з науковими знаннями про природу. Вона використовує яскраві образи, але при цьому дотримується наукової точності, пояснюючи складні природні явища доступною для дітей мовою. Письменниця оживляє природні явища, надаючи їм людських рис і характерів. Це допомагає дітям легше запам'ятати інформацію і сприяє розвитку їхньої уяви, а також неабияк сприяє розвитку любові, поваги до природи [2, с.41].

Поряд з Дніпровою Чайкою свій внесок у розвиток літератури для дітей внесла Марійка Підгірянка. Письменниця чудово знала дитячу душу, її потреби

і особливості. У своїх творах Підгірянка оспівувала красу української природи, звичаї і традиції [5, с.22-23].

Поезія Марійки Підгірянки мала на меті не тільки розвивати світогляд дитини, а й виховувати в ній найкращі людські якості, наприклад, людяність, любов до батьків, повагу до інших, естетичне сприйняття світу.

Вона вміло використовувала різноманітні художні засоби, що робило її вірші яскравими, запам'ятовуваними і емоційно насиченими. Використання місцевих діалектизмів, звичаїв та образів створювало неповторний колорит, який наближав поезію до читача і робив її більш зрозумілою. Завдяки яскравим образам і метафорам, поезія Підгірянки стимулювала дитячу уяву, допомагаючи їм створювати власні світи і образи. Вона охоплювала всі сфери особистості дитини: моральну, естетичну, трудову, екологічну та патріотичну. Твори Марійки Підгірянки були написані простою і доступною мовою, що робило її зрозумілою для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку [4, с.48-49].

Висновок. Літературна творчість має надзвичайно багатий виховний потенціал. Дитяча література не лише розважає, а й формує у підростаючого покоління важливі життєві цінності. Через образи героїв своїх творів для дітей Дніпрова Чайка закладає в дитячі серця почуття доброти, милосердя та взаємодопомоги. Твори письменниці допомагають дітям сформувати власний світогляд, зрозуміти, що добре, а що погано. Читаючи твори Дніпрової Чайки, діти збагачують свій словниковий запас, розвивають мову і уяву. Твори Марійки Підгірянки – це не просто вірші чи оповідання, а й своєрідний підручник життя, який вчить дітей доброти, любові до рідної землі, поваги до традицій та праці.

Список використаних джерел

1. Глушкова Л. І. Моральне виховання дошкільників засобами художньої літератури. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 4. С. 40-45.

2. Лагола І., Ханас М. Науково-пізнавальні казки Дніпрової Чайки як засіб формування природничої компетентності молодших школярів. *Молодий вчений.* 2024. № 1.1 (125.1). С. 39–42.

3. Рудник І. П. Самобутність національної ідентичності у творчості Дніпрової Чайки (від минулого до сьогодення). *Культурологічна думка.* 2022. № 21. С. 102–112.

4. Ткаченко Л.В. Виховні концепти й особливості поетики української дитячої поезії початку ХХ ст. (на матеріалі творчості Марійки Підгірянки, Олександра Олеся, Миколи Вороного) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Херсон, 2008. 238 с.

5. Ходанич, Л. Поетична педагогіка Марійки Підгірянки. *Учитель початкової школи.* 2018. № 9. С. 22–25.

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Юлія ВАСІЛЬЄВА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лазарович Н. Б.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Формування мистецької компетентності в дошкільному віці має важливе значення для розвитку естетичних, емоційних і творчих здібностей дитини. Саме в цей період закладаються основи художнього світосприйняття, навички естетичного сприймання навколишнього світу, розвивається здатність до самовираження через різні види мистецтва — музику, образотворчу діяльність, театр, хореографію. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (2021), мистецька компетентність є однією з ключових у розвитку особистості дитини, адже сприяє формуванню духовно багатої, емоційно чутливої та соціально активної особистості. У сучасному освітньому просторі зростає потреба у впровадженні нових підходів до організації мистецької діяльності в ЗДО, що відповідають віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку.

Проблему естетичного та художнього розвитку дітей активно досліджували такі науковці, як О. О. Кононко, Т. О. Поніманська, Л. О. Шульга, С. Г. Гончаренко, Н. М. Міщенко, які підкреслювали важливість розвитку мистецької сфери як чинника становлення гармонійної особистості. У своїх працях вони зазначали, що завдання педагога полягає не лише у формуванні елементарних умінь і навичок у дітей, а й у створенні сприятливого середовища для розвитку естетичних почуттів, емоційного відгуку, творчої ініціативи. Наразі актуальним є питання комплексного підходу до формування мистецької компетентності, що охоплює інтеграцію різних видів мистецтва, використання сучасних методик та активне залучення дитини до креативної діяльності.

Основним завданням сучасної дошкільної освіти, визначеним у Базовому компоненті, є розвиток компетентностей дитини через види різної дитячої діяльності. Напрямок Базового компонента «Дитина у світі мистецтва» забезпечує формування мистецько-творчої компетентності у дітей дошкільного віку. Згідно із Базовим компонентом дошкільної освіти, «мистецько-творча компетентність» означає здатність дитини реалізувати свій художньо-естетичний потенціал у процесі творчої діяльності, використовуючи емоції та почуття до різних видів мистецтва, а також додати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [1]. Цей напрямок забезпечує розвиток емоційно-чуттєвого сприйняття об'єктів і явищ навколишнього світу, а також створення умов для самовираження кожного вихованця через мистецьку діяльність. Мистецько-творча компетентність формується через художньо-продуктивну, музичну, театралізовану та самостійну художню діяльність.

Мистецька компетентність — це інтегрована здатність дитини до сприйняття, розуміння та творення мистецтва. У структурі цієї компетентності виокремлюють кілька ключових компонентів: мотиваційно-ціннісний (інтерес до мистецтва, бажання творити), когнітивний (знання про види мистецтва, їхні особливості), операційно-діяльнісний (уміння створювати художні образи) та емоційно-оцінний (уміння емоційно реагувати на твори мистецтва, давати їм оцінку) [2, с. 220].

Олена Половіна [4] глибоко досліджує проблему формування мистецької компетентності. Вона підкреслює, що мистецька освіта не ставить за мету виховання професійних митців, а є засобом розвитку дитини як особистості та збереження її унікальності. Важливо, що в мистецькій освіті акцент робиться не на теоретичних і технічних аспектах, а на емоційних і чуттєвих складових, які сприяють розвитку емпатії у дитини. О. Половіна виокремлює дві основні умови для формування мистецько-творчої компетентності [4]:

1. розвиток здатності дитини емоційно й чуттєво сприймати навколишній світ;
2. створення умов для самовираження дитини під час мистецької діяльності

Визначено основні види мистецької діяльності дітей дошкільного віку: художньо-продуктивна, музична, театралізована та самостійна художня діяльність.

Формування мистецької компетентності в дітей старшого дошкільного віку в закладі освіти є складовою цілісного педагогічного процесу та охоплює кілька важливих напрямів. Насамперед це організація художньо-естетичної діяльності,

яка включає різні види творчості: малювання, ліплення, аплікацію, музичну діяльність, рухи під музику та театралізовані ігри. Саме через ці форми дитина має змогу виявити свої емоції, фантазію, естетичне бачення світу. Не менш важливим є залучення дітей до мистецького досвіду: слухання класичної та народної музики, споглядання творів живопису, ознайомлення з культурною спадщиною свого народу формує у дитини емоційну чутливість, розширює її художній світогляд [3, с. 23].

Інтеграція мистецької діяльності з іншими освітніми лініями — мовленнєвою, пізнавальною, соціально-громадянською — сприяє всебічному розвитку особистості та забезпечує цілісний підхід до навчання і виховання. Сучасні інноваційні методи, зокрема казкотерапія, арт-терапія, метод проектів, інтерактивні технології та медіаосвіта, створюють додаткові можливості для розвитку креативності, естетичного смаку та самовираження дітей, що є основою формування мистецької компетентності в умовах дошкільного закладу.

Особливу роль у формуванні мистецької компетентності відіграє педагог, який повинен не лише володіти професійними знаннями у сфері мистецтва, а й бути творчою особистістю, здатною зацікавити дітей, пробудити їхню уяву та фантазію. Ефективність педагогічного впливу значною мірою залежить від того, наскільки діяльність є цікавою, емоційно насиченою, спрямованою на розвиток індивідуальних здібностей кожної дитини.

У процесі мистецької діяльності дитина навчається бачити красу у звичних речах, розуміти емоційний зміст творів мистецтва, відчувати естетичне задоволення від результату своєї творчості. Художня діяльність має значення не лише як засіб самовираження, а й як потужний засіб соціалізації дитини, адже вона вчиться співпрацювати, висловлювати свої думки, бути відкритою до нових вражень.

Отже, формування мистецької компетентності в дітей старшого дошкільного віку є одним із важливих завдань сучасної дошкільної освіти. Воно сприяє всебічному розвитку особистості, формуванню естетичних смаків, емоційної чутливості та творчого потенціалу. Для ефективного розвитку цієї компетентності необхідно створити розвивальне середовище, застосовувати різноманітні методики, забезпечити інтеграцію мистецької діяльності з іншими освітніми напрямами та підтримувати індивідуальну траєкторію розвитку кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu %20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Наукові записки Вінницького Державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. Наук. Праць. Випуск 34. Вінниця: ТОВ фірма „Планер”. 2011. С. 220–224.
3. Ковальчук Л. І. Мистецька діяльність дітей дошкільного віку: методика та практика. Київ: Вид-во «Шкільний світ». 2013. С. 23-35.
4. Половіна О. Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? URL : https://www.pedrada.com.ua/article/2951-yaksformuvatimistetsko-tvorchu-kompetent nst-u-dtey

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Діана МАКОВСЬКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Захарасевич Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

У Законі України «Про дошкільну освіту» записано: «Дошкільна освіта – це цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб». З погляду сучасної дошкільної освіти, дітей слід навчити не тільки обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватися в часі, у просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси. Логіко-математичний розвиток дитини складається з двох взаємопов’язаних основних ліній: логічної (тобто підготовки мислення до способів міркування) і математичної (тобто формування математичних уявлень)» [2].

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій – провідній для дітей дошкільного віку; руховій; природничій; предметній; образотворчій, музичній, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та ін.) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компетентний дошкільник поводиться самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.

Логіко-математична компетентність ґрунтується на сенсорно-пізнавальній компетентності дитини та на інших пізнавальних процесах – запам’ятовуванні, мисленні, мовленні, уяві. Оволодіння знаннями вимагає постійної уваги дитини до зовнішніх і внутрішніх властивостей предметів, об’єктів, особливостей їх використання під час дослідження форм, величин предметів їх просторового розташування, змін у часі, що забезпечується дослідницькою компетентністю. Серед усіх видів діяльності саме ігрова формує унікальні якості людини – здатність до свободи вибору, автономність. Саме гра забезпечує зв'язок дитини із середовищем – предметним, соціальним, природнім.

Під логіко-математичною компетентністю розуміють уміння здійснювати: класифікацію геометричних фігур, предметів та множин; серіацію за величиною, масою, об’ємом, розташуванням у просторі, часі; обчислення та вимірювання кількості, довжини, висоти, ширини, об’єму, маси, часу.

Останнім часом компетентнісний підхід активно впроваджується в сучасні методики навчання (В. Бочарова, І. Зязюн, Л. Коваль, О. Кононко, І. Костюк та ін.). Це стосується і технологій дошкільної освіти, адже саме в дошкільному віці закладаються основи розумових, моральних та емоційно-вольових якостей особистості.

Дослідження українських науковців (Н. Баглаєва, Л. Зайцева, Т. Коваленко, О. Мозгова, А. Столяр, Ф. Халецька, К. Щербакова) підтверджують можливість і ефективні механізми формування у дошкільників логіко-математичних уявлень і навичок, а також їх важливість для успішного подальшого навчання та повсякденної життєдіяльності [4, с. 99].

З огляду на це, важливим завданням сучасної дошкільної освіти стає пошук таких педагогічних технологій, які не лише відповідають засадам компетентнісного підходу, а й забезпечують ефективний розвиток ключових умінь і навичок, зокрема логіко-математичних. Одним із найбільш результативних шляхів досягнення цієї мети визнано впровадження ігрових

технологій, що гармонійно поєднують навчальний процес із провідним видом діяльності дитини – грою.

•Ігрові технології навчання – це система взаємопов'язаних елементів, які представляють собою комплекс вибіркового використання складових, де взаємодія та взаємовідносини набувають характеру взаємодії компонентів, спрямованих на досягнення запланованого дидактичного результату [3, с.65].

Структурна модель ігрового навчання зображено на Рисунку 1.

Гра – це не тільки задоволення і радість для дитини, що саме по собі дуже важливо, з її допомогою можна розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву дитини.

Гра – важливий засіб розумового виховання дитини, де розумова активність пов'язана з роботою всіх психічних процесів. На всіх щаблях дошкільного дитинства ігровим технологіям відводитися велика роль. На заняттях і в повсякденному житті широко використовуються дидактичні ігри та ігрові вправи. Організовані ігри поза заняттями, закріплюють, поглиблюють і розширюють математичні уявлення дітей, а головне, одночасно вирішують навчальні та ігрові завдання. У ряді випадків ігри несуть основне навчальне навантаження. Ось чому на заняттях і в повсякденному житті, вихователі повинні широко використовувати ігрові технології для формування логіко-математичної компетентності [4, с. 100].

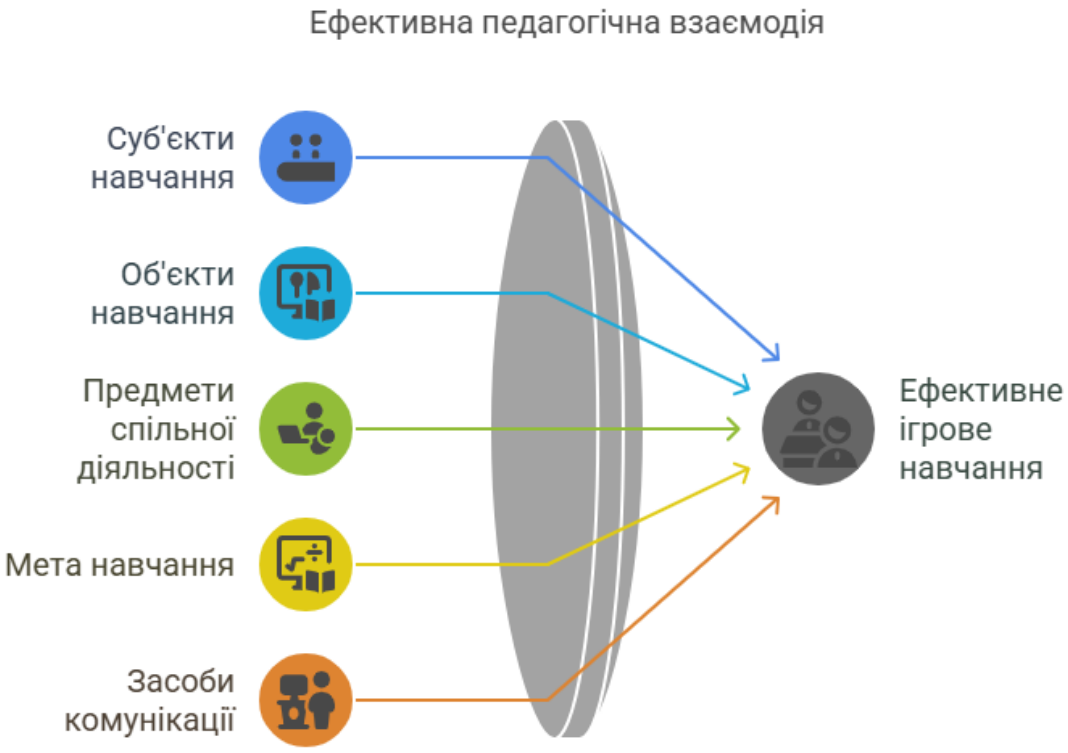

Рисунок 1

Проблема навчання математики в сучасному житті набуває все більшого значення. Це, насамперед, пов'язано з бурхливим розвитком математичної науки і проникненням її у різні галузі знань.

Ігрові технології, які спрямовані на розвиток пізнавально-творчих здібностей дітей в логіко-математичної діяльності, можна поділити на такі групи:

- Розвиваючі ігри.
- Сюжетні ігри.
- Проблемні ситуації, питання.
- Експериментування і дослідницька діяльність.
- Творчі, логічні завдання [1, с.17].

За допомогою цих ігротехнологій дитина не обмежена в пошуку практичних дій, експериментуванні, спілкуванні для вирішення помилок, прояві радості і прикрощів; дитина самостійно знаходить спосіб досягнення мети або освоює його; дитина природно приймає допомогу з боку вихователів чи батьків: часткову підказку; дорослий створює мотивацію і підбирає цікаві для дитини ігри, вправи, розвиваючі кмітливість, розумові операції.

Отже, ігрові технології виступають потужним інструментом формування логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку. Їх використання забезпечує активне залучення дитини до процесу навчання, сприяє розвитку логічного мислення, математичних уявлень, уміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Гра створює для дитини комфортні умови для засвоєння знань, оскільки поєднує навчальну мету з емоційно значущою діяльністю. Саме через ігрову діяльність реалізується індивідуальний підхід, забезпечується свобода вибору дії, стимулюється пізнавальний інтерес і самостійність. Такий підхід відповідає вимогам сучасної дошкільної освіти, орієнтованої на компетентнісний розвиток особистості, і є важливим чинником підготовки дитини до шкільного навчання.

Список використаних джерел

1. Використання ігротехнологій у формуванні логіко-математичної компетентності дошкільників: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». – Черкаси : Видавець КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 2022. – 75 с.

2. Закон України «Про дошкільну освіту» : редакція від 01.01.2024 р. № 2628-III // *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – № 49. – Ст. 259. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text

3. Захарасевич Н.В. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: забезпечення наступності Збірник наукових статей «Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи». – Кам'янець-Подільський, 2019. С. 62-67 ISBN 978-966-8063-80-7

4. Пагута Т. І. Розвиток логіко-математичних компетентностей старших дошкільників засобами ігрових методик. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. - 2017. - Вип. 2. - С. 98-106. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2017_2_16

5. Тарнавська Н.П., Рудницька Н.Ю., Мурашевич Ю.М. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Житомир: ФОП «Левковець». 2015. 430 с.

ЕЙДЕТИКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світлана КОМАНІЦЬКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Захарасевич Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність формування всебічно розвиненої особистості, здатної творчо мислити, генерувати нові ідеї та ефективно діяти в нестандартних ситуаціях, визначається як одне з ключових завдань сучасного українського суспільства. Це знайшло нормативне відображення в оновленій редакції Базового компоненту дошкільної освіти (2021 р.) [1], адже саме дошкільний вік вважається критичним періодом для закладання основних напрямів розвитку дитини, зокрема логіко-математичного.

В даному значенні значної актуальності отримує введення інноваційних освітніх підходів, спроможних активізувати пізнавальну діяльність дошкільнят та допомагати розвитку їхнього інтелектуального потенціалу.

Слід виокремити те, що зараз дітей дошкільного віку оточує велика кількість інформації, яку вони запам'ятовують кожного дня. На сьогоднішній

день, одним із визначальних і результативних методів допомоги малюку запам’ятати і зберегти інформацію – спонукати її до пізнавальної, мовленнєвої діяльності, організувати ситуацію успіху, для формування гармонійної особистості є ейдетика.

Ейдетика як комплекс методів, який сполучає образне, асоціативне та логічне мислення, має великий потенціал у творенні логіко-математичних уявлень. Її застосування покращує ефективніше освоєння програмового матеріалу, а також породжує умови для розвивання когнітивних процесів, а саме уваги, уяви, і пам’яті, яка відповідає вимогам оновленого змісту освіти дошкілля.

Дошкільник знаходиться у світі інформації, і саме тому перед вихователем сучасності виникає завдання допомогти малюку якісніше освоїти програмовий матеріал, викликати інтерес до процесу отримання знань, збільшити увагу та удосконалити пам’ять дошкільника [3, с. 62]. Використання ейдетичних прийомів і методів удосконалює дитяче вміння запам’ятовувати, відтворювати та активно застосовувати одержані знання. Разом з тим, у процесі здійснення завдань ейдотехніки малюк навчається долати труднощі, в нього з'являється позитивне самосприйняття, формуються пізнавальні здібності.

У процесі формування логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку має на меті розвиток інтелектуальних операцій, поліпшення сприйняття, формування наочно-образного, словесно-логічного мислення, мовленнєвих умінь, здатність логічно та послідовно виражати думки [2, с. 85].

Методи застосування ейдетики у процесі навчання все частіше звертають увагу психологів і педагогів, відтак починають сприяти результативному засвоєнню знань, розвитку пам'яті, мислення та уяви дошкільнят. Ейдетика, зокрема як система методів, скерована на пожвавлення образотворчого мислення, дає змогу малюкам легше запам’ятовувати інформацію, зв’язуючи її з виразними уявними образами, асоціаціями та емоціями. В педагогічній доктрині сучасності, проблемою використання ейдетики під час розвитку математичних уявлень дітей дошкільного віку займалися зарубіжні та вітчизняні вчені, а саме: Круподер Н., Антощук Є., Любченко І., Хорнет Р., Шаго Л., Слоненко Т та ін.

Головний принцип ейдетики лежить у тому, що інформація запам'ятовується за допомогою застосування виразних, емоційно насичених образів, що закарбовуються у пам'яті за допомогою своєї унікальності і емоційного забарвлення. Значним теж є принцип дієвого залучення усіх сенсорних каналів: тактильного, зорового, слухового, і інших, які дають змогу продукувати різносторонні образи, що є більш витриваліші до забування. Тому застосування технік ейдетики значною мірою забезпечує продуктивність запам'ятовування, даючи змогу будувати в уяві чіткі, деталізовані картини, що

зберігаються у пам'яті упродовж значгого часу [4, с. 22].

Навчальні програми і методики сучасності теж охоплюють елементи ейдетики для покращення ефективності навчання. В освіті дошкілля дані методи є дуже актуальними, так як саме в такому віці малюки мають велику здатність до образного сприйняття та досить швидко опановують нові підходи. Застосування ейдетики дає змогу організувати процес навчання цікавіше, емоційно насиченішим і творчим.

У значенні дошкільної освіти ейдетика дуже важлива, адже на ранніх періодах розвитку дошкільнята ще не володіють доволі розвиненими пізнавальними навичками, про те мають значний потенціал для побудови яскравих образів і асоціацій. За допомогою ейдетичних методів малюки можуть скоріше опанувати базові математичні, мовні і інші поняття, а також сформувати міцні зв'язки між новими знаннями і життєвим досвідом.

Вихователі, готуючись до заняття, добирають методи ейдетики, які будуть сприяти дієвому опануванню математичних знань. Поміж найпопулярніших методів ейдетики, що використовуються для розвитку логіко-математичної обізнаності у дошкільнят старшого дошкільного віку, виділяють наступні: «Оживлення», «Тактильні асоціації», «Вільні асоціації», «Предметні асоціації», «Фонетичні асоціації», «Перевтілення», «Друдли», «Звукові асоціації», «Трансформація» та інші [4, с. 16].

Ейдетика, яка є інноваційною навчальною технологією, розкриває нові прийоми подачі навчального чи розвивального матеріалу, оскільки вона «перекладає» малюку мову світу дорослих на прийнятнішу і зрозумілішу для дитини. Ейдетика залучає усі дитячі аналізатори: дитина не тільки бачить, але і може почути, понюхати, доторкнутись, спробувати на смак, — у такий спосіб задіюються усі сенсорні канали сприйняття, які сильно підвищують ефективність навчання. Це конструює безмежний ігровий простір для розвивання дитячого мислення, мовлення, уяви, та емоційного інтелекту.

Неабияке значення ейдетика має у процесі оволодіння логіко-математичними знаннями. Доприкладу коли малюк, асоціює цифру з конкретним предметом, звуком чи кольором, процес запам’ятовування змінюється на цікаву гру. Дані методи не тільки вдосконалюють ефективність навчання, але і зменшують рівень психоемоційного навантаження, так як працюють враховуючи природні особливості сприймання дитини.

Слід акцентувати на тому, що застосування засобів ейдетики під час занять з математики в різних дошкільних групах в умовах дошкільного закладу покращує ефективність запам’ятовування інформації. Дошкільнята, що навчаються із застосуванням методик ейдетики, показують кращий рівень

концентрації уваги, творчості та здатності узагальнювати математичні знання. Елементи ейдетики теж сприяють формуванню просторових уявлень, здатності діяти кількісними категоріями, виявляти причинно – наслідкові зв’язки.

Отже, використання різноманітних засобів ейдетики під час навчального процесу із дошкільнятами сприяє розвиванню пам’яті, наочно-образного мислення, навчає складати різні асоціативні взаємини між предметами і явищами, забезпечує пожвавлення уваги і оволодіння логіко-математичними знаннями, навичками та уміннями. У зв'язку з цим, ейдетика як інноваційна технологія має змогу поліпшити ступінь сформованості математичних уявлень дошкільника, допомагаючи гармонійному розвитку особистості дитини і її підготовки до майбутнього навчання в НУШ.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 №33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu
2. Березовська Л. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. 254 с.
3. Захарасевич Н.В. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: забезпечення наступності Збірник наукових статей «Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи». – Кам’янець-Подільський, 2019. С. 62-67 ISBN 978-966-8063-80-7
4. Оторвіна Т. Ю. Математична підготовка дітей до школи засобами ейдетики : навч.-метод. посіб. Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний університет, 2021. 60 с. Доступно: https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/5700

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мар'яна ДОВІРАК,
1 курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Марчій-Дмитраш Т.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Національно-патріотичне виховання у ЗДО є однією з основних складових освітнього процесу, оскільки реалізовує потреби держави у вихованні патріотів, свідомих громадян.

Актуальність формування національно-патріотичних якостей у дітей старшого дошкільного віку в сучасних закладах дошкільної освіти зумовлено низкою чинників. По-перше, в умовах воєнної агресії проти України та загроз національній цілісності важливо з перших років життя формувати в дітей почуття любові до Батьківщини, гордості за її історію, мову, символіку. По-друге, у дошкільному віці формуються цінності. Саме в цей період закладаються основи світогляду, моральних орієнтирів, етнічної та громадянської ідентичності. Формування патріотичних почуттів у цьому віці є більш ефективним, ніж на пізніших етапах розвитку. По-третє, роль ЗДО у вихованні патріотизму вихованців стає все більшою. У сучасних умовах через гру, художню діяльність, народознавство, фольклор, святкування традиційних свят вихователі можуть ефективно формувати почуття приналежності до українського народу. Сучасне суспільство потребує свідомих, відповідальних громадян, а їх виховання здійснюється і у стінах закладів дошкільної освіти, де формуються моральні засади, здатність до емпатії, співпереживання, почуття відповідальності за свою країну.

У контексті освітньої політики України Закон України «Про дошкільну освіту», Державний стандарт дошкільної освіти, Базовий компонент дошкільної освіти акцентують увагу на важливості формування в дітей національно-патріотичних якостей, громадянської свідомості, толерантності та поваги до культурних надбань українського народу.

Метою статті є аналіз особливостей формування національно-патріотичних якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Формування національно-патріотичних якостей у дітей старшого дошкільного віку є предметом дослідження багатьох українських науковців у галузі дошкільної педагогіки, етнопедагогіки, теорії виховання та громадянської освіти. Серед учених, які вивчали це питання, можна виділити таких дослідників: О. Сухомлинська у своїх працях звертала увагу на важливість виховання любові до рідного краю, мови, культури з раннього віку; О. Кононко розглядала патріотичне виховання як компонент загального морального розвитку дитини, обґрунтувала провідні засоби формування громадянсько-патріотичних якостей у дошкільників (казки, народознавство, гра); І. Богданова досліджувала формування національної ідентичності та патріотичних почуттів у дошкільному віці через культурно-освітній простір ЗДО; Н. Гладченко розробила дидактичні умови формування національно-патріотичних якостей у дітей дошкільного віку засобами інтегрованої освітньої діяльності; Л. Науменко конкретизувала особливості формування громадянсько-патріотичних почуттів через українські народні традиції.

На думку О. Кононко, патріотизм є невід'ємною частиною загального морального розвитку дитини, і його формування повинно здійснюватися через залучення дітей до національних культурних цінностей, традицій, фольклору, а також через особистісно-значущі емоційно забарвлені ситуації [2, с. 287].

Основні національно-патріотичні якості дітей старшого дошкільного віку відображають морально-духовні орієнтири, емоційне ставлення до Батьківщини та рідної культури, а також перші прояви громадянської свідомості. До таких якостей належать: любов до рідної Батьківщини (щире ставлення до України як рідного краю, бажання дізнаватися про її природу, символи, традиції), почуття гордості за свій народ (усвідомлення значущості української мови, культури, історії, героїв), шанобливе ставлення до державної символіки (розпізнавання дитиною прапора, герба, гімна, розуміння їх значення, повага до символів), шанування рідної мови (бажання спілкуватися українською, слухати вірші, пісні, приказки), інтерес до народних традицій і звичаїв (участь у народних святах, іграх, хороводах тощо), повага до інших людей, готовність допомагати (виховання основ майбутнього громадянського співіснування), емоційна прив'язаність до родини, роду, народу (усвідомлення приналежності до родини, свого народу, участь у родинних чи національних святах). Ці якості формуються як у родинному колі, так і у процесі цілеспрямованої педагогічної діяльності у ЗДО, зокрема завдяки фольклору, ігровим формам навчання, бесідам, спостереженням, мистецтву та прикладу дорослих.

Важливою умовою ефективного формування національно-патріотичних якостей є урахування вікових психологічних особливостей дітей старшого

дошкільного віку. У цьому віці інтенсивно розвивається емоційна сфера, формуються початкові уявлення про соціальні норми, з'являється здатність до емпатії, виникає інтерес до соціальних явищ. Відповідно дуже важливо інтегрувати патріотичну складову змісту освіти в усі напрями освітньої діяльності: мовленнєву, художньо-естетичну, пізнавальну, фізичну тощо. Виховання патріотичних почуттів не повинно бути епізодичним, воно має носити системний, послідовний характер, охоплювати усі сфери життєдіяльності дитини [3, с. 188].

Особливу роль у формуванні національно-патріотичних якостей відіграє мовне середовище, адже саме через мову дитина засвоює культурні коди, національні образи, моральні орієнтири, мова є базою національної культури [4, с. 13].

Ефективними педагогічними умовами формування національно-патріотичних якостей у дошкільників є цілеспрямоване використання національно-культурного контенту, створення виховного середовища, яке відтворює традиції української культури, та активна участь батьків у виховному процесі [1, с. 47].

Отже, формування національно-патріотичних якостей у дітей старшого дошкільного віку передбачає інтеграцію народознавчого змісту в усі види дитячої діяльності, врахування вікових психофізіологічних особливостей вихованців, створення емоційно-насиченого освітнього простору, співпраця з родинами, постійність, системність та цілеспрямованість педагогічного впливу. Формуючи у дитини любов до рідного краю, мови, традицій, педагог закладає першооснови національної самосвідомості, майбутнього громадянина, здатного зберігати, збільшувати й захищати духовні та культурні цінності свого народу. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці діагностичного інструментарію для виявлення рівнів сформованості патріотичних якостей у дошкільників, вивченні зарубіжного досвіду з даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Гладченко Н. В. Формування патріотичних якостей у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 45–49.

2. Кононко О. Л. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2010. 424 с.

3. Поніманська Т. В. Теорія і методика виховання дітей дошкільного віку. Київ : Академвидав, 2012. 384 с.

4. Шевчук С. Т. Формування патріотичних почуттів у дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2017. № 5. С. 12–14.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ірина ЖОВНІРЧИК,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Качак Т.Б.,
доктор філологічних наук, професор

Анотація. *У статті розглядаються теоретичні аспекти розвитку творчого зв'язного мовлення дошкільників. Проаналізовано наукові підходи до визначення сутності, функцій та видів зв'язного мовлення. Висвітлено його роль у формуванні особистості та соціалізації дитини. Окреслено вікові особливості розвитку зв'язного мовлення на різних етапах дошкільного дитинства, а також значення цього процесу для майбутнього навчання. Стаття підкреслює актуальність дослідження проблем формування зв'язного мовлення в умовах сучасних освітніх змін.*

Ключові слова: *зв'язне мовлення; творче мовлення; мовленнєва компетентність; вікові особливості мовлення дошкільників; комунікація.*

Розвиток мовлення – це важкий творчий процес, який проходить довгий період в єдності з розвитком мислення, ускладненням мовленнєвої діяльності в цілому. На думку багатьох вчених, розвивати мовлення – це насамперед вчити дітей правильно та влучно, залежно від нормативних правил літературної мови використовувати мовні засоби [2, с. 307].

Психологи вважають, що мовлення – це сукупність мовленнєвих дій, якими повинна оволодіти людина та зрозуміти, що кожна з них має проміжну мету, яка зв'язана із загальною метою всього спілкування. Вони наголошують, що повноцінно спілкуватися дитина зможе тоді, коли навчиться швидко та правильно орієнтуватися в умовах розмови, вміти планувати своє мовлення, знаходити актуальні та доречні засоби, щоб передати інформацію, формувати зворотній зв'язок між мовцями.

Мовленнєвий розвиток – це ланцюг, який складається з багатьох мовленнєвих дій, які стосуються всіх видів мовлення та видів діяльності. Проте, він має місце тільки тоді, коли мовлення є самоцінним, тобто коли мотиви такої діяльності можуть бути задоволені тільки мовленнєво [3, с. 105].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично апробувати ефективність інноваційних технологій щодо розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ).

Зв'язне мовлення дітей дошкільного віку вивчалось вченими з різноманітних сторін: розвиток діалогічного мовлення (А. Богуш, Н. Гавриш, В. Любашина, Л. Чулкова); навчання дітей складати розповіді: описові (Н. Зеленко, С. Ласунова, Л. Порядченко), розповіді-роздуму (А. Омеляненко, Н. Харченко), творчого розповідання (Л. Березовська, О. Білан, А. Богуш, А. Яценко); переказ художніх текстів дошкільниками (О. Лещенко, Н. Малиновська); формування зв'язного мовлення в процесі гри (В. Захарченко, Н. Луцан, Н. Савінова) та продуктивної чи творчої праці (Н. Гавриш, Т. Постоян).

Засвоєння мовлення дітьми дошкільного віку проходить момент від частини до цілого, тобто від слова до словосполучення, а потім речення. Результатом такого розвитку є оволодіння зв'язним мовленням (серій повних речень).

Мовлення молодших дошкільників є переважно розмовним, на основі діалогів. Навіть під час самостійної розповіді дитина в цьому віці орієнтується на спільність ситуацій мовців, а саме: "опускає" підмет з речень, використовує неозначено-особові речення, порушує порядок слів, допускає зайву емоційність, яка виражається у жестах, міміці та драматичності [1, с. 25].

С. Золотухіна зазначила, що дитяче зв'язне мовлення змінюється відповідно до матеріалу: рівень мовлення росте, якщо потрібно переказати, розповісти за зразком (творче наслідування) та знижується, коли в розповіді порушено особисті теми для дитини. Дітям важко створювати структурну розповідь, яка має послідовність, змістовність, а навпаки набуває рис діалогічного мовлення.

В середньому дошкільному віці на розвиток зв'язного мислення впливає рівень активізації словника дитини, який повинен налічувати на цей час 2,5 тис. слів. Відповідно до цього їхні висловлювання стають змістовними, систематичними, хоча сама структура їх складання є ще недосконалою. Цей вік позначений становленням контекстного мовлення, в процесі якого дитина переживає такі труднощі як адекватний підбір слів у речення, вибір тематики та сюжету вислову, втрата логічності та формального зв'язку в частинах тексту [1, с. 34].

У старшому дошкільному віці в дітей завершується формування граматичної будови мовлення та відбувається опанування зв'язного мовлення. Це має особливе значення, адже володіння усним зв'язним мовленням є однією з головних умов успішної підготовки до шкільного навчання. Саме здатність логічно та послідовно висловлювати свої думки у словесній формі найкраще

відображає єдність між внутрішнім змістом мислення дитини та його мовленнєвим вираженням.

Отже, формування зв'язного мовлення у дошкільнят часто стикається з труднощами, що уповільнюють освітній процес і мають негативні наслідки для розвитку дитини. Будь-які мовленнєві порушення впливають на соціальну адаптацію та взаємодію з оточенням, знижуючи бажання дітей спілкуватися, ускладнюючи вивчення рідної мови, засвоєння граматично-лексичних норм та розуміння точних наук. Питання формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку потребує поглибленого вивчення з урахуванням сучасних тенденцій у дошкільній освіті, змін у системі освіти та реалій сьогодення.

Список використаних джерел

1. Баранова В.В. Ярошинська В.М. Формування зв’язного мовлення у старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення засобами арттерапії. дис…. канд. пед. наук: 13.00.08. Одеса, 2014. . 279 с.
http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/231/1/%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%92._%D0%92%20.pdf
2. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : *навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* К. : Літера ЛТД, 2010. 364 с.
3. Наконечна А. Зв’язне мовлення як поняття і ресурс суб’єкт-суб’єктної взаємодії в освітньому середовищі початкової школи. *Освіта і наука. К.* 2020. С. 103-106 URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/715670/1/Nakonechna_19_DTiP_Konf.pdf
4. Паласевич І. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобом сюжетних картин. *Молодь і ринок.* К. 2019. № 3. С. 60-65.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІГРОВОЇ ТА МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марта ЗЯЯ,
ІІ курс ОР «Бакалавр», соціально-гуманітарний факультет,
Західноукраїнський національний університет.
Науковий керівник – Главацька О.Л.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Ігрова діяльність є провідною у дошкільному віці, а мовлення – головним засобом комунікації, самовираження та пізнання. Саме в процесі гри дитина найчастіше використовує мовлення для організації дій, вираження емоцій, встановлення контактів. Розвиток мовлення в ігровій формі відповідає природним потребам дитини та сприяє формуванню її соціального й інтелектуального досвіду.

Виховання та навчання дітей у формі гри посідають важливе місце в сучасних освітніх програмах [1; 6; 7; 9]. Ігрова діяльність сприяє розвитку таких психічних процесів, як увага, сприймання, мислення, пам'ять, а також стимулює творчі здібності, загалом забезпечуючи інтелектуальний розвиток дошкільника. У Законі України «Про дошкільну освіту» особливо підкреслюється важливість формування рідномовної компетентності, культури мовлення та комунікативних умінь у дітей [3].

Вплив гри на виховний процес дітей було розкрито в роботах П. Блонського, Л. Виготського, Я.-А. Коменського, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Вчені Г. Григоренко, Р. Жуковська, В. Захарченко, О. Сорокіна, К. Щербакова та ін. зазначають, що у процесі гри діти мають можливість діяти, саме визначені дії спрямовують розвиток гри і зумовлюють їх мовленнєву активність.

Під час гри дитина вживає слова відповідно до контексту, розвиває діалогічне мовлення, розширює словниковий запас. Гра сприяє спонтанному, але цілеспрямованому мовленнєвому розвитку, зокрема формуванню граматичних структур та зв'язного мовлення.

Дитяча гра вирізняється інтерактивністю, свободою, спонтанністю та невимушеністю. Вона відкрита для прояву уяви, емоцій, творчості та різноманітних форм самовираження. У грі відсутні чіткі критерії правильності чи помилковості дій, немає поділу на переможців і переможених. Під час гри діти зосереджені на самому процесі, і будь-яка їхня дія, якщо вона не шкодить їм чи іншим, є прийнятною та цінною для ігрової взаємодії. Поєднання гри з

навчанням і мовленнєвою діяльністю сприяє гармонійному, всебічному розвитку дитини.

Розглянемо конкретні види ігор, які найбільше впливають на мовленнєвий розвиток дошкільнят:

– рольові та сюжетно-рольові ігри допомагають моделювати життєві ситуації, у яких діти спілкуються між собою, виконуючи певні ролі – продавця, лікаря, вчителя, мами тощо;

– дидактичні ігри з мовленнєвим змістом такі ігри як «Склади речення», «Опиши предмет», «Хто що робить?» розвивають логічне мислення та мовну активність;

– словесні ігри, загадки, лічилки, скоромовки сприяють розвитку фонематичного слуху, дикції, уваги до мовного звучання;

– настільно-друковані ігри покращують вміння використовувати мовлення в структурованих умовах [5].

Варто вказати, що ігрова діяльність сприяє розвитку всіх компонентів мовленнєвої компетентності: слухання і виконання інструкцій, сприймання зверненого слова, ініціативність у висловлюваннях, створення розповідей і описів, чітка вимова, розпізнавання звуків. Практичний досвід показує, що діти, які активно залучені до мовленнєво-ігрової діяльності, мають більш багатий і активний словниковий запас, кращі навички зв’язного мовлення, вищу мовленнєву самостійність, готовність до спілкування у різних соціальних ситуаціях [2].

Особливу увагу слід зосередити на тому, що провідна роль у мовленнєвому розвитку через гру належить педагогу. Від його професійної майстерності залежить, чи зможе гра перетворитися на ефективний засіб навчання. Важливо, щоб вихователь підбирав ігри з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, створював ситуації, що спонукають до мовленнєвого самовираження, а також сам був активним учасником гри, подаючи мовленнєвий зразок. Якщо ж трапляються мовленнєві помилки у дітей, він повинен м’яко скоригувати мовлення дитини шляхом наслідування і повторення. Це не тільки полегшує подальше навчання в школі, а й формує впевненість у собі, розвинене мислення, креативність [8].

Таким чином, ігрова та мовленнєва діяльність у дошкільному віці тісно взаємопов’язані. Саме гра створює сприятливі умови для розвитку мовлення, формує комунікативну компетентність, соціальну адаптованість та розвиває інтелектуальні здібності дитини. Завдання педагога – розумно й систематично використовувати гру як метод навчання і розвитку мовлення, роблячи цей процес цікавим, природним і ефективним для кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Білан О., Возна Л., Максименко О., Овчаренко Л., Руханська Л., Самсін В. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» Тернопіль : Мандрівець, 2019. 264 с.

2. Валентьєва Т.І., Богдан Т.М. Педагогіка дошкільна: практичний курс. Навчальний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2017. 92 с.

3. Закон України «Про дошкільну світу». Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 31.03.2023. URL :
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text

4. Квак О. Роль дидактичної гри у вихованні і розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Ніжин, 2012. 72 с.

5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид., переробл. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.Білан, Вид. 2-ге зі зм. і доп. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.

7. Рома О.Ю., Близнюк В.Ю., Борук О.П. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO®», The LEGO® Foundation. 2016. 140 с.

8. Федорова М.А. Теорія та методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку : навч. посібник. Житомир : ФОП Левковець, 2018. 149 с.

9. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 448 с.

СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Віра ТИМЧУК,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник –Матішак М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

В умовах сьогодення, що характеризуються стрімким розвитком освіти, на перший план висувається проблема цілісного становлення особистості на кожному щаблі її розвитку. Це передбачає врахування індивідуальних рис, вікових особливостей, наявних здібностей, потреб та захоплень людини, а також вимог та очікувань суспільства. Наразі особливо актуальним є створення програм з фінансової грамотності для базової освіти, розробка навчально-методичних матеріалів із застосуванням передових освітніх технологій. Такий підхід, з одного боку, здатний збільшити зацікавленість учнів у розумінні сучасних економічних викликів та задовольнити їхні освітні потреби, а з іншого – позитивно впливає на ефективність освітнього процесу в цілому, сприяючи розв'язанню ключових дидактичних, виховних, розвивальних та інших педагогічних задач.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчив інтерес науковців до різних аспектів порушеної проблеми: психолого-педагогічні умови економічного виховання старших дошкільників представлено в розвідках Т. Фіалковської; теоретичні засади економічного виховання дітей дошкільного віку вивчають А. Коваль, О. Пинзеник; формуванню соціально-фінансових уявлень старших дошкільників присвячено дослідження А. Сіренко, Т. Ванько та ін.

В умовах вільної економіки кожна людина має розуміти суть економічних відносин, основні терміни, та вміти застосовувати базові навички у сучасних економічних реаліях, мати власний досвід втілення планів у життя. Навіть у дошкільному віці необхідно поглиблювати знання про домашнє господарство, фінанси, взаємини в суспільстві та самореалізацію в різних життєвих ситуаціях, що зрештою сприятиме формуванню незалежної особистості в майбутньому.

На це вказує один з освітніх напрямів варіативної складової Базового компоненту дошкільної освіти, а саме – «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність». У документі йдеться про те, що: «Прояв соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності означає здатність дитини усвідомити, хто вона

є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми. Це надихає дитину вивчати свої права і обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, формує розвиток лідерських якостей» [1]. Базовий компонент дошкільної освіти вказує на потребу формування у дітей дошкільного віку таких ключових навичок, як:

- готовність до участі у плануванні бюджету родини;
- дотримання економічно доцільної поведінки (культура споживання доступних ресурсів, раціональне використання коштів, заощадження);
- уміння здійснювати вибір між потребою витрати та заощадженням коштів;
- здатність до самостійного здійснення покупок;
- уміння планувати власний бюджет та інші [1].

Розвиток економічної культури особистості стартує з економічних знань, здобутого первинного досвіду (самостійні дії, соціальна взаємодія) ще з дошкільного віку, і формування на цій основі практичних вмінь та навичок через участь у предметно-операційній діяльності. Зародження соціально-фінансової грамотності припадає на 5-6 років, коли дитина розуміє цінність грошей та виявляє великий інтерес і бажання ними користуватися. З іншого боку, саме старший дошкільний вік – це час активного розвитку пам'яті, уваги, мовлення, творчих здібностей та задатків, соціалізації (комунікативної, ігрової, економічної). Виняткове значення у пізнанні дитиною дошкільного віку навколишнього світу, відносин між людьми та економічних процесів має ігрова діяльність, яка є домінуючою. Відтак, під час гри, спілкування з однолітками та дорослими членами родини, старші дошкільники виявляють великий інтерес до різних аспектів економічних питань. Це дозволяє виокремити такі ключові завдання економічного виховання старших дошкільнят:

- Формування навичок заощадливого витрачання кишенькових грошей;
- Підвищення рівня готовності та вміння покладатися лише на власні можливості;
- Розвиток вміння орієнтуватися в широкому спектрі реклами, інформаційному просторі ЗМІ;
- Виховання поваги до людини праці, господаря, сучасного бізнесу тощо.

Вітчизняні науковці М. Мішко, Н. Русин, М. Черепаня наголошують: «Особливості життя в сучасному соціумі зумовлюють зниження вікових рамок для початку економічного виховання та соціалізації дітей як основи для подальшої економічної освіти, що є невід'ємною умовою успішної соціалізації загалом…» [3, с. 203]. Вчені доводять, що в дошкільному віці формування соціально-фінансової грамотності є найефективнішим у предметно-практичній,

предметно-ігровій, комунікативній, господарсько-побутовій, пізнавальній діяльності, участі в інших її видах (ігрова, творча, комунікативна, посильна трудова).

Т. Боршуляк зауважує: «Вивчення основ економіки допомагає дітям: розвинути економічне мислення; освоїти економічні поняття: потреби, природні ресурси, товари тощо; набути елементарних навичок, необхідних для орієнтації та існування в сучасному ринковому світі; створити основи для подальшого більш глибокого вивчення економіки в школі; сформувати стимули до оволодіння економічними знаннями» [2, с. 11]. Дослідниця підкреслює, що це дає змогу «…не тільки наближувати дитину до реального дорослого життя, вчити її орієнтуватися в сьогоденні, стимулювати економічне мислення, надавати знання про актуальні професії та вміння презентувати їх, але й виховувати ділові якості особистості: здатність правильно реагувати на різні життєві ситуації, діяти самостійно та творчо, а згодом будувати своє життя більш організовано, розумно, цікаво. Варто також відзначити, що збагачується словник дитини, формуються почуття власної гідності, вміння гідно змагатися та не боятися поразок, бажання доводити розпочате до завершення, виникає здоровий інтерес до грошей…» [2, с. 11]. Вітчизняна науковиця виокремлює ключові цілі та напрями розвитку соціально-фінансової грамотності дошкільнят, зокрема:

- сприяння психологічній та соціальній адаптації до нових умов;
- формування усвідомлених потреб, розвиток логічного мислення для прийняття обґрунтованих рішень, розвиток здатності правильно реагувати на реальні життєві ситуації;
- поглиблення й розширення базових економічних знань;
- формування навичок ощадливості, бережливого ставлення до ресурсів, грошей, сімейного бюджету (вимикання світла, економія води, підтримка порядку в кімнаті, власному одязі, іграшках);
- розвиток навичок мовленнєвого етикету;
- розвиток творчості та сприяння розумінню краси навколишнього світу як результату людської праці;
- емоційний розвиток (емпатія, самооцінка) [2, с. 14].

Нами були визначені основні критерії та показники соціально-фінансового розвитку дітей старшого дошкільного віку відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти. Йдеться, зокрема, про: розуміння суті грошей та їх різновидів, для чого потрібні гроші; знання про оплату праці; використання грошей; види купюр у різних країнах; знання про виготовлення банкнот тощо; розпізнавання номіналу монет і купюр; рахування їх у межах 10; складання банкнот і монет за номіналом; використання замінників грошей у рольових іграх; зацікавленість

грошима, їх наявністю в родині; мотивація до раціонального їх використання; відповідальність, доброзичливість, чесність, повага до людей праці, результатів праці, батьків тощо.

Отже, у дітей дошкільного віку необхідно формувати такі ключові навички, як: готовність до участі у плануванні бюджету родини; дотримання економічно доцільної поведінки (культура споживання доступних ресурсів, раціональне використання коштів, заощадження); уміння здійснювати вибір між потребою витрати та заощадженням коштів; здатність до самостійного здійснення покупок; уміння планувати власний бюджет.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 №33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu

2. Боршуляк Т.М. Економічне виховання дітей дошкільного віку: моніторинг компетенцій: навч.-метод. посібн. Кам'янець-Подільський, 2016. 80 с. URL: https://5olimp.at.ua/00/ekonomichne_vikhovannja_ditej-monitoring_kompetenc.pdf

3. Русин Н.М., Черепаня Н.І., Мішко М. Формування фінансової грамотності у дітей дошкільного віку в різних видах діяльності. *Освіта і наука.* Вип. 1(36). 2024. С. 200-212. URL: https://surl.gd/kcxgtj

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ФОРМУВАННІ ОСНОВ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Тетяна КУЦЕНКО,
здобувачка ОР «Бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта»,
Приватна установа «ВНЗ «Міжнародний
гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана».
Науковий керівник – Бондаренко Н. Б.,
кандидат педагогічний наук, доцент

Наше сьогодення тісно пов’язано з проблемою оновлення системи освіти з позиції сучасних наукових підходів дошкільної освіти на принципах національної духовної культури, історії визвольної боротьби українського народу, традицій родинного виховання та народної педагогіки. Особливо важливим є період життя людини від народження до 6-7 років, коли дитина активно розвивається і сприймає інформацію про оточуючий світ, у неї формується моральні основи особистості, як от:

- любов до батьків, рідних, рідного міста;
- надалі з’являється повага до Батьківщини, гордість за її історичні події;
- моральні норми поведінки і на їх основі виникають дружні стосунки з дорослими, ровесниками;
- повага до праці дорослих, бажання їм наслідувати;
- прагнення виявляти доброту, милосердя, чуйність, чесність, справедливість;
- з’являється позиція відстоювання власної точки зору, бажання стояти на позиції добра та справедливості.

Отже, актуальним, як ніколи, є завдання всіх освітніх закладів, починаючи з ЗДО «… посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді; формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей» [5, с.12]. Формування моральної особистості дитини тісно пов’язані з національною культурою, історією України, кращими наробками української етнопедагогіки, повагою до своїх коренів, роду (І. Бех, В. Гаврилюк, Ю. Руденко, М. Стельмахович).

І тому Закон України «Про дошкільну освіту», державна національна програма «Освіта», Базовий компонент дошкільної освіти та всі діючи програми навчання і виховання дітей дошкільного віку («Українське дошкілля», «Дитина», «Впевнений старт», «Соняшник», «Стежинка» та інші) орієнтовані на пошук

шляхів, форм, методів формування моральних основ особистості і патріотизму, як «…почуття і базової якості особистості» [6, с.15].

Використання досвіду козацької педагогіки надає можливість сформувати ціннісні основи особистості, починаючи з дошкільного віку з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей цього самого сензентивного періоду життя людини. Беручи до уваги пропозиції нормативних документів та результати досліджень вчених (Г. Бєлєніка, С. Ладивір, Т. Піроженко, О. Хартман), які підкреслюють роль дорослого, особливо батьків у створенні умов для наслідування поведінки, моральних дій дошкільників, значно підвищується відповідальність батьків не тільки за формування характеру, рис особистості дитини, а й за підготовку їх до навчання в школі та життя в сучасному соціумі. Враховуючи особливості організації освіти дошкільників у змішаному форматі, з перевагою дистанційної освіти, значна кількість дітей перебувають більше часу вдома і опосередковано сприймають інформацію педагога за допомогою членів сім'ї. І вихід суспільство бачить через «…активне залучення сім'ї до процесу національно-патріотичного виховання, долучення батьківської громадкості до популяризації кращого досвіду національно-патріотичного виховання» [6, с. 21].

В дослідження багатьох вчених (О. Кульчицький, В. Храмов, Б. Цимбалистий) підкреслюється, що формування особистості дитини, її моральних основ необхідно через вивчення історичних сторінок народу України, його національного характеру та ментальності. Детальне дослідження історії нашої держави свідчило, що в саме в період існування козацької доби і виникла наука про виховання – козацька педагогіка (О. Адріянова, Г. Левківський, В. Маврин, Д. Яворницький). Ці вчені підкреслювали, що саме досвід козацької педагогіки дозволив сформувати цікаву освітню виховну систему на провідних принципах «…національної індентичності, волелюбності, чеснот і норм християнської моралі» [8, с. 37].

В сучаних дослідженнях науковців таких, як: І. Бех, А. Богуш, С. Долецька, О. Коркішко, О. Крилюк, Т. Пониманська, Л. Чорна підкреслюється, що є різні шляхи морального виховання особистості, але необхідно більше уваги приділяти можливостям використання досвіду козацької доби. Це є актуальним у поєднанні з комплексною фізичною підготовкою, формуванням ментального здоров'я, створенням безпечного розвивального середовища в ЗДО та вдома, що особливо важливо в умовах дії воєнного стану в Україні. Вважаємо за необхідне окреслити ті педагогічні поняття, про які йдеться в нашому дослідженні, а саме: «козацьке виховання», «козацька педагогіка», «моральне виховання». Таким чином, козацьке виховання в деяких наукових дослідженнях це – «…історично

сформована система духовних багатств лицарської верстви рідного народу, яка виробила у своєму способі життя, відобразила найвищі цінності його національної душі, характеру, світогляду та ідеології» [3, с.43].

Стосовно поняття «козацька педагогіка» це – «…наука про закономірності формування світоглядних позицій українця, які зібрані в досвіді історично-культурного простору та часу, вона відбиває систему законів збагачення підростаючих поколінь знаннями про здоровий спосіб життя, соціальні норми, взаємостосунки …, що передаються через міжпоколінний виховний досвід народної дидактики і форм освіти» [3, с.12]. Якщо дослідити ще одне поняття «моральне виховання», то дослідники вважають, що це спеціально організована міжособистісна взаємодія педагога з вихованцями на основі норм і принципів гуманізму з метою передачі моральних знань, умінь, навичок через моральні норми (І. Бех, А. Богуш, О. Семенюк).

Маємо зауважити, що дослідниця О. Семенюк підкреслює, що основу морального виховання становлять домінуючи людські цінності. Моральне виховання дошкільників це цілеспрямована діяльність вихователя з формування у дітей моральних почуттів, етичних уявлень, прищеплення норм і правил поведінки, які визначають їх ставлення до себе, інших людей речей, природи, соціуму в цілому. Наведемо, ще приклад цікавої точки зори дослідників де розкривається механізм впливу педагога на моральне виховання дітей «…це цілеспрямований процес організації та стимулювання їх різнобічної діяльності, спілкування, спрямований на оволодіння моральної культурою поведінки, ставлення до навколишнього світу» [11].

Ю. Білик розкриває основні завдання козацької педагогіки, які необхідно вирішувати з дошкільного віку педагогам ЗДО в обов’язковій партнерській взаємодії з батьками, використовуючи досвід обрядів, традицій, стилю життя запорізьких козаків. Авторка вважає, що ці завдання в своєму змісті мають вирішувати через формування фізично здорового покоління із сформованими світоглядом та національними загальнолюдськими цінностями. Особливу увагу вона звертає увагу на формування «лицарських якостей», які включають прояв милосердя, справедливості, чуйності, пошани до старших [2]. Ще С. Русова підкреслювала про необхідність використання у моральному вихованні у дітей досвіду народної мудрості, тому що завжди на дитину впливає слово дорослого, природа, клімат рідного краю, суспільство, положення батьків, їх поведінка та дух сім’ї [2].

В багатьох дослідженнях підкреслюється важлива роль вивчення з дошкільниками, з урахуванням особливостей їх віку, різних сторінок історії України до яких належить козацька доба (Л. Артемова, А. Богуш, О. Кириченко,

Н. Лисенко, М. Стельмахович, Н. Рогальська). В роботі вихователі дошкільних установ використовують авторську програму Л, Артемової, де враховані принципи, методи і прийоми, зміст інформації, яка доступна дітям дошкільного віку. Іноді виникає дискусія батьків та педагогів, які вважають, що дітям дошкільного віку ще важко розуміти історичні події, але дослідження підтверджують той факт, що в дошкільному віці «…виникають реальні можливості для засвоєння знань, які виходять за межі їхнього життєвого досвіду і безпосереднього сприймання, які є віддаленими у часі» [9].

В організації педагогічного процесу в ЗДО практики беруть до уваги результати досліджень О. Денисюк про те, які можна використовувати методи роботи, щоб познайомити дошкільників з різними історичними подіями. Це такі:

« …словесні:

- читання художніх оповідань історичного змісту (О. Дорошенко)
- оповідання літописних переказів, народних дум, історичних пісень (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Лисенко, Н. Селезінкова);
- розповідь дорослого, бесіди з дітьми (С. Русова, М. Стельмахович, Г. Черінь).

Наочні:

- розглядання іллюстрацій, фотографій, картин художників (Л. Артемова, А. Богуш);
- спостереження (С. Русова).

Практичні:

- різні види ігор, проектна діяльність (О. Дорошенко);
- історичні комплекси (Т. Самотулка)» [4, с. 14]

На даний час дуже добре себе зарекомендували перегляд серій мультфільмів за означеною тематикою, різні конструктивні ігри, малювання за мотивами казок, оповідань, збирання колекцій, он-лайн подорожі музеями та пам’ятними місцями України. Давні рукописи свідчать, що епоха козацтва була періодом розквіту української культури, освіти, переможних військових походів і найкращими рисами характеру козаків було: добродушність, мужність, щедрість, вірність дружбі, честі, гумор тощо. Запорожці були дуже гостинними та з повагою ставились до старих та немічних людей. Їх побут, повсякденне життя, одяг, їжа були простими та скромними. Маємо згадати і про існування в цей час різних типів навчальних закладів, де панувала українська козацька система виховання. Освіта ділилася за ступенями, а дошкільне родинне виховання було першим ступенем освіти «…що утверджувало високий статус батьківсько-материнської народної козацької педагогіки. Вже в цей період специфічною була роль батька: він цілеспрямовано займався загартуванням

своїх дітей, формував у них лицарську честь та гідність, готував їх до подолання життєвих труднощів, до захисту рідної землі» [3].

Значний вплив на виховання моральних основ особистості дитини мали різні види фольклору (пісні, балади, думи, казки, перекази, прислів'я, легенди, приказки), який займав значну частину обрядів та традицій козаків. Провідне виховне значення у підготовці молоді було у використанні Кодексу лицарської честі, він був неписаним законом, якого дотримувались всі хто жив на Січі. Досвід використання культу Батька, Матері, Дідуся, Бабусі, Роду, Родини, Батьківщини сьогодні вихователі ЗДО намагаються втілити у виховну систему разом із батькам дітей. Такий підхід у виховній практиці козацької доби дозволяв затверджувати сімейні виховні традиції, які потім продовжувалися в школі джур, де дітей вчили грамоті, військовому мистецтву, співу, вчили долати побутові труднощі та виживати в різних суворих умовах.

Сьогодні всі ЗДО працюють на базі використання програмних документів, досліджень вчених та будують виховну систему, спираючись на кращі традиції народної педагогіки минулого. Так, наприклад, формування основ моральної особистості починається з виховання любові до матері, батька, людей старшого покоління в сім'ї, до свого роду, рідного міста, під впливом цього у дитині формується поняття Батьківщина. Педагоги залучають дітей та їх батьків до різних народних свят, які використовувалися у козацькій виховній системі і були традиційно пов'язані з природою, працею людей за сезонами, сімейними звичаями. Наприклад, восени в ЗДО святкують обжинки (свято Катерини, Андрія Первозваного, Покрова Пресвятої Богородиці); взимку діти дуже чекають свято Миколая, Святвечора, Різдва Христова, Масляну; весною педагоги разом із вихованцями готуються до Великодніх свят, влітку святкують Івана Купала, Трійцю, Спаса.

Готуючи дітей до свят дорослі намагаються відтворити побут про давніх українців, готують українські костюми, прикрашають групи рушниками, квітами, зеленню. Але головне завдання виховувати бажання у дітей наслідувати добрим традиціям через гарні вчинки, направлені на прояв доброти, милосердя, допомоги та уваги до інших людей. Необхідно створювати ситуації вправляння дітей у позитивних вчинках на основі засвоєних норм та правил поведінки, як в дошкільному закладі, так і в сімейному побуті, надаючи добрий приклад дорослими, що дозволяє поступово сформувати позитивний досвід життя в суспільстві на позиціях загальнолюдських цінностях.

В ЗДО можливо використовувати бесіди з дітьми про історію рідного народу, краю, розповідати про походження українського козацтва та його найкращі традиції. Дуже цікаво проходять заняття, розваги, коли дітей

знайомлять з символікою козаків (корогва, прапор, бунчук, пірнач, літаври); із зброєю (шабля, лук, спис, мушкет); з особливостями житла козаків (курінь із дерева, очерету). Використовуються заняття, де дітей знайомлять з традиційним українським одягом з жіночим та чоловічим. Таку інформацію при дистанційному форматі організації освітнього процесу в ЗДО можливо надати в он-лайн режимі за допомогою батьків. Добре себе зарекомендували походи із старшими дошкільниками до краєзнавчого музею міста або он-лайн подорожі іншими містами України. В процесі проведення святкових ранків, розваг з дітьми розучують прислів'я, вірші, лічилки, пісні, готують танці. Розповідаючи про силу, мужність, кмітливість запорожців на Січі, можливе проведення спортивних змагань, походів, рухливих ігор («Хвостач», «Тягни бука» «Переправа через річку», «Сміхота»), до яких запрошуються й батьки вихованців. Також планується проведення інтегрованих занять, де задіяні різні види діяльності: ліплення, малювання, конструювання, музичні заняття, ігрова діяльність.

Ми зробили лише невеликий екскурс до вивчення даної проблеми та підкреслили необхідність використання досвіду народної педагогіки в системі роботи ЗДО. Вважаємо, що досвід козацького родинного виховання є дуже актуальним у нашому житті і потребує подальшого вивчення та розповсюдження в системі роботи сучасних закладів дошкільної освіти та сім'ї у формуванні основ моральної особистості дошкільника та підготовці його до життя в сучасному соціумі.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. Освічені жінки козацької доби. Дошкільне виховання. 1997 №3. С. 6-7.
2. Білик Ю. Міні-лекція «Моральне виховання дітей дошкільного віку» https://naurok.com.ua/mini-lekciya-moralne-vihovannya-ditey-doshkilnogo-viku-326152.html
3. Гаврилюк В. Козацьке виховання та засоби його актуалізації в умовах освітніх змін і суспільних викликів. Народна освіта. *Електронне наукове фахове видання.* Вип.2 (41). 2020. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5455
4. Денисюк О. Формування уявлень дітей старшого дошкільного віку про історію України. автореф. канд. пед. наук. 13.00.07. Теорія і методика виховання. Київ. 2000. 17 с.
5. Карпінець Б., Кіндратюк Л., Ковальчук Л. Українська родинна етнопедагогіка – наука про взаємини дітей і батьки. Родинні взаємини і проблеми виховання дітей. Івано-Франківськ. 1995. 48 с.

6. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 року № 527, https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text

7. Олексійовець Ю. Методи морального виховання дітей дошкільного віку https://vseosvita.ua/library/metodi-moralnogo-vihovanna-ditej-doskilnogo-viku-292384.html

8. Посохова Л. На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуму України наприкінці XVII – XIX століття. Монографія. Харків. Вид-во: ХНУ ім. Н. Каразіна. 2011. С. 37-42

9. Програма «Я - у Світ»і. Програма розвитку дитини від народження до шести років. О. Аксьонова., А. Аніщук, Л. Артемова наук.керівн. О. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР Україна», 2019. 488 с.

10. Русова С. Дошкільне виховання вибрані педагогічні твори. Київ.: Освіта.1996. 316 с.

11. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки / упоряд. Борисова З., Кузьменко В. за заг. ред. Борисової З. Навчальний посібник. Київ.: Вид-во «Вища школа». 2004. 511 с.

ДИТЯЧА СУБКУЛЬТУРА У МОДЕЛЮВАННІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Богдана МАЗУР,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лисенко Н.В.,
доктор педагогічних наук, професор

Актуальність проблеми. Сучасна дошкільна освіта розв'язує низку проблем, які зумовлені війною. Відповідно, особливо важливим розглядаємо питання про використання засобів дитячої субкультури в аспекті моделювання освітнього простору, в якому кожна дитина буде почуватися комфортно, оскільки її позитивний емоційний стан сприяє не лише когнітивному, а й психічному розвитку в умовах впливу стресових ситуацій. Педагогам ЗДО належить ключова

роль у процесі створення комфортного та безпечного простору для дітей різних вікових груп.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати проблему створення такого освітнього простору (середовища) ЗДО, який набуває сьогодні особливої ваги для формування практичних навичок міжособистісних взаємовідносин дітей старшого дошкільного віку, а також забезпечення для них підтримки емоційної стабільності та пізнавальної активності.

Виклад основного змісту. Дошкільне дитинство, як визначальний період для формування важливих особистісних якостей, а саме – довіри, емпатії, соціальної причетності та почуття безпеки, дружніх міжособистісних відносин дітей, передбачає створення такого освітнього простору в ЗДО, в якому були б створенні необхідні умови для їхнього успішного розвитку. Відповідно, зусилля педагогів слід спрямовувати на забезпечення психологічного комфорту, враховуючи не лише фізичні потреби кожної дитини, а й добираючи засоби підтримки її емоційного розвитку задля гармонійної адаптації до мінливих життєвих реалій.

Порушений нами аспект дослідження – місце засобів дитячої субкультури в моделюванні освітнього простору для дітей старшого дошкільного віку розглядаємо у руслі аналізу її різних компонентів, утім, й ігрової діяльності. У дошкільному віці діти сприймають світ за допомогою змісту різних видів ігор, а також позитивних емоцій, які супроводжують їхні ігрові дії та операції, забезпечення можливості для спілкування з однолітками у невимушених ситуаціях чи ж спеціально спрогнозованих педагогом задля досягнення чітко означених цілей.

Питання дитячої субкультури загалом та її засобів, зокрема не є новим для теорії та практики дошкільної освіти. Відповідно, різні аспекти цього феномену системно порушували у своїх дослідженнях учені різних країн світу вже на початку ХХ століття. У працях відомих фольклористів (Айона і Пітер Опі – представники англійської наукової школи; Мері та Герберт Кнапп – представники американської наукової школи); етнографів і антропологів (Маргарет Мід – представниця американської наукової школи; Елелен Кей – представниця шведської наукової школи; Микола Миколайович Міклухо-Маклай – дослідник Південно-Східної Азії, Австралії та Океанії та ін.) порушені такі актуальні для нас компоненти субкультури – дитячий фольклор, гра, спілкування, побут, в яких найвиразніше виявляються дитячі традиції, різні способи взаємодії з однолітками і дорослими, зародження інших видів діяльності в умовах гри / 3; 7, с. 53-57 /.

Відтак, на основі систематизації результатів наукових досліджень, сформульвано визначення змісту поняття «дитяча субкультура», яким ми послуговуємося у нашій роботі: це особливий соціокультурний феномен, що вирізняється своїми правилами, ціннісними орієнтаціями й традиціями, що обумовлюють особливості сприйняття навколишньої природної та соціальної дійсності.

Для довкілля, що оточує дитину змалку, властива певна соціальна структура. За умови її доцільного пізнання дітьми під керівництвом педагога, компоненти такої структури спроможні задовільнити різні психологічні запити дитини, передусім – це її потребу в спілкуванні з однолітками, налагодженні дружніх міжособистісних відносин та ін.

Різні форми комунікативної поведінки дитини старшого дошкільного віку саме у грі вирізняються притаманною для неї лексикою. Вона в активній ігровій діяльності наповнена багатством форми, змісту сюжету і правил, емоційної виразності засобів. У цьому контексті для нас важливо наголосити на використанні педагогом дитячого фольклору у сюжетах різних ігор, а це, насамперед, лічилки, мирилки, чистомовки та ін. Сила їхнього емоційного впливу зафіксована в поетичній структурі текстів та їхніх формулюваннях, які багатократно повторюються і окрім яскравих емоційних переживань, розвивають пам'ять кожного учасника гри, його схильність до творення уявлюваної ігрової ситуації.

Розвиток дітей дошкільного віку засобами гри завжди був предметом досліджень і для сучасної педагогічної науки цей процес набув особливої ваги. У працях С. Алєксєєвої, Н. Вікторчук, О. Косенчук, С. Москалик, Т. Собченко та ін. зосереджено увагу на особливостях формування освітнього простору в ЗДО, який був для дітей комфортним і безпечним; на важливості виховання толерантності дітей у процесі спілкування у ЗДО, на подоланні стереотипного мислення /1, с. 59-65 /.

На засобах сприяння процесам позитивної адаптації до різних умов наголошено у працях Т. Бакки, Я. Берегового, Н. Борисенко, О. Лисенко, Л. Сухомлинової , С. Чередніченко ,Л. Тягельської та ін. / 10, с. 19-21; 12, с. 20-21/ .

Створення освітнього простору в ЗДО посідає пріоритетне завдання задля успішної підтримки кожної дитини, яка потребує особливого підходу унаслідок пережитих стресових ситуацій чи травм. Важливим для педагога є використання таких ігрових методів і технік, які б допомагали дітям долати негативні емоції, викликані стресом, формуючи позитивні навички міжособистісної комунікації. В посттравматичних ситуаціях важливо забезпечити ефективний вплив

підтримуючих засобів освітнього простору задля сприяння емоційному та психічному благополуччю кожної дитини.

В умовах війни зміст поняття «сприятливий освітній простір» ЗДО набуває різного змісту, оскільки він має стати таким осередком, в якому кожна дитина буде почуватися не лише безпечно, а й бути забезпечена різними засобами для гармонійного особистісного розвитку [2; 8, с. 19-21].

Законодавчо створення такого простору регулюють Закон України «Про освіту» [6] – визначає принципи безпеки та комфорту в навчальних закладах; Закон України «Про дошкільну освіту» [5], наголошує на необхідності забезпечення гармонійного розвитку, соціалізації та адаптації кожного вихованця, Базовий компонент дошкільної освіти (2021), в якому наголошено на неухильності дотримання структури розвивального середовища задля успішного забезпечення кожній дитині освітніх послуг високої якості. Ці та інші документи розглядаємо нормативно-правовою основою для реалізації концепції гуманного і емоційно насиченого для дитини освітнього середовища.

Поняття «позитивне для дитини освітнє середовище» дослідники трактують по різному. До прикладу, А. Гірник трактує його як створення умов задля забезпечення фізичної, емоційної та психологічної безпеки дитини, підтримки її індивідуального розвитку, формування позитивних соціальних навичок та довіри між вихователями, дітьми та їхніми батьками [3].

О. Лисенко зауважує на тому, що: освітній простір має створювати умови для безпечного самовираження, розвитку емоційної стійкості та формування почуття захищеності [8, с.31], коли діти зможуть легше адаптуватися до мирного життя, а освітнє середовище стане простором для гармонійного особистісного розвитку в дошкільному віці.

Н. Вікторчук, А. Гірник та ін. виокремлюють кілька специфічних особливостей розвивального середовища, серед яких на нашу особливу увагу заслуговує адаптивність *освітнього простору до потреб дітей. А саме, це комфортність* групових кімнат, ігрових кутків (локацій) та навчальні матеріали, які повинні бути скравих кольорів, вміщувати інтерактивні елементи, забезпечувати доступ до безпосереднього пізнання природи довкілля і можливість працювати з її об'єктами, що сприятиме активній пізнавальній діяльності в освітньому процесі загалом / 4 /.

Ігрові програми, які добирає педагог повинні охоплювати соціально-емоційні навички, допомагати дітям розвивати прийоми саморегуляції, емпатії та співпраці, що *підтримує партнерство між педагогами ЗДО та родинами вихованців* .

Інноваційні ігрові технології, які доцільно можуть використовувати і педагоги, і батьки, активні методи взаємодії у процесі ігрової діяльності в умовах сім'ї допомагають дітям розвивати навички критичного мислення, креативність і готовність успішно адаптуватися до мінливих умов [7; 8; 11, с.88-94].

Беручи за основу результати досліджень учених, можемо стверджувати, що створення такого освітнього простору слід віднести до ключових завдань ЗДО, відповідно, таке середовище буде відповідати індивідуальним потребам кожної дитини, в якому системно та цілісно об'єднані фізичні, емоційні та соціальні складові її особистісного розвитку, забезпечуючи емоційно позитивну атмосферу підтримки й безпеки.

Список використаних джерел

1. Алєксєєва С. В. Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: сучасні онлайн-ресурси. Український педагогічний журнал, 2023. №1. С. 59-65.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: http://surl.li/ztkktl
3. Варяниця Л.О. Дитяча субкультура як фактор соціалізації молодшого школяра в навчально-виховному процесі: Автореф. дис.канд.пед.наук: Л.О. Варяниця; Луган. нац.пед. ун-т ім. Т. Шевченка.- Луганськ. 2006.-20с.
4. Гірник А. Складнощі створення безпечного освітнього середовища: уявлення вчителів і учнів. Actual Problems in the System of Education: General Secondary Education Institution–Pre-University Training–Higher Education Institution, 2023. URL: https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/16615
5. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14Text
6. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19Text
7. Ліннік О.О. Дитяча субкультура у світі дорослих цінностей / О.О. Ліннік, Х.В.Барна // Молодий учений.-2017.-№ 2-3.- С. 53-57.
8. Лисенко О. В. Толерантно-правове виховання дошкільнят як засіб становлення життєздатної особистості. Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації, 2023. С. 168. URL: http://surl.li/qfvfrx
9. Толочко С. В. Вектори управління якістю освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. НАУ, 2023. С. 18. URL: http://surl.li/nakwde
10. Тягельська Л. Учимося бути толерантними: психопрофілактика. Психолог, 2010. № 15. С. 19 -21.

11. Чічановський А. Толерантність культур як умова функціонування глобального інформаційного простору. К.: Українська журналістика в контексті світової культури, 2001. Вип. 5. С. 88-94.

12. Чередніченко С.В. Дитяча субкультура як елемент культурологічної складової змісту дошкільної освіти. Педагогіка і психологія. 2021.- № 11-12. С. 20 - 21.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Мілана МАКАРОВА,
здобувачка першого(бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта»,
Приватна установа «Заклад вищої освіти
«Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана».
Науковий керівник – Бондаренко Н.Б.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Наша сучасність, яка пов’язана з життям в умовах глобальної екологічної, духовної кризи, воєнного стану ставить людство перед фактом не просто проживання, а збереження життя на планеті Земля і це ставить важливість створення для дітей безпечного середовища в умовах сучасного соціуму для розвитку особистості, виховання ціннісних основ, щасливого дитинства навіть у таких реаліях. До цього мають бути залученими батьки, педагоги ЗДО, школа, але і дитина сама має навчитись бути активною, вміти на своєму рівні долати негативні прояви свого настрою проявляти адекватну поведінку, налаштувавшись на засвоєння одвічних цінностей людства.

Серед усіх складників впливу на особистість дошкільника провідним залишається саме моральне виховання, яке тісно пов’язане з формування ціннісних орієнтацій особистості, в тому числі: душевності, милосердя, громадянськості, основ патріотизму, поваги до оточуючого соціуму.

Є різні підходи до визначення поняття «моральне виховання», в даній статті ми беремо за основу точку зору дослідників Л. Мельничук, Н. Шкабаріної, які підкреслюють, що «Моральне виховання дітей дошкільного віку – це взаємодія

дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм и права, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки; цілеспрямований процес залучення дітей до моральних цінностей людства і конкретного суспільства». [11. с.34]

Серед різних компонентів морального виховання дошкільників як свідчать дослідження психологів, беручи за основу особливості розвитку дитини в дошкільному віці, в процесі спілкування з дорослими (батьками, педагогами) та іншими дітьми засвоює норми, правила моральної поведінки під час копіювання дій іншої людини. Важливою є ігрова діяльність, ознайомлення з соціумом та розвиток рідної мови, прилучення дитини до народної творчості і ознайомлення з історією рідного краю та України. Необхідне врахування змісту та безпечності оточуючого середовища, впливу на особистість дитини ЗМІ, наявність чи відсутність у дитини свідомого ставлення до оточуючого світу, з його подіями, емоціями, необхідністю вчитися, пристосовуватися, розуміти, поважати іншого, пропонувати допомогу та отримувати певний соціальний досвід. Запорукою успіху формування «базисної довіри до світу» (за Е. Еріксоном) є довіра, емоції захищеності та віри в дорослого, що поступово формує інтерес та вміння орієнтуватися в світі людей і в результаті ми можемо говорити в старшому дошкільному віці про соціально-компетентну особистість.

Закон «Про дошкільну освіту» підкреслює, що: «Освітній процес в закладах освіти має ґрунтуватись на культурних цінностях українського народу, інших цінностях і принципах, визначених цим Законом і Законом України «Про освіту», спрямовуватись на формування у вихованців суспільних цінностей… правди, справедливості, гідності, патріотизму, поваги до відносин і честі людини» [6. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14]

В Базовому компоненті дошкільної освіти (Нова редакція) в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» розкрито основні акценти виховної роботи в дошкільному закладі і мова йде про формування «Ціннісного ставлення та поваги до культурних надбань українського народу представників різних національностей і культур; формувань зацікавленості культурою українського народу, виявлення почуття власної гідності як представника українського народу та громадянина…; важливість формувати інтерес до художнього слова, бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні, відтворювати враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності». [1. с.16]

В сучасних програмах розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку («Українське дошкілля», «Впевнений старт», «Дитина», «Соняшник», «Стежина» та ін.) значну увагу серед різних напрямків приділяють моральному

вихованню дитини з дошкільного віку, як самого сенситивного періоду становлення особистості. Провідні вчені (І. Бех, А. Богуш, О. Байєр, О. Кононко В. Огнев'юк, Т. Піроженко, Т. Поніманська та ін.) підкреслювали необхідність врахування можливостей періоду дошкільного дитинства для подальшого розвитку особистості, підготовки до співжиття з іншими на позиціях турботи, сердечності та доброти. Деякі сучасні педагоги підкреслюють важливість збереження самоцінності дитинства, тому що воно надає умови «…гармонійного і своєчасного розкриття природних задатків» [10. с.27]

З точки зору А. Богуш дитинство – «це період народження і становлення особистості; пізнання соціуму і її величності людини; відкриття дитиною життя на планеті Земля в усьому його розмаїтті». [2. с.92-93]

Є різні засоби педагогічної взаємодії з метою розвитку у дошкільників моральних основ особистості, але, враховуючи психологічні особливості дитини, казка є найдієвішим, природним та зрозумілим засобом. Вчені (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Черепаня та ін..) підкреслюють, що саме казка, без зайвого тиску, моралізування, доступно, у цікавій формі надає дітям розуміння добра і зла, правди і кривди, вчить азам співжиття з іншими, демонструє приклади для наслідування. Саме читання та розповідання казок, театралізація дозволяють закласти найтонші ниточки тісного зв'язку між дорослими і дитиною, показують шляхи подолання труднощів, розвивають фантазію, формують довіру до світу інших людей, закладають основи морального спілкування. З огляду на це, актуальним є повернення від надмірного споживання інформації з інтернет-ресурсів до розробки сучасної, адекватної стратегії використання різних видів казок, як в умовах сім'ї, так і в організації педагогічного процесу закладу дошкільної освіти. Таким чином, метою даної статті є аналіз певних можливостей використання української народної казки, як засобу формування моральності дітей старшого дошкільного віку. Вчені підкреслюють що необхідно враховувати вікові та індивідуальні особливості дитини, невеликий, але досвід життя її в сучасному соціумі, інтерес дитини до того, чи іншого виду казок і спиратися на принцип варіативності підбору їх та використання методів і прийомів транслювання їх дитині (Н.Черепаня, Н. Русин). Дуже слушним, як на нашу думку, є врахування оточуючого середовища, діяльності дитини, вміння дорослого образно, яскраво передавати емоції, переживання героїв казки, при цьому, маємо враховувати поради В. Сухомлинського, надавати дитині вільного періоду, коли вона може міркувати, фантазувати, переосмислювати, порівнювати, робити свої висновки. Дослідники звертають увагу на необхідності порівнювати різні види діяльності дітей в процесі ознайомлення з казками, щоб стимулювати їх активність, формувати пізнавальний інтерес, навчити відрізняти

добрі і негативні вчинки героїв казок. Отже, можна використовувати читання і розповідання, бесіди за прочитаними творами, вирішення різних проблемних ситуацій, малювання, підготовку разом із дорослим декорацій, костюмів для інсценування, залучати дітей до показу тіньового театру, лялькового театру, показу спектаклів, перегляду мультфільмів за мотивами улюблених казок. Наприклад: «Зимівля тварин», «Кирило Кожум'яко», «Цап і баран», «Лисичка-сестричка», «Кривенька качечка», «Івасик-Телесик» та ін.. Особливо близькі дітям ті казки, які відображають національні традиції, мову, фольклор, враховують особливості побуту, життя народу, до якого належить дитина та її родина. Саме тому, особливо велике значення в моральному вихованні наших дітей мають українські казки. Про їх надзвичайну роль говорила ще С.Ф. Русова в роботі «В оборону казки», підкреслюючи значення використання національного фольклору для дітей. Науковець розмірковує над користю і шкідливістю фантастичної уяви наукового світу і приходить до висновку про надзвичайну користь казки для духовного розвитку дитини, як от, «…як у думках дитини, так і в казці наче нема нічого надзвичайного, але все надзвичайне, проте все живе, все має почуття, знає ласку, знає правду, усе повне якогось чарівного життя – і квітка, й береза, й пташки, звіри і вода…» [9. с.36]

Іван Франко говорив про неоцінену силу краси слова, яким написані казки, про їх простоту, мудрість, виховний вплив: «Я бажав би, щоб наші діти в інтересі здорового і морального розвою як найдовше витали фантазією в світі простих характерів і простих відносин» [9. с.170] Детальний аналіз наукових джерел дозволяє підкреслити, що значну увагу використання народної творчості, а саме казки в «школі під голубим небом» приділяв В. Сухомлинський, який пропонував частіше повертатися до народних першооснов казок, які є дуже результативними в моральному розвитку дитини і без них: «не можливі шляхетність душі, чутливість до людського горя, нещастя, страждань» [3. с.25]

Вчені (А. Богуш, О. Байєр, Н. Подоляк, Н. Гавриш, О. Лопатіна та ін..) особливо відзначали роль народної казки, яка збагачує знання дітей, поповнює новими словами, мовними зворотами, вчить читати, тренує дитячу пам'ять, увагу, вчить відрізняти позитивні і негативні вчинки казкових героїв, поступово готує дитину до життя. Практики звертають увагу на необхідності підвищення пріоритету народної казки в педагогічному процесі сучасного дошкільного закладу і закликають до партнерської взаємодії батьків дошкільників. Тому що, на жаль, останні роки поширюється відчуженість «світу дітей» від «світу дорослих», весь вільний час діти проводять в компанії гаджетів, безконтрольно поглинаючи шкідливу для дитячої психіки та руйнівну інформацію. Складно організовувати педагогічний процес в період, коли більшість дошкільних

закладів працює дистанційно. Дошкільники обмежені в контактах з однолітками, такі необхідні для їх розвитку види діяльності, як: гра, праця, музичні розваги, участь в театралізованих виставах, спортивні змагання, походи до музею, театру неможливі. Батькам іноді бракує достатніх знань, досвіду у вихованні дітей, а іноді і часу. В такий період необхідно оновлювати форми роботи з батьками для надання їм допомоги, обміну думками, вирішення проблемних ситуацій з виховної практики і тут дієвими є робота ЗДО у Viber-групах, презентація цікавих матеріалів на сайтах дошкільного закладу, організація онлайн-вебінарів, круглих столів, зустрічей із вчителем початкової школи, психологом, лікарями-педіатрами. Можливо запрошувати батьків групи до спільних постанов онлайн-казок, підготовки конкурсів, сімейного театру за мотивами українських народних казок, презентації сімейної авторської казки з участю дітей, виготовлення книжок-саморобок з колективними ілюстраціями тощо. В сучасних програмах виховання дошкільників («Українське дошкілля», «Дитина», «Соняшник» та ін..) значна увага відводиться використанню казки в моральному вихованні дітей дошкільного віку. Так, наприклад, Л. Лохвицька надає характеристику розвитку етичних понять, моральної свідомості, індивідуальних мотиваційних систем та самосвідомості старшого дошкільника і підкреслює, що казка допомагає здійснити логічний перехід від розрізненого сприйняття окремих вчинків персонажів до загального сприйняття та відтворення в реальному житті моральної поведінки, засудження порушень норм поведінки. Автор вважає, що діти в результаті такого педагогічного впливу мають добре розуміти мову, емоції персонажів, проявляти потім адекватні почуття у взаєминах з однолітками, дорослими, відчувати настрій іншої людини, з часом дитині подобається поступати справедливо, доброзичливо, проявляти емпатію, ділитися іграшками, вони, при оцінці вчинків казкових героїв, спираються на моральні еталони і вже наявний власний досвід, починають переносити свої знання в реальне життя, поступаються один одному, вирішують конфліктні ситуації на морально-виправданій основі. В науці наводяться різні класифікації казки, отже, видами казок є: чарівні, соціально-побутові, про тварин, «кумулятивні», небилиці, легенди, перекази. При цьому, є й підвиди або різновиди казок: «народні казки («традиційні та початково-усні» без достеменно відомого автора), літературні – вільнішої форми, які створюються письменниками і поширюються в друкованих виданнях» [Wikipedia]. Всі казки мають свою історію, виразні казкові герої приваблюють дітей своєю яскравістю, образністю, іноді смішним, гротескним сюжетом. Діти співчувають героям, намагаються бути схожими на позитивних персонажів, які роблять добрі справи, перемагають зло, запам’ятовують пригоди, розуміють повчальний зміст. Так,

улюбленими казками дітей є такі: «Іван Голик та його брат», «Івасик-Телесик», «Про двох братів і 40 розбійників», «Чабанець», «Кривенька качечка», «Царівна-Жаба», «Дідова дочка й бабина дочка» та ін.. Моральна ідея казок дуже вдало перегукується з народними прислів'ями, скритий зміст їх стає доступним дошкільникам, якщо вони відповідають їх віковим особливостям та підтримуються, роз'яснюються дорослими. Це, наприклад, такі: «Очі бояться, а руки роблять», «Ледачому все ніколи», «Хто не працює – той не їсть», «Руки, які не цураються ніякої роботи, завжди винагороджуються», «З обличчя воду не пити» тощо. Діти сприймають казки, активно діють, переймаються позицією героїв, намагаються стати на бік правди, захищають маленьких, слабких. Наші спостереження підтвердили результати наукових досліджень про прояв творчості дітей, бажання змінювати зміст казок, наприклад, діти міняли кінцівку казки «Коржик», щоб був добрий результат, замальовували злого Вовка, Гайсая, або навіть виривали сторінку з ілюстрацією цих персонажів, закривали обличчя руками, або імітували жестами як вони будуть долати злого чарівника. Але наші спостереження та результати індивідуальних бесід із старшими дошкільниками свідчать про те, що діти в останні роки не завжди охоче слухають казки та й при перегляді мультфільмів за мотивами казок, віддають перевагу дуже гучним, яскравим, схематичним, іноді навіть з примітивним мультфільмам зарубіжного виробництва. Ці дані підтверджують педагоги та батьки дітей дошкільного віку. Наприклад, дослідниця Ганна Бєлєнька підкреслює, що діти прагнуть грати в комп'ютерні ігри, дивляться «мультфільми та забавки на різноманітних гаджетах, що призводить до появи кліпового мислення дітей» [4. с.2]. Але, педагог вважає, що це проблема більше дорослих, а не тільки дітей тому що, батьки мало читають дітям казки, починаючи з раннього віку і коли вони бачать, що дітям це не цікаво, взагалі перестають використовувати книжки у спілкуванні з дитиною. Авторка вважає, що коли діти спочатку знайомляться з супер сучасними джерелами інформації, а потім з книжкою, це й призводить до небажання дітей слухати та дивитися казки. Стосовно «кліпового мислення», характерного більшості сучасних дітей, то вчений пояснює, що: «це – здатність людини сприймати інформацію фрагментарно, через яскраві образи, короткі розрізнені повідомлення, не заглиблюючись в зміст, швидко перескакуючи на інше». [4. с.3].

Тож вважаємо, що цей феномен потребує подальшого детального дослідження, уточнення причин такого явища і можливо зміни умов та методики роботи з казкою, з урахуванням можливостей та потреб сучасних дітей у тісній співдружності з батьками вихованців.

Таким чином в статті ми порушили лише деякі аспекти означеної проблеми. Подальшого дослідження потребує вивчення змістовного компонента методики використання казки в процесі морального виховання з актуалізацією емоційно-почуттєвого досвіду дошкільників і опорою на розвиток їх творчості та повернення дітей до книжки і казок.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) *Дошкільне виховання* №4. 2021. С.4-10.
2. Богуш Алла: Парадигма «дитинства» в контексті розвитку особистості дитини. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького Державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.* 2003 №3 с.92-99.
3. Богуш А., Руденко Ю. Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою народних казок. Монографія. Одеса: видавництво Поліграф. 2005. 251 с.
4. Ганна Бєлєнька. Сучасна Дитина у світі казки або невже покоління Z не читатиме? *Дошкільне виховання.* 2018. №2.
5. Глушкова Л.І. Моральне виховання дошкільників засобами художньої літератури. *Таврійський вісник освіти.* 2016. №4(56) с.40-45.
6. Закон України «Про дошкільну освіту» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14.
7. Карпенко С. Народна казка як об'єкт вивчення українського казкознавства. *Міфологія і фольклор*. 2012. №4 с. 18-21.
8. Косенчук О. Дитина в соціумі: впроваджуємо ДКДО. *Дошкільне виховання.* 2021 №4 с.3-5.
9. Русова С.Ф. В оборону казки. Сільська школа. 2001. С. 34-36.
10. Савченко О.Я. Екологія дитинства: В. Сухомлинський і сучасна початкова школа 2000 №11 с. 27.
11. Теорія і методика морального виховання дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник / укладач Л.Б. Мельничук, М.А. Шкабаріна. Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. С. Дем'янчука 2021. 145 с.
12. Франко І. Казки для дітей. Повне зібрання творів у 50 томах. Том 20. С. 170.
13. Черепаня Н., Русин Н. Казка як засіб формування моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць.* Випуск 91. Івано-Франківськ: 2020. С.36-42.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Оксана КЛИМ,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лазарович Н.Б.
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасних умовах — реформування освіти, діджиталізації, інклюзії та впливу війни — професійна діяльність вихователя набуває нових змістів і форм. Питання підготовки фахівців для закладів дошкільної освіти є пріоритетним в освітній політиці України. Як наголошує Н.Гавриш, "вихователь має бути не лише виконавцем, а творцем освітнього середовища, що забезпечує розвиток дитини" [1].

Перед фахівцями дошкільної освіти в сучасних умовах виховання і навчання українських дітей постають особливі виклики: потреба в роботі з дітьми з ООП; кризові події в суспільстві (воєнні дії, міграція); необхідність реалізації принципів НУШ у дошкіллі – вимагають компетентного, мобільного, адаптивного педагога.

У дослідженнях Л. Богословець, О. Василевська, Г. Васильєва, Л. Калуська, І. Кіндрат, В. Ларіна, О. Лінник, Л. Лукіна, Н. Омельяненко, О. Янушевич та ін. професійна компетентність — це інтегративне поняття, що включає теоретичні знання (педагогіка, психологія, методики), практичні уміння і навички (організація освітнього процесу, спостереження за дитиною, адаптація програм), особистісні якості (емпатія, відповідальність, етичність) та інноваційне мислення та здатність до безперервного саморозвитку.

У дослідженнях Т.І. Поніманської виділяються такі структурні компоненти професійної компетентності:

- мотиваційно-ціннісний (усвідомлення значення професії, любов до дітей);
- когнітивний (знання й уявлення про розвиток дитини);
- операційно-діяльнісний (педагогічні методи, прийоми, організація ігор);
- рефлексивний (здатність аналізувати власну діяльність) [2].

- Шляхи формування професійної компетентності вихователів ЗДО в Україні здійснюються на такими напрямами:
- формальна освіта: підготовка у педагогічних коледжах, університетах (з орієнтацією на практико-орієнтоване навчання); стандарти професійної підготовки; практична підготовка студентів у ЗДО;
- післядипломна освіта та професійне зростання: кваліфікаційні курси при ІППО, тренінги, сертифікації, платформи для педагогів: EdEra, Всеосвіта — сучасні цифрові інструменти, вебінари та спільноти з обміну досвідом (наприклад, програма «Садочок: PRO»);
- реалізація принципів інклюзії: вихователь має володіти знаннями з інклюзивної педагогіки
- рефлексивна та дослідницька діяльність: участь у педагогічних експериментах, написання методичних розробок, застосування самоаналізу, портфоліо педагога, менторство, наставництво в колективах ЗДО;
- цифрова та інформаційна грамотність: використання ІКТ у роботі з дітьми (інтерактивні панелі, мультимедійні засоби), розробка дистанційних форм взаємодії з батьками (особливо актуально під час воєнного стану).

Отож, перспективи розвитку професійної компетентності вихователів вбачаємо у запровадженні менторських програм в колективах ЗДО, підтримки педагогічних стартапів і творчих ініціатив, професійній психологічній підтримці вихователів через центри підтримки освіти, інтеграції сучасних європейських підходів у зміст дошкільної освіти (Reggio Emilia, проектний підхід, STEM у дошкіллі), тощо.

Формування професійної компетентності вихователя — це безперервний, складний, але надзвичайно важливий процес. Компетентний вихователь не лише передає знання, а створює умови для повноцінного розвитку дитини, адаптується до викликів часу, будує партнерські взаємини з родиною та громадою.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н.М. *Професійна компетентність вихователя дошкільного закладу: методологічні засади*. — Вінниця: Планер, 2018.
2. Поніманська Т.І. *Теорія і методика виховання дітей раннього та дошкільного віку*. — Київ: Слово, 2020.
3. Тарасенко О.М. *Інклюзивна компетентність педагогів ЗДО в умовах реформування освіти*. — Педагогіка і психологія, №2, 2021.
4. Вовк Л.С. *Педагогіка партнерства в умовах дошкільної освіти*. — Дошкільна освіта України, №3, 2019.

5. Інститут проблем виховання НАПН України. *Звіт про психоемоційний стан вихователів під час війни*, 2022.

6. ДСЯО України. *Моніторинг стану дошкільної освіти у 2023 році*. — Київ, 2023.

РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Діана ФЕДОРЧУК,
І курс, ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лазарович Н.Б.
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному закладі дошкільної освіти робота з обдарованими дітьми потребує особливого підходу, що враховує їхні інтелектуальні, творчі та емоційні особливості. Освітній процес має бути гнучким, індивідуалізованим і спрямованим на підтримку та розвиток природних здібностей дитини.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, одним із завдань ЗДО є створення умов для виявлення та підтримки здібних і обдарованих дітей.

Як зазначає І. Богданова, «саме дошкільний вік є критичним для виявлення потенційної обдарованості, бо в цей період формується база всіх психічних функцій» [2].

Однією з ключових особливостей є раннє виявлення обдарованості, що вимагає від педагогів спостережливості, глибокого знання вікових норм розвитку та вміння бачити потенціал у нестандартній поведінці дитини. З цією метою активно застосовуються діагностичні методики, ведеться тісна співпраця з батьками та іншими фахівцями.

Організація освітнього середовища має бути збагаченою, варіативною, такою, що стимулює пізнавальну активність і творчу самореалізацію. Для цього використовуються нестандартні форми роботи: проєкти, дослідницька діяльність, інтерактивні ігри, завдання з відкритим кінцем, творчі майстерні.

Важливо не лише дати знання, а й навчити мислити, ставити запитання, шукати рішення та діяти самостійно.

Освітня діяльність з обдарованими дітьми передбачає також підтримку їхньої ініціативи, повагу до вибору та думки дитини, розвиток емоційного інтелекту. Педагог виступає не стільки джерелом інформації, скільки фасилітатором, що спрямовує та надихає. Не менш важливою є організація психологічно безпечного простору, де дитина відчуває себе прийнятою, зрозумілою і підтриманою. Це дозволяє уникнути емоційного перенавантаження та сприяє формуванню здорової самооцінки.

Успішна робота з обдарованими дітьми в дошкільному закладі можлива лише за умови командної взаємодії педагогів, батьків і фахівців — психологів, логопедів, спеціалістів інклюзивно-ресурсних центрів. Такий підхід забезпечує повноцінний розвиток дитини та створює основу для її подальших досягнень у шкільному житті.

За визначенням Н.Лейтеса, обдарованість — це поєднання високої здатності до навчання, інтелектуального розвитку, нестандартного мислення та мотивації до пізнання. Н.Гавриш розглядає обдарованість як систему виявлених і прихованих здібностей дитини, які потребують розвитку в умовах підтримки і свободи дії [2].О. Пометун підкреслює важливість розвитку критичного й творчого мислення як ознаки ранньої обдарованості [6].

Інститут проблем виховання НАПН України (під керівництвом Синьова В.) у 2021 р. провів системне дослідження ознак ранньої обдарованості, а саме ранній розвиток мовлення, широта інтересів, здатність до тривалого зосередження на об’єкті, гнучкість і швидкість мислення, нестандартність у рішеннях і запитаннях[3].

Освітня діяльність з обдарованими дітьми у ЗДО передбачає використання таких форм і методів, які дозволяють максимально розкрити їхній інтелектуальний, творчий та особистісний потенціал. У центрі уваги – розвиток ініціативності, мислення, уяви та здатності до самостійного пошуку рішень.

Однією з ефективних форм є проєктна діяльність, зокрема в межах методики Г. Бєлєнької. Вона передбачає включення дитини у міні-дослідження, пізнавальні ігри та спільні творчі завдання, що стимулюють самостійність, аналітичне мислення й вміння працювати в команді.

Важливе місце займає метод евристичних запитань, розроблений О. Пометун, який передбачає активізацію мислення через відкриті завдання, що не мають одного правильного варіанту відповіді. Такий підхід сприяє розвитку критичного та дивергентного мислення, а також здатності дитини формулювати власні ідеї.[6]

Ігри-дослідження, за методикою Т. Поніманської, забезпечують пізнавальну активність дітей у формі, близькій і природній для дошкільного віку. Вони сприяють розвитку інтелектуальних здібностей, спостережливості, логіки, пам'яті та мовлення.

Також ефективними є різні види гурткової роботи, що реалізуються за інтересами дітей — естетичні, логіко-математичні напрямки, мовленнєві студії тощо. Вони дають змогу заглибитися у певну сферу, розвивати спеціальні здібності та індивідуальні нахили.

Особливу роль у роботі з обдарованими дітьми відіграє педагогіка творчості, ідеї якої сформульовані О. Савченко. Вона наголошує на важливості створення таких умов, за яких дитина не просто виконує інструкції, а є активним творцем, ініціатором, автором власної діяльності. Такий підхід сприяє становленню дитини як особистості з високим рівнем креативності, самостійності та впевненості у власних силах.

Усі ці методи в комплексі створюють сприятливе середовище для розвитку обдарованості, формують у дитини навички мислення, співпраці та творчої самореалізації.

У роботі з обдарованими дітьми вихователь відіграє ключову роль — не лише як організатор освітнього процесу, а як чутливий супровідник розвитку особистості. Сучасний педагог має бути не джерелом знань у традиційному розумінні, а фасилітатором, тобто тим, хто створює умови для вільного прояву дитячої ініціативи та підтримує індивідуальний стиль мислення.

Як зазначає В. Кузьменко, «вихователь має виступати фасилітатором, тобто тим, хто не нав'язує, а розвиває дитячі ідеї й пошуки». Це означає, що педагог не повинен диктувати дитині шлях, а має стати партнером у її пізнавальній та творчій діяльності. Такий підхід формує у дитини впевненість у власних силах і стимулює самостійне мислення.

Н. Бібік акцентує увагу на важливості педагогіки підтримки: «не оцінюй – надихай». Це особливо актуально у роботі з обдарованими дітьми, які часто є дуже чутливими до критики. Вихователь має вміти бачити індивідуальні особливості розвитку кожної дитини, виявляти гнучкість, терплячість і готовність адаптувати навчальний процес відповідно до її потреб.[5].

Таким чином, роль вихователя у роботі з обдарованими дітьми полягає не лише у навчанні, а й у створенні емоційно безпечного, відкритого середовища, де дитина зможе відчути себе унікальною, почутою та зрозумілою.

Важливою умовою успішного розвитку обдарованої дитини є тісна взаємодія педагогів із сім'єю. Родина є першим середовищем, де проявляється і формується потенціал дитини. Як наголошує Ю. Підласий, «найчастіше

обдарованість гасне, якщо батьки не мають ресурсу її підтримувати». Тобто від того, наскільки батьки обізнані, уважні й зацікавлені у розвитку дитини, багато в чому залежить подальша реалізація її здібностей.

Отже, робота з обдарованими дітьми у ЗДО — це виклик і можливість одночасно. Педагог повинен стати провідником таланту, підтримати індивідуальний стиль дитини, не ламати її творчий порив, а допомагати формувати життєві цінності, емпатію й соціальні навички.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н.М. Професійна діяльність вихователя у роботі з обдарованими дітьми. — Київ: Планер, 2019.
2. Богданова І.Л. Обдарована дитина: діагностика та розвиток. — Харків: Ранок, 2018.
3. Синьов В.М. (НАПН України). Методичні рекомендації щодо роботи з обдарованими дітьми у ЗДО, 2021.
4. Кузьменко В.Ф. Фасилітаційний підхід у дошкільній педагогіці. — Львів, 2017.
5. Бібік Н.М. Педагогіка підтримки: основи взаємодії з обдарованими дітьми. — Київ: Освіта, 2016.
6. Пометун О.І. Формування критичного мислення у дошкільників. — Наукові записки ІПВ НАПН України, 2020.
7. Підласий І.П. Роль родинного виховання в розвитку дитячої обдарованості. — Київ, 2020.

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дарина ТУРКЕВИЧ,
ІІ курс ОР «Бакалавр», факультет педагогічної освіти
та соціальної роботи
Волинський національний університет імені Лесі Українки.
Науковий керівник – Смолюк С. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність дослідження театралізованої діяльності в розвитку дітей дошкільного віку зумовлена її значним впливом на формування мовленнєвих, комунікативних та творчих здібностей малюків. Театралізовані ігри сприяють розвитку мовлення, емоційно-вольової сфери та соціальних навичок дітей.

Згідно з сучасними дослідженнями, театралізована діяльність допомагає дітям засвоювати культурний досвід, розвивати уяву та творчі здібності, а також формувати навички самовираження. Вона є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення, що особливо важливо в умовах недостатнього рівня мовленнєвої компетентності дошкільників [4].

Ґрунтовне дослідження впливу театралізованої діяльності на розвиток дошкільників представлено у працях С. Гаврилюк. Науковиця підкреслює, що театралізована діяльність є унікальним засобом збагачення художньо-естетичного досвіду дітей, формування їхньої творчої активності та розвитку художньо-творчих здібностей. У процесі театралізації діти освоюють різні види мистецтва у їх взаємодії, вчаться сприймати, інтерпретувати та відтворювати художні образи, що сприяє формуванню цілісної картини світу. Дослідниця наголошує на важливості створення сприятливого середовища для театралізованої діяльності, де кожна дитина може розкрити свій творчий потенціал [1, с. 45].

Значний внесок у розуміння сутності театралізованої діяльності зробила Н. Гавриш. Вивчаючи особливості організації театралізованої діяльності в закладах дошкільної освіти, вчена акцентує увагу на її інтегративному характері. На її думку, театралізована діяльність органічно поєднує різні види дитячої активності – мовленнєву, рухову, музичну, образотворчу, що створює оптимальні умови для гармонійного розвитку особистості. Особливу увагу дослідниця приділяє ролі театралізованої діяльності у формуванні комунікативної компетентності дошкільників [2, с. 93].

Сучасні дослідження психолого-педагогічних аспектів театралізованої діяльності представлені у працях Т. Дуткевич. На основі багаторічних спостережень вчена доводить, що участь у театралізованих постановках сприяє розвитку емоційного інтелекту дошкільників, формуванню здатності до емпатії та розуміння емоційних станів інших людей. Дослідниця підкреслює важливість правильного добору репертуару та створення емоційно комфортної атмосфери під час підготовки театральних вистав, що дозволяє дітям повністю розкрити свій творчий потенціал та подолати психологічні бар'єри [3, с. 156].

Глибоке розуміння механізмів впливу театралізованої діяльності на розвиток дитини представлено у дослідженнях В. Кузьменко. Вчена розглядає театралізацію як комплексний засіб формування особистості дошкільника, що охоплює всі сфери його розвитку – когнітивну, емоційну, соціальну та творчу. У своїх працях дослідниця підкреслює важливість створення розвивального середовища, яке стимулює самостійну театралізовану діяльність дітей. Особливу увагу автор приділяє питанням організації різних видів театру в дошкільному закладі, наголошуючи на необхідності їх поступового впровадження відповідно до вікових можливостей дітей. На основі багаторічних досліджень вчена доводить, що найбільш ефективним є комплексне використання різних видів театру – від настільного до драматичного [5, с. 14].

Таким чином, театралізована діяльність у дошкільному віці виступає не лише засобом розваги, але й потужним чинником розвитку особистості. Завдяки своїй інтегративній природі вона сприяє формуванню мовленнєвої компетентності, творчих здібностей, емоційного інтелекту та соціальної адаптації дітей.

Проведені дослідження підтверджують, що систематичне залучення дошкільників до театралізованих ігор та вистав позитивно впливає на їхню здатність до самовираження, розвиває уяву та комунікативні навички. Крім того, театралізована діяльність допомагає формувати ціннісні орієнтації дітей, збагачуючи їхній світогляд та сприяючи гармонійному розвитку особистості.

Сучасна практика організації театралізованої діяльності в закладах дошкільної освіти справді має значний вплив на розвиток дітей. Театралізовані ігри сприяють формуванню мовленнєвих навичок, розвитку емоційної сфери та соціалізації малюків. Вони допомагають дітям краще розуміти навколишній світ, розвивати уяву та творчі здібності.

Таким чином, театралізована діяльність у дошкільному віці є ефективним засобом всебічного розвитку дитини, зокрема формування мовленнєвої компетентності, творчих і соціальних навичок, а також емоційного інтелекту. Вона органічно поєднує різні види дитячої активності, забезпечуючи

комплексний вплив на особистість дошкільника та створюючи оптимальні умови для його самовираження та соціалізації. Правильна організація театралізованої діяльності в закладі дошкільної освіти, що базується на принципах доступності, послідовності та індивідуального підходу, дозволяє максимально розкрити потенціал кожної дитини та забезпечити її гармонійний розвиток. Використання різноманітних форм і методів театралізованої діяльності, створення відповідного розвивального середовища та професійна компетентність педагогів є ключовими факторами успішної реалізації освітніх та виховних завдань у роботі з дошкільниками. Систематичне залучення дітей до театралізованої діяльності сприяє формуванню їхньої творчої активності, естетичного смаку та морально-етичних якостей, що є важливими складовими особистісного становлення в дошкільному віці.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк С. М. Театр для дітей: навчальний посібник. 3-тє вид., допов. Умань: Сочінський М. М., 2021. 175 с.
2. Гавриш Н. Розумне виховання сучасних дошкільнят. Київ: Слово, 2015. 176 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
4. Жигора І. В. Упровадження театралізованої діяльності як засобу розвитку зв’язного мовлення дітей дошкільного віку . *Імідж сучасного педагога*, 2025, (2(221), 44–48.
5. Кузьменко В. Театралізація в дошкільному навчальному закладі як засіб розвитку дитини. *Початкова школа та дошкільне виховання*. 2017. № 2. С. 12-16.

ПОРІВНЯННЯ МОДЕЛЕЙ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Зоряна ДІДУХ,
1 курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Недільський С. А.
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному світі освіта є ключовим фактором забезпечення економічного та соціального розвитку, тому питання підготовки дітей до навчання в школі набуває особливого значення. Німецька система дошкільної освіти є єдиною з найбільш ефективних у Європі, оскільки вона базується на комплексних традиційних та інноваційних підходах, високому рівні державної та тісної співпраці між освітніми закладами, батьками та суспільством.

Однією з ключових проблем вітчизняної дошкільної освіти залишаються питання організації освітнього процесу, включаючи використання ефективних методів і технологій навчання, формування інклюзивного освітнього середовища, забезпечення якісної матеріально-технічної бази, а також підготовку кваліфікаційних педагогічних кадрів. Важливим аспектом є також соціалізація дітей, яка в Німеччині формується з урахуванням принципів індивідуалізації та інтеграції, що дозволяє кожній дитині розвиватися відповідно до власних потреб та можливостей. В Україні цей процес нерідко проявляється з труднощами через недостатнє фінансування, перевантаженість вихователів та недостатню увагу до психологічного комфорту дитини. У зв'язку з цим порівняння системи дошкільної освіти двох країн дозволяє застосувати ключові переваги та недоліки кожної моделі, що сприятиме виробленню практичних рекомендацій щодо оптимізації української дошкільної освіти.

Дошкільна освіта є важливою складовою загальноосвітньої системи, що забезпечує фундамент для всебічного розвитку особистості дитини. У різних країнах світу моделі дошкільної освіти формуються під впливом історичних, культурних, соціально-економічних і політичних чинників. Порівняння української та німецької моделей дошкільної освіти дозволяє виявити не лише відмінності, але й спільні тенденції розвитку, що можуть слугувати підґрунтям для удосконалення вітчизняної системи.

В Україні дошкільна освіта регулюється Законом України «Про дошкільну освіту», де зазначено, що метою є забезпечення цілісного розвитку дитини,

формування її життєвої компетентності, соціалізації та підготовки до шкільного життя [3, с. 21]. Українська система базується на принципах гуманізму, демократичності, доступності та індивідуального підходу до дитини, однак у практиці часто спостерігається домінування академічного спрямування: значна увага приділяється навчанню письму, читанню, елементарній математиці, що викликає дискусії серед науковців та педагогів [5, с. 48].

У Німеччині дошкільна освіта має інше функціональне спрямування. Основний тип закладу – дитячий садок (Kindergarten), де акцент робиться на ігровій діяльності, емоційному розвитку, комунікативній взаємодії та самостійності дитини. На відміну від української моделі, у Німеччині не існує єдиного стандарту щодо обов'язкових знань або навичок, яких дитина повинна набути до школи, адже домінує підхід до навчання через гру та дослідження [7, с. 112]. Однією з ключових відмінностей є підхід до планування освітнього процесу. В Україні існують типові програми, які є обов'язковими для реалізації в усіх закладах дошкільної освіти. Наприклад, програми «Дитина» та «Українське дошкілля» передбачають чітко структуровані освітні напрями: мовленнєвий, художньо-естетичний, пізнавальний, фізичний тощо [4, с. 69]. У Німеччині, навпаки, педагогічна автономія є значною: кожна земля має право самостійно формувати програми дошкільної освіти, і навіть окремі заклади можуть мати власну педагогічну концепцію, як-от «відкриті групи», «реґґіо-підхід» чи «вальдорфська педагогіка» [8, с. 83].

Фінансування є ще одним аспектом, що демонструє контраст між системами. В Україні значна частина фінансування здійснюється за рахунок державного бюджету, проте дефіцит фінансів часто призводить, і зазвичай спонукає до - матеріально-технічної недостатності, а іноді – до залучення батьківських коштів [6, с. 34]. У Німеччині функціонує модель співфінансування: держава, громади й батьки разом беруть участь у забезпеченні діяльності садків, а також активно залучаються неурядові організації, зокрема релігійні та соціальні структури [9, с. 98]. Окремо варто звернути увагу на підготовку педагогічних кадрів. В Україні вихователь повинен мати вищу педагогічну освіту, при цьому оплата праці лишається відносно низькою, що не сприяє високій мотивації фахівців [2, с. 57]. У Німеччині педагогом у дошкільному закладі може стати особа, яка пройшла підготовку в педагогічному коледжі (Fachschule), або здобула вищу освіту з педагогіки раннього дитинства. Професія вихователя має високу суспільну довіру, а рівень оплати дозволяє забезпечити гідний соціальний статус [9, с. 98].

Не менш важливою є роль батьків у дошкільній освіті. В Україні участь батьків обмежується переважно роллю спостерігачів або помічників у

проведенні свят та дозвілля. У Німеччині батьки є активними учасниками освітнього процесу: вони входять до складу рад садочків, беруть участь у формуванні програм, мають регулярні зустрічі з педагогами, що сприяє формуванню партнерських відносин між сім'єю та закладом [1, с. 12].

Отже, порівняльний аналіз української та німецької моделей дошкільної освіти засвідчує значні структурні й методичні відмінності. Якщо в Україні модель орієнтована більше на підготовку до шкільного навчання через академічний компонент, то в Німеччині акцент зроблено на всебічному розвитку особистості через гру, досвід та соціальну інтеграцію. Обидві системи мають свої переваги та виклики, і їхнє вивчення дає можливість запозичувати кращі практики для підвищення якості дошкільної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Бондаренко, О. В. Участь батьків у системі дошкільної освіти: європейський досвід. К., 2020. – С. 12.
2. Гуменюк, Л. М. "Професійна підготовка вихователя дошкільного закладу в Україні." – Львів, 2018. – С. 57.
3. Бех, І. Д. "Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»." – К.: 2017. – С. 69.
4. Калініна, Л. Освітній процес у ЗДО: проблеми стандартизації. – Харків, 2019. – С. 48.
5. Чорна, І. О. "Фінансування системи дошкільної освіти: український контекст." – К., 2021. – С. 34.
6. Keller, H. "Early Childhood Education and Care in Germany." – European Journal of Education, 2019. – P. 112.
7. Schäfer, G. "Bildung in Kindertageseinrichtungen." – Freiburg: Herder, 2020. – S. 83.
8. OECD. "Education Policy Outlook: Germany." – OECD Publishing, 2022. – P. 144.
9. Fthenakis, W. E. "Professionalization in Early Childhood Education." – Berlin: Springer, 2018. – P. 98.

НАРОДНА ГРА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анастасія КРАВЧУК,
ІІ курс ОР «Бакалавр», факультет дошкільної і початкової освіти, історії та мистецтв, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка.
Науковий керівник - Кравець Л.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасних умовах реформування освітньої системи України особливої уваги набуває питання національного виховання, яке покликане забезпечити формування особистості, здатної зберігати й примножувати культурні надбання свого народу. У цьому контексті актуалізується проблема використання народних ігор як дієвого засобу формування духовно збагаченої, національно свідомої особистості дошкільника. Зважаючи на те, що гра є провідною діяльністю у дошкільному віці, саме вона виступає потужним інструментом впливу на особистісний розвиток дитини.

Значний внесок у розроблення цієї проблематики зробили такі педагоги-класики: І. Бабій, О. Духнович, К. Ушинський та сучасні науковці В. Скуратівський, В. Сухомлинський. У їхніх працях народна культура розглядається як фундамент формування особистості дитини.

У сучасних умовах розвитку освіти, що орієнтується на національні та загальнолюдські цінності, особливої уваги набуває питання формування особистості дитини ще на етапі дошкільного дитинства. Саме в дошкільному віці закладаються основи характеру, світогляду, моральних переконань. У цьому процесі важливу роль відіграє народна гра, яка є не лише засобом розваги, а й ефективним виховним інструментом, що гармонійно поєднує фізичний, моральний, естетичний та інтелектуальний розвиток дитини.

Народні ігри відображають суспільне життя кожного періоду і є історією народу. Вона поглиблює уявлення про навколишній світ, розвиває винахідливість, логічне мислення та розумові процеси, загартовує силу волі та витримку і, зрештою, змушує пізнавати історію народу. Народна гра відіграє важливу роль у загальному розвитку дітей і вважається елементом народної культури та цінною спадщиною, яка сприяє зростанню і розвитку дітей, урізноманітнює їхнє дозвілля, збагачує його зміст і формує світогляд. Народна гра – це незамінний виховний скарб, який залишили нам наші пращури. Відтак,

народна гра – природний супутник у житті дитини, джерело почуттів радості, криниця знань, естафета традицій між поколіннями та потужний засіб виховного впливу [7, с. 314].

Народні ігри сприяють розвитку пізнавальних процесів, зокрема уваги, пам'яті, уяви, логічного мислення та мовлення. Як показують дослідження, ігри, які передбачають виконання різноманітних завдань і запам'ятовування правил, тренують здатність до концентрації уваги та зміцнюють пам'ять. Наприклад, у грі «Хто більше запам'ятає» або в різних варіантах «хороводних» ігор, де дітям потрібно слідкувати за змінами в ході гри, послідовністю рухів або слів, відбувається тренування когнітивних функцій.

Народні ігри також сприяють соціалізації дітей. Вони є потужним інструментом для формування комунікативних навичок, оскільки діти навчаються взаємодіяти з однолітками, виконувати спільні завдання, домовлятися про правила гри, дотримуватися черги, вирішувати конфлікти мирним шляхом. Це сприяє розвитку у дошкільників соціальних навичок, таких як уміння працювати в колективі, поважати інших, бути уважними та доброзичливими. Ігри сприяють розвитку емоційної сфери дітей, допомагають формувати самоконтроль, здатність до співпереживання та емпатії [3, с. 41].

Особливу роль народні ігри відіграють у розвитку фізичних здібностей дітей. Ігри, що включають активні рухи, сприяють розвитку моторики, координації рухів, витривалості, гнучкості та рівноваги. Рухливі народні ігри є ефективним засобом фізичного розвитку, адже вони поєднують елементи фізичних вправ з емоційною і соціальною складовою. Наприклад, у таких іграх, як «Перетягування каната» чи «М’яч», діти не тільки тренують м'язи, але й удосконалюють уміння спілкуватися з іншими, працювати в команді. Також мають вплив і на емоційний розвиток дітей. Вони надають дітям можливість виразити свої почуття, переживання, емоції в ігровій формі, що є важливим для розвитку емоційної чутливості та емоційної інтелігенції. За допомогою гри діти можуть проявити радість, сум, страх чи захоплення, що допомагає їм краще розуміти свої емоції й вчитися з ними справлятися. Через гру діти також навчаються співчувати іншим, розуміти почуття оточуючих, а це є основою для розвитку здорових міжособистісних відносин у майбутньому [1, с. 14].

Народні ігри сприяють формуванню патріотичних почуттів у дітей. Залучення до національних традицій через гру допомагає дітям відчувати себе частиною своєї культури, розуміти та поважати звичаї і традиції свого народу. Участь у народних іграх дозволяє краще розуміти свою культурну ідентичність і відчувати гордість за свою спадщину.

У культурології народна гра визнана невід'ємним елементом української народної культури, оскільки, як зазначає В. Скуратівський, більшість «істин дитячої абетки» зародилися в середовищі простого народу і виконували певну функцію людського співіснування [6, с. 71]. Гра розкривала дітям живу історію їхнього народу, вчила любити народних героїв і ненавидіти злочинців.

В історії людства традиційно склалося, що кожен народ передає свій суспільний досвід, духовне багатство з покоління в покоління як спадок старшого покоління молодшого; виховання при цьому набуває народного характеру.

Ідея народності є провідною у педагогічному світогляді О. Духновича. За переконаннями вченого, людину представляють натуру, науку і звичай; природні здібності вона має від народження, а наука і звичаї дають вправи і настанови, виховують. Основними засобами, які є найбільш ефективними у вихованні особистості, дослідник вважав рідну мову, фольклор, звичаї народу, художній текст, культуру та працю, гідні для дослідження прикладів дорослих, доцільно обрані заохочення та покарання [2].

Найважливішим засобом народного виховання, за переконанням К. Ушинського, є вся народна культура як єдине ціле. Усі елементи народної культури – мова, казки, духовні й літературні традиції – впливають на формування базових якостей особистості та особливості національного характеру. Але особливе місце у вихованні він відводить все-таки рідну мову як складову народну культуру. Сама рідна мова, на думку К. Ушинського, має найбільший духовно-моральний вплив на розвиток дитини: «Кожне слово мови, кожна його форма, шкірне виражене є результатом почуття й людини, через яке відбилася у слові природа країни та історія народу. цього живого багатства, у якому вміщено всі результати духовного життя народу» [4, с. 15-16].

Дослідження педагогів і психологів різних епох доводять: діти повинні зростати під виховним впливом матеріальної й духовної культури свого народу. Це необхідно для повного розкриття їхніх природних здібностей, розвитку талантів та формування етнопедагогічної індивідуальності. Тому система освіти загалом і фізичне виховання зокрема мають ґрунтуватися на національних засадах.

Народні рухливі ігри беруть початок із давніх обрядів і традицій. Передаючись із покоління в покоління, вони набували життєрадісного змісту, ставали не лише розвагою, а й засобом пізнання світу. Їх створювали самі діти, старші передавали молодшим, які доповнювали ігри новими елементами, формуючи динамічну, живу традицію.

У результаті аналізу було визначено, що народна гра є важливим чинником у формуванні особистості старших дошкільників. Вона виступає не лише формою розваги, а й потужним виховним інструментом, що сприяє засвоєнню соціальних цінностей, розвитку мислення, творчих здібностей, сили волі, а також формуванню світогляду дитини. Народні ігри, як елемент народної культури, передають етнокультурний досвід поколінь, забезпечують наступність традицій і укорінюють національні морально-етичні норми.

Таким чином, народна гра має стати невід'ємною складовою сучасної дошкільної освіти як ефективний засіб національного виховання та духовного збагачення дитини.

Список використаних джерел

1. Бабій І. Моральне виховання дошкільника засобами народної педагогіки / Збірник наукових праць. Частина 2. Умань, 2009. С. 8-15.

2. Духнович О. В. Народна педагогія. Вибрані твори / під ред. д. М. Федак. Ужгород: Закарпаття, 2003. 566 с.

3. Сотська М. Особливості професійної підготовки вчителів. Естетика і етика педагогічної дії. Одеса, 2019. С. 38-45.

4. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні. Вибрані педагогічні твори. У двох томах. Теоретичні проблеми педагогіки. Київ: Рад. школа, 1983. Т. 1. 488 с.

5. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори у 2-х томах: т.1. Київ, 1983. 488 с.

6. Хлус Н., Петрикей О. Історія розвитку українських народних рухливих ігор: теоретичний аспект. *Спортивні ігри.* 2025. № (2(36). С. 71–78.

7. Челало С. А., Маркова О. В. Історія розвитку народних рухливих ігор та окремі аспекти їх використання у фізичному вихованні дитини. Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку: *зб. наук. праць XXIV Всеукраїнської науково-практичної конференції Центральноукр. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка* / ЦДПУ ім. В. Винниченка. Кропивницький; Харків: ФОП Озеров Г. В., 2018. Вип. 24. С. 314–318.

ОСОБИСТІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тетяна ГРИЦАК,
ІІ курс ОР «Бакалавр», факультет дошкільної і початкової освіти, історії та мистецтв, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка.
Науковий керівник - Кравець Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до особистості вихователя закладу дошкільної освіти, зокрема, щодо його професійної компетентності, моральних якостей, емоційної зрілості та здатності до міжособистісної взаємодії. Традиційне уявлення про роль вихователя як лише наглядача за дітьми вже не відповідає реаліям сьогодення. Вихователь має бути не тільки організатором освітнього процесу, а й наставником, партнером дитини, медіатором між нею та соціальним середовищем. У цьому контексті актуалізується проблема визначення сутності, структури та значення особистісних якостей вихователя в умовах сучасної дошкільної освіти.

Значний внесок у вивчення цієї проблеми зробили такі науковці, як, Г. Бєлєнька Л. Артемова, Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Поніманська. У їхніх працях особистість педагога розглядається як ключовий чинник якісного освітнього процесу.

Для педагога особистісні якості мають навіть більшу вагу, ніж його знання, вміння та навички, так вважає професор Г. Бєлєнська. В історії та сучасній практиці ми можемо спостерігати приклади успішного виховання дітей людьми, які не мали професійної підготовки. Проте їхній виховний вплив на дитину ґрунтується на любові та розумінні маленької особистості, на побудові довірливих стосунків і організації взаємодії відповідно до інтересів та потреб самої дитини.

Суспільство сьогодення висуває підвищені вимоги до педагогів освітніх закладів. Кілька десятиліть тому дитячі садки називали «камерами схову», підкреслюючи, що їхня основна мета полягає лише в догляді за дітьми. Нині функція догляду в дитячих садках є важливою, але не єдиною, яку має виконувати вихователь. У сучасному суспільстві вихователь виступає як своєрідний координатор, антистресор і посередник між дитиною та

суспільством, тобто людина, яка регулює та координує всі соціальні чинники, що впливають на формування особистості.

Унікальність справжнього педагога полягає в його здатності передбачати майбутнє. Він має бути людиною з перспективою, адже є зразком наслідування для своїх вихованців. Особливість професії педагога в тому, що до структури його професійної компетентності входять особистісні якості. Для багатьох інших професій у нашому суспільстві ці якості не є визначальними, адже важливішими є наявність відповідних знань та вмінь [1, с. 3].

У нас час вихователю нового часу притаманні дещо інші цінності. Це, в більшості, займають насамперед мобільні телефони, ноутбуки та комп'ютери. Тому для них важливі можливості занурюватися у віртуальні світи, грати в ігри, фотографуватися, спілкуватися в соціальних мережах. Навіть повністю заряджений телефон покращить їм настрій. З одного боку, таке ставлення до технологій певною мірою виправдане, оскільки більшість користувачів можуть знайти в Інтернеті все необхідне для навчання та роботи. Однак для багатьох ця технологія є не просто пристроєм, а засобом зручного вирішення життєвих і професійних завдань. На жаль, саме через цю прихильність до пристроїв ми втрачаємо навички між поколіннями взаємодії людей у будь-яких життєвих ситуаціях. Щось таке, здавалося б, буденне, як звернення, прохання, вибачення, привітання, вияв співчуття чи радості, не дається багатьом із нас легко. Крім того, в суспільстві знижується рівень емоційної чутливості, емпатії, істотно ускладнюється вміння «читати» і розуміти інших, тобто все є природним наслідком живого спілкування.

Також вихователю важливі соціальні стосунки з однолітками та членами родини. Такі речі, як «Мені подобається, коли мої батьки разом; коли мене хвалять за те, що я потрібний близьким людям, проводжу час з братом, проводжу час з друзями». Тут очевидні прояви ціннісного ставлення до родини, доброзичливі стосунки з найближчим оточенням, загальнолюдське прагнення до миру і злагоди в людських стосунках.

Серед важливих цінностей присутні розваги, такі як кіно, танці, читання та розваги на природі. Також є спорт, походи, екскурсії тощо. Індивідуальний контент створюється з улюблених занять, в яких музика займає особливе місце. Серед музичних уподобань респондентів є жанри на будь-який смак: класична музика, опера, рок, шансон, звучання скрипки та саксофона. Багато людей люблять самі грати на гітарі, співати в хорі та співати з друзями.

Інші досить широкі особисті інтереси та хобі: вишивка, робота руками, робота з квітами. Приготування їжі, водіння. Такі різноманітні тенденції демонструють, що як потенційні, так і практикуючі вчителі є висококреативними

особистостями. Однак ці інтереси та творчі здібності не завжди відображаються під час роботи з дітьми, а виходять за межі [2, с.10-11].

У своїй діяльності вихователь керується Конституцією України; законами України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами та іншими нормативно-правовими актами центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та підпорядкованих їм органів управління освітою; конвенцією про права дитини; правилами і нормами охорони праці та безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, пожежної безпеки; статутом і правилами внутрішнього розпорядку, наказами директора, цією посадовою інструкцією.

Доречно зазначити, що педагогічні працівники повинні відповідати вимогам Законів України «Про освіту» (2017) та «Про дошкільну освіту» (2024), професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021) [3].

Відповідно до частини першої статті 30 Закону «Про дошкільну освіту України» педагогічні працівники закладів дошкільної освіти повинні мати високі моральні якості, вищу освіту відповідного профілю та/або професійну кваліфікацію педагогічних працівників для забезпечення ефективності та якості роботи, фізичний і психічний стан для виконання професійних обов’язків [3].

Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (19.10.2021)

Професійний стандарт вихователя закладу дошкільної освіти є одним із ключових нормативних документів, що регламентує діяльність працівників цієї професії. Цим нормативом встановлено умови праці та допуску до роботи, затверджені кваліфікаційні вимоги до професійних компетентностей педагогів, які оцінюються під час атестації.

Професійний стандарт містить перелік законів, постанов, наказів щодо визначення змісту роботи працівників закладів дошкільної освіти.

Отже, педагогічні працівники закладів дошкільної освіти повинні діяти відповідно до вимог Законів України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», а також професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». Законодавство визначає їхні права, обов'язки, кваліфікаційні вимоги та необхідний рівень професійної компетентності. Професійний стандарт регламентує умови праці, завдання вихователя, необхідні знання, відповідальність і взаємодію в межах посадових обов'язків. Основою для практичної діяльності вихователя є посадова інструкція, розроблена на підставі чинних нормативних документів.

У результаті аналізу наукових напрацювань, державних документів було визначено, що особистість вихователя є ключовим чинником ефективності

освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Сучасний вихователь має поєднувати високий рівень професійної підготовки з моральною зрілістю, емоційною чутливістю, здатністю до живого спілкування та соціальної взаємодії. Значна роль належить ціннісним орієнтаціям педагогів, які впливають на їхню взаємодію з дітьми, батьками та колегами. Актуальними залишаються питання практичної реалізації професійного стандарту та вдосконалення підготовки майбутніх вихователів з урахуванням нових суспільних викликів.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку ефективних моделей формування особистісної і професійної компетентності вихователя, вивчення впливу цифрових технологій на педагогічну діяльність та пошук шляхів збереження емоційного здоров'я працівників дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Бєлєнська Г. Особистість педагога у вимірі запитів XXI століття. *Дошкільне виховання.* 2019. № 4. С. 3.

2. Гавриш Н., Крутій К. Вихователь: Хочу?! Можу?! Треба! або Професійний та особистісний комфорт сучасного педагога. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2017. № 12. С. 10-11.

3. Про дошкільну освіту: закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР*). 2024. № 42, ст. 258.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Вероніка ГУЛЯЙГРОДСЬКА,
І курс, ОР «Магістр»,
факультет дошкільної і початкової освіти,
історії та мистецтв,
Кременецька обласна
гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка.
Науковий керівник – Онищук І.А,
доктор педагогічних наук, професор

Сучасні підходи в освіті все більше орієнтуються на розвиток особистості дитини, у центрі якої емоційно-вольова сфера. В умовах соціальної нестабільності, інформаційного перенасичення та психологічного навантаження у дітей усе частіше фіксують емоційні порушення, зниження здатності до саморегуляції та співпереживання. У зв'язку з цим актуальним є питання формування емоційного інтелекту у дошкільному віці як важливої умови розвитку психоемоційного благополуччя, соціалізації та комунікативної компетентності дитини.

Теоретичні основи поняття «емоційний інтелект». Поняття «емоційний інтелект» увійшло в науковий обіг завдяки роботам П. Саловея та Дж. Майєра, а популяризоване Д. Ґоулманом, який визначав емоційний інтелект як здатність людини усвідомлювати власні емоції, розпізнавати, розуміти, керувати власними емоціями та емоціями інших [2].

За висновками вчених, емоційний інтелект зростаючої особистості має складну структур, критеріями та показниками якої є: усвідомлення власних емоцій; здатність розпізнавати емоції навколишніх; розвиток емпатії; навички саморегуляції; вміння виражати емоції соціально прийнятними способами.

Психологи (І. Бех, О. Кононко, Т. Піроженко) підкреслюють, що саме у дошкільному віці закладаються основи емоційної сфери, тому цей період є важливим для розвитку емоційного інтелекту особистості на наступних етапах життя [1].

Особливості розвитку емоційного інтелекту в період дошкільного дитинства характеризується інтенсивним розвитком мовлення, уяви, соціальної взаємодії з соціальним довкіллям, самосвідомості та свідомістю. Діти вчаться розпізнавати основні емоції – радість, сум, страх, гнів та ін. та поступово розуміють причини їх виникнення.

На думку вчених, особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку характеризують: імпульсивність і ситуативність емоцій; обмежений словниковий запас для вербалізації емоцій; потреба у підтримці з боку значущих дорослих; схильність до наслідування емоційних реакцій.

Таким чином, роль вихователя ЗДО полягає в тому, щоб створити емоційно безпечне середовище, навчати дітей розпізнавати власні емоції та емоції інших, формувати позитивні способи їх вираження.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити, що формування емоційного інтелекту дошкільників досягається через інтеграцію таких методів:

- емоційне виховання в ігровій діяльності: сюжетно-рольові, театралізовані, дидактичні ігри;
- казкотерапія: використання казок для опрацювання емоцій, моделей поведінки, співпереживання;
- мистецтво і творчість: малювання емоцій, музикотерапія, пластичні імпровізації.

Розвивальні вправи та тренінги, такі як: «Мій настрій», «Емоції у дзеркалі», «Моє Я» та ін.

Також доречно впроваджувати види інтелектуального спілкування з дорослими (обговорення емоційних ситуацій, стимулювання розвитку емпатії та ін). У цьому контексті ефективною є модель педагогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії «дитина-дорослий», що поєднує емоційну чутливість, відкритість, активне слухання та підтримку ініціативи дитини.

У процесі формування емоційного інтелекту дошкільників велику роль відіграють педагога ЗДО та родини, їхня продуктивна співпраця. Успішне формування емоційного інтелекту можливе лише за умови узгодженої взаємодії між педагогами й батьками. Дорослі виступають моделлю емоційної поведінки, що дитина сприймає через наслідування.

Важливо, щоб дорослий демонстрував приклади вербального й невербального вираження емоцій; розвивав емпатійне слухання; створював атмосферу довіри; допомагав дітям називати, аналізувати та регулювати власні емоції.

Батьки ж мають закріплювати ці навички вдома, у повсякденному спілкуванні, уникаючи покарання за емоції й заохочуючи їх адекватне вираження.

Таким чином, формування емоційного інтелекту в дошкільному віці є актуальною проблемою на сьогодні. Успішність цього процесу залежить від створення сприятливого емоційного середовища, систематичного використання

різноманітних інноваційних форм, методів і прийомів в освітньому середовищі ЗДО. Ключова складова успішної реалізації завдань формування емоційного інтелекту у дошкільників полягає в налагодженні тісної взаємодії між закладом дошкільної освіти та родиною.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.

2.Гоулман Д. Емоційний інтелект. Чому він може мати більше значення, ніж IQ. К.: Основи, 2007. 336 с.

3. Мислявський О.Ф. Психологічні особливості розвитку емоційної сфери дитини дошкільного віку // *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. №1. С. 128–133.

4. Онкович Г.В. Емоційний інтелект і медіаосвіта: синергія у вихованні особистості // *Педагогіка і психологія*. 2022. №3. С. 17–23.

5. Рибалко Л.П. Формування емоційної культури дошкільника в умовах ЗДО // *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 45–49.

5. Соловей П., Майєр Д. Емоційний інтелект: нове розуміння емоцій // *Imagination, Cognition and Personality*. 1990. №9. С. 185–211.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна ГИМБУРИЧ,
І курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник –Матішак М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність проблеми. Цифрові трансформації суспільства невпинно впливають і на освітню галузь. Це стосується не лише змісту освіти, який збагачується поняттями ”цифрова компетентність”, ”цифрова грамотність”, ”цифрові технології”, ”цифрове середовище” тощо, а й формату, методів,

прийомів, засобів організації освітньої діяльності дітей. Сучасні діти демонструють швидкі темпи в опануванні ресурсами цифрового простору, набуття навичок цифрової взаємодії, орієнтованість на технологізацію усіх сфер розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато вчених досліджують різні аспекти проблеми розвитку і виховання дітей дошкільного віку, а також питання пов'язані з використанням цифрових технологій в освітній взаємодії з дітьми. Дослідники І.Бех, А.Богуш, О.Гуманська, Т. Коваленко, О.Кононко, Т.Піроженко вивчають загальні особливості організації освітнього процесу в дошкільному дитинстві. О. Рейпольська, Н. Савінова, О. Стаєнна, О. Чекан та ін. розкривають питання використання цифрових технологій для розвитку дітей дошкільного віку

Мета статті – обґрунтувати потенціал використання педагогами інноваційних технологій в освітній взаємодії з дітьми раннього і дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В Базовому компоненті дошкільної освіти, який ґрунтується на основних положеннях Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», введено освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота» (варіативна складова), що передбачає формування цифрової компетентності дошкільника. Дослідження сучасних науковців О. Баришполець, С. Дяченко, О. Кравчишиної, Т. Коваленко, С. Лозинської, Л. Найдьонової свідчать, що використання освітнього контенту має позитивний вплив на освітній процес і сприяє розширенню світогляду дітей, розвитку пізнавальної активності, формуванню інформаційної культури**.**

Сучасні цифрові технології **:** відкривають нові можливості для розвитку і навчання дітей раннього і дошкільного віку; забезпечуючи інтерактивність освітнього процесу; привертають увагу дітей раннього і дошкільного віку; сприяють забезпеченню принципу наочності в освітньому процесів.

Використання засобів ІКТ в закладі дошкільної освіти сприяє:

- вирішенню пізнавальних завдань за освітніми напрямами;
- формуванню у дітей здатності орієнтуватися в інформаційному полі сучасного світу;
- опановувати практичні навички використання інформації, відповідно до вікових можливостей;
- формуванню вміння обмінюватися інформацією за допомогою цифрових технологій.

Майкл Фуллан, відомий канадський педагог та експерт в галузі освіти, описує важливість впровадження цифрових технологій в освітній процес як

перехід від традиційного до цифрового навчання. За словами вченого, впровадження цифрових технологій в освітній процес вимагає змін у підходах до навчання та організації освітнього процесу, наголошує на тому, що педагоги повинні мати необхідні знання та навички у використанні цифрових технологій для того, щоб ефективно впроваджувати їх у свою роботу. [3; с.35]

Доцільним вважаємо створення цифрового контенту для розвитку:

1. Моторики, оскільки діти раннього і дошкільного віку розвивають навички контролю і координації рухів, балансу, гнучкості та сили м'язів.
2. Психічних процесів: сприйняття, уваги, уяви, пам'яті, мислення.
3. Мовлення - одна з ключових видів діяльності у ранньому і дошкільному дитинстві. Діти розвивають уміння сприймати мову, розуміти слова, будувати прості речення, розширювати свій словниковий запас та комунікувати з оточуючими людьми.
4. Соціальних навичок. Вони розвиваються у спілкуванні, спільній діяльності, пізнанні і прийнятті правил та норм поведінки у суспільстві.
5. Творчості та уяви. Діти мають багату уяву та значний творчий потенціал. Вони формують уміння виражати свої ідеї через художню діяльність, моделювання, конструювання, ігри та інші творчі активності.

Досвід упровадження цифрових технологій в дошкільну освіту показує, що мінімізувати ризики впливу цифрових технологій на розвиток дітей дошкільного віку можливо, якщо враховувати два важливі чинники: 1) інтеграція технологій у різні види діяльності дошкільника; 2) інтенсивне використання мультимедійного обладнання та цифрового контенту для проведення занять.

Науковці (К. Журба, Л. Канішевська, Р. Малиношевський, Н. Харченко, С. Федоренко) зазначають і про ризики раннього занурення дітей віком від 2 до 7 в цифровий простір:

1. Нівелювання заборон і обмежень (зняття табу споглядання насилля, руйнування, відсутність правових норм, що діють у реальності);
2. Зацікавленість агресивними іграми, позитивне ставлення до проявів девіантної поведінки (призводить до виявлення жорстокості та агресії в реальному житті);
3. Інтернет-залежність (ейфорія від перебування в інтернеті; емоційна виснаженість, «недолюбленість», відстороненість від реальних справ, пасивне сприйняття довкілля, спотворення соціально-моральних цінностей суспільства) [5; с.35]

Можна виділити наступні рекомендації для батьків та вихователів. Слід обмежити час, проведений дітьми за екранами. Вибирати якісний контент; Використовувати технічні налаштування для убезпечення дітей в цифровому

просторі; Спільна діяльність з дітьми, така як гра в освітні ігри або перегляд навчальних відео, зміцнює зв'язок і сприяє розвитку.

Висновок. Застосування цифрових технологій у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку відкриває широкі перспективи, проте вимагає виваженого та обережного підходу. Необхідно створити гармонійне освітнє середовище, у якому поєднуються традиційні форми навчання з інноваційними технічними засобами. Такий підхід дозволяє сприяти гармонійному і всебічному розвитку дитини в умовах сучасного інформаційного суспільства. Практика свідчить, що саме поєднання класичних методів з новітніми технологіями може стати першим кроком до знайомства дитини з цифровим світом. Усі ці аспекти є надзвичайно важливими для якісної підготовки дошкільників до шкільного життя..

Список використаних джерел

1 Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2 Fullan M. Stratosphere: Integrating Technology, Pedagogy, and Change Knowledge. *Pearson.* (2013). С.71-75

3 Кузьміна Н. В. (2019). Інноваційні методи навчання в умовах сучасної дошкільної освіти. *Журнал "Дошкільне виховання".* 2019. С.21-47

4 Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / наук. кер. акад. А. М. Богуш. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 197 с.

5 Гриневич Л. Медіаграмотність – це необхідне вміння для сучасної особистості. Київ, 2018 С. 34–38.

ПРОГРАМА MR.LEADER ЯК ПРОСТІР РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія КОС,
3 курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор

У сучасному суспільстві особливого значення набуває формування особистісних якостей, які дозволяють людині бути активною, відповідальною, ініціативною, здатною до прийняття рішень, співпраці та самореалізації. Початок цього процесу – дошкільне дитинство, період, коли закладаються основи життєвої компетентності, самосвідомості, комунікативної та соціальної активності. Одним із важливих напрямів у цьому контексті є розвиток лідерських якостей дитини.

Традиційно лідерство розглядалося як прерогатива дорослої особистості або дітей шкільного віку, однак сучасні дослідження (А.Савченко, І.Бех, О.Пометун, Т.Пониманська) доводять, що формування передумов лідерства є цілком реальним і необхідним уже в дошкільному віці. Зокрема, здатність до ініціативності, відповідальності, впевненості в собі, вміння взаємодіяти з іншими – ключові риси лідерства, формування яких варто починати вже в дошкільному віці. У цьому контексті інноваційна програма Mr.Leader розглядається як ефективний інструмент розвитку лідерських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Освітня система «Освіта та піклування» — перша комплексна система в дошкільній освіті, яка використовує сучасні освітні технології задля формування гармонійної особистості дитини та розвитку її лідерського потенціалу. Система освіти та піклування за дітьми раннього та дошкільного віку (Education & Care) Mr.Leader – перша комплексна система в дошкільній освіті, яка використовує сучасні освітні технології задля формування гармонійної особистості дитини та розвитку її лідерського потенціалу. Система будується на міждисциплінарному підході, який включає практичні рекомендації, засновані на знаннях про дитяче здоров’я, харчування, фізичну активність, психічний та інтелектуальний розвиток.

Метою програми є створення оптимальних умов для цілісного становлення та розвитку особистості дошкільника у фізичному, інтелектуальному,

емоційному та духовному плані, здатної до відповідальної поведінки та швидкої соціальної адаптації завдяки сформованих лідерських якостей.

Програма Mr.Leader спрямована на створення розвивального простору для дітей, де кожен може проявити ініціативу, навчитися ухвалювати рішення, співпрацювати в групі та брати відповідальність за свої дії. Вона базується на ігрових методиках, вправах з командної взаємодії, рефлексивних завданнях та міні-проєктах, які активізують внутрішні ресурси дитини.

Ключовими принципами програми є:

- розвиток емоційного інтелекту;
- формування позитивної самооцінки;
- підтримка індивідуального стилю лідерства (командний, творчий, організаційний тощо);
- інтеграція у щоденне життя ЗДО (через рольові ігри, ситуації вибору, конкурси, завдання).

Педагогічна роль вихователя полягає в супроводі, ненав'язливому фасилітаторстві, підтримці дитячої ініціативи, створенні безпечного середовища для проб і помилок.

Змістове та методичне наповнення програми освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування» (Education & Care) дозволяє оптимізувати співпрацю батьків і педагогів шляхом залучення батьків до організації освітнього процесу вдома власними зусиллями в той час, коли дитини з різних причин не може відвідувати заклад дошкільної освіти, це набуває особливої актуальності у сучасних умовах непередбачуваних суспільних викликів сьогодення.

Досвід ЗДО, які вже практикують елементи програми Mr.Leader, свідчить про:

- підвищення впевненості дітей у власних діях;
- розвиток навичок комунікації й емоційної стійкості;
- зростання рівня участі дітей у колективній діяльності;
- усвідомлення дітьми поняття «відповідальність», «домовленість», «співпраця».

Таким чином, програма Mr.Leader відкриває нові можливості для реалізації особистісно орієнтованого підходу в дошкільній освіті. Вона формує передумови для становлення активної, ініціативної, соціально відповідальної особистості вже на етапі дошкільного дитинства, що повністю узгоджується із завданнями Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. Соціалізація особистості в дошкільному віці. К.: Академвидав, 2020. С. 34–56.
2. Зязюн І.А., Карамушка Л.М. Психолого-педагогічні засади лідерства в освіті. К.: Інтерсервіс, 2021. С. 18–40.
3. Нові технології розвитку особистості в дошкільному віці / За ред. О. В. Сухомлинської. Харків: Основа, 2019. С. 66–84.
4. Матеріали програми «Mr.Leader». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://system.mr-leader.com/ua/account.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ангеліна ШУЛЕПА,
3 курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор

Формування культури здоров'я в дітей старшого дошкільного віку є одним з пріоритетних напрямів сучасної дошкільної освіти. Саме в цьому віці формується фундамент для подальшого відповідального ставлення до власного тіла, здоров'я, способу життя. В умовах соціальних викликів, цифровізації та гіподинамії питання збереження й укріплення дитячого здоров'я набуває особливої значущості. Зменшення рухової активності, впливу цифрового середовища та урбанізації – особливої актуальності набуває питання формування здорового способу життя як основи культури здоров'я у дітей дошкільного віку. Заклад дошкільної освіти є першою соціальною інституцією, де педагогічно цілеспрямовано відбувається становлення навичок здоров'язбережувальної поведінки дітей [2].

Поняття культури здоров'я охоплює не лише фізичний стан дитини, а й її поведінкові навички, емоційно-ціннісні орієнтири, розуміння важливості здоров'я як життєвої цінності. За визначенням С. Омельяненко, культура

здоров'я – це здатність дитини свідомо ставитися до власного здоров'я, дотримуватись правил гігієни, фізичної активності та соціальної безпеки [2].

Сучасні підходи до формування культури здоров'я можемо визначити наступні:

1. **Компетентнісний підхід.** Формування здоров'язбережувальної компетентності дозволяє дитині практично застосовувати набуті знання. І.Єрмаков наголошує, що ефективність формування здорової особистості зростає за умови поєднання пізнавального, емоційного й діяльнісного компонентів [1].

2. **Інтегративний підхід.** Т. Семигіна зазначає, що культурні й здоров'язбережувальні практики слід впроваджувати в різні види діяльності дошкільника: у грі, творчості, спостереженнях, спілкуванні. Таке поєднання сприяє засвоєнню здорового способу життя як життєвої норми [3].

3. **Особистісно орієнтований підхід.** В. Пономаренко окреслює, що сучасна педагогіка має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини – рівень фізичного розвитку, емоційного стану, психофізіологічні потреби. Вихователь має створювати середовище, в якому дитина відчуватиме себе безпечно та впевнено [5].

4. **Ціннісний підхід**. О. Сухомлинська підкреслює, що основи культури здоров'я слід формувати не лише через знання, а передусім через виховання особистої відповідальності за власне здоров'я, розвиток емоційної сфери, емпатії, навичок соціальної взаємодії [4].

5. **Інноваційні підходи**. Серед новітніх засобів формування культури здоров'я – використання мультимедійних програм, оздоровчих онлайн-занять, ігрових платформ, які поєднують рухову активність із пізнавальним контентом. Також важливе місце займають технології арт-терапії, музикотерапії, фітнес-занять із елементами йоги та гімнастики.

Основні напрями роботи в ЗДО:

- розвиток уявлень дітей про здоровий спосіб життя (гігієна, харчування, сон, активність);
- рухова активність у різних формах: фізкультурні хвилинки, ранкова гімнастика, спортивні ігри;
- емоційне благополуччя: релаксаційні вправи, казкотерапія, кольоротерапія;
- соціальна взаємодія та культура безпеки: правила поведінки, взаємопідтримка, уникнення конфліктів.

Таким чином, формування культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку потребує комплексного підходу, що базується на сучасних наукових

засадах, міждисциплінарних дослідженнях та інтеграції інноваційних освітніх практик. Успіх у цьому напрямку можливий за умови партнерства між педагогами, батьками, медичними працівниками та психологами. Така взаємодія дозволяє сформувати у дитини стійку мотивацію до збереження власного здоров'я, що стане запорукою її гармонійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Єрмаков І.Ф. Формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку. Київ: Педагогічна думка, 2021. С.18-37.
2. Омельяненко С.В. Культура здоров'я в системі дошкільної освіти: теоретичні та методичні засади. Харків: Основа, 2020. С.41-60.
3. Семигіна Т.В. Інтеграція здоров'язбережувальних технологій у педагогічний процес ЗДО. Дніпро: НГУ, 2022. С. 25–48.
4. Сухомлинська О.В. Виховання культури здоров'я дошкільників: ціннісні орієнтири. Кропивницький: Центральноукраїнське видавництво, 2020. С. 10–34.
5. Пономаренко В.О. Сучасні підходи до формування здорового способу життя у дітей. Львів: Світ, 2019. С. 50–66.

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ: БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ДО ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Вікторія ЗОРІЙ,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Захарасевич Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

На сучасному етапі розвитку суспільства важливо приділяти увагу формуванню економічної компетентності у дітей дошкільного віку. У ранньому віці діти активно пізнають навколишній світ, і саме в цей період формується основа їхнього ставлення до праці, грошей, речей і ресурсів. Розвиток економічного мислення сприяє формуванню відповідальності, ощадливості та

вміння приймати прості рішення. Через гру діти вчаться розуміти, що товари мають ціну, а ресурси — обмежені. Економічне виховання сприяє розвитку логічного мислення, навичок планування та прогнозування. У дошкільному віці закладаються основи для фінансової грамотності у дорослому житті. В умовах ринкової економіки знання про економічні процеси стають необхідними для успішної соціалізації. Важливо, щоб діти з раннього віку розуміли цінність праці та матеріальних благ. Саме тому економічна компетентність має бути складовою частиною сучасної дошкільної освіти.

Щоб розуміти суть поняття «економічне виховання» і як реалізувати явище, варто звернутися до тлумачного словника. Вченими, О. Шпак, В. Терес, Н. Примаченко, термін «економічне виховання» розглядається як сформовані вміння та навички, котрі стосуються економічної діяльності [1]. Т. Боршуляк вважає економічне виховання як «процес формування у особистості сучасного економічного мислення, заснованого на заощадливості, працелюбності, старанності, організованості та інших ділових якостях» та як «організовану педагогічну діяльність, спрямовану на формування економічної свідомості, в результаті якої у дітей з'являється уявлення про організацію економічних відносин, розвиток продуктивних сил та виробничих відносин».

З роками процес формування економічної свідомості став кращим, якіснішим та здобув значний прогрес у навчально-методичній сфері. Стан економічного виховання дошкільників в Україні на 2025 рік демонструє позитивну динаміку, хоча й залишається низка викликів щодо його системності та ефективності.

Аналіз освітніх програм для дошкілля показує, що лише деякі з них, зокрема «Дитина», «Соняшник» та «Я у Світі», включають елементи економічного виховання з молодшого дошкільного віку. Програма «Я у Світі» найбільш ґрунтовно висвітлює питання економічного виховання дошкільників через економічну освіченість та відповідну поведінку, сприяючи формуванню економічних цінностей.

На сьогодні у світовій педагогічній царині існує багато програм для дошкільнят. Наприклад, програма «Money as You Grow», заснована з ініціативи Бюро фінансового захисту споживачів США, є спрямованою на формування здорових фінансових звичок у дітей від раннього віку до повноліття. Програма поступово навчає дітей основам фінансової грамотності – від елементарних уявлень у дошкільному віці до більш складних фінансових навичок у підлітковому віці. Є різні підпрограми, розроблені з урахуванням вікової психології дітей. Так, підпрограма «Learn About Money Through Play» для дітей від 3 до 5 років навчає про гроші, обмін, бажання та потреби. Діти вчаться через

гру, спостерігають та беруть участь у повсякденних діях дорослих. Програма використовує такі ресурси: інтерактивні інструменти, читання вголос книжок про гроші з подальшими розмовами, практичні поради для батьків, готові вправи та ігри для дітей [4].

Інша програма «Sesame Street: For Me, For You, For Later» створена для дошкільнят (від 1 до 6 років). Особливістю програми є використання персонажів мультфільму «Вулиці Сезам» для створення відео-матеріалів, спрямованих на навчання дітей основ фінансової грамотності. Вперше випущена у квітні 2011 року і розроблена за підтримки PNC Grow Up Great та доступна англійською та іспанською мовами. У мультфільмі «Elmo`s Spend, Share and, Save Jars» Ельмо разом із татом Луї допомагають Аббі зрозуміти, як розподіляти гроші на витрати, заощадження та благодійність, а у «Wants and Needs with Bert and Ernie» Барт навчає Ерні, як відрізняти бажання від потреб під час походу у магазин, тоді як у «Making a Spending Plan Together» Кукі Монстр разом із родиною складає план витрат. Крім цих відео-матеріалів є друковані посібники: «For Me, For You, For Later: Family Spending, Sharing and Saving» (поради для батьків і вихователів, як почати фінансову освіту вдома або в закладах дошкільної освіти), «For Me, For You, For Later: First Steps to Spending, Sharing and Saving» (посібник для педагогів із практичними ідеями для дітей). Всі матеріали є доступними на офіційному сайті Sesame Workshop та через програму Sesame Street in Communities, котра підтримує освітні ініціативи для дітей та сімей.

Програма «EconEdLink» надає безкоштовні навчальні матеріали з економіки та особистих фінансів для дітей від дитячого садка до 12 класу. Навчання відбувається за допомогою ігор, відео та симуляцій, тестування з оцінками, вебінарів та тренінгів (для педагогічних працівників).

«The ABCs of Saving» – це проєкт, створений для дітей дошкільного віку, початкових та середніх класів. Особливістю реалізації економічної освіти є використання у своїй основі алфавітних тем, казок, віршів, аплікацій. Щоб дітям легше було зрозуміти процес заощадження, допоможуть такі структурні елементи програми: A – Aim (мета): визначення фінансової цілі; B – Bank (банк): вибір місця для зберігання коштів; C – Coins and Currency (монети і валюта): розвиток звички здорового заощадження. Проєкт охоплює такі навчальні теми: короткострокові та довгострокові цілі, вартість можливості, планування заощаджень [3].

Це лише невелика частина з широкого світового досвіду, проте глибший аналіз згаданих програм та інших прикладів може сприяти удосконаленню національної дошкільної освіти, зокрема підвищенню якості формування економічної компетентності.

Хоч наука постійно розвивається і вдосконалює об'єкт свого дослідження, у сфері економічного виховання дошкільників в Україні все ж залишаються певні недоліки та прогалини:

- відсутність системності у підходах (розвиток економічної компетентності не є обов'язковою складовою базової дошкільної програми, впровадження залежить від ініціативи конкретного педагога або закладу освіти);
- низький рівень підготовки педагогів (багато педагогічних працівників не мають достатніх знань у сфері економіки чи фінансової грамотності, відсутні спеціалізовані курси підвищення кваліфікації з цієї тематики для дошкільної освіти);
- обмежене методичне забезпечення (недостатня кількість якісних посібників, дидактичних матеріалів, ігор та програм, існуючі матеріали часто не відповідають віковим особливостям дітей або є застарілими);
- стереотипність у підходах (часто економічне виховання зводиться лише до гри «Магазин» без глибшого розуміння економічних понять, бракує креативних, життєвих прикладів і нових форм подачі – проєктів, інтеграцій, цифрових ресурсів);
- нерівномірність розвитку у регіонах (у великих містах частіше впроваджуються інноваційні методики, тоді як у сільських чи малозабезпечених регіонах доступ до ресурсів значно обмежений).

Для подолання цих проблем потрібен комплексний підхід – оновлення програм, підвищення педагогічної кваліфікації, створення сучасних методичних матеріалів і активне залучення родин до процесу формування економічної свідомості дітей. Саме етап свідомості, формування економічної компетентноті на цьому рівні є ключовим. Звісно, традиційні методи важливі і цінні (ознайомлення з базовими поняттями: «праця», «гроші», «товар», «покупка», «потреби», використання ігор, казок і ситуацій з реального життя для пояснення цих понять (наприклад, «магазин», «ринок», «обмін»), проведення екскурсій (на кухню, до майстерні, в сад тощо), бесіди про працю дорослих і участь дітей у простих трудових процесах (догляд за рослинами, прибирання іграшок), створення «скарбничок» для заощаджень або накопичення балів/фішок тощо). Проте наука і людство стрімко розвивається і варто шукати нових методів для ефективного проведення економічного виховання.

Список використаних джерел

1. Ворох, В. І., Коломоєць, Т. Г. Поняття економічного виховання та його зв'язок із спорідненими категоріями // *Науковий часопис НПУ імені М. П.*

Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. — 2022. — Вип. 43. — С. 5–15. — DOI:10.31392/NPU-nc.series19.2022.43.01.

2. Гога, Ю. Є. Економічне виховання як засіб соціалізації дошкільників // Матеріали Всеукр. конференції «Досвід роботи вихователя ЗДО: традиції й інновації». — Ужгород, 2020. — С. 58–66.

3. Жуковська, Р. Й. Економічне виховання дошкільників у сучасних умовах // *Педагогічні науки: теорія, історія, інновації*. — 2020. — № 5. — С. 34–42.

4. Леус, І. М**.** Мета і зміст освітньої роботи з економічного виховання дошкільників // *Вихователь-методист дошкільного закладу*. — 2019. — № 2. — С. 15–23. genezum.org+5vseosvita.ua+5dnz100.edu.kh.ua+5

МЕТОДИКА БРЕЙН-ФІТНЕСУ ЯК ЗАСІБ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія МАКАР,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І.А.
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному світі цифрових технологій та швидкого інформаційного потоку надзвичайно важливо з раннього дитинства розвивати в дітей здатність мислити швидко, зосереджено сприймати нову інформацію та ефективно запам’ятовувати її. Одним із найефективніших способів формування таких навичок є брейн-фітнес. Брейн-фітнес (термін походить від англійських слів *brain* – мозок і fitness – здоровий, сильний, в хорошій формі) є сучасною методикою, спрямованою на активізацію природної діяльності мозку шляхом виконання фізичних вправ, що поєднують рухову активність із розумовими процесами. Основою цієї методики є синхронізація роботи лівої та правої півкулі головного мозку, що сприяє покращенню когнітивних функцій: уваги, пам’яті, мислення, уяви та здатності до навчання [1]. Це не просто популярна освітня тенденція, а важливий

інструмент для формування цілісної, мислячої та адаптивної особистості вже на етапі дошкільного дитинства.

Вплив брейн-фітнесу, насамперед нейрогімнастики, на покращення когнітивних функцій відображено в науковому доробку зарубіжних вчених, таких як Д. Міллера (1956р), П. Деннісона і Г. Деннісон (1992), Д. Ратея (2008). Варто зауважити, що в Україні впровадження нейрогімнастики в закладах дошкільної освіти перебуває на початку свого розвитку, про що зазначили О. Грищенко та О. Кудря у своїй науковій праці «Гімнастика для мозку» (2019). Дослідники запропонували альбом цікавих вправ та завдань для індивідуального самостійного розвитку уваги, пам'яті, уяви, творчого мислення та гармонізації функціонування правої і лівої півкуль головного мозку за допомогою створення малюнків і написання елементів букв одночасно обома руками.

Враховуючи позитивний вплив брейн-фітнесу на когнітивний розвиток дітей, то науковці радять застосовувати його ще з дошкільного віку – ключового періоду розвитку дитини. Саме в цей час формуються основні психофізичні функції, активно розвивається інтелект, з'являється здатність до аналізу, абстрактного мислення та мовлення. Батьки та вихователі відіграють провідну роль у цьому процесі, а ранній початок цілеспрямованого розвитку забезпечує кращі результати в майбутньому [3].

Одним із важливих компонентів брейн-фітнесу є нейрогімнастика – комплекс рухових дій, який через рухи тіла впливає на активність мозку, стимулюючи його розвиток і підвищуючи ефективність розумових процесів. Завдяки м'якому, природному впливу на мозкові структури, ці вправи дозволяють не лише покращити розумові здібності людини, а й розширити межі її інтелектуальних можливостей. Для кращого розуміння дії нейрогімнастики варто звернутись до поняття функціональної асиметрії півкуль головного мозку та міжпівкульної взаємодії. Ліва півкуля відповідає за аналітичне мислення, мовлення, логіку, математичні здібності; права ж – за емоції, образне сприйняття, інтуїцію. Ефективне навчання передбачає узгоджену роботу обох півкуль, а вправи нейрогімнастики спрямовані на гармонізацію цієї взаємодії. Однією із таких вправ нейрогімнастики є нейрохвилинки. Нейрохвилинки – це короткі вправи, спрямовані на активізацію обох півкуль мозку у дітей дошкільного віку. Їх легко використовувати під час щоденних занять як у закладі дошкільної освіти, так і вдома [2].

Нейровправи,нейрозавдання, нейроігри – це вправи у вигляді ігор та завдань, які активізують роботу мозку, покращують міжпівкульну взаємодію, увагу, пам'ять, уяву та інші пізнавальні функції. Вони допомагають мозку

підготуватися до навчання, зробити його зрілішим та збалансованішим, що значно полегшує засвоєння нових знань у школі [4].

Прикладом ефективних вправ є «Нейрозабавлянки» – це дидактичний матеріал, розроблений для дітей віком 3–5 років, який складається з 4 аркушів із нейровправами у форматі гри. (Рис.1). Завдання передбачають одночасне використання обох рук під час виконання дій: демонстрації предметів (овочів, фруктів), малювання, підкреслення, елементів нейрогімнастики. Такий підхід стимулює розвиток міжпівкульної взаємодії, зорово-моторної координації, когнітивних процесів, уваги та дрібної моторики [5].

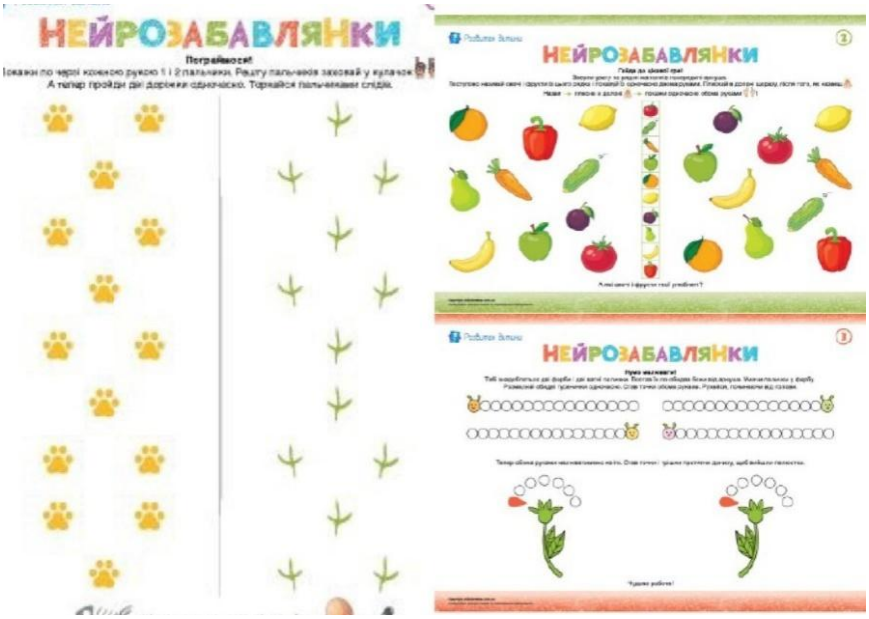

Рис 1.

Також, цікавим комплексом вправ є «Нейродоріжка» – це спеціально розроблений набір завдань, які спрямовані на активізацію обох півкуль головного мозку та покращення міжпівкульної взаємодії у дітей дошкільного віку (Рис 2.). Виконуючи вправи, дитина водночас рухає руками в однаковому або протилежному напрямку, а згодом – кожною рукою по-різному. Така діяльність вимагає високого рівня концентрації та координації, а отже, стимулює активну роботу мозку.

Нейродоріжки можна сміливо назвати «мозковим тренажером»: під час виконання вправ активізуються нейронні процеси, утворюються нові зв’язки між нейронами, що позитивно впливає на когнітивний розвиток. Систематичне використання нейродоріжок покращує увагу, пришвидшує обробку інформації, розвиває гнучке мислення та підвищує загальну працездатність дитини. Це особливо важливо на етапі підготовки до школи, коли мозок дитини має бути готовим до нових інтелектуальних навантажень.

Рис 2.

Доповнюють нейрогімнастику вправи з ейдетики, що в свою чергу, стимулюють зорову пам'ять і асоціативне мислення:

- «Встань на місце» – фізична реакція на візуальний образ (наприклад, зображення цифри).
- «Кольорові пальчики» – запам'ятовування кольорів і відповідних до них зображень.
- «Талановиті художники» – симетричне малювання фігур двома руками.
- «Мікроскоп» – роздуми над незвичними зображеннями збільшених предметів [2].

Завдяки вправам нейрогімнастики, нейровправам та ігровим методикам, у дітей формується основа для успішного розвитку та навчання – покращується увага, пам'ять, мовлення, мислення, координація та емоційна стабільність. Впровадження брейн-фітнесу в освітній процес не лише стимулює інтелектуальний розвиток, а й забезпечує хороше ментальне здоров'я дитини, формуючи цілісну, стійку до стресу особистість.

Таким чином, брейн-фітнес – це не просто новітній підхід, а ефективний інструмент формування цілісної, розвиненої особистості. Для вихователів закладів дошкільної освіти брейн-фітнес є не лише інструментом підтримки пізнавального розвитку дітей, а й способом збереження власного ментального здоров'я, підвищення професійної стійкості та ефективності. Використання вправ нейрогімнастики дозволяє створювати сприятливе освітнє середовище, зменшувати вплив стресу, підтримувати емоційний баланс та залишатися гнучкими й адаптивними в умовах сучасної освітньої реальності. Включення цього елементу в освітній процес закладу дошкільної освіти дозволяє створити сприятливе середовище для інтелектуального старту кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Бойко О. А., Гриненко О. М., Канзюба О.М. Довідник-глосарій педагога-позашкільника. Слов'янськ, 2021.
2. Брейн-фітнес: скарбничка вправ для розвитку розумового потенціалу. https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/38055
3. Грищенко О.В., Кудря О. П. Гімнастика для мозку. Гармонійний розвиток півкуль головного мозку. Система розвитку інтелекту для дітей від 6 до 8 років за 20 днів (частина 1). Київ, 2019. С.86
4. Нейровправи для дітей: міцне підґрунтя навчання. https://childdevelop.com.ua/articles/edu/12762/
5. Нейровправи для дошкільників та молодших школярів. https://osvita.ua/school/nus/92370/

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Михайло КУЛИК,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Круль Л.М.
кандидат педагогічних наук, доцент

Вступ. Мовлення — це основа комунікації, мислення, емоційного вираження особистості. Саме в дошкільному віці відбувається активне формування мовленнєвих умінь, що є передумовою для успішного шкільного навчання та подальшого соціального становлення дитини. Виходячи з цього, актуальність дослідження мовленнєвого розвитку в контексті дошкільної освіти є беззаперечною. Особливо важливим є пошук ефективних засобів формування мовної компетентності, серед яких провідне місце посідає українська дитяча література — потужне джерело збагачення мовлення, розвитку мислення, виховання естетичних і моральних якостей.

Виклад основного матеріалу. У віковій періодизації мовленнєвий розвиток дітей 5–6 років характеризується інтенсивним засвоєнням лексико-

граматичних конструкцій, розвитком зв'язного монологічного та діалогічного мовлення, формуванням навичок логічного викладу думки. У Базовому компоненті дошкільної освіти мовленнєва компетентність визначена як ключова, а завдання, що стоять перед вихователем, передбачають формування не лише правильної звуковимови, а й граматичної точності, логічної послідовності, емоційної виразності.

Наукові праці А.М. Богуш [1-2], Н.В. Гавриш [3], Н.Р. Кирсти [4] підкреслюють тісний зв'язок мовленнєвого розвитку з когнітивними процесами дитини. Недостатнє опанування мовленнєвими навичками призводить до труднощів у навчанні, комунікації, соціальній взаємодії. У цьому контексті особливої уваги набуває педагогічна підтримка мовного розвитку через різноманітні засоби — одним із найефективніших з яких є дитяча література.

Українська дитяча література — це не лише джерело естетичного виховання, а й ефективний інструмент мовленнєвого розвитку. Літературні твори, зокрема казки, вірші, оповідання, легенди, байки, мають високий лінгвістичний потенціал: вони містять багатий словниковий запас, розмаїття граматичних конструкцій, моделі зв'язного мовлення.

Читання казок стимулює емоційну сферу дитини, розвиває уяву, спонукає до активного мовлення. Переказ, обговорення, інсценізація казкових сюжетів формують уміння логічно й послідовно викладати події, будувати діалоги, формулювати власну думку. Віршовані тексти розвивають фонематичний слух, ритміко-мелодійну структуру мовлення, пам'ять. Оповідання сприяють формуванню монологічного мовлення, граматично правильної побудови речень, засвоєнню структур опису та розповіді.

Особливо актуальним є використання творів сучасних українських письменників (К. Міхаліцина, С. Дерманський, Л. Воронина), які створюють тексти, наближені до дитячого мовлення, з урахуванням інтересів і пізнавальних потреб дошкільників.

Ефективність літератури як засобу мовленнєвого розвитку значною мірою залежить від методики її застосування. Найбільш результативними є інтерактивні методи: активне слухання, діалоги за текстом, інсценізації, ігрові вправи, складання власних оповідань за аналогією.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовувати:

- переказ із опорою на ілюстрації;
- обговорення поведінки персонажів, формулювання морального висновку;
- постановку запитань до тексту на логіку, причинно-наслідкові зв'язки;
- інтерпретацію («Що було б, якби…»);

- творче завдання — придумати власне завершення казки або скласти продовження.

Такі прийоми формують мовленнєву ініціативу, дозволяють дитині виступати автором, критиком і співрозмовником, що позитивно впливає на розвиток її комунікативної компетентності.

Принципи побудови:

1. Інтеграція жанрів: у кожному тематичному блоці поєднуються казка, вірш, пісня, загадка; це забезпечує різні «мовні режими» — ритмічний, діалогічний, описовий.
2. Циклічність і темпоральність: твори добираються за календарно-сезонним принципом («Весна», «Літо» тощо); це допомагає дитині пов’язувати слово з реальним життям.
3. Інтерактивність: обов’язкові елементи - переказ, драматизація, мовленнєві ігри, творче продовження сюжету, що актуалізують мовну активність .

Методика організована у щотижневі заняття-модулі (3 рази на тиждень, 20–25 хв). Кожен модуль містить ланцюжок: мотивація – слухання/читання – мовленнєва діяльність – творче завдання. Приклад весняного циклу (березень) :

Тема	Літературні джерела	Мовленнєві дії дитини	Очікуваний результат
«Веснянки»	народні пісні «Прилетіла ластівка…»	хорове виконання, добір прикметників до слів «весна», «ластівка»	ритміко-інтонаційна виразність, активізація прикметникового словника
«Як весна прийшла в ліс»	казка О. Науменко «Весна прийшла»	переказ із опорою на ілюстрації, рольова інсценізація	розвиток зв’язного монологу, вживання дієслів минулого часу
«Чи любите ви дощ?»	пісня Н. Май «Кап-кап»	складання рим до слова «дощ», придумування загадок	фонематичний слух, творчий словотвір

Ключові прийоми роботи з текстом

1. «Оживи ілюстрацію» — дитина описує малюнок, вводячи не менше трьох нових прикметників; далі перебудовує опис у короткий діалог персонажів.

2. «Запитай героя» — після читання діти формулюють запитання до персонажа; розгортається імпровізована прес-конференція. Техніка тренує уміння ставити питання і будувати відповіді повними реченнями.
3. «Казковий GPS» — діти складають схему-план подій, а потім переказують текст, тримаючись «маршруту». Прийом формує логіко-послідовну організацію висловлювання.

Висновки. Українська дитяча література є важливим педагогічним ресурсом, який, за умови системного та творчого підходу, значно підвищує рівень мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Через читання, обговорення, переказ, інсценізацію діти не лише збагачують свій словниковий запас, а й формують логічне мислення, розвивають емоційну сферу, засвоюють культурні та моральні цінності. Проведене дослідження підтверджує ефективність запропонованої методики та доцільність її впровадження в практику дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика. Навчальний посібник. Запоріжжя, 2010. 275 с.
2. Богуш А. М., Руденко Ю. А. Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою народних казок. Одеса : Поліграф, 2005. 254 с
3. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. 218 с.
4. Кирста Н.Р. Формування лексичної компетенції старших дошкільників засобами поетичних творів українських письменників. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 13. С. 137 – 142.

Секція 2. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ВИКОРИСТАННІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Галина ПІДКАМІННА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
Імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор

Мовленнєвий розвиток є одним із найважливіших напрямів дошкільної освіти, адже саме завдяки мові дитина освоює навколишній світ, розвиває мислення та комунікативні навички. Сучасні тенденції у педагогіці вимагають впровадження інноваційних технологій, які допомагають зробити навчання більш ефективним, цікавим і мотивуючим для дітей старшого дошкільного віку. Завдяки ним забезпечується всебічний розвиток мовлення – від розширення словникового запасу до формування умінь логічного і творчого мислення [7].

Як зазначає А.Богуш, психолінгвістичний підхід до мовленнєвого розвитку враховує індивідуальні особливості дітей, стимулюючи активізацію мовленнєвих процесів через цілеспрямовані вправи та інтерактивні методи. На основі досліджень автора, ефективною є інтеграція технологічних засобів, що підтримують розвиток фонематичного слуху, словникового запасу та граматичної структури висловлювань [1].

Відтак, К. Крутій у своїх дослідженнях акцентує увагу на тому, що використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних ігор, електронних словників та навчальних додатків сприяє підвищенню мотивації дітей до мовленнєвої діяльності. За її дослідженнями, інноваційні технології допомагають зробити процес навчання більш цікавим та динамічним, що значно покращує результати розвитку мовлення [3].

Інноваційні технології – це сучасні методи і засоби навчання, які активізують пізнавальну діяльність дитини, розвивають її мислення, пам’ять, увагу і комунікативні вміння. До таких технологій належать інтерактивні ігри,

мультимедійні засоби, логіко-комбінаторні вправи, застосування ІКТ, театралізовані форми діяльності [2].

Так, дослідження Н. Кириченко показали, що інноваційні технології в мовленнєвій роботі з дошкільниками включають такі засоби, як інтерактивні дошки, мобільні додатки для розвитку мовлення, відео- та аудіоматеріали, що дозволяють моделювати різні мовленнєві ситуації та розвивати творчі здібності дітей [2].

За дослідженнями І.Куцак, логіко-комбінаторні вправи, зокрема з використанням інтерактивних методів, сприяють розвитку мовної компетентності через стимулювання аналітичного мислення та мовної творчості [4].

Відтак, В. Русина підкреслює значення системного підходу до мовленнєвого розвитку, який поєднує традиційні методи з інноваційними технологіями, що забезпечує комплексний вплив на розвиток мовлення, мислення та соціальних навичок дошкільників. Зокрема, автор підкреслює, що мовленнєве виховання має бути системним і базуватись на використанні різних інноваційних підходів, зокрема й мультимедійних, які відповідають сучасним запитам суспільства [6].

1. Інтерактивні ігри

Ігрова діяльність — природне середовище для розвитку мовлення. Інтерактивні ігри стимулюють дітей до активного мовного спілкування, розширюють словниковий запас, розвивають фонематичний слух і зв’язне мовлення.

2. Мультимедійні засоби

Відео, анімації, аудіозаписи, інтерактивні презентації залучають різні канали сприймання інформації, сприяють засвоєнню нової лексики, розвитку інтонаційних навичок.

3. Логіко-комбінаторні вправи

Вправи з використанням інтеактивних методів формують вміння систематизувати, класифікувати, узагальнювати мовні явища, що розвиває логіку і мовну творчість.

4. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)

Використання планшетів, освітніх програм, інтерактивних дошок сприяє диференційованому підходу і залученню дітей з різними можливостями.

5. Театралізована діяльність

Рольові ігри і драматизації сприяють розвитку мовної виразності, комунікативної компетентності, креативного мислення.

Для ефективного впровадження інноваційних технологій необхідно готувати педагогів, забезпечувати матеріально-технічну базу, залучати батьків

до процесу розвитку мовлення дитини. Індивідуальний підхід до кожної дитини дозволяє максимально розкрити її потенціал. Так, Т. Назаренко наголошує, що використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є стимулом для мовленнєвої активності дітей, адже вони створюють сприятливі умови для самостійного і колективного навчання [5].

Таким чином, використання інноваційних технологій у мовленнєвій діяльності дітей старшого дошкільного віку забезпечує комплексний розвиток мовлення, мислення, комунікативних навичок. Цей підхід стимулює зацікавленість дітей, сприяє формуванню впевненості у власних можливостях і готовності до подальшого навчання.

Список використаних джерел

1. Богуш М. М. Психолінгвістика мовленнєвого розвитку дитини. Київ: Вища школа, 2019. 240 с.
2. Кириченко Н. В. Інноваційні технології розвитку мовлення дошкільнят. Харків: Ранок, 2017. 128 с.
3. Крутій В. П. Розвиток мовленнєвих здібностей дітей дошкільного віку. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 180 с.
4. Куцак І. І. Логіко-комбінаторні вправи з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Івано-Франківськ: Нова школа, 2019. 96 с.
5. Назаренко Т. М. Використання ІКТ у розвитку мовлення дітей дошкільного віку // Педагогічна наука і практика. 2021. №4. С. 45–49.
6. Русина В. З. Теоретичні засади мовленнєвого розвитку дошкільників. Київ: Видавництво «Освіта», 2018. 112 с.
7. Смірнова Т. В. Психолого-педагогічні умови розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Одеса: Фенікс, 2020. 150 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КРУГІВ ЛУЛЛІЯ

Ганна БЕРДАН,
І курс ОР «Магістр», ННІ-Педагогіки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка.
Науковий керівник — Максимова О. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Старший дошкільний вік — це період, коли у дітей активно розвиваються уява, фантазія та креативне мислення. Саме у цей час важливо створити для малюків умови, які допоможуть їм відкривати нові ідеї, експериментувати та творчо підходити до вирішення завдань. Круги Луллія- універсальний інструмент, який допомагає дітям не лише мислити нестандартно, але й знаходити задоволення від творчого процесу. Цей метод поєднує простоту, інтерактивність та ефективність, роблячи творчий процес захопливим для дітей.

Мета даної статті — розкрити сутність методу «кругів Луллія» та їх потенціал для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Творчі здібності є невід'ємною складовою розвитку кожної особистості. Вони допомагають не лише вирізнятися серед інших, а й сприяють самопізнанню, самовираженню та соціальній адаптації. Прояви цих здібностей різноманітні й можуть проявлятися на кожному етапі життя людини, починаючи з наймолодших років. Проте особливо важливим є розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку, оскільки саме на цьому етапі формуються базові навички, які впливають на подальшу здатність до самовираження, адаптації в колективі та особистісного розвитку. Творчість у дітей цього віку стає важливим механізмом самопізнання і визначення своєї ідентичності, а також засобом оволодіння навичками комунікації та взаємодії з іншими людьми.

В. Чорноус підкреслює, що творчі здібності є стабільними якостями особистості, що проявляються в різних сферах її діяльності, таких як навчання, праця та інші аспекти життя. Творчі здібності є не лише умовою для досягнення успіху в конкретних сферах, але й для гармонійного функціонування людини в суспільстві в цілому. Вони визначають здатність адаптуватися до нових ситуацій, розв'язувати непрості задачі і будувати конструктивні взаємозв'язки з іншими людьми, що є основою успішної соціалізації та самореалізації в суспільстві[1].

Одним із ефективних методів стимулювання творчості є використання кругів Луллія. Круги Луллія — це геніально простий інструмент, створений у

XIII столітті Раймундом Луллієм, середньовічним філософом та вченим. Раймунд Луллій увійшов в історію як творець оригінальної системи навчання, яка гармонійно поєднувала філософські та мистецькі підходи. Однією з ключових ідей його педагогіки була інтеграція знань за допомогою символічних образів, що допомагали дітям краще розуміти й осмислювати складні поняття. Луллій створив методику, засновану на використанні символів і обертових кругів, яка сприяла розвитку логічного та абстрактного мислення. Вона стала дієвим інструментом для стимулювання творчості та глибокого сприйняття інформації через різні сенсорні канали. Учений був переконаний, що освіта має бути доступною для всіх — незалежно від походження чи соціального становища — і що навчання повинно сприяти всебічному розвитку особистості: інтелектуальному, емоційному та моральному. Круги Луллія складаються з кількох кругів, які накладаються один на одного і можуть обертатися навколо спільної осі. Кожен круг має на собі певні символи, зображення або слова, які при обертанні утворюють нові комбінації. Це дозволяє дітям не лише виявляти свої творчі ідеї, але й активно взаємодіяти з навколишнім світом через сенсорні й емоційні канали. Круги Луллія створюють простір для творчих експериментів, де кожна дитина розвиває здібності, що є важливим для її інтелектуального й емоційного зростання.

У сучасній педагогіці круги Луллія стали інструментом, який можна адаптувати для різних освітніх цілей. Їх особливість полягає у стимулюванні уяви, асоціативного мислення та здатності до комбінування елементів. Незважаючи на відомість методики Луллія в історичному аспекті, її застосування в контексті розвитку творчості дітей дошкільного віку є недостатньо вивченим і потребує практичного обгрунтування. Інтеграція кругів Луллія в освітній процес допомагає вихователям у створенні розвивального середовища, яке стимулює творчість дітей.

Використання кругів Луллія в освітньому процесі має ряд переваг зокрема діти вчаться мислити нестандартно, поєднуючи різні елементи в нові образи або історії. Також незвичайні комбінації стимулюють дитину фантазувати, придумуючи кумедні чи захопливі сюжети. Завдяки роботі зі словами або символами діти розвивають мовленнєві навички, вчаться формулювати думки та будувати зв’язні висловлювання. Діти вчаться аналізувати отримані комбінації та придумувати зв’язки між ними. Обертання кругів сприяє розвитку точності рухів рук і пальців. Також важко не відмітити, що дошкільники сприймають роботу з колами як гру, що стимулює інтерес і мотивацію

Виявляють чотири варіанта роботи в освітньому процесі на основі одного набору кругу. У першому варіанті пропонують знайти реальне поєднання кругів.

Діти під стрілкою поєднують картинки, що формують реальну картину світу. Складають пропозиції, що об'єднують у собі ці об’єкти, та роблять висновки. У другому варіанті потрібно пояснити незвичайне поєднання. Тобто при розкручуванні кіл розглядаються випадкові з'єднання об'єктів і найдостовірніше пояснюються незвичайність їхнього поєднання. Третій варіант — придумай фантастичну історію чи казку. У цьому варіанті об'єднані випадкові об’єкти, які є основою фантазування. Пропонується скласти фантастичну розповідь чи казку. Неправильних відповідей у цій грі не може бути, важливо прийняти будь-яку відповідь дитини. У четвертому варіанті пропонуємо розв'язати проблему, тобто у фантастичних казках із героями відбуваються різні історії. Необхідно вчити дитину формулювати проблеми, висувати ідеї щодо їх вирішення. Під час роботи з дітьми можна використовувати всі чотири варіанти завдань або включати окремі етапи в гру. Все залежить від того, які завдання ставить педагог на даному етапі гри. Важливо щоб під час проведення гри дошкільники були вільними у своїх висловлюваннях, а дорослі – не суперечили найнесподіванішим висловам дітей.

Круги Луллія є ефективним інструментом для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Цей метод поєднує різноманітні сенсорні компоненти – кольори, форми, звуки та рухи, що стимулюють креативність і активізують уяву. Використання кругів Луллія сприяє розвитку не лише художніх, але й когнітивних та емоційних навичок, допомагає дітям знаходити нестандартні підходи до вирішення проблем і виявляти свої ідеї через творчі практики.

Список використаних джерел

1. Чорноус В. Творчі здібності особистості: визначення, сутність, структура. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2017. No 5. С. 82–87.

2. Яценко А.В. Джерельця творчості. ТРВЗ / А. В. Яценко. – Х.: Ранок,2012. – 176 с.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОБРАЗОТВОРЧИХ ТЕХНІК У ЗДО: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД І ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ

Софія БУКАРТИК,
І курс, ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лазарович Н.Б.
кандидат педагогічних наук, доцент

Образотворча діяльність у дошкільному віці є не лише засобом естетичного виховання, а й потужним інструментом розвитку креативності, моторики, емоційної виразності. В умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти (ред. 2021) зростає значення інтегрованих форм мистецької діяльності, зокрема — впровадження сучасних і нетрадиційних художніх технік. Як стверджує Н.М. Гавриш, «креативність дитини не формується інструкцією, а вільним експериментуванням із формами, кольорами й фактурами».

О. Долинна, О. Дронова, Ю. Шаров, І. Ликова, Г. Сухорукова та ін. акцентують увагу на важливості формування креативної поведінки у дітей у найбільш значущих видах відповідної активності (образотворчій, музичній, хореографічній), основою яких є різні види мистецтва та поліхудожня діяльність. Сучасні образотворчі техніки — це способи творчого самовираження, що передбачають нестандартні матеріали, інструменти та підходи, які активізують сенсорну сферу, мислення та фантазію дитини.

У методичних рекомендаціях Інституту проблем виховання НАПН України (2022) наголошується, що образотворча діяльність у ЗДО має переходити від копіювання зразка до індивідуального творчого пошуку.

Серед різноманіття художніх техніки, що використовуються в сучасних закладах дошкільної освіти найпоширенішими є:

- монотипія,
- гратографія,
- пальчиковий живопис,
- кляксографія,
- малювання піною, воском, соляною технікою,
- ниткографія,
- скетчинг,
- малювання на прозорих поверхнях.

Досвід впровадження образотворчих технік в практику ЗДО підтверджує формування в дітей не тільки творчих здібностей, але й має значення для всебічного розвитку та психічних процесів, зокрема:

•Розвиток дрібної моторики (особливо важливо для підготовки руки до письма).

• Стимуляція уяви та фантазії, самостійного вибору засобів і композицій.

• Розвиток емоційного інтелекту: діти можуть виразити свій настрій через колір і форму.

• Збагачення сенсорного досвіду: через дотик, текстуру, запахи (у разі роботи з натуральними матеріалами).

• Формування навичок естетичного сприймання, кольорознавства, просторового бачення.

•Інклюзивність технік — нетрадиційні методи доступні навіть дітям із порушеннями мовлення чи моторики.

У сучасних ЗДО проводяться різноманітні форми по впровадженню нетрадиційних художніх технік: арт-майстерня вихідного дня, де використовуються сольова техніка, малювання піною та малювання свічкою під музику; вихователі активно практикують картинні цикли в техніці монотипії – діти створюють серії робіт на одну тему («Осінній ліс», «Моя планета», тощо); проєкти «Арт-мікси» з використанням змішаних технік та цифрових засобів малювання (зокрема планшетне ескізування для старших дошкільників).

Проте, використання різних художніх технік вимагає від вихователя дотримання певних вимог, зокрема:

•використовувати техніки поступово: від простих до складніших;

•не оцінювати естетичний результат, а хвалити за процес і зусилля;

•залучати дітей до підготовки матеріалів, експериментів із новими формами;

•інтегрувати образотворчу діяльність із музикою, мовленням, математикою;

•створювати арт-простори у групах або окремі куточки «творчого вираження».

Отже, сучасні художні техніки в ЗДО — це не лише новинка чи забавка, а ефективний освітній інструмент, що активізує пізнавальну активність дитини, підтримує її творчий потенціал, забезпечує психологічний комфорт у групі, відкриває нові форми взаємодії з батьками (спільні майстер-класи, виставки). Вони особливо ефективні в умовах інклюзії, підготовки до школи та емоційного

розвантаження в періоди соціального напруження (зокрема, в умовах воєнного стану).

Список використаних джерел

1. Гавриш Н.М. *Педагогіка творчості в дошкільній освіті*. — Вінниця: Планер, 2021.
2. Інститут проблем виховання НАПН України. *Методичні орієнтири з художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку*, 2022.
3. Савченко О.Я. *Креативне навчання у дошкільній освіті*. — Київ: Освіта, 2020.
4. Богданова І.Л. *Арт-педагогіка в роботі з дошкільниками*. — Харків: Основа, 2019.
5. Матеріали практичного досвіду ЗДО Вінницької, Полтавської, Харківської областей (з публікацій на сайті МОН і фахових педагогічних платформах).

ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Уляна СВИРИДА,
1 курс ОР «Магіст», педагогічний факультет,
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Недільский С. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент

STEM-освіта в дошкільному середовищі розглядається як міждисциплінарний підхід до формування в дітей компетенцій дослідження, критичного мислення та технологічної грамотності через організацію проблемно–орієнтованих активностей [4, с.32]. Рух від STEM до STEAM підкреслює необхідність включення художньо–творчого компонента, що сприяє розвитку креативності та підсилює мотивацію дошкільників до науково-технічної діяльності. Ключовими теоретичними засадами є інтеграція природничо-математичних дисциплін із елементами технологій та інженерії в

ігрові проєкти, що відповідає сучасним педагогічним підходам у дошкільній освіті [4; с.33; 5].

Принципи впровадження STEM–освіти закріплено в Державному стандарті базової середньої освіти та концепції Нової української школи, де передбачено розвиток дослідницьких і проєктних компетенцій уже з дошкільного рівня [1]. Регуляторні документи МОН України визначають перелік рекомендованих освітніх програм та комплектів обладнання для STEM–лабораторій у дитячих садках, що мають проходити атестацію на відповідність вимогам безпеки та педагогічної ефективності.

Використання цифрових ресурсів, зокрема інтерактивних лабораторій і мобільних STEM-центрів, дозволяє систематизувати навчальний процес та адаптувати його до індивідуальних потреб дітей. Наукові дослідження підтверджують ефективність проєктного методу, коли вихователь виступає фасилітатором пізнавальної діяльності, спрямовуючи дослідницькі запити дітей у межах природно-наукових та інженерних завдань [5].

Готовність вихователів до впровадження STEM–освіти залежить від рівня їхньої спеціалізованої підготовки: курси підвищення кваліфікації повинні включати практичні модулі з організації STEM-проєктів та робототехніки [3].

Мобільні STEM-лабораторії, оснащені мікроскопами, 3D-ручками та набором для робоконструювання, створюють унікальний простір для занурення дошкільників у наукові експерименти без значних капіталовкладень у стаціонарні лабораторії [7]. Водночас локальні кейси показують, що успішне використання таких центрів передбачає тісну співпрацю з місцевими науковими та освітніми установами для постійного оновлення обладнання й методичних напрацювань [6].

Проєкт «Мобільний дослідницький центр для дошкільнят» на базі київського дитячого садка продемонстрував зростання зацікавленості дітей до спостереження за природними явищами та самостійного формулювання гіпотез. STREAM–освітні ініціативи Львівського коледжу педагогічної освіти включають реалізацію міждисциплінарних курсів, де елементи «Art» розширюють традиційний STEM–формат, підвищуючи емоційну складову навчання [2]

Серед основних викликів називають нерівномірність доступу до інноваційних ресурсів у різних регіонах України та недостатній рівень підготовки педагогів, зумовлений дефіцитом спеціалізованих курсів. Проте поточні тренди розвитку STEM–освіти фокусуються на створенні відкритих цифрових платформ і благодійних проєктів для підтримки діалогової співпраці між закладами дошкільної освіти та науковими установами.

Отже, впровадження STEM-освіти в дошкільній освіті України ґрунтується на інтеграції природничо-математичних і технологічних дисциплін у ігрову й дослідницьку діяльність дітей, забезпечується нормативними документами Нової української школи та Держстандартом, вимагає розвиненої матеріально-технічної бази (зокрема мобільних лабораторій), а також спеціалізованої підготовки педагогів; попри регіональні диспропорції доступу до ресурсів, наявні інноваційні кейси та цифрові платформи створюють сприятливі передумови для сталого розвитку компетентісного підходу в дошкільному середовищі.

Список використаних джерел

1. Впровадження STEM-освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти та НУШ. https://nds.cprpp.org.ua/vprovadzhennya-stemosviti-v-umovah-realizacii-derzhavnogo-standartu-bazovoi-serednoi-osviti-ta-nush-12-53-22-26-10-2023/ (дата звернення 20.05.2025)
2. Герасименко Ю.Ю. Від іграшок до технологій: stream-освіта як фундамент дошкільної освіти в Україні. Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки, 2024. Вип.17. С.51-58
3. Готовність учителя до впровадження STEM-освіти обговорили під час зимової сесії обласної «STEM-школи – 2024» https://imzo.gov.ua/2024/12/11/hotovnist-uchytelia-do-vprovadzhennia-stem- osvity-obhovoryly-pid-chas-zymovoi-sesii-oblasnoi-stem-shkoly-2024/ (дата звернення 20.05.2025)
4. Доценко С. О. STEM-освіта: науковий дискурс та освітні практики. Рідна школа : наук.-метод. журн. 2021. № 3. С. 31–35.
5. Овчатова А.П. Проблеми та перспективи впровадження STEM- освіти в Україні https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2021/2021- r-357/problemy-ta-perspektyvy-vprovadzhennia-stem-osvity-v-ukraini (дата звернення 20.05.2025)
6. STEM-освіта у дитячому садочку https://i-school.kiev.ua/stem-osvita- u-dityachomu-sadochku/ (дата звернення 20.05.2025)
7. Ukrainian youth create mobile STEM centre for preschoolers https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/mobile-stem-centre-for-preschoolers (дата звернення 20.05.2025)

Секція 3. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

ВІДНОВЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ МОВЛЕННЯ ПРИ ДИТЯЧІЙ АФАЗІЇ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ

Анастасія ГАРКУШЕНКО,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Рівненський державний гуманітарний університет.
Науковий керівник – Косарєва Г.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність корекції дитячої афазії зумовлена тим, що мовлення є фундаментом пізнавального, емоційного та соціального розвитку дитини. Втрата або порушення вже сформованих мовленнєвих навичок серйозно впливає не лише на здатність дитини до спілкування, а й на її навчання, самооцінку, розвиток мислення, пам’яті та уяви. Без належної допомоги дитина може опинитися в ізоляції, втратити інтерес до оточуючого світу, відставати в навчанні та мати труднощі у формуванні стосунків з однолітками.

Особливої важливості набуває раннє виявлення порушення і своєчасне втручання, оскільки саме в дитячому віці мозок найбільш здатний до компенсації та перебудови втрачених функцій. Завдяки нейропластичності можливе формування нових нейронних зв’язків, які можуть частково або повністю перебрати функції уражених зон. Н. Дерман, Л. Журавльова, Л. Колісник, В. Синьов, Г. Коберник підкреслюють, що чим раніше розпочато корекційну роботу, тим більша ймовірність позитивного результату.

Крім того, у сучасних умовах високі вимоги до мовленнєвої діяльності дитини з боку освітньої системи ще більше підкреслюють потребу в ефективному й комплексному підході до подолання дитячої афазії. Залучення фахівців – логопеда, нейропсихолога, дефектолога, психолога, а також активна участь батьків у реабілітаційному процесі – дає змогу створити оптимальні умови для відновлення мовлення та повноцінної соціалізації дитини.

Корекція дитячої афазії є не лише медично необхідною, а й надзвичайно важливою в контексті забезпечення права дитини на повноцінний розвиток, освіту та щасливе дитинство.

Н. Дерман вказує, що дитяча афазія – це серйозне мовленнєве порушення, яке виникає внаслідок ураження головного мозку у дитини, яка вже опанувала

основи мовлення. На відміну від алалії, яка є вродженим розладом і проявляється ще до початку мовленнєвого розвитку, афазія є набутим порушенням. Вона може виникнути після перенесених травм, інфекцій (таких як менінгіт чи енцефаліт), інсульту, пухлин або внаслідок важких форм епілепсії, зокрема синдрому Ландау-Клеффнера [1].

Основною ознакою афазії є втрата або часткове порушення вже сформованих мовленнєвих навичок. В. Синьов та Г. Коберник звертають увагу на те, що дитина, яка раніше могла говорити, раптом або поступово втрачає здатність до мовлення, до розуміння мови чи до використання мови в активному спілкуванні. Це може проявлятись по-різному: одна дитина перестає розуміти звернене мовлення, інша – не може висловлювати думки, хоча розуміє інших, а ще інша – має труднощі з добором слів або будує фрази, які не мають сенсу [4].

За словами Н. Дерман, за характером порушення виділяють моторну, сенсорну, амнестичну та тотальну афазію [1].

Незважаючи на серйозність такого розладу, дитячий мозок має велику здатність до відновлення – його пластичність дає шанс на часткову або навіть повну компенсацію втрачених мовленнєвих функцій. Проте для цього дуже важливо вчасно діагностувати проблему та розпочати комплексну корекційну роботу. Логопед, нейропсихолог, дефектолог і невролог працюють разом, щоб допомогти дитині подолати труднощі в мовленні й повернутися до повноцінного спілкування.

Л. Журавльова вважає, що казкотерапія – це один із ефективних психолого-педагогічних методів, що використовується у процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей, зокрема й при афазії. Вона базується на використанні казки як терапевтичного засобу, що дозволяє не лише стимулювати мовленнєву активність, а й позитивно впливати на емоційний стан дитини, підвищувати її мотивацію до комунікації та створювати комфортне середовище для розвитку мовлення [2].

У процесі роботи з дітьми, які страждають на афазію, казкотерапія сприяє поступовому поверненню мовленнєвої функції через активне слухання, переказ, діалог з персонажами, відтворення ситуацій та сюжетів. Завдяки казкам дитина занурюється в знайомий, безпечний і цікавий світ, де вона має змогу включатися в мовленнєву діяльність у природний, ненасильницький спосіб. Часто це відбувається у формі ігор, драматизацій, створення власних казок, що активізує як рецептивне (розуміння), так і експресивне (висловлення) мовлення [2].

Л. Журавльова стверджує, що казка також допомагає долати психологічні бар’єри, які часто супроводжують афазію: страх мовленнєвої помилки, тривожність, замкнутість. В образах казкових героїв дитина знаходить

підтримку, асоціює себе з ними, навчається долати труднощі та розв'язувати конфлікти. Це сприяє не лише відновленню мовлення, а й загальному психоемоційному розвитку [2].

Практичне використання казкотерапії у корекційній роботі з дітьми з афазією передбачає різні форми діяльності, які описує Л. Колісник:

- слухання адаптованих казок із візуальним супроводом;
- обговорення персонажів і подій;
- відповіді на запитання за змістом;
- доповнення чи вигадування власного фіналу;
- інсценізації з використанням ляльок або масок;
- створення коротких оповідань за ілюстраціями [2].

Таким чином, дитяча афазія визнана серйозним порушення, яке по суті є втратою або частковим розпадом вже сформованого мовлення через органічне ураження головного мозку. Афазія є набутим мовленнєвим розладом і може виникати внаслідок травм, інфекційних чи неврологічних захворювань, інсультів. Порушення може охоплювати експресивне та імпресивне мовлення, а його діапазон тяжкості може варіюватися від окремих труднощів до повної втрати мовленнєвої функції.

Отже, казкотерапія є не лише засобом стимулювання мовлення, а й інструментом емоційного зцілення, що гармонійно поєднує корекційно-розвивальні, психотерапевтичні та навчальні аспекти. Її використання в роботі з дітьми, які мають афазію, підвищує ефективність відновлення мовленнєвих функцій і полегшує адаптацію дитини до повсякденного життя.

Список використаних джерел

1. Дерман Н.В. Відновлювальна робота з хворими на афазію. *Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти* : зб. наук. пр. [матеріалів круглого столу 20 жовт. 2022 р.] / Харків. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди [та ін. ; за заг. ред. Ю.Д. Бойчука]. Харків, 2022. С. 38–42.

2. Журавльова Л.С. Логопедична робота з дітьми дошкільного віку засобами фольклору. *Духовність особистості : методологія, теорія і пра*ктика. 2019. №6 (53). С. 64-72.

3. Колісник Л. Вплив нетрадиційних методів та технологій на психоемоційний стан старших дошкільників з афазією. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи.* 2021. №1 (5). С. 161–168.

4. Синьов В.М., Коберник Г.М. Діти з порушенням мови : Афазія. *Основи дефектології : навч. посіб. для студентів пед. ін-тів*. Київ : ЦУЛ, 2016. С. 58–59.

ФОРМУВАННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оксана ЮРИМ,
ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Рівненський державний гуманітарний університет.
Науковий керівник – Косарєва Г.М.,
кандидат педагогічних наук., доцент,

Сучасні дослідження в галузі логопедії, нейропсихології та дефектології доводять, що своєчасна, цілеспрямована корекція лексичного запасу є ключовою умовою повноцінного мовленнєвого і психічного розвитку дітей з моторною алалією. Розробка, вдосконалення та впровадження ефективних методів і прийомів розвитку словника у дітей з моторною алалією є нагальною потребою сучасної логопедичної практики, що зумовлює актуальність цього напрямку як у теоретичному, так і в практичному аспекті.

Ю. Сорочан вказує, що в дітей з моторною алалією словниковий запас формується значно повільніше, ніж у ровесників, і має свої характерні особливості. Пасивний словник у таких дітей зазвичай перевищує активний: вони можуть розуміти значення деяких слів, але не здатні самостійно їх вживати у мовленні. Активний словник обмежений, складається переважно з найбільш уживаних, емоційно забарвлених або ситуативно закріплених слів, таких як назви членів родини, деяких іграшок, дій, звуконаслідування. Часто спостерігається вживання неправильних або спотворених форм слів, заміни одного слова іншим, що є наслідком труднощів у моторній реалізації мовлення. Діти з моторною алалією мають значні труднощі з засвоєнням узагальнюючих понять, ознак предметів, складних граматичних категорій, тому в їхньому словнику зазвичай переважають конкретні назви. Через мізерний словниковий запас дитина не може повноцінно висловлювати свої думки, бажання чи почуття, що ускладнює спілкування з дорослими та однолітками. Усе це вимагає систематичної роботи над збагаченням словника, розширенням тематики лексичних одиниць та формуванням навичок правильного вживання слів у мовленні [3].

І. Марченко та І. Засунько вважають, що розвиток словника у дітей з моторною алалією є складним і багатогранним процесом, що потребує системного підходу та поступового ускладнення завдань. Основною метою є формування як пасивного, так і активного словника, тобто розуміння слів і вміння використовувати їх у мовленні. Робота розпочинається з опори на

наочність – використання реальних предметів, іграшок, малюнків, світлин, що допомагають дитині співвіднести слово з конкретним об'єктом або дією [2]. Важливим методом є ігрова діяльність, оскільки саме гра викликає в дитини емоційний відгук, підвищує мотивацію та сприяє закріпленню лексики у природному мовленнєвому контексті. У ході гри дитина навчається називати дії, предмети, ознаки, а також будувати прості словосполучення й фрази. Застосовується метод мовленнєвого наслідування, коли дитина відтворює за логопедом не лише окремі слова, а й цілі мовленнєві конструкції, що формує автоматизовані мовні моделі [2].

За словами Ю. Сорочан, значну роль відіграє метод мовленнєвого супроводу дій: дорослий коментує власні та дитячі дії, поступово залучаючи дитину до активного використання мовлення у побутових ситуаціях. Корисним є і метод контрастів, коли дитина навчається розрізняти слова за значенням, що формує понятійне мислення та розширює словниковий запас. У роботі використовуються також вірші, ритмізовані тексти, пісеньки з жестами, які поєднують мовлення з рухами і сприяють кращому засвоєнню лексики. Усі методи мають бути адаптовані до індивідуальних можливостей дитини, а сама робота повинна бути регулярною, емоційно забарвленою та поетапною – від засвоєння окремих слів до формування зв'язного мовлення.

Важливе розуміння того, що моторна алалія – це не просто затримка мовленнєвого розвитку, а серйозне неврологічне порушення, яке потребує тривалого комплексного підходу.

Список використаних джерел

1. Зелінська-Любченко К.О. Теоретичні засади вивчення проблеми моторної алалії : історичний аспект. *Логопедія*. 2016. № 9. С. 29-34.

2. Марченко І.С., Засунько І.О. Науково-теоретичні основи проблеми комунікативного розвитку дітей із алалією. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. Вип. 33. С. 36-42.

3. Сорочан Ю.Б. До питання комплексного підходу у вивченні породження мовленнєвого висловлювання у дітей з моторною алалією. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. Вип. 18. С. 239-243.

ЛОГОПЕДИЧНИЙ СУПРОВІД СІМЕЙ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ: ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Діана ГАВРИЛУЦА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Потапчук Т. В.
доктор педагогічних наук, професор

Логопедичний супровід сімей, які виховують дітей із мовленнєвими порушеннями, є ключовим елементом корекційної роботи, спрямованим на створення оптимальних умов для розвитку мовлення дитини. Партнерська взаємодія між логопедом і сім'єю забезпечує ефективність корекційного процесу, оскільки сім'я відіграє центральну роль у формуванні мовленнєвого середовища. Ця взаємодія передбачає індивідуалізований підхід, психоемоційну підтримку, використання сучасних технологій, міждисциплінарну співпрацю та навчання батьків корекційним технікам [1]. Ця міні-стаття розкриває основні аспекти формування партнерської взаємодії, акцентуючи на ролі сім'ї, психологічних аспектах, технологічних інструментах, комплексному підході та моніторингу прогресу.

Партнерська взаємодія між логопедом і сім'єю передбачає спільну роботу, спрямовану на досягнення корекційних цілей. Сім'я є не лише середовищем, де дитина застосовує отримані навички, але й активним учасником їх формування. Логопед допомагає батькам зрозуміти особливості мовленнєвих порушень, таких як заїкання, дизартрія чи моторна алалія, та їхній вплив на когнітивний і емоційний розвиток дитини [7, с. 181]. Наприклад, для дітей із заїканням важливо створювати спокійне мовленнєве середовище, уникаючи тиску на дитину під час розмови [4, с. 42]. Активна участь батьків у корекційних заняттях сприяє закріпленню навичок у повсякденному житті, що є критично важливим для сталого прогресу. Логопед також проводить консультації, під час яких пояснює батькам, як підтримувати дитину в домашніх умовах, наприклад, через ігрові вправи для розвитку артикуляційної моторики [2, с. 160].

Ефективний логопедичний супровід враховує унікальні особливості кожної сім'ї, включаючи їхній психологічний стан, рівень обізнаності про мовленнєві порушення та готовність до співпраці. Логопед разом із батьками розробляє індивідуальні програми розвитку, які враховують потреби дитини та ресурси

сім'ї [9]. Наприклад, для дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) програма може включати вправи для розвитку фонематичного слуху, словникового запасу та граматичної будови мовлення [3, с. 151]. Індивідуалізація також передбачає врахування вікових особливостей: для дошкільнят акцент робиться на ігрових методах, тоді як для школярів можуть застосовуватися завдання з розвитку письма та читання [6]. Такий підхід забезпечує максимальну ефективність корекції та залученість сім'ї.

Батьки дітей із мовленнєвими порушеннями часто відчувають тривогу, стрес або почуття провини через особливості розвитку їхньої дитини. Логопед, співпрацюючи з психологом, допомагає батькам прийняти ці особливості, надаючи інформацію про природу порушень і стратегії їх корекції [1, с. 20]. Наприклад, батьки дітей із дизартрією отримують рекомендації щодо створення спокійного середовища, що знижує мовленнєву тривожність [3, с. 151]. Психоемоційна підтримка включає групові консультації, тренінги та індивідуальні бесіди, які допомагають батькам впоратися з емоційною напругою та сформувати позитивне ставлення до корекційного процесу. Позитивний психологічний мікроклімат у сім'ї сприяє зниженню тривожності дитини та підвищенню її мотивації до навчання [10, с. 654].

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) значно розширюють можливості логопедичного супроводу. Онлайн-консультації, інтерактивні платформи та відеоматеріали дозволяють надавати підтримку сім'ям незалежно від їхнього географічного розташування [5]. Наприклад, логопед може створювати короткі відео з артикуляційними вправами, які батьки використовують для самостійної роботи з дитиною вдома. Такі інструменти особливо корисні для сімей, які не мають доступу до логопедичних центрів [8, с. 130]. ІКТ також дозволяють проводити вебінари для батьків, де вони отримують знання про методи корекції та можуть обмінюватися досвідом з іншими сім'ями. Це сприяє безперервності корекційного процесу та підвищує його ефективність.

Логопед відіграє роль наставника, навчаючи батьків простим корекційним технікам, які можна застосовувати вдома. Це включає артикуляційні вправи, ігри для розвитку фонематичного слуху та методи стимуляції зв'язного мовлення. Наприклад, гра "Звукове лото" допомагає дитині розрізняти звуки, а вправи для язика зміцнюють артикуляційний апарат [2, с. 160]. Батьки також отримують рекомендації щодо використання сюжетно-рольових ігор, які сприяють розвитку мовленнєвої взаємодії [6]. Таке навчання дозволяє сім'ї брати активну участь у корекційному процесі, забезпечуючи його безперервність і підвищуючи ефективність.

Ефективний логопедичний супровід передбачає тісну взаємодію з іншими фахівцями, такими як психологи, неврологи, педагоги та дефектологи. Комплексний підхід дозволяє врахувати всі аспекти розвитку дитини, включаючи когнітивні, емоційні та соціальні [9]. Наприклад, невролог може допомогти виявити супутні порушення, які впливають на мовлення, а психолог працює над зниженням тривожності дитини та батьків [3, с. 151]. У шкільному контексті співпраця з учителями забезпечує адаптацію навчального процесу до потреб дитини, наприклад, через використання спеціальних методик для дітей із дислексією чи дисграфією [6]. Такий підхід сприяє гармонійному розвитку та зниженню стресу в сім'ї.

Позитивний психологічний мікроклімат у сім'ї є важливим корекційним середовищем. Логопед надає рекомендації щодо організації щоденної взаємодії з дитиною, наприклад, використання похвали для підвищення мотивації або уникнення надмірного тиску під час занять [10, с. 654]. Позитивна атмосфера знижує тривожність дитини, сприяє її впевненості та бажанню працювати над мовленням. Наприклад, спільні сюжетно-рольові ігри, які включають мовленнєві завдання, допомагають дитині сприймати корекцію як цікавий процес [2, с. 160]. Логопед також може рекомендувати батькам уникати критики за помилки в мовленні, щоб не посилювати мовленнєву тривожність [3, с. 151].

Моніторинг мовленнєвого розвитку дитини є невід'ємною частиною супроводу. Логопед разом із сім'єю використовує карти логопедичного обстеження для відстеження прогресу та коригування плану роботи [2, с. 160]. Регулярна оцінка дозволяє виявити сильні сторони дитини, а також сфери, які потребують додаткової уваги. Наприклад, якщо дитина демонструє прогрес у вимові звуків, але має труднощі з граматичною будовою мовлення, логопед адаптує програму, щоб зосередитися на цій проблемі [7, с. 181]. Батьки беруть участь у процесі оцінки, що підвищує їхню обізнаність і залученість.

Партнерська взаємодія між логопедом і сім'єю є основою ефективного логопедичного супроводу дітей із мовленнєвими порушеннями. Індивідуалізований підхід, психоемоційна підтримка, використання інформаційно-комунікаційних технологій, навчання батьків корекційним технікам, міждисциплінарна співпраця, створення позитивного сімейного мікроклімату та регулярний моніторинг прогресу створюють умови для успішного розвитку мовлення. Цей комплексний підхід не лише сприяє корекції мовленнєвих порушень, але й покращує якість життя сім'ї, знижуючи емоційну напругу та підвищуючи впевненість батьків у своїх силах.

Список використаних джерел

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.03. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2011. 20 с.

2. Рібцун Ю. В. Я учуся розмовляти: логопедичний альбом з розвитку мовлення дошкільників 3–6 років. Київ: Генеза, 2018. 160 с.

3. Шеремет М. К., Базима Н. В., Мороз О. В. Мовленнєва тривожність дітей із тяжкими порушеннями мовлення як проблема теорії і практики корекційної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, 2015. Вип. 29. С. 151–160.

4. Козинець О. В. Психологічна характеристика підлітків із заїканням. *Логопедія*, 2013. № 3. С. 42–45.

5. Коломоєць Т. Г. Взаємодія фахівців і батьків з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання корекційної освіти: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнко*, 2019. Вип. 14. С. 115–125. URL: http://surl.li/nhpoo

6. Ленів З. Навчання в інклюзивних класах дітей з тяжкими порушеннями мовлення. URL: https://nus.org.ua

7. Тищенко В. В. Моторна алалія у контексті психолого-педагогічних досліджень. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна*, 2010. Вип. 15. С. 181–186. URL: http://surl.li/nhpsd

8. *Guralnick M. J.* Early intervention for children with developmental delays: Family-centered approaches. *Journal of Early Intervention,* 2020. Vol. 42, No. 3. P. 245–260. DOI: 10.1177/1053815120906149

9. *McWilliam R. A.* Family-centered intervention planning for young children with speech and language delays. *Early Childhood Services,* 2022. Vol. 16, No. 2. P. 123–138. DOI: 10.1037/ecs0000234

10. *Sylvestre A., Trussart J., Bussieres E. L.* Supporting families of children with speech-language disorders: A collaborative model. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 2023. Vol. 25, No. 4. P. 567–578. DOI: 10.1080/17549507.2022.2096932

ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Ольга ЛУЩ,
ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Потапчук Т.В.,
доктор педагогічних наук, професор

Ігрова діяльність як провідна у дошкільному віці є не лише засобом розваги, а й важливим чинником розвитку пізнавальних процесів, комунікативних навичок та особистісної сфери дитини. У контексті загального недорозвинення мовлення (ЗНМ) ігрова діяльність набуває корекційного значення, сприяючи активізації мовленнєвої активності, формуванню нових мовленнєвих зв'язків та покращенню емоційного стану дитини.

Діти із ЗНМ демонструють низький рівень мовленнєвої активності, що ускладнює включення у колективну гру. Обмежений словниковий запас, труднощі в побудові речень, порушення звуковимови та сприймання мовлення призводять до того, що діти рідше ініціюють гру, менш охоче спілкуються з однолітками і часто уникають ролей, які потребують активного мовлення[3, с.25].

Особливості когнітивного розвитку дітей із ЗНМ відображаються у змісті та структурі їхньої гри. Часто вони надають перевагу простим маніпулятивним або предметним іграм, оскільки сюжетно-рольові ігри потребують розвиненого мислення, мовлення та уяви. Такі діти можуть повторювати знайомі сюжети, але їм складно самостійно їх вигадувати чи змінювати.

Нерозвинені мовленнєві функції знижують комунікативну компетентність дошкільника, що проявляється у труднощах взаємодії з ровесниками під час гри. Це призводить до соціальної ізоляції, конфліктів або небажання дитини брати участь у спільних видах діяльності. Таким чином, мовленнєве недорозвинення опосередковано впливає на формування особистісних якостей.

Організація ігрової діяльності дітей із ЗНМ потребує особливого підходу з боку педагога та логопеда. Необхідно створювати спеціально організоване мовленнєве середовище, що мотивує дитину до мовленнєвої взаємодії, підбирати доступні сюжети гри, розподіляти ролі відповідно до мовленнєвих можливостей кожної дитини [1, с.41].

Особливо ефективними є ігри з елементами театралізації, інсценізації знайомих казок, рольові діалоги, а також дидактичні мовленнєві ігри, які сприяють формуванню граматично правильного мовлення, розширенню словника, розвитку фонематичного слуху та артикуляційних навичок.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ важливо стимулювати емоційне залучення до гри, оскільки позитивні емоції активізують мовленнєву діяльність. Використання ігор із емоційно значущими сюжетами дозволяє краще закріплювати мовленнєві конструкції у природному мовному контексті.

Розвиток ігрової діяльності дітей із ЗНМ можливий лише за умови тісної взаємодії між фахівцями та батьками. Домашнє середовище має підтримувати мовленнєвий розвиток, доповнюючи роботу педагогів через ігри вдома, читання, обговорення подій тощо.

Моніторинг ігрової діяльності таких дітей дозволяє виявити не лише мовленнєві, а й загальні психічні порушення, зокрема проблеми з увагою, пам’яттю, емоційно-вольовою сферою, що вимагає комплексного підходу до розвитку дитини.

Дітям з ОНР гра чинить своєрідний вплив на становлення мови. Потрібно пам'ятати, що діти з мовними розладами мають деякі особливості поведінки в грі (зміна темпу мови, обмежений словник тощо).

Дидактичні ігри на хорошому рахунку в педагогічному процесі, їх часто використовують у групах для дітей з загальним недорозвиненням мовлення. Мають пізнавальне значення, навчають виділяти властивості предметів, розширюють кругозір. Гра розвиває увагу до мови, пам'ять, спостережливість і багато іншого [2, с.103].

На заняттях з дітьми логопед використовує гру зі словами. Проводячи індивідуальну та фронтальну роботи, педагог призводить до того, що діти стають більш уважні до свого мовлення.

Останнім часом в літературі з'явилася велика кількість мовних і словесно-логічних прийомів та ігор, застосування яких благотворно впливає на пізнавальну активність дітей.

Для дітей дидактичні ігри, використовуються для закріплення знань, викладу думки, стислому та чіткому викладу думки, вихованню кмітливості.

На сьогоднішній день педагоги розробили і напрацювали величезну безліч матеріалів, прийомів, ігор, які не залишать без вирішення завдання мовного розвитку, активізацію та збагачення словника дитини, правильну вимову звуків, розвиток зв'язного мовлення, розвиток фонематичного слуху.

Ігрова діяльність дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) має бути цілеспрямовано організованою,

структурованою та індивідуалізованою з урахуванням особливостей кожної дитини. Вона повинна виконувати не лише функцію мовленнєвого тренування, а й виступати потужним інструментом соціалізації, розвитку емоційної сфери та формування навичок міжособистісної взаємодії.

Особливо важливо, щоб така діяльність була систематичною, послідовною і логічно побудованою – від простих ігор із використанням односкладових слів до складних сюжетно-рольових взаємодій, що потребують комунікативної ініціативи та самостійності [2].

Важливу роль у реалізації ігрової діяльності відіграє партнерська взаємодія між педагогами, логопедами, психологами та родинами дітей. Лише в умовах міждисциплінарного підходу можна досягти значного прогресу в розвитку мовлення. Спільна участь батьків у мовленнєвих іграх удома, використання логопедичних ігор у щоденній діяльності, а також психологічна підтримка дитини під час комунікативних труднощів створюють основу для повноцінного розвитку.

Отже, гра – це не просто форма дозвілля, а надзвичайно важливий інструмент розвитку дітей із мовленнєвими порушеннями, який потребує особливої уваги, педагогічної майстерності, чуйності та професійної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Ботвінова Т. В. Розробка та апробація програми педагогічного супроводу розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення засобами ігрової діяльності. 3-тє вид. Зб. наук. пр.: Педагогіка і психологія, 2017. С.41-45.

2. Лесів А. А. Особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення засобами ігрової діяльності. Київ: Серія: Педагогічні науки, 2018. С.103-110.

3. Мозга Р. Ю. Розвиток зв’язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення засобами ігрової діяльності : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2023. 51 с.

ЗНАЧЕННЯ ЛОГОРИТМІКИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Іванна БОДНАР,
ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кудярська Т.Р.,
доктор філософії, доцент

Анотація.

У статті досліджено ефективність логоритміки як методу корекції мовлення у дітей з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Розглянуто основні механізми впливу логоритмічних вправ на мовленнєвий розвиток, когнітивні процеси та психоемоційний стан дітей. Проведено аналіз наукових підходів до логоритміки, визначено її ключові принципи та особливості застосування в практиці логопедичної роботи. Проведено аналіз досліджень, які підтверджують позитивний вплив логоритміки на формування мовленнєвих навичок.

Ключові слова: *логоритміка, тяжкі порушення мовлення, корекція мовлення, мовленнєвий розвиток, корекційна робота.*

Постановка проблеми. Мовленнєві порушення у дітей є складною та актуальною проблемою, що впливає не лише на комунікативну діяльність, а й на загальний розвиток дитини. Одним із ефективних методів корекції мовлення є логоритміка – система вправ, які поєднують рухову активність, музику та мовлення. Дослідження підтверджують, що використання логоритміки сприяє активізації мовленнєвої діяльності, покращенню координації рухів, розвитку слухового сприймання та формуванню правильного мовленнєвого дихання. Це спеціальна методика, що використовує музично-ритмічні вправи для стимуляції мовленнєвої активності. Вона ґрунтується на взаємозв’язку рухової, слухової та мовленнєвої сфер.

Аналіз наукових досліджень. Дослідження науковців показують, що систематичне використання логоритміки сприяє:

• покращенню артикуляції (діти починають чіткіше вимовляти звуки);

• формуванню ритмічності мовлення (воно стає плавним та виразним);

• розвитку слухового сприймання (поліпшується фонематичний слух і здатність розрізняти звуки);

• зміцненню мовленнєвого апарату (підвищується контроль над диханням та голосом);

• покращенню психоемоційного стану (знижується тривожність, підвищується впевненість у спілкуванні).

Дослідження впливу логоритміки на розвиток мовлення дітей із тяжкими порушеннями мовлення проводилися багатьма українськими науковцями.

Зокрема, у своїй статті Ольга Шостак розглядає особливості корекційної роботи з подолання загального недорозвитку мовлення у молодших школярів засобами логоритміки.

Також варто відзначити роботи Ірини Кравченко, Людмили Мороз та Лариси Стахової, які досліджували вплив логоритміки на розвиток мовлення осіб із порушеннями мовлення, зокрема, в системі нейропсихологічної реабілітації після інсульту. Окрім цього, у статті «Використання логоритміки у корекційній роботі з дітьми з порушенням звуковимови» розглядаються аспекти логопедичної практики, а саме роль сучасних цифрових технологій у візуалізації та корекційно-логопедичній роботі.

Виклад основного матеріалу.

Ці дослідження підкреслюють важливість логоритміки як ефективного засобу корекції мовленнєвих порушень у дітей. Логоритміка активно використовується у спеціальних закладах освіти, логопедичних центрах та інклюзивних класах. Програми, розроблені українськими фахівцями (Л. Трофименко, Л. Куравська), довели свою ефективність у корекційній роботі.

Основними компонентами логоритміки є ритмічні рухи, вправи на розвиток дихання, артикуляційні вправи та спів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні компоненти логоритміки

Ритмічні рухи	Вправи на розвиток дихання	Музичний супровід	Артикуляційна гімнастика
• ходьба; • танцювальні рухи; • жестикуляція	• вдих-видих під музику	• гра на музичних інструментах; • співи	• спеціальні вправи для покращення роботи артикуляційного апарату

Проаналізовані нами дослідження підтверджують ефективність логоритміки як методу корекційної роботи з дітьми з ТПМ. Використання ритмічних, музичних і мовленнєвих вправ сприяє не лише мовленнєвому розвитку, а й загальному покращенню когнітивних і психоемоційних процесів у

дітей. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розширення спектра логоритмічних вправ і визначення їх довготривалого впливу на мовленнєву діяльність дітей.

Висновки. Таким чином, логоритміка є ефективним методом корекції мовлення у дітей із ТПМ. Вона сприяє покращенню мовленнєвих навичок, розвитку слухового сприймання, артикуляції та психоемоційного стану. Враховуючи отримані позитивні результати, логоритміку варто впроваджувати у систему логопедичної допомоги дітям із мовленнєвими порушеннями. Практика показує, що логоритмічні заняття мають бути регулярними (2-3 рази на тиждень) та включати індивідуальні та групові форми роботи.

Список використаних джерел

1. Кравченко І., Мороз Л., Стахова Л. Логоритміка в системі нейропсихологічної реабілітації осіб із мовленнєвими порушеннями. 2020.

2. Куравська Л. Програма корекційно-розвиткової роботи «Логоритміка» для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Харків : Педагогічна думка, 2019.

3. Трофименко Л. Логоритміка у корекційній педагогіці: методичні рекомендації. Київ : Освіта, 2020.

4. Шкабко А. Роль логоритміки у корекції заїкання у дітей старшого дошкільного віку. // Науковий журнал «Спеціальна педагогіка». 2021.

5. Шостак О. Корекційна робота з подолання загального недорозвинення мовлення у дітей молодшого шкільного віку засобами логоритміки. 2022.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ ТЗН У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З УКРАЇНСЬКИМИ НАРОДНИМИ КАЗКАМИ

Марія ГРЕЩУК,
ІІ курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник - Марчій-Дмитраш Т.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність. Сучасна система дошкільної освіти активно впроваджує інноваційні технології з метою забезпечення всебічного розвитку дитини. Особливу роль у цьому процесі відіграють технічні засоби навчання, які роблять освітній процес більш наочним, інтерактивним і цікавим. Це сприяє формуванню пізнавального інтересу, розвитку мовлення, мислення, уяви та творчих здібностей дошкільників.

Одним із важливих напрямів роботи з дітьми є ознайомлення їх з культурною спадщиною українського народу, зокрема з народними казками. Казка є потужним засобом морального та естетичного виховання, допомагає дітям усвідомити поняття добра і зла, формує емоційну чутливість, розвиває мовлення й уяву. Використання технічних засобів у процесі ознайомлення з казками значно розширює можливості педагогів. Завдяки візуальному та аудіальному супроводу діти краще сприймають казковий світ, легше занурюються у сюжет, що сприяє глибшому розумінню змісту.

Метою роботи є дослідження можливостей і ефективності використання технічних засобів навчання в процесі ознайомлення дошкільників з українськими народними казками.

Тему використання технічних засобів навчання та інформаційно-комунікаційних технологій у процесі ознайомлення дітей з українськими народними казками досліджували такі вчені як А. Богуш, А. Кузьмінський,

Н. Кічук, О. Локшин, О. Савченко, Н. Шиян та інші.

Базовий компонент дошкільної освіти, що є державним стандартом, регламентує вимоги до рівня розвитку та вихованості дітей дошкільного віку, а також визначає умови, необхідні для їх досягнення. Використання українських народних казок за допомогою технічних засобів сприяє розвитку мовлення, розширенню словникового запасу, формуванню моральних якостей та національної ідентичності. Інтерактивні дошки, мультимедійні проєктори, аудіо-

та відеоматеріали, планшети та комп'ютери роблять процес знайомства з казками більш цікавим, динамічним та адаптованим до вікових потреб і зацікавлень дітей, особливо у форматі візуального та інтерактивного навчання [1, с.21].

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» (ст. 38), матеріально-технічна база ЗДО включає будівлі, обладнання, інвентар та інші ресурси, які мають підтримувати якість освітнього процесу. Закон підкреслює, що дошкільна освіта повинна формувати особистість дитини з урахуванням її індивідуальних потреб і з використанням сучасних технологій, які стимулюють пізнавальний інтерес [3, с.148].

Цифрові платформи, додатки та електронні книги з інтерактивними елементами відкривають педагогам нові можливості для залучення дітей до світу казок. Це може бути перегляд анімацій, обговорення героїв, робота з проєкційним обладнанням чи інтерактивними панелями, які створюють ефект «занурення» у сюжет. Застосування аудіокниг, мультимедійних казок та інтерактивних ігор урізноманітнює форми роботи з дошкільниками, активізує їхню увагу, пам'ять, уяву, розвиває емоційність. Інтерактивність дозволяє дітям не лише пасивно слухати казку, а й взаємодіяти з її змістом — обирати варіанти дій, відповідати на запитання, вирішувати завдання за сюжетом.

Відповідно до програми «Українське дошкілля» у ранньому дошкільному віці рекомендовано вивчати такі казки, як «Курочка Ряба», «Рукавичка», «Колобок» та інші [2, с.76]. Вони мають доступні сюжети, повторювані елементи та яскравих персонажів. Наприклад, «Курочка Ряба» вчить цінувати буденні речі, «Рукавичка» демонструє значення дружби, а «Колобок» — обережності в спілкуванні з незнайомцями. Ці казки допомагають розвивати мовлення, уяву, емоційний інтелект і базові моральні уявлення.

У віці 3–4 років (молодший дошкільний вік) казки сприяють становленню первинних форм мислення. У цьому віці діти тяжіють до історій з тваринами, які мають яскраво виражені риси характеру: лисиця — хитра, вовк — жадібний, ведмідь — сильний. Завдяки таким образам діти вчаться розпізнавати емоції та поведінкові моделі. Для дітей цього віку доступними є такі казки: «Колосок», «Котик і Півник», «Коза-Дереза», «Лисичка-Сестричка», «Вовк і Чапля» та інші [2, с.77].

У середньому дошкільному віці (4–5 років) казки стають засобом розвитку логіки та причинно-наслідкового мислення. Саме в цьому віці діти починають захоплюватися чарівними сюжетами, де герої долають труднощі за допомогою розуму та хоробрості. **Такі казки для цього віку як** «Пан Коцький», «Солом'яний бичок», «Лисиця і рак» та інші. Це казки, які мають більш

розгорнуті сюжети та яскраво виражені морально-етичні посили. Вони навчають дітей основам людських стосунків, вірності, поваги до інших, а також розвивають критичне мислення, уяву та здатність до аналізу поведінки персонажів.

У старшому дошкільному віці (5–6 років) діти вже здатні сприймати складніші сюжетні лінії, розуміти підтекст, аналізувати мотиви вчинків героїв. На цьому етапі особливе значення мають казки з глибоким етичним змістом, які допомагають формувати уявлення про мораль, відповідальність, вибір та наслідки. У цьому віці рекомендовано використовувати такі казки, як «Кирило Кожум'яка», «Про правду і кривду», «Котигорошко», «Мудра дівчина», які знайомлять дітей з національними героями, традиційними цінностями та культурною спадщиною. Ці казки не лише стимулюють мовленнєвий розвиток, а й формують національну свідомість і гордість за своє походження [2, с.79].

Використання технічних засобів навчання допомагає більш ефективно доносити дітям зміст українських народних казок. Наявність таких засобів свідчить не лише про сучасність закладу, а й про рівень управлінської та педагогічної компетентності. Однак, варто пам'ятати, що самі по собі технічні ресурси ще не гарантують якісного освітнього процесу — важливим є їхнє цільове, педагогічно вмотивоване застосування.

Таким чином, українські народні казки мають значний потенціал для всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Їх зміст і форма відповідають віковим особливостям дітей і слугують ефективним засобом мовленнєвого, пізнавального, соціального та емоційного виховання.

У процесі ознайомлення дошкільників з українськими народними казками технічні засоби навчання відіграють важливу роль у підвищенні ефективності сприйняття, формуванні стійкого інтересу до фольклору, розвитку мовлення, уяви та мислення дітей. Завдяки використанню сучасних технологій створюється емоційно насичене, наочне та інтерактивне середовище, що сприяє кращому розумінню змісту казок, образів персонажів та морально-етичних аспектів творів.

Зокрема, мультимедійні презентації дозволяють ілюструвати ключові події сюжету казки за допомогою слайдів з яскравими зображеннями, аудіоефектами та анімацією. Це допомагає формувати цілісне уявлення про послідовність подій, сприяє розвитку зв'язного мовлення під час переказу. Використання інтерактивних дошок забезпечує можливість залучення дітей до активної взаємодії з матеріалом: вони можуть вибирати персонажів, передавати їхні репліки, співвідносити ілюстрації з текстовими фрагментами, що активізує пізнавальну діяльність і розвиває комунікативні навички.

Звукове оформлення казок за допомогою аудіозаписів, озвучених професійними дикторами або з використанням акторських голосів, сприяє емоційному зануренню у зміст твору, збагаченню слухового досвіду дитини та розвитку фонематичного сприймання. Крім того, відеоматеріали, зокрема адаптовані анімаційні версії українських народних казок, дозволяють дітям краще візуалізувати образи героїв, простежити логіку подій, зрозуміти взаємозв'язки між діями персонажів.

Висновки. Отже, технічні засоби навчання в освітньому процесі дошкільного закладу виступають як ефективний інструмент не лише для передачі змісту українських народних казок, але й для створення умов, які сприяють комплексному розвитку особистості дитини в ігровій та емоційно забарвленій формі.

*Перспективи подальших досліджень***.** Перспективи подальших досліджень у цій галузі можуть включати вивчення специфіки впливу різних типів українських народних казок на розвиток психічних процесів у дітей дошкільного віку. Особлива увага може бути приділена тому, як різні види казок сприяють розвитку когнітивних, емоційних і соціальних навичок дітей. Окрім цього, важливим напрямком є дослідження впливу українських народних казок на дітей з особливими освітніми потребами, оскільки казки можуть бути потужним інструментом для розвитку у таких дітей мовлення, уяви та соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. Богуш А.М. авт. кол.: Богуш А.М, Бєлєнька Г.В, Богініч О.Л. та ін. Київ, 2012. Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». 30 с.

2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ: Вища школа. 2002.407 с.

3. Закон України «Про дошкільну освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 42, ст.258)

4. Лавренова М. В. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. (26 жовтня 2017 р., Мукачево).Мукачево: МДУ,2017. С. 75-77.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

Альбіна РОСОХА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. Діяльність дитини дошкільного віку пов'язана з мовою, яка з перших років життя супроводжує її. Правильна, чітка та лексико-граматична вимова дає дошкільнику можливість легко знаходити контакт з іншими, висловлювати свої бажання, міркування, думки, а також запитувати та отримувати відповіді. Мовлення є однією із складових адаптації дитини до навколишнього світу, відповідно різні види порушень викликають стагнацію мовлення, становлення особистості в цілому. Найбільш тяжким та поширеним порушенням є заїкання, яке діагностовано в світі у 1,5% дорослих та 2,5% дітей дошкільного віку [4, с. 220].

Важливим положенням щодо даної проблеми є організація для дітей із заїканням відповідного освітнього простору, проведення корекційної діяльності щодо їх мовлення та створення умов для їх активності у соціумі. Так, у законі України «Про дошкільну освіту» зазначається, що зміст освітньої програми має включати засади соціального пристосування та життєвої компетентності дошкільника; розвиток сприятливого емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого середовища; установлення діяльної та духовної спрямованості поведінки особи; виховання патріотизму [3].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проблеми заїкання у різні періоди досліджували такі науковці: Н. Базима, М. Баранова, І. Баришнікова, О. Березан, Л. Білякова, О. Боряк, І. Брушневська, Т. Кваша, Г. Коберник, О. Козинець, В. Кондратенко, С. Корнєв, А. Кравченко, Р. Краєвський, Л. Куравська, О. Літовченко, Н. Лопатинська, В. Помагайбо, Ю. Рібцун, В. Синьов, І. Сікорський, С. Скляр, Л. Федорович, М. Шеремет та ін. Серед іноземних дослідників проблеми заїкання виокремлювали: C. Benito-Aragón, M. Chęciek; S. Davies, E. Dupoux, K. Mangan, R. Riad, F. Rudzicz.

Мета статті – проаналізувати основні медичні, педагогічні та психологічні особливості заїкання як мовленнєвого порушення дітей дошкільного віку.

Результати дослідження. Мовленнєва компетентність дітей дошкільного віку завжди приваблювала спеціалістів різних наук (лінгвістів, психологів, педагогів, логопедів та ін.). Це характеризує не тільки їх науковий інтерес до дитячого мовлення, яким можна захоплюватись, а й про можливість визначити: яке мовлення вважається правильним, як його формувати, що є нормами дитячого словотворення, а що порушенням, які методики та форми корекції є ефективними тощо.

Заїкання вважається одним із найпоширеніших видів порушень мовлення та визначається як порушення мовлення, що супроводжується частим повторенням чи подовженням звуків, складів чи слів, які провокують різні ситуації невпевненості, паузи, погіршують ритм мовлення людини. Вони поєднуються із супровідними рухами та посіпуванням обличчя, інших частин тіла [5, с. 289].

Заїкання – це захворювання центральної нервової системи людини, яке виникає через надмірне напруження дій збудження, гальмування та формування неправильного умовного рефлексу, які впливають на підкіркові системи головного мозку. Виникає у віці 2-4 років, коли процес мовлення є найактивнішим та найуразливішим. Другим етапом формування даного порушення є вік 6 років, коли дитина отримує великий стрес – вступ до школи, що веде за собою різні психічні та фізичні навантаження, зміну середовища та виду діяльності (від гри до навчання). Характерною ознакою заїкання є судоми, які безпосередньо впливають на якість промовляння звукових груп, лексичних та граматичних конструкцій. Зокрема, І. Сікорський, виділяв судоми голосового комплексу, вокальні, смичкові, гортанні спазми, судоми дихального та артикуляційного комплексів [2, с. 110].

Заїкання як один із видів мовленнєвого порушення виникає на досить ранньому етапі життя, а при відсутності його корекції залишається з дитиною тривалий час, провокуючи формування негативних рис характеру: нерішучість, невпевненість у собі, своїх силах, залежність від оточення [4, с. 220].

За даними досліджень виділяють такі форми даного мовленнєвого порушення – неврозоподібну та невротичну. Перша є характерною для дітей молодшого дошкільного віку та виникає через перенатальні проблеми – важкі пологи, асфіксія при народженні, проблеми при виношуванні. Невротична форма заїкання формується у дітей від 2 до 6 років через ситуації, що мають травматичний зміст для їхнього психічного здоров'я. До такої події розвиток дитини протікає в нормальному темпі, без критичних порушень.

Зовнішніми проявами заїкання у дошкільників є недотримання вимог з приводу плавності та ритму мови, тобто часті переривання, ковтання чи втрата звуків, висока експресивність; прояви емболофразії; неправильна будова слів та

висловів; недоліки в граматиці; побіжні рухові активності (змикання кулаків, рухи руками, тулубом, притупування); фізіологічні реакції (почервоніння шкіри, часте серцебиття, потовиділення) та розвиток логофобії (страху говорити).

Серед психічних ознак в базових функціях дітей із заїканням виділяємо низький рівень концентрації уваги, часте відволікання, швидке стомлювання, прояв церебрастенічного синдрому, метушливість, хаотичність у вподобаннях тощо. Відчуття дитини супроводжуються кінестетичними, тактильними або слуховими образами. Їх мислення часто пов'язується із мовленнєвими запинками, що спостерігається у невмінні формулювати думки. Відмічається дифузна недостатність короткотривалої пам’яті. Увага є нестійкою, присутній низький рівень концентрації і малий обсяг зорової та слухової уваги. Відповідно діти проявляють імпульсивність, нестриманість, квапливість.

Вчені Т. Іванова та Т. Кваша експериментально виокремили такі характерні симптоми заїкання:

— фізичні (первинні) проявляються у мовленнєвих судомах, порушеннях роботи центральної нервової системи, фізичного благополуччя (змінні пульс, артеріальний тиск та частота серцебиття) , загальної (супутні рухи) та мовленнєвої моторики;

— психічні (вторинні) спостерігаються під час раптових мовленнєвих запинок, недоліків експресивного мовлення (малий словниковий запас, аграматизм, важкість під час розширеного мовленнєвого вираження думок), явищ фіксованості на порушенні, страхів щодо спілкування, прийомів уникання вимови важких звуків (рухи руками, вимова) [1, с. 36].

Відповідно до вищеозначеного виділяємо комплекс форм роботи та засобів, які спрямовано на вирішення даного мовленнєвого порушення, а саме – лікувально-педагогічний комплекс. Він складається із двох складових: лікувально-оздоровчого та корекційно-виховного. До першого відносимо ті, що впливають на фізичний, емоційний та психічний стан дитини, використовуючи для цього такі форми роботи як створення сприятливої обстановки для лікування, організація необхідного режиму дня та раціонального харчування, загартовуючі процедури, лікувальна фізкультура (ЛФК) і ритміка, медикаментозне лікування, фізіо- і психотерапія. Друга частина роботи спрямована на корекцію мовлення логопедом. До обов'язкових форм роботи з дітьми, що заїкаються, відносимо наступні: психолого-педагогічне вивчення дитини, логопедичні заняття, організацію самостійної роботи, використання в логопедичній роботі допомоги різних фахівців, консультативно-методичну робота з батьками та педагогами дитини, самоосвіту та підвищення кваліфікації логопедів. Сукупність названих форм роботи логопеда на практиці становить

цілісну та ефективну систему організації логопедичної роботи з дітьми із заїканням.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, заїкання - це порушення мовлення особистості, яке полягає у частих запинках чи повтореннях звуків, що супроводжують розмову. Їх наявність заважає людині обрати професію, розкрити свій потенціал, знайти щастя в особистому житті тощо. Відповідно питання корекції даного порушення вимагає своєчасного втручання та ефективного впливу, оскільки має не тільки медико-педагогічне, а й соціальне значення.

Список використаних джерел

1. Іванова Т.І., Кваша Т.І. Корекція заїкання. К.: Шкільний світ, 2015. 136 с.
2. Корнєв С. Проблеми корекційної педагогіки у творчій спадщині І. О. Сікорського*: дис. ... канд. пед. наук* / НПУ ім. М.П. Драгоманова. К. 2009. 217 с.
3. Про дошкільну освіту: Закон України від 01.01.2025 № 3788-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20
4. Скляр С. Особливості корекції заїкання в дітей дошкільного віку. *Актуальні питання гуман. наук.* К. 2018. Вип. 19 (1). С. 219-222.
5. ICD-10. *The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: clinical descriptions and diagnostic guidelines*. Geneva: World Health Organization, 2004. 377 p. URL: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/classification/other-classifications/9241544228_eng.pdf?sfvrsn=933a13d3_1&download=true-4.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СУ-ДЖОК ТЕРАПІЇ

Анастасія ЖУКОВСЬКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Розвиток комунікативних навичок у дошкільному віці є ключовим фактором соціальної адаптації дитини. Комунікативні навички — це здатність дитини встановлювати, підтримувати та регулювати мовленнєву взаємодію з оточенням. У дошкільному віці вони включають: уміння звертатися до дорослого й однолітків; розуміти звернене мовлення; вести діалог; користуватися формулами мовленнєвого етикету; узгоджувати мовлення з ситуацією спілкування. Розвиток мовлення дитини тісно пов'язаний із засвоєнням соціального досвіду через спілкування.

Питання формування і розвитку комунікативних навичок, які є складовою і основою комунікативної компетентності дітей, досліджуються системно. Цій темі приділяли увагу як класики наукової думки, так і сучасні дослідники в різних напрямах.

Діти із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) другого та третього рівнів мають значні труднощі у засвоєнні мовленнєвих норм, що може впливати на їхнє психологічне благополуччя та взаємодію з однолітками. У дошкільників із ЗНМ другого рівня спостерігається значне відставання в усіх компонентах мовленнєвої системи, мовлення фрагментарне, ускладнене граматичними й фонетичними помилками, що заважає ефективній комунікації. Комунікативна діяльність таких дітей характеризується: низьким рівнем мовленнєвої ініціативи; труднощами в розумінні звернень; обмеженим словниковим запасом; труднощами у веденні діалогу. При третьому рівні відзначається недорозвиток фонетико-фонематичної системи, лексики та граматики при збереженому елементарному зв'язному мовленні.

Останнім часом науковці все більше уваги приділяють питанням розвитку комунікативних навичок дошкільників. Важливо відзначити, що високий рівень цих навичок є ключовим чинником успішної соціальної адаптації дитини в будь-

якому середовищі. Тому формування комунікативних умінь з раннього віку має велике практичне значення [1].

Становлення мовленнєвої діяльності є ключовим чинником гармонійного розвитку дитини. Ігрова діяльність як природній засіб навчання дошкільників слугує ефективним методом корекції мовлення. Пошук ефективних методик стимуляції мовленнєвої активності вимагає застосування інноваційних підходів. Одним із таких є поєднання ігрової діяльності та елементів Су-Джок терапії, що забезпечує інтегрований вплив на мовлення, моторику, емоційно-вольову сферу дитини та сприяє мовленнєвому розвитку та активізації роботи мовних центрів головного мозку. Су-Джок терапія — нетрадиційний метод, заснований на стимуляції біологічно активних точок кистей рук і стоп, які мають проєкційний зв'язок з органами та системами тіла, у тому числі — мовленнєвими центрами мозку (за теорією Пак Чже Ву) [5]. Позитивний вплив Су-Джок терапії на розвиток мовлення полягає в активізації кори головного мозку, покращенні дрібної моторики, що пов'язано з мовленнєвим розвитком, зниженні емоційної напруги, тривожності, стимулюванні лівої півкулі (мовленнєвої). У поєднанні з грою цей метод стає не лише оздоровчим, а й розвивальним інструментом логопеда.

У сучасному освітньому просторі особлива увага приділяється питанням своєчасного й ефективного розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку, оскільки саме в цей період закладаються основи комунікації, які є необхідною умовою для успішної соціалізації, навчання та подальшої реалізації особистості.

Діти із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) другого та третього рівнів становлять чисельну групу серед вихованців закладів дошкільної освіти з особливими освітніми потребами. Такі діти мають суттєві порушення в усіх компонентах мовлення — фонетико-фонематичному, лексико-граматичному та зв'язному, що ускладнює їхню комунікативну взаємодію з дорослими та однолітками. Це, у свою чергу, призводить до труднощів у формуванні пізнавальної сфери, емоційно-вольової регуляції, соціальної адаптації [2].

Особливе значення в контексті подолання мовленнєвих труднощів має розвиток комунікативних навичок — здатності дитини не лише говорити, а й слухати, ініціювати діалог, реагувати на мовлення інших, володіти елементарними нормами мовленнєвого етикету. Саме комунікативна діяльність є базовою для всіх видів взаємодії дитини з навколишнім світом.

Успішне формування таких навичок можливе за умови поєднання традиційних логопедичних методик з інноваційними підходами, що враховують особливості розвитку кожної дитини. Одним із таких підходів є інтеграція

ігрової діяльності як провідного виду діяльності у дошкільному віці з елементами Су-Джок терапії — методу акупунктурної стимуляції активних точок кистей рук і стоп, який сприяє розвитку сенсомоторики, активізації мовленнєвих зон головного мозку, зниженню психоемоційного напруження.

Ігрова діяльність забезпечує природне включення дитини у процес навчання та взаємодії, сприяє розвитку ініціативності, уяви, емоційного фону, а в поєднанні з Су-Джок терапією — дозволяє цілісно впливати як на мовлення, так і на загальний стан дитини. Гра — провідна діяльність дошкільника, що сприяє не лише розвитку уяви, емоцій, мислення, а й мовлення. В. Сухомлинський наголошував, що в грі дитина розкриває себе, свій внутрішній світ, а отже — і свою мовленнєву активність. Наукові праці Н. Гавриш доводять, що саме через гру ефективно формуються мотивація до мовленнєвого спілкування, ситуативне й контекстне мовлення, діалогічне мовлення, здатність змінювати мовленнєві ролі. Ігрова діяльність забезпечує емоційно забарвлену ситуацію, що стимулює мовленнєву активність, знижує страх помилитися, розвиває інтонаційну виразність.

Таким чином, актуальність цієї теми обумовлена: зростанням кількості дітей із ЗНМ у закладах дошкільної освіти; потребою в ефективних, природовідповідних, інтегрованих методах формування комунікативних навичок; недостатнім практичним висвітленням можливостей поєднання ігрової діяльності з нетрадиційними методами стимуляції мовлення; високим запитом з боку педагогів та батьків на результативні форми логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ.

Для організації корекційної роботи з дітьми середнього дошкільного віку із ЗНМ II–III рівнів була використана авторська комплексна методика, в основі якої лежать наукові розробки та дослідження І. Марченко, Ю. Рібцун, Л. Трофименко [2; 3; 4].

Методика базується на поєднанні наступних підходів: ігровий підхід (сюжетно-рольові, дидактичні, настільно-друковані, рухливі ігри з мовленнєвим навантаженням); сенсомоторна стимуляція (вправи Су-Джок терапії для активізації мовленнєвих центрів); логопедичний супровід (артикуляційна гімнастика, автоматизація звуків, розвиток словника, граматичної будови); індивідуалізація (зміст ігор та точок впливу добираються індивідуально з урахуванням мовленнєвого профілю дитини).

Комплексна методика включає наступні етапи: 1) діагностичний етап — обстеження рівня розвитку мовлення та комунікативної ініціативи, визначення активних точок на долоні та пальцях відповідно до проекції мозкових центрів мовлення; 2) підготовчий етап — ознайомлення дітей з формою рук, точками

впливу, навчання грі з Су-Джок кульками, аплікаторами, гумками, кільцями; 3) основний етап — включення елементів Су-Джок терапії у структуру занять (перед мовленнєвими вправами — масаж точок на великому пальці, у грі — використання Су-Джок кульки як атрибуту — «чарівна куля, що говорить», під час автоматизації звуків — стимуляція відповідної точки); проведення ігор з комунікативним навантаженням — «Передай слово» (у колі з кулькою), «Склади речення» (із предметними картками), «Хто що сказав?» (діалогові ситуації), «Чарівна рукавичка» (рукавичка з піктограмами — спілкування за малюнками); 4) заключний етап — повторне обстеження мовлення, порівняльний аналіз комунікативної активності, анкетування батьків щодо змін у поведінці дитини.

Ефективність комплексної методики досліджувалася на базі ЗДО (ясла-садок) № 32 (м.Львів, вул. Коцюбинського, 21а). В дослідженні брали участь 8 дітей середньої групи «Метелики» віком 4-5 років.

У ході апробації методики було відзначено зростання комунікативної ініціативи, зменшення тривалості латентної фази відповіді, збільшення активного словника, покращення настрою, витривалості, уваги.

На основі проведеного дослідження нами зроблено наступні висновки: 1) комунікативні навички дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення II–III рівнів формуються повільніше порівняно з нормою через структурні порушення усіх компонентів мовленнєвої системи — лексики, граматики, фонетико-фонематичної складової, наявні значні труднощі при соціальній взаємодії; 2) ігрова діяльність виступає ефективним засобом розвитку мовлення, оскільки створює природне комунікативне середовище, активізує мотивацію до спілкування, знижує психологічний бар’єр і сприяє формуванню емоційно-позитивного досвіду комунікації; 3) Су-Джок терапія, як один із нетрадиційних методів корекційної логопедичної роботи, ефективно доповнює заняття, впливаючи на мовленнєві зони кори головного мозку через стимуляцію відповідних точок на кисті руки, підвищуючи загальний тонус, сенсомоторну активність, увагу та готовність до мовленнєвих реакцій; 4) розроблена методика поєднання логопедичних ігор з елементами Су-Джок терапії дозволила створити індивідуально-орієнтовану, мотиваційно насичену та сенсорно підтримувану модель логопедичної роботи, яка продемонструвала позитивну динаміку в розвитку таких показників, як: мовленнєва ініціатива; емоційна виразність; діалогічне мовлення; обсяг активного словника; 5) запропонована методика може бути рекомендована для використання в практиці роботи логопедів, вихователів логопедичних груп, батьків дітей із ЗНМ для стимулювання мовленнєвої активності в умовах закладу дошкільної освіти та сім’ї.

Список використаних джерел

1. Денисенко О. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОІПОПП ЧОР, 2012. 32 с.

2. Марченко І. С., Дудка О. О. Особливості комунікативного розвитку дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Науковий часопис. Серія 19. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2015. Вип. 29. С. 60-66.

3. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. Київ: Освіта України, 2011. 292 с.

4. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс, 2013. 108 с.

5. Jae Woo Park. – «A Guide to Su Jok Therapy», Publisher: Health Harmony, 2003. 149 p.

АЛАЛІЯ ЯК ФОРМА КОМПЛЕКСНОГО НЕДОРОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Діана РОНЧКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. Нормотипові показники мовленнєвого розвитку дитини, що включають усталеність відповідних елементів, забезпечують збільшення та покращення унікальних мовних знань, умінь та навичок усного чи писемного типу та взаємодії з навколишнім світом. Значні порушення становлення мовленнєвої системи особистості за присутності окремих якостей, що тісно переплітаються із обмеженнями функціонування мовленнєвих дій, спричиняють потребу в пошуках прийнятних стратегій розвитку, навчання та виховання дітей із порушеннями мовлення, як-от з алалією.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Різні форми алалії, детермінанти їх формування, психологічні та лінгвістичні структури мовленнєвої активності та проміжні порушення тривалий проміжок часу є об'єктами вивчення спеціалістів логопедичного, психологічного, дефектологічного та педагогічного напрямів. Відтак, головні симптоми протікання моторної алалії розкрито А. Кусмауль та Р. Коен; причини появи та особливості розвитку алалії досліджено Г. Гуцман, М. Зеєман, Н. Січкарчук, Є. Соботович, В. Тищенко. Щодо причин виникнення алалії А. Салей стверджував, що головним фактором розвитку алалії виступає спадковість (знижена швидкість розвитку кіркових структур головного мозку та асоціативних волокон; А. Лібман – наслідок обмежень інтелектуального розвитку; Ю. Рібцун, А. Тарасюк, Л. Трофименко зазначали, що супутнім порушенням алалії є уповільнення дозрівання кіркових комплексів головного мозку; М. Бері та М. Ейдінова – післяродові черепно-мозкові травми та удушення новонародженого є провідними причинами формування алалії [4, с. 117].

Мета статті – здійснити аналіз наукової та методичної літератури щодо визначення алалії як форми комплексного недорозвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Результати дослідження. До початкових мовленнєвих порушень належать сталі зниження показників функціонування елементів мовленнєвої системи із збереженим інтелектом, слухом та передумовами сенсорного і моторного формування особистості. До прикладу, у більшості випадків початкове мовленнєве порушення визначається як алалія – комплексна форма недорозвитку мовлення, де знижується діяльність усіх частин (фонетико-фонематичної, лексичної та граматичної), видів (експресивного, імпресивного), форм (усного, писемного) мовлення. За дослідженнями праць науковців констатуємо таке визначення алалії: «специфічна форма мовленнєвого недорозвитку, викликана ураженням мовленнєвих зон кори головного мозку в період формування мовлення» [1, с. 6].

Алалію діагностують в 1% дітей дошкільного віку, 0,6-0,2% – у дітей шкільного віку. Так, якщо алалія розвивається у легкій формі, то мовлення присутнє від 3-4 років, якщо важкій – від 10-11 років [3, с. 3].

Л. Логвінова та Т. Лактюшина зазначають, що до причин виникнення алалії належать:

►Біологічні (коливання показників вагітності через токсикоз, вірусні, ендокринні нездужання, туберкульоз, сифіліс, тілесні ушкодження, несумісність резус-фактора матері та дитини, що спричиняють негативні ознаки розвитку плода; травми під час родової діяльності; захворювання упродовж перших 12

місяців життя немовляти – дизентерія, інфекції вірусного характеру, складні види рахіту; пошкодження черепа через струси чи контузії мозку; спадковість, що має мовні ознаки; обмеження дитини щодо споживання продуктів із високим вмістом вітамінів, знижена якість та кількість сну і відпочинку).

►Соціальні (педагогічна занедбаність з боку батьків, низькі ознаки заохочення дитини до мовленнєвої взаємодії, відсутність якісного мовного прикладу, присутність осіб, що розмовляють різними мовами) [2, с. 4].

Виявлення даного мовленнєвого порушення у дітей дошкільного віку здійснюється в процесі комплексної оцінки мовленнєвого розвитку, що поєднується із конкретизацією причин та супутніх захворювань. Відтак, діагностика передбачає такі етапи: взаємодію з неврологом (лікар дає оцінку загального стану дитини, окреслює можливі неврологічні порушення та їх зв'язок із алалією); взаємодію з логопедом (характеристика показників мовленнєвого розвитку – лексичний запас, граматика, артикулювання, усвідомлення зверненої мови та ін.); взаємодію з нейропсихологом (виявлення порушень у пізнавальних процесах); додаткові обстеження (консультація отоларинголога, психолога, ЕЕГ, УЗД, МРТ головного мозку); диференціальна діагностика (порівняння ознак алалії із затримкою мовленнєвого розвитку, дизартрією, аутизмом) [3].

Первинне порушення мовлення при алалії проявляється у таких характеристиках: пізній початок мовлення, невідповідність лексичного запасу віку дитини, імпресивний та експресивний аграматизми, порушення формування звукових та складових образів слів тощо), які мають на різних етапах розвитку дитини неоднорідну структуру, природу та різну динаміку подолання; специфічні порушення пізнавальної діяльності (мислення, пам'яті, уваги, мотивації до мовленнєвої комунікації, грубі порушення операційного складу діяльності, засвоєння і використання мови в процесі сприймання та формулювання мовленнєвих висловів).

Найпоширенішими формами алалії визначаємо:

1. Моторна, що включає специфічний важкий недорозвиток мовлення, змінені показники засвоєння дошкільниками складних рухових вправ. Провідними ознаками є мовленнєве порушення, яке прослідковується в утрудненні вивчення фонетичних, лексичних та граматичних норм (оволодіння знаковим типом мовлення – поєднання і використання звуків). На основі рівня порушення механізмів становлення виділяють такі різновиди: синтагматична (низькі показники роботи сукцесивного розбору, що робить можливим усвідомлення лінійної схеми формування мовних знаків та використання їх у процесі внутрішньої побудови мовленнєвого висловлювання), парадигматична

(пошкодження вищих узагальнюючих функцій кінетичного напряму системи відтворення мовлення – формування рухових образів фонем, морфем, слів).

2. Сенсорна (порушення утворення імпресивного говоріння дітей, що виникає через недосконаліть аналітико-синтетичної роботи кіркового закінчення мовленнєво-слухового аналізатора, зниження діяльності первинного розбору мовленнєвих звуків, надостатність аналізу і поєднання звукових подразників, відсутність контакту між вимовою та предметом, тобто дитина чує, але не розуміє звернене мовлення оточуючих).

3. Змішана (поєднання із загальним недорозвитком мовлення) [3, с. 15-21].

За дослідженнями науковців алалія не зникає сама по собі, відтак, необхідною умовою для її корекції є співпраця дитини та батьків із логопедом. Фахівець за даними діагностичних матеріалів розробляє систему занять щодо нейтралізації негативних наслідків мовленнєвого порушення. До прикладу, при моторній алалії використовують завдання на збільшення словникового запасу, логоритміку, артикуляції, укладання схеми речень, вправляння у говорінні; при сенсорній – вправи на розділення мовленнєвих та немовленнєвих звуків, розвиток моторики [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, алалія – це порушення мовленнєвої функції, при якому дитина не говорить, або розмовляє дуже погано. Означене порушення не пов’язане зі слухом чи інтелектом, а розвивається через несформованість або недорозвиток мовленнєвих зон кори головного мозку. Алалія перешкоджає дитині дошкільного віку гармонійно розвиватися, соціалізуватися, навчатися. Відповідно важливо вчасно її виявити й розпочати корекцію.

Список використаних джерел

1. Баранець, І.В. Особливості організації корекційно-розвивальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із моторною алалією в умовах компетентнісного підходу. *Матеріали V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі».* Чернігів, 2019. С. 13–16. URL: https://ispukr.org.ua/articles/19/191011_k.pdf

2.Логвінова Л.Л., Лактюшина Т.Л. Алалія: Посібник для студентів дефектологічного факультету по спеціальності 7.010106 (спеціалізація "Логопед дошкільних та шкільних закладів"). Слов’янськ: СДПУ, 2004. 65 с.

3. Трофименко Л.І. Алалія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі: навч. – метод. посіб. Київ. 2023. 180 с.

4. Тубичко Ю.О. Формування навичок текстоутворення у дітей старшого дошкільного віку з експресивною алалією. *Інноваційна педагогіка.* Випуск 56. Том 1. 2023. Видавничий дім «Гельветика». С. 116-120.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ, МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Галина МАЄНТА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Проблема формування зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) є однією з ключових у логопедичній практиці. Зв'язне мовлення є важливим інструментом для формування комунікативних, пізнавальних та соціальних навичок, що забезпечують повноцінну участь дитини в освітньому процесі та суспільному житті. Успішна корекція порушень мовленнєвої діяльності можлива лише за умови системного підходу, який включає науково обґрунтовані принципи, перевірені методи та ефективні засоби, адаптовані до індивідуальних потреб дітей із ЗНМ.

У контексті логопедичної діяльності з дошкільниками, які мають загальний недорозвиток мовлення, важливим є впровадження педагогічних принципів, що забезпечують цілісне та системне корекційне втручання. Принцип індивідуалізації передбачає гнучкий підхід до кожної дитини з урахуванням її особистісних, мовленнєвих і когнітивних особливостей, а також рівня сформованості навичок комунікації [1, с. 332]. Завдяки індивідуальному підходу педагог може ефективно планувати зміст занять, уникати перевантаження дитини та забезпечувати оптимальний темп навчання. Принцип системності дозволяє охопити всі складові мовлення – звукову, лексичну, граматичну та комунікативну як взаємопов'язані компоненти [2, с. 452]. Це формує мовленнєву цілісність, покращує орієнтацію дитини у мовних ситуаціях та сприяє успішному

формуванню зв'язного висловлювання. Не менш важливим є принцип активності, що забезпечується через створення мовленнєвого середовища, у якому дитина має змогу вільно висловлюватися, ініціювати діалог і вступати у мовленнєву взаємодію [5, с. 46]. Завдяки цьому мовлення стає засобом соціальної взаємодії, а не лише предметом корекції.

Поступовість і повторюваність є ще одним невіддільним принципом, на якому ґрунтується логопедична робота з дошкільниками із ЗНМ. Цей принцип дозволяє не лише дозувати навчальний матеріал відповідно до вікових можливостей дитини, а й забезпечує повторне закріплення засвоєного через різні види вправ [7 с. 89]. Повторення матеріалу у змінених контекстах дозволяє досягти міцного засвоєння мовних конструкцій та активізувати словниковий запас. На основі зазначених принципів логопед може формувати індивідуальні маршрути розвитку мовлення, які враховують особливості сприймання, уваги, пам'яті й мислення. У результаті реалізується навчально-корекційна модель, що не тільки компенсує дефіцити мовлення, а й сприяє загальному психолого-педагогічному розвитку. Таким чином, поєднання принципів індивідуалізації, системності, активності та повторюваності створює науково обґрунтовану основу для ефективної логопедичної практики. Вони слугують методологічним орієнтиром для формування зв'язного мовлення як ключової складової комунікативної компетентності дитини.

У процесі розвитку зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ логопед використовує як традиційні, так і сучасні методи роботи. Словесний метод, зокрема, пояснення, опис, бесіди, дає змогу формувати логіку висловлювань і структурувати думку відповідно до змісту завдання [1, с. 334]. У логопедичній роботі цей метод є основою формування граматично правильного мовлення, що є передумовою для побудови зв'язного висловлювання. Наочний метод забезпечує опору на зорове сприйняття, що полегшує розуміння нової лексики, послідовність подій і логіку висловлювань [3, с. 115]. Предметні та сюжетні картинки допомагають створити мовленнєві ситуації, наближені до реальних життєвих подій. Ігровий метод ґрунтується на використанні елементів гри, які викликають у дитини позитивні емоції, забезпечують комфортне спілкування і сприяють засвоєнню мовних структур [4, с. 84]. Метод диференціації дозволяє гнучко будувати освітній процес з урахуванням мовленнєвого рівня дітей, що забезпечує індивідуалізацію і підвищує результативність [1, с. 333]. Інтерактивні методи, такі як робота з мультимедійними програмами, сприяють формуванню мовленнєвої активності через залучення дитини до візуально-слухового середовища [7, с. 90].

Методи роботи потребують підтримки через відповідні засоби, які не лише урізноманітнюють заняття, а й покращують запам'ятовування й застосування мовного матеріалу. Одним із дієвих засобів є мнемотехнічні прийоми, що ґрунтуються на візуалізації інформації, створенні рим, ритмічних віршів та використанні асоціацій [6, с. 50]. Такі засоби дозволяють дітям краще орієнтуватися у граматичних структурах та формувати цілісне уявлення про мовні одиниці. Значний потенціал мають наочні матеріали – картки, схеми, макети – які полегшують абстрагування та сприяють розвитку логічного мислення [3, с. 116]. Інтерактивні логопедичні технології, зокрема мобільні застосунки та спеціалізовані логопедичні програми, дозволяють адаптувати темп навчання до індивідуальних особливостей дитини. Ігрові засоби із мовленнєвим навантаженням сприяють тому, що дитина вживає мовні конструкції спонтанно, без примусу, що підвищує природність мовленнєвого акту [4, с. 84]. Використання цих засобів створює умови для емоційного включення в освітній процес і закріплення мовного матеріалу через дію. Поєднання інноваційних технологій із класичними засобами формує багаторівневу систему підтримки мовного розвитку.

Не менш важливим аспектом є організація взаємодії з родинним середовищем, адже саме в сім'ї дитина отримує перші приклади мовлення. Участь батьків у логопедичному процесі дозволяє зробити роботу безперервною та закріпити отримані навички у домашньому середовищі. Регулярне виконання домашніх завдань, мовленнєвих вправ, читання та переказування текстів створює необхідне мовне середовище [6, с. 48]. Спільне проведення мовленнєвих ігор, участь у творчих завданнях, обговорення побутових ситуацій стимулюють дитину до висловлювання думок. Крім того, залучення родини забезпечує формування у дитини позитивної мотивації до мовленнєвої активності, знижує тривожність та підвищує емоційний комфорт. Комунікація між педагогом і батьками дозволяє узгоджувати цілі, інформувати про досягнення дитини та своєчасно реагувати на труднощі. Таким чином, співпраця з батьками розширює можливості логопедичного впливу і сприяє формуванню стабільного мовного середовища. Завдяки цьому мовлення стає не лише засобом корекції, а й важливим інструментом розвитку особистості дитини.

Розвиток зв'язного мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення повинен здійснюватися за умов дотримання провідних педагогічних принципів: індивідуалізації, системності, активності, наочності та поступовості. Висока результативність досягається за рахунок інтеграції методів – словесних, ігрових, диференційованих, інтерактивних та цілеспрямованому використанню ефективних засобів, серед яких важливе місце займають мнемотехніка, наочність

та інноваційні технології. Значну роль відіграє підтримка родини: спільна участь у мовленнєвому розвитку дитини підсилює ефект логопедичної роботи. Комплексність, системність і гнучкість – визначальні чинники у формуванні зв'язного мовлення дошкільників із ЗНМ.

Список використаних джерел

1. Баранець І. В. Компетентнісний підхід в організації освітньо-виховного процесу дітей старшого дошкільного віку із порушенням мовлення. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матеріали І міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* Київ, 2020. С. 333–334.

2. Галущенко В. І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : зб. наук. праць.* Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2016. Вип. 7, т. 1. С. 452.

3. Гуменюк О. С., Пацула І. Н., Павлюк А. С. Психолого-педагогічні характеристики дітей із загальним недорозвиненням мовлення та роль психолого-педагогічної характеристики в організації корекційно-розвиткового процесу з дітьми. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 9 (14). С. 113–126.

4. Крутій К. Л., Деснова І. С., Замелюк М. І. Дефініція «гра як провідний тип діяльності дошкільника»: аналіз підходів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка».* 2022. Т. 2, № 4. С. 84–91.

5. Марченко І. С., Пузир Т. Ю. Активізація мовленнєвого спілкування дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Логопедія: сучасні підходи та інновації.* 2021. № 2. С. 45–53.

6. Поліщук Т. С. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: сучасні підходи. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. № 4 (37). С. 45–53.

7. Решетар Н. В. Поведінка та мовленнєвий розвиток дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Логопедичний вісник*. 2019. № 4, С. 89–97.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ НОРМОТИПОВИМ РОЗВИТКОМ

Соломія БУБЛИК,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. Статтею 11 Закону України «Про освіту» метою дошкільної освіти визначено забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом включення в різнобічний освітній процес. Емоційна сфера дитини у цьому напрямі дослідження відіграє чи не найважливішу роль, оскільки впливає на всі аспекти гармонійного життя і подальший розвиток особистості, закладає основи становлення всіх пізнавальних процесів індивіда.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Актуальність проблеми формування основних складових емоційної сфери розвитку дитини в закладах дошкільної освіти засвідчено результатами наукових розвідок Н. Бредбурн, М. Грот, Е. Еріксона, В. Зеньківського, М. Ланге, А. Маслоу, І. Сікорського, та ін. В сучасній психолого-педагогічній науці різні аспекти порушеної проблеми представлено в дослідженнях Н. Атаманчук, О. Бадуліної, М. Варій, Т. Водолазської, Т. Дуткевич та ін.

Мета статті – теоретично обгрунтувати поняття «емоційний розвиток», визначити компоненти емоційної сфери дошкільника, їх основні характеристики та особливості.

Результати дослідження. Емоційний світ має великий вплив на життя людини, відтак, у дошкільному періоді саме емоції найбільш інтенсивно позначаються на функціонуванні всіх пізнавальних процесів: мовленні, мисленні, сприйманні, уяві, пам’яті, увазі та вольових процесах. Вік від 5 до 6(7) років є сенситивним для розвитку емоційної сфери та становлення емоційного інтелекту (навичок, які демонструватимуть рівень різносторонньої взаємодії з навколишнім світом).

Термін «емоція» має іноземне походження і у перекладі з французької мови розуміється як «хвилювати, заохочувати, активізувати». Це особливий тип психічних процесів та станів особи, що пов’язаний з первісними інстинктами, бажаннями, заохоченнями, які визначають сприйняття доцільності

суб'єктивного сенсу для існування особистості; частину комплексу внутрішнього керування психічними взаємодіями або вчинками людини. сукупність всіх емоцій та відчуттів індивіда, виражають його емоційну сферу. Первинний показ емоційного переживання, безумовне окреслення своїх думок стимулюють людину до виконання конкретних дій, на реалізацію певного задуму чи уникнення предмета, що викликає подразнення та носить назву емоційне забарвлення [1, с.116].

М. Компанець поділяє думки П. Маклина та зазначає, що мозок людини складається з таких елементів:

- рептильний мозок (відтворює на інстинктивному рівні дії за закріпленим типом – дихання, ритм серцевих скорочень та його нормалізація, функції, які є провідними під час виживання);
- лімбічна система (підкіркові частини мозку, які є взаємоконтактуючими і підтримують наше емоційне існування - таламус, мигдалеподібне тіло (амігдала), гіпокамп, парагіппокампальна кора, поясна звивина, гіпоталамус і вентральне смугасте тіло / прилегле ядро). Здійснює такі функції: регуляція процесів в середині організму (регулювання активності систем органів), формування інстинктивних відповідей на навколишнє середовище, створення умов щодо пристосування навколишнього середовища, емоційно-мотиваційне керування діями особи, скерування вищих психічних завдань та рухливість кіркових систем);
- неокортес (кора головного мозку, обидві півкулі; робить можливими такі процеси як сприймання, аналіз, диференціація інформації з оточуючого середовища через системи аналізаторів). Відтак, виконання таких функцій як роздуми, мислення, вирішення проблемних ситуацій, керування рухами, мовлення, навички творчого характеру [2, с.10].

До складових емоційної сфери дитини дошкільного віку належать: емоції (проживає не тільки прості емоції – радість, страх, гнів, сум, а й більш складні – ревнощі, заздрість, сором, задоволення та цікавість), почуття (є тривалішими за емоції – прихильність, почуття, любов, дружба, співчуття); настрій (може бути позитивним, негативним чи змішаним), емоційний тон (обширний емоційний стан, що може бути позитивним, негативним або змішаним), емоційний стан (дошкільний вік є сприятливим для проживання безлічі емоційних поєднань – задовлення, розчарування, здивування, тривога); регуляція емоцій (дитина вчиться контролювати та показувати емоції з урахуванням норм суспільства), емоційний інтелект (вміння усвідомлювати та керувати власними емоційними проявами) [4].

Удосконалення функціонування емоційної сфери дитини дошкільного віку прослідковується в опануванні таких компонентів як розуміння та регуляція емоцій.

О. Пасько класифікує емоції за такими критеріями:

⇒ за складністю: протопатичні (підкоркові, таламічні, найпростіші емоції, що виникають на основі інстинктів – голод, спрага, статеві потяги), епікритичні емоції (кіркові, властиві тільки людям – інтелектуальні, моральні, естетичні);

⇒ за глибиною: базові (є вродженими та формують базу для укладання більш складних емоційних дій, якостей; чітко виражена потужність, незначний час прояву, що орієнтується на причину, стосується окремих об'єктів, подій; полярність, що прослідковується в утворенні пар – сум і радість, страх і гнів); вторинні (складаються з різних комбінацій простих емоцій);

⇒ за суб'єктивним тоном (позитивні, негативні та нейтральні емоції);

⇒ за механізмом виникнення (вітальні емоції стосуються оновлення біотонусу організму, активності систем; реактивні – утворюються як відповідь на зовнішні подразники);

⇒ вплив на тонус організму і життєдіяльність (стенічні та астенічні);

⇒ за джерелом надходження (задоволення чи пригнічення особистих бажань дитини, порівняння об'єкта із соціальними правилами, на основі чужих запитів, стосунків з оточуючими) [3, с.38-39] .

Н. Компанець на основі досліджень К. Бріджерса виділяє такі характеристики щодо розвитку емоцій дітей дошкільного віку: у 3 місяці хвилювання дитини переходить у страждання або захоплення; у 6 місяців негативні емоції є провідними над іншими; починаючи з 1 року захоплення змінюється на прихильність або піднесення; з 1,5 року ревнощі виникають із страждання, що в майбутньому перероджуються у прихильність до дорослих чи дітей; з 2 років захоплення перетворюється на радість; у 5 років страх поділяється на сором і тривогу [2, с.18].

Низькі показники становлення емоційних станів дитини дошкільного віку спричиняють уповільнення загального розвитку, зокрема, мовленнєвого. У дітей мінімізуються бажання до вивчення нового, зникає творчість у процесі ігрової активності; спостерігаються випадки, коли дитина не має навичок спілкування із однолітками; тобто дитина тільки виражає емоції, які є надмірними для неї.

Н. Трофаїла зазначає, що В. Сухомлинський у своїх доробках наголошував на таких чинниках у комплексі формування дитячого емоційного світу: постійна та різностороння духовна взаємодія через спілкування педагога і дитини, без емпатичних ознак; дослідження навколишнього середовища є унікальним

емоційним поштовхом до різнобічного формування особистості; емоції є головними під час узагальнення предметів і процесів навколишнього; яскраві образи та приклади спонукають становлення системи внутрішніх переконань дитини, тощо [5, с. 157-158].

Усі емоційні прояви характеризуються певною спрямованістю (позитивною або негативною), ступенем напруження і рівнем узагальненості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, наповнена та розвинена емоційна сфера особистості дошкільника робить можливим отримання дитиною власного досвіду соціального дослідження предметного світу. Як висновок, дорослим варто звертати увагу на створення ситуацій, де дитина вчиться керувати власними емоційними проявами та диференціювати емоційні стани оточуючих.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник: довідкове видання. К.: вид-во «Либідь». 1997. 366 с.
2. Компанець Н.М. Розвиток та формування емоційно-вольової сфери у дітей дошкільного віку: Науково-методичний посібник. Київ: Актуальна освіта, 2023. 42 с.
3. Пасько О. М. Психологія: схеми, таблиці, коментарі: навч.-наочний посіб. / О. М. Пасько, О. М. Цільмак; за заг. ред. О. М. Цільмак. Одеса : видавець Букаєв В.В. 270 с.
4. Терещенко Л.А., Карабаєва І.І. Психологічні особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, Том 10. *Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія.* Випуск 33. 2019. С. 214 – 234.
5. Трофаїла Н.Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 1.45. С. 155-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2014_1.45_35

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Юлія ДЯДЮК,
ІІ курс ОР «Бакалавр», факультет педагогічної освіти
та соціальної роботи,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки.
Науковий керівник – Луканьова Л.О.,
старший викладач

Виховання культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку є складним процесом, що передбачає застосування різноманітних методів та прийомів, спрямованих на формування базових комунікативних навичок. Оскільки діти з порушеннями інтелектуального розвитку можуть мати специфічні труднощі у сприйнятті та передаванні інформації, ці методи повинні бути адаптованими та індивідуалізованими з урахуванням їхніх потреб та можливостей [4; 5].

Формування культури спілкування у дітей з особливими освітніми потребами є важливим напрямом досліджень українських науковців. Рібцун Ю. В. наголошує на врахуванні індивідуальних особливостей дитини, зокрема її когнітивного, емоційного та мовленнєвого розвитку [3]. Миронова С. П. підкреслює значення диференційованого підходу для створення комфортного освітнього середовища, а Марченко Л. А. - необхідність адаптованих методів навчання, які сприяють соціальній взаємодії [2; 1]. Комплексне застосування таких підходів сприяє ефективному розвитку комунікативних навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Розглянемо методи виховання культури спілкування.

1. Метод наочності. Застосування візуальних матеріалів (зображень, карток, фотографій) полегшує засвоєння соціальних норм та правил взаємодії. Цей підхід особливо ефективний для дітей з інтелектуальними порушеннями, оскільки сприяє формуванню конкретних уявлень і полегшує розуміння абстрактних понять.

2. Метод ігрової діяльності. Проведення рольових та настільних ігор сприяє розвитку комунікативної компетентності, допомагає опанувати мовні й невербальні засоби спілкування, а також формує навички співпраці, вирішення конфліктних ситуацій і дотримання соціальних норм.

3. Метод стимулювання мовленнєвої активності. Діти з інтелектуальними порушеннями нерідко мають труднощі у формулюванні власних думок та емоцій. Для розвитку мовленнєвих здібностей застосовуються спеціальні ігрові вправи, спрямовані на збагачення словникового запасу, удосконалення артикуляції та формування навичок ведення діалогу (наприклад, відповіді на запитання, опис зображень).

4. Метод емоційного реагування. Цей підхід орієнтований на розвиток емоційної чутливості та комунікативної культури дитини. Завдяки вправам на розпізнавання й вираження емоцій (через зображення або театралізовані ігри) діти вчаться краще розуміти себе й оточення, співпереживати, а також адекватно реагувати в соціальних ситуаціях.

5. Інтерактивний метод навчання. Полягає у створенні умов для активної взаємодії дітей з однолітками та дорослими. Він сприяє розвитку соціальних і комунікативних умінь шляхом групових занять, спільного обговорення життєвих ситуацій і колективного розв'язання проблем. Завдяки цьому діти вчаться ефективній співпраці, конструктивному вирішенню конфліктів, прояву ініціативи та наданню взаємної підтримки.

6. Метод використання мультимедійних технологій. Передбачає застосування відеоматеріалів, анімації та комп'ютерних ігор для розвитку комунікативних навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями. Такі засоби допомагають створювати моделі комунікативних ситуацій, навчати соціально прийнятній поведінці, а також формувати уміння слухати й відповідати у процесі спілкування.

Формування культури спілкування у дітей є важливим напрямом педагогічної діяльності, оскільки комунікативні навички відіграють ключову роль у соціальній адаптації особистості. Ефективність виховання культури спілкування значною мірою залежить від методів і прийомів, що використовуються в освітньому процесі.

Основними прийомами, які сприяють розвитку комунікативної компетентності, є:

1. Прийом «відкритого питання», що ґрунтується на застосуванні питань, які не мають однозначної відповіді, стимулюючи дитину до розгорнутого висловлення думок. Відкриті питання сприяють:

- розвитку критичного мислення;
- розширенню словникового запасу;
- формуванню діалогічного мовлення.

Прикладом використання цього прийому є ситуація, коли педагог ставить питання типу: «Чому дружба є важливою?», «Що потрібно зробити, щоб

інші люди були до нас доброзичливими?». Такі питання спонукають дитину не лише висловити власну думку, але й проаналізувати почуття та вчинки інших людей.

2. *Прийом повторення*, який спрямований на закріплення мовленнєвих структур шляхом багаторазового відтворення певних слів, фраз чи граматичних конструкцій у різних контекстах. Повторення сприяє:

- автоматизації мовленнєвих навичок;
- покращенню слухової пам'яті;
- засвоєнню комунікативних моделей.

Застосування цього прийому можливе в ігрових ситуаціях: наприклад, у ході діалогу педагог повторює певну фразу, а діти відтворюють її у відповідних умовах. Наприклад, у грі «Привітання» діти можуть вчитися вітатися у різних ситуаціях: «Доброго ранку, пані Маріє!», «Вітаю, друже!» тощо.

3. *Прийом стимулювання невербальної комунікації*. Невербальні засоби комунікації (міміка, жести, пози, зоровий контакт) відіграють важливу роль у процесі міжособистісного спілкування. Даний прийом спрямований на:

- розвиток емоційного інтелекту;
- формування здатності використовувати невербальні сигнали;
- покращення розуміння соціальних ситуацій.

Для реалізації цього прийому педагог може використовувати такі методи, як ігри на відтворення емоцій («Що я відчуваю?»), вправи на імітацію поведінки («Повтори за мною») або ситуаційні ігри, де потрібно комунікувати без слів (наприклад, показати радість або здивування лише за допомогою міміки).

4. *Прийом «активного слухання»*. Активне слухання є одним із ключових компонентів ефективного спілкування. Даний прийом допомагає:

- сформувати вміння слухати та розуміти співрозмовника;
- розвинути навички співпереживання;
- навчити відповідного реагування на почуте.

У практиці активне слухання можна реалізовувати через рольові діалоги, у яких дитина має уважно вислухати співрозмовника і правильно відреагувати. Наприклад, якщо один учасник гри розповідає про свій день, інший має показати зацікавленість за допомогою міміки, жестів та відповідних реплік («Розкажи ще», «Як це сталося?»).

5. *Прийом «рольових ігор»*. Рольові ігри є ефективним способом навчання дітей соціальної взаємодії [3]. Вони сприяють:

- формуванню навичок комунікації у різних ситуаціях;
- збагаченню мовленнєвого досвіду.

Приклади рольових ігор включають ситуації з повсякденного життя:

- «У магазині» – дитина виконує роль продавця або покупця.
- «Візит до лікаря» – один учасник є лікарем, інший – пацієнтом.
- «Запрошення на свято» – діти вчаться правильно запрошувати гостей та спілкуватися в дружньому середовищі.

Таким чином, методи та прийоми виховання культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку є багатогранними і різноманітними. Вони спрямовані на розвиток мовленнєвих, емоційних та соціальних аспектів комунікації, що є важливим елементом загального розвитку дітей цієї категорії. Використання цих методів у комплексі дозволяє досягти високої ефективності у формуванні комунікативної культури дітей, що сприяє їх адаптації в соціальному середовищі та покращує їхню взаємодію з оточуючими.

Список використаних джерел

1. Марченко Л. А. Психологічні методи корекції комунікативної поведінки у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Одеса: наука і освіта, 4, 2017. С. 42-49.

2. Миронова С. П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з порушеннями інтелекту: монографія. Кам’янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. 304 с.

3. Рібцун Ю. В. Я учуся розмовляти: навчально-методичний посібник. — Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 64 с.

URL:
https://www.researchgate.net/publication/383620106_A_ucusa_rozmovlati

4. Старинська О. В., Кривунь, О. В. Особливості побудови соціальної взаємодії дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Херсон: Publishing House “Baltija Publishing”, 2022. С. 208-212.

URL: https://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/198

5. Тимофєєва І. В. Соціально-емоційний розвиток дітей із особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Чернівці: Букрек, 2016. 180 с.

РОЛЬ НАТУРАЛІСТИЧНИХ ПОВЕДІНКОВИХ ПІДХОДІВ У КОРЕКЦІЇ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З РОЗЛАДОМ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

Альона ЛУЦЕНКО,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет.
Рівненський державний гуманітарний університет.
Науковий керівник – Косарєва Г. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність проблеми корекції комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей з розладами аутистичного спектра (РАС) зумовлена стрімким зростанням кількості таких діагнозів у всьому світі та значним впливом мовленнєвих порушень на якість життя дитини й її соціальну адаптацію. Як відзначають Н. Базима [1], Л. Бурлачук [2], Н. Завязкіна [2], Л. Іваницька [3], О. Катоній [4], І. Лисенко [2], Комунікація – це основа людських взаємин, і для дітей з аутизмом порушення у цій сфері часто стають найсерйознішою перешкодою для повноцінної участі в освітньому процесі, соціумі та формуванні емоційних зв'язків з іншими людьми.

Ранні труднощі у мовленнєвому розвитку – затримка мовлення, відсутність ініціативи до спілкування, обмежений словниковий запас, непродуктивне або стереотипне використання мови – негативно впливають на інші сфери розвитку дитини, зокрема когнітивну, емоційну та соціальну. Без своєчасного й професійного втручання ці проблеми можуть посилюватися, поглиблюючи ізольованість дитини та ускладнюючи інтеграцію до освітнього середовища й суспільства в цілому.

На тлі зростаючого запиту від батьків, педагогів та спеціалістів з корекційної освіти, актуальність набуває й потреба в ефективних, науково обґрунтованих методах розвитку комунікативної сфери. Особливого значення набувають індивідуалізовані підходи та мультидисциплінарна взаємодія фахівців (психологів, логопедів, дефектологів, поведінкових терапевтів), які дозволяють враховувати унікальні особливості кожної дитини. Таким чином, питання корекції мовленнєвих і комунікативних порушень при РАС є не лише педагогічною чи медичною задачею, а й важливим соціальним викликом, що потребує комплексного та системного вирішення.

Н. Базима вказує, що комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей з розладами аутистичного спектра має низку характерних особливостей, які відрізняють його від типового розвитку. Насамперед, у таких дітей часто

спостерігається затримка або повна відсутність розвитку мовлення, причому навіть за наявності словникового запасу їм важко використовувати мову для ефективної комунікації. Їх мовлення може бути стереотипним, з частими повтореннями окремих слів, фраз або телевізійних реплік, що відомо як ехолалія. Крім того, діти з РАС зазвичай мають труднощі з розумінням невербальних засобів спілкування, таких як жести, міміка або інтонація, що ускладнює взаємодію з оточенням [1].

О. Катоній зазначає, що в більшості випадків діти не прагнуть ініціювати спілкування і можуть здаватися соціально відстороненими, уникаючи зорового контакту й ігноруючи звернення до них. Якщо комунікативна поведінка все ж формується, вона часто є інструментальною, тобто використовується лише для задоволення конкретних потреб (наприклад, попросити їжу чи улюблену іграшку), а не для обміну емоціями чи встановлення соціальних зв'язків. Також діти з аутизмом нерідко демонструють нестандартне використання мовлення – можуть говорити про вузьке коло інтересів, не враховуючи реакції співрозмовника, або вживати слова й вирази в незвичному контексті. Усе це вказує на те, що комунікативно-мовленнєвий розвиток при РАС потребує цілеспрямованої корекційної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини [4].

Л. Іваницька розглядає сутність натуралістичних поведінкових підходів у корекції розладів у дітей та зауважує, що її сутність полягає в тому, що навчання і розвиток відбуваються в природному середовищі дитини через звичні щоденні ситуації, гру та соціальну взаємодію. Ці підходи поєднують принципи прикладного аналізу поведінки (ABA) з елементами природного розвитку, акцентуючи увагу на спонтанності, мотивації та ініціативі дитини [3].

Л. Іваницька стверджує, що корекційний процес орієнтується не на жорстку структуровану схему, а на реальні життєві ситуації, які мають значення для дитини, що робить його більш ефективним та емоційно прийнятним. Дорослий у такому підході не нав'язує завдання, а уважно спостерігає за інтересами дитини, слідує за її ініціативами, підхоплює природні моменти для навчання й формує навички у контексті гри чи повсякденного спілкування. Це дає змогу дитині краще узагальнювати нові вміння та застосовувати їх у реальному житті [3].

Ключовими компонентами таких підходів Л. Іваницька називає використання природних підказок, позитивного підкріплення, емоційного залучення, а також розвиток комунікативної та соціальної взаємодії. Натуралістичні методики, зокрема PRT (Pivotal Response Treatment), ESDM (Early Start Denver Model) чи Incidental Teaching, довели свою ефективність у

роботі з дітьми, які мають розлади аутистичного спектра, мовленнєві затримки чи інші порушення розвитку. Таким чином, суть натуралістичних поведінкових підходів полягає у створенні сприятливого, мотивувального середовища, де навчання стає невід'ємною частиною повсякденного життя дитини [3].

За словами Л. Бурлачук, І. Лисенко, Н. Завязкіної, використання натуралістичних поведінкових підходів у корекції комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей з розладами аутистичного спектра ґрунтується на створенні умов, максимально наближених до природного середовища дитини. Ці методи передбачають включення навчання в повсякденні ситуації та рутинні взаємодії, що сприяє кращому узагальненню отриманих навичок і підвищенню мотивації до спілкування. На відміну від традиційних структурованих програм, натуралістичні підходи фокусуються на ініціативі дитини, реагуючи на її інтереси та сигнали, а навчання відбувається у вигляді ігрової або функціональної діяльності [2].

Один із основних принципів полягає у використанні мотиваційних стимулів, які мають значення саме для конкретної дитини, що робить процес навчання більш привабливим і ефективним. Дорослий або терапевт, у такому випадку, виступає не просто інструктором, а партнером у спільній діяльності, який моделює правильні мовленнєві зразки, ставить запитання, стимулює використання мови в контексті гри чи взаємодії. Наприклад, під час гри з улюбленими іграшками дорослий може заохочувати дитину до словесного позначення своїх дій або бажань, поступово розширюючи її мовленнєвий репертуар.

Отже, ці підходи також сприяють розвитку спонтанної комунікації, оскільки дитина навчається використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях, а не лише у форматі тренувальних вправ. Така форма втручання виявляється особливо ефективною для дітей з РАС, адже дозволяє інтегрувати мовленнєве навчання в природний ритм їхнього життя, зменшуючи тривожність і стимулюючи соціальну залученість.

Список використаних джерел

1. Базима Н.В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом. Харків : видавництво «Ранок», 2018. 144 с.

2. Бурлачук Л.Ф., Лисенко І.П., Завязкіна Н.В. Корекційна робота з дітьми з розладами аутистичного спектра в інклюзивному освітньому середовищі. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. №6. С. 76-81.

3. Іваницька Л. Шляхи вирішення індивідуально-психологічних проблем дітей з розладами спектру аутизму в корекційній роботі вчителя-дефектолога *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 47. Том 2. 147-153.

4. Катоній О.М. Методики та форми допомоги дітям із розладами спектру аутизму. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2 (1). С. 253-259.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Дарина МІХНОВА,
ІІ курс ОР «Бакалавр», факультет педагогічної освіти та соціальної роботи,
Волинський національний університет імені Лесі Українки.
Науковий керівник – Луканьова Л.О., старший викладач

У процесі трансформації освітньої системи України особливої актуальності набуває створення умов для повноцінного розвитку кожної дитини, зокрема — дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Формування соціально-комунікативної компетентності у таких дітей розглядається як ключова умова їхнього подальшого розвитку, інтеграції в соціум і успішного навчання.

Дошкільний вік визначається як сенситивний період для становлення мовленнєвої діяльності, розвитку навичок взаємодії та засвоєння соціальних норм. Згідно з положеннями Закону України «Про дошкільну освіту», кожна дитина має право на доступну, якісну та безпечну освіту, що відповідає її індивідуальним потребам. Умовою реалізації цього права є створення інклюзивного освітнього середовища, в якому важливу роль відіграють соціальна прийнятність, толерантність та партнерська взаємодія всіх учасників освітнього процесу.

Переважна більшість дітей з особливими освітніми потребами мають складнощі в комунікативній сфері через когнітивні, мовленнєві чи сенсорні порушення, а також через обмежений соціальний досвід.

Успішне формування соціально-комунікативних навичок можливе за умови застосування ефективних методик, серед яких особливе місце займають сюжетно-рольові ігри, елементи казкотерапії, сенсорні та логопедичні вправи, піктограми й жестова комунікація, а також моделювання типових життєвих ситуацій. Усі ці засоби сприяють розвитку вміння встановлювати контакт із ровесниками й дорослими, формуванню емпатії, саморегуляції та позитивної поведінки.

Невід'ємною умовою якісної інклюзивної освіти є створення індивідуальної програми розвитку дитини (ІПР), що складається на основі міждисциплінарного підходу з обов'язковою участю корекційного педагога, вихователя, вчителя-логопеда, практичного психолога, асистента вихователя та родини дитини з порушеннями розвитку. ІПР забезпечує адаптацію освітнього процесу до можливостей і потреб кожної дитини, підтримуючи її сильні сторони та компенсуючи труднощі. Співпраця з сім'єю забезпечує узгодженість освітніх впливів та підтримку дитини в усіх сферах її життя.

У науково-педагогічній літературі, зокрема в працях А. А. Колупаєвої та О. М. Таранченко, наголошується на важливості використання сучасних корекційних освітніх технологій, інноваційного підходу до організації розвивального простору, ретельного добору матеріалів і форм організації діяльності. Водночас особливої уваги потребує професійна підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзії. Така підготовка повинна передбачати поєднання теоретичних знань і практичних навичок, серед яких — володіння методами підтримки соціальної взаємодії, уміння будувати ефективну комунікацію з сім'ями, використання адаптивних програм та готовність працювати в мультидисциплінарній команді.

Отже, формування соціально-комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища є одним із пріоритетних напрямів сучасної дошкільної корекційної освіти. Комплексна реалізація інклюзивного підходу — з використанням адаптивних методик, розробленням ІПР, співпрацею з сім'єю та професійною підтримкою фахівців — створює передумови для повноцінного включення дитини в соціокультурне середовище, розвитку її комунікативних навичок.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: покроково для педагогів. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2023. 232 с.
3. Кузава І.Б., Луканьова Л. О. Науково-практичні засади організації дошкільної інклюзивної освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*, Том 4. № 2 (2023) р., с. 84-88, DOI: https://doi.org/10.54891/2786-7013-2023-2-19
4. Луканьова Л.О. Організація освітньо-корекційного процесу в умовах дошкільного закладу з інклюзивним навчанням. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 68., т.2., С.88–93, DOI: https://doi.org/10.32782/2663- 6085/2024/68.2.18
5. Порошенко М.А. (ред.), Іваницька С.В., Козяр М.М. та ін. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів. Навчально-методичний посібник. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2018. 252 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvnenavchannya/posibniki/Inclusive_study_Sep17.pdf

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КОРЕКЦІЇ ФФНМ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мар'яна РАБІЙЧУК,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
науковий керівник – Качак Т. Б.,
доктор філологічних наук, професор

На сьогоднішній день фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення є найпоширенішою мовленнєвою патологією серед дошкільників, що характеризується недосконалістю звуковимови та порушенням формування фонематичних процесів у дітей із нормальним слухом та інтелектом. Це негативно впливає на формування їхніх комунікативних, когнітивних та

соціальних навичок. Саме тому важливим є пошук ефективних методів ранньої діагностики та корекції порушень мовленнєвого розвитку.

Подолання ФФН можливе шляхом логопедичної роботи, спрямованої на корекцію звуковимови, розвиток фонематичного сприймання, звукового аналізу та синтезу. Аналітичний огляд літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що під час організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ФФНМ важливим є розвиток вербальних та невербальних навичок комунікації, спостережливості, мислення та фантазії, розвиток моторики (загальної, дрібної та артикуляційної), розвиток почуття ритму та темпу. Цей процес вимагає комплексного підходу, який полягає у використанні логопедичних, психологічних та педагогічних методик, спрямованих на різносторонній розвиток мовленнєвої компетенції. Останнім часом, все більше науковців рекомендують впроваджувати в систему корекційно-педагогічної роботи із дітьми дошкільного віку з ФФН, заняття, які націлені на розвиток пізнавальних процесів, розширення знань про довкілля та формування відповідних умінь для застосування набутих навичок у сферах трудової, суспільної та комунікативної діяльності. Дана модель має на меті подолання патологічного механізму, а не окремого дефекту [3, с. 41].

В контексті застосування комплексного підходу, виділяють певні завдання корекційної роботи, які передбачають: постановку правильних артикуляційних навичок; розвиток просодичних компонентів мовлення; формування чітко розрізнених та протиставлених звуків; формування фонематичного сприймання, навичок аналізу і синтезу звукового складу слова [2, с. 21].

Опираючись на наукові дослідження доцільно зауважити, що плануючи корекційно-розвиткову роботу із дітьми з ФФНМ, логопеду слід:

- дотримуватись індивідуального підходу до кожної дитини, враховуючи її як вікові, так і психологічні особливості;
- забезпечувати позитивну мотивацію у процесі виконання завдань задля підвищення результативності корекційного впливу;
- чергувати різноманітні види діяльності (образотворчу, театрально-ігрову, музичну тощо);
- включати у структуру занять завдання, які будуть спрямовані на розвиток уваги, мислення та пам’яті [2].

В процесі корекційної роботи науковці та практики значну увагу приділяють підбору індивідуальних стратегій корекції, враховуючи тип та ступінь мовленнєвих порушень, стан когнітивної та емоційно-вольової сфери дитини, відповідні особливості її соціальної адаптації. Тобто роблять акцент на багатогранності проблеми, адже кожна дитина має свої особливості

мовленнєвого розвитку, а це в свою чергу спонукає до індивідуального підходу в дошопедичній роботі.

Варто зауважити, що ефективна корекція фонетико-фонематичного недорозвинення у дітей дошкільного віку можлива за умов багатоаспектного інтегрованого підходу, коли логопед націлений не лише на подолання мовленнєвих недоліків, а й на всебічний розвиток дитини за допомогою специфічних та неспецифічних корекційно-педагогічних засобів. Даний підхід базується на поєднанні різних методів та засобів (традиційних та нетрадиційних) у корекційному процесі.

Найпоширенішими у логопедичній роботі є артпедагогічні інноваційні засоби. З. Ленів у своїх працях зазначає, що артпедагогіка є синтезом мистецтва та педагогіки, який забезпечує розробку теорії і практики педагогічного корекційно-спрямованого процесу художнього розвитку дітей через мистецтво та художньо-творчу діяльність [1]. Корекція порушень мовлення у дошкільників, зокрема із фонетико-фонематичним недорозвиненням, здійснюється за рахунок створення творчо-мовленнєвого середовища, насиченого позитивними переживаннями. Мистецтво, яке є корекційно спрямованим, стає для дитини джерелом позитивних емоцій, що в свою чергу сприяють подоланню мовленнєвих порушень і зародженню творчих здібностей. Науковці довели, що існує пряма залежність між мовленнєвими здібностями та творчою активністю дитини.

До артпедагогічних засобів, які доцільно інтегрувати у логопедичний процес, відносять казкотерапію, засоби ігрової, образотворчої, музичної, театральної діяльності, засоби художньої літератури, логоритміку, новітні засоби цифрових технологій (радіомовлення, анімація, комп'ютерні засоби навчання) [2]. Так наприклад, цифрові інструменти дають можливість урізноманітнити заняття та зробити їх цікавішими для дітей. Адже яскрава візуалізація, інтерактивні завдання спонукають дітей активніше включатись у навчальний процес, сприяють кращому сприйнятті інформації і зосередженню уваги на мовленнєвих завданнях [5]. А використання засобів художньо-мовленнєвої діяльності на лопедичних заняттях, стимулює не лише мовленнєвий, а й інтелектуальний розвиток дитини. Оскільки діти розширюють свої уявлення про оточуючий світ, вдосконалюють ритміко-інтонаційну складову мовлення, збагачують словниковий запас, а також засвоюють граматичні основи, складні смислові відтінки мови та її структурні одиниці.

Т. М. Власова у своїх працях описує ефективність застосування у корекційній роботі з дітьми із ФФНМ занять з фонетичної та логопедичної ритміки. На таких заняттях відбувається корекційний вплив на звуки мовлення,

ритм, темп, дихання, голос та інтонацію. Згідно із Г. А. Волковою, логоритміка – це своєрідна терапія, яка полягає в одночасному використанні слова, музики та руху. У логоритмічних вправах велика увага приділяється слову, а це в свою чергу дає можливість створювати нові варіації, що керуються не музикальним режимом, а віршованою формою із збереженням ритмічності у рухах. Дана методика спрямована на розвиток мовленнєвого апарату та поступове освоєння правильної вимови звуків, підвищуючи при цьому загальний рівень мовленнєвої активності [2; 3].

Організовуючи корекційно-розвивальну роботу, слід враховувати провідну діяльність дитини згідно онтогенетичного принципу (ігрову, навчальну чи предметно-дидактичну). У дошкільному віці провідною діяльністю виступає гра, яка стимулює якісні зміни у психіці дитини та готує перехід до наступної її стадії розвитку. Використання в процесі корекційної роботи ігрових прийомів та різноманітного дидактичного матеріалу забезпечують збереження у дітей зацікавленості. Ігри дають можливість створити комфортну атмосферу, де дитина буде впевнено почуватись та проявляти активність у процесі логокорекційної роботи. Не менш важливим є той факт, що гра не лише стимулює розвиток мовлення, а й активізує такі когнітивні процеси дитини, як пам’ять, мислення, увагу.

Працюючи із дітьми з ФФНМ, логопедам доцільно використовувати спеціалізовані ігрові техніки, які націлені на розпізнавання, відтворення, а також диференціацію звуків. Їх застосування дозволяє поступово формувати навички правильної вимови звуків та їх сприйняття. Даний підхід не лише сприяє покращенню фонематичного слуху та вимови, а й розвиває впевненість у власних силах, знижує тривожність. Як результат, створюються відповідні умови для подальшого мовленнєвого розвитку, навчання та соціалізації дитини.

Отже, слід зазначити, що подолання ФФНМ у дошкільників є багатогранним процесом та потребує комплексного підходу щодо вибору засобів логопедичного впливу та практичного їх впровадження у корекційну, логопедичну роботу. Інтеграція логопедичних, педагогічних, психологічних методик, застосування логоритмічних та ігрових вправ, а також використання сучасних технологій забезпечують ефективне вирішення поставлених завдань у роботі з дітьми із фонетико-фонематичним недорозвиненням.

Список використаних джерел

1. Ленів З.П. Діагностика усного мовлення старших дошкільників засобами арттерапії. Навчально-методичний посібник. Видання друге: доповнене і перероблене. Львів: СПОЛОМ, 2023. 55 с.

2. Литвиненко В. А. Корекція фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення дітей дошкільного віку засобами артпедагогіки: навч.-метод. посіб. Суми: ПП Кубраков С.Г., 2015. 144 с.

3. Марченко І. С. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушеннями психофізичного розвитку. *Логопедія*. 2011. №1. С. 41-44.

4. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : навч.-метод. посіб. К., 2014. –238 с.

5. Філіппова Т.В. Використання сучасних технологій у логопедичній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. No 8. С. 58–62.

ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ НА КОМУНІКАТИВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія ШЕВЧУК,
ІІ курс ОР «Бакалавр», факультет педагогічної освіти та соціальної роботи,
Волинський національний університет імені Лесі Українки.
Науковий керівник – Луканьова Л.О., старший викладач

Інтелектуальний розвиток дитини тісно пов'язаний із становленням комунікативної функції мовлення. Комунікативна діяльність є однією з ключових сфер розвитку дитини дошкільного віку, що забезпечує її соціалізацію, пізнавальний розвиток та емоційний добробут. Інтелектуальні порушення, що характеризуються значним зниженням когнітивних функцій, чинять суттєвий вплив на формування та прояв комунікативних навичок у дітей. Вивчення впливу інтелектуальних порушень на комунікативну сферу є надзвичайно актуальним у контексті інклюзивної освіти та раннього втручання [2, с. 50].

Інтелектуальні порушення — це стійкі обмеження когнітивного розвитку, які проявляються у зниженні здатності до мислення, аналізу, узагальнення,

запам’ятовування, концентрації уваги та адаптації до умов соціального середовища. Когнітивні функції охоплюють можливості людини розуміти, навчатися, пізнавати світ, сприймати та усвідомлювати інформацію ззовні й опрацьовувати її. Взаємодіючи, ці функції забезпечують отримання, обробку, збереження та відтворення як чуттєвих даних, що надходять із навколишнього середовища, так і продуктів творчого переосмислення знань, накопичених протягом життя[1, с. 61].

Мовлення — це форма прояву мислення, і воно не може розвиватися ізольовано від загального інтелектуа льного розвитку. Тому інтелектуальні порушення чинять значний і багатогранний вплив на комунікативну діяльність дітей дошкільного віку, охоплюючи всі аспекти мовленнєвого та невербального спілкування, а також соціальну взаємодію.

Комунікативна діяльність — це здатність дитини вступати в мовленнєву та невербальну взаємодію з оточенням, як з дорослими, так і з однолітками. У дітей дошкільного віку вона є одним із ключових інструментів для засвоєння знань, емоційного самовираження та соціального становлення. Проте при наявності інтелектуальних порушень ця діяльність зазнає суттєвих змін, що виявляється в низці специфічних рис, які значно ускладнюють соціальну адаптацію та емоційний розвиток.

Зазвичай діти з інтелектуальними порушеннями не проявляють ініціативи у спілкуванні. Вони переважно пасивно відповідають на слова дорослих або інших дітей, часто уникають зорового контакту та фізичної близькості. У багатьох випадках комунікація має ситуативний характер, тобто діти можуть розмовляти лише у звичних ситуаціях з добре знайомими людьми, а нове оточення призводить до їхньої замкнутості або небажання говорити. У зв'язку з повільним засвоєнням нових слів, словниковий запас дітей з інтелектуальними порушеннями значно менший, ніж у їхніх ровесників без порушень. Вони використовують переважно прості слова і часто не знають назв предметів, дій чи ознак. Це ускладнює для них вираження своїх думок, почуттів та потреб. Для таких дітей також характерні фонетико-фонематичні особливості, вони неправильно вимовляють звуки, замінюють або пропускають склади, спотворюють слова. Оскільки мовлення розвинене слабко, такі діти часто використовують жести, міміку, поведінкові реакції як основний засіб вираження потреб [3, с. 301]. У загальному, дітям з інтелектуальними порушеннями важко комунікувати з нормотиповими однолітками через наведені розбіжності в когнітивному розвитку, які безпосередньо впливають на їхні комунікативні здібності. Усі ці фактори в сукупності створюють значні бар'єри для ефективної комунікації між дітьми з інтелектуальними порушеннями та оточенням.

Інтелектуальні порушення значно ускладнюють комунікативний розвиток дітей дошкільного віку, впливаючи на якість мовлення, розуміння зверненої мови та здатність до взаємодії з оточенням. Такі діти часто мають труднощі з ініціюванням спілкування, підтриманням діалогу та засвоєнням соціальних норм комунікації. Це може призводити до ізоляції, емоційної замкненості та обмежених можливостей для розвитку. Проте, якщо вчасно розпочати допомогу, застосувати індивідуальний підхід, залучити кваліфікованих спеціалістів та активну участь сім'ї, комунікативні вміння дитини можна поступово покращити. Важливу роль у цьому відіграє створення сприятливого мовного оточення, використання ігор у навчанні та заохочення дитини до активної взаємодії з іншими.

Список використаних джерел

1. Луканьова, Л. Єдність психолого-медико-педагогічного підходу до корекції порушень когнітивного розвитку у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інноваційна педагогіка.* Вип.78, (2025). с.60–64, URL: https://doi.org/10.32782/2663- 6085/2024/78.2.11

2. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Підручник. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2015. 311 с.

3. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями / авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, І.В. Бобренко, С.В. Трикоз, О.І. Мякушко, І.В. Сухіна, Н.С. Бабій, Н.П. Цимбалюк, І.Д. Лукачук та ін. За наук. ред. О.В. Чеботарьової, І.В. Гладченко. К., ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2023. 438 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.

Надія ЯРМОЛА,
І курс ОР «Магістр», факультет педагогічної освіти,
Львівський національний університет
імені Івана Франка.
Науковий керівник – Собчук А.А.,
доктор філософії PhD, доцент

Державна освітня політика України перебуває на етапі реформування та оновлення відповідно до вимог сьогодення, впливу на систему освіти зовнішніх і внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних чинників. Освітня політика - це складова частина внутрішньої політики держави, інструмент забезпечення базових прав і свобод особистості. Державна освітня політика сприяє прискоренню темпів соціально-економічного та науково-технічного розвитку, гуманізації суспільства, рівня культури громадян.

В Україні схвалено Національну стратегію розвитку інклюзивної освіти до 2030 року, де визначено гарантії здобувачам освіти щодо можливості навчатися на всіх рівнях освіти протягом усього життя.

У Стратегії передбачено вирішення таких завдань:

- якісно оцінити необхідні особливі освітні послуги у здобувачів освіти;
- забезпечити необхідні умови для навчання у громадах кожній особі відповідно до її освітніх потреб;
- здійснити моніторинг готовності педагогічних працівників для задоволення потреб кожного здобувача освіти;
- розробити механізми здобуття необхідної освіти та підвищення професійного рівня педагогічних працівників для роботи з дітьми з ООП;
- удосконалити механізми фінансування освіти осіб з ООП;
- забезпечити в закладах освіти умови для здобуття якісної інклюзивної освіти [3].

У контексті розвитку інклюзивної освіти в Україні вважаємо за доцільне проаналізувати особливості розвитку такої системи освіти у Великій Британії, яка, незважаючи на усталену традиційну систему навчання, досить складно адаптовує інклюзивну освіту у мережу традиційних освітніх закладів.

Г. Давиденко зазначає, що у Великій Британії здобутки у галузі інклюзивної освіти та соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими

функціональними можливостями обумовлені не лише нормативно-правовим забезпеченням, а ще такими опосередкованими чинниками, як:

– традиції благодійності;

– вплив мас-медіа як засіб формування позитивної суспільної думки щодо необхідності підтримки таких дітей;

– активна діяльність громадських об'єднань, спілок, асамблей, ініціативних груп в інтересах дітей з обмеженими функціональними можливостями;

– поступальність процесу, його послідовність (дошкільні заклади – заклади шкільної освіти – вища школа);

– поступове напрацювання методик, перенесення досвіду з одного освітнього рівня на інший (як в методичному плані, так і на рівні міжособистісних стосунків між усіма учасниками освітньої системи) [1].

У Великій Британії лише близько 1% учнів із особливими освітніми потребами (ООП) навчаються у спеціалізованих освітніх закладах. Переважна більшість таких дітей відвідує звичайні загальноосвітні або приватні школи. Починаючи з 2004 року в країні реалізується національна програма «Кожна дитина важлива» (Every Child Matters), що спрямована на раннє виявлення труднощів у розвитку та соціалізації, а також надання своєчасної підтримки дітям із проблемами здоров'я та тим, хто походить із соціально незахищених верств населення. Система спеціальних або закритих навчальних закладів, у класичному розумінні, у Великій Британії відсутня. Щодо вищої освіти, то для осіб з ООП не передбачено пільг при вступі до університетів. Водночас держава забезпечує систему підтримки таких студентів: вони мають право на отримання грантів, які покривають витрати на послуги помічників або придбання спеціалізованого обладнання. Крім того, університети зобов'язані надати студентам з інвалідністю житло в гуртожитку або компенсувати витрати на проживання, якщо їхні сім'ї не мають достатнього фінансового забезпечення.

Як зазначає З. Кияниця, законодавство Великої Британії передбачає розробку стратегічних планів, спрямованих на забезпечення доступності шкільної інфраструктури для дітей з різними нозологіями. Це відповідає принципу безбар'єрності та сприяє вдосконаленню механізмів організації інклюзивного навчання з метою полегшення освітнього процесу для дітей з обмеженими функціональними можливостями [2, с. 260].

У системі управління освітою Великої Британії важливу роль відіграє Державний секретар з питань освіти, який здійснює моніторинг реалізації законодавчих норм щодо забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами на повноцінну освіту. Водночас ці функції покладаються і на місцеві органи освіти (Local Education Authorities — LEA), які відповідають за виявлення

дітей з ООП, оцінку їхніх потреб та створення умов для адаптації освітнього середовища. Координація між центральною та місцевою владою є обов'язковою умовою ефективної реалізації інклюзивної політики. Відповідно до законодавчих вимог, Державний секретар та LEA мають забезпечити наявність і реалізацію стратегічного плану, який сприяє всебічному розвитку учнів з обмеженими функціональними можливостями — духовному, моральному, культурному, психічному та фізичному — як у школі, так і в суспільстві загалом [4].

Варто зазначити, що інклюзивна освіта у Великій Британії надається як у загальноосвітніх школах, так і в державних та приватних спеціалізованих навчальних закладах. Остаточне рішення щодо місця навчання дитини залишається за батьками. Водночас місцеві органи освіти мають право втрутитися в цей процес: у разі, якщо результати оцінки свідчать про невідповідність обраного освітнього середовища потребам дитини, LEA можуть запропонувати альтернативний варіант, більш придатний для її розвитку та навчання.

Отож, серед позитивних аспектів розвитку інклюзивної освіти у Великій Британії ми виокремлюємо такі: наявність розвиненої нормативно-правової бази, що регламентує питання інклюзії та забезпечує її реалізацію на всіх рівнях освітньої системи; високий рівень професійної підготовки педагогічних кадрів, які працюють з учнями з порушеннями розвитку або затримками у навчанні. Важливо також підкреслити стабільність функціонування освітньої системи Великої Британії та її цілісний, системний підхід до впровадження інклюзії. Усе це свідчить про високу ефективність британської моделі інклюзивної освіти, що робить її важливим орієнтиром для порівняльного аналізу та адаптації в інших національних освітніх контекстах.

Список використаних джерел

1. Давиденко Г. В. Впровадження інклюзивної освіти у Великій Британії: проблеми, шляхи вирішення. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. № 11 (2014). С. 27-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2014_11_4

2. Кияниця З. П. Застосування ведення випадку в соціальній роботі: міжнародний досвід, практика і перспективи в Україні. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки.* № 1 (2016). С. 254-263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2016_1_49

3. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text

4. Halsbury's Laws of England (Lord Mackey of Clashfern) ed. 4th. Reissue 2006, Vol. 15(1). P.546. URL: https://www.amazon.co.uk/Halsburys-Laws-England-15-1/dp/B008RYILSO

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ

Ірина ШУЛЯТИЦЬКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник –Марченко І.С.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Адаптація як психолого-педагогічне явище розглядається як процес активного пристосування особистості до нових умов життєдіяльності, який включає комплекс змін на поведінковому, емоційному, когнітивному та соціальному рівнях [1, с. 3]. У контексті інклюзивної освіти адаптація охоплює інтеграцію дитини з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями мовлення, у нове соціальне середовище — шкільний колектив із забезпеченням максимально комфортних умов для її повноцінного розвитку [2, с. 17].

Діти з порушеннями мовлення в інклюзивному просторі стикаються з подвійним навантаженням: з одного боку — засвоєння навчального матеріалу, з іншого — соціально-психологічна адаптація до колективу [3, с. 52]. Тому дослідження теоретичних аспектів адаптації таких дітей є актуальним та практично значущим у сфері спеціальної та інклюзивної педагогіки.

Адаптація є багатовимірним процесом, що включає кілька взаємопов'язаних аспектів:

— психофізіологічну адаптацію, яка охоплює пристосування до режиму, навантаження, особливостей простору [5, с. 109];

— емоційно-психологічну адаптацію, що стосується формування позитивного емоційного фону, подолання страхів, тривожності, невпевненості [6, с. 24];

— соціальну адаптацію, яка передбачає встановлення міжособистісних зв'язків, розвиток комунікативної компетентності [7, с. 48];

— освітню адаптацію, тобто здатність дитини приймати та засвоювати нові знання у відповідному освітньому середовищі [1, с. 5].

Наукові праці С. Ю. Коноплястої, О. В. Костянтиніва, І. В. Мартиненко, І. С. Марченко та І. М. Матющенко вказують, що мовленнєві порушення часто стають бар'єром для повноцінного спілкування з ровесниками, а це негативно впливає на соціалізацію й емоційне пристосування дитини у шкільному колективі.

І. М. Матющенко у своїх працях підкреслює необхідність створення інклюзивного простору, що враховує індивідуальні потреби дітей із мовленнєвими порушеннями. Науковиця вважає, що ефективна адаптація таких дітей можлива завдяки комплексним програмам розвитку комунікативних умінь, які передбачають як індивідуальні, так і групові форми роботи, а також застосування спеціальних методик навчання [10, с. 29].

С. Ю. Конопляста зосереджує увагу на тому, що процес адаптації значною мірою залежить від соціального оточення дитини — зокрема, від підтримки з боку педагогів, батьків і ровесників. Вона наголошує на важливості міжособистісної взаємодії та необхідності використання спеціальних педагогічних засобів, що сприяють успішному залученню дітей з мовленнєвими труднощами до навчального процесу [9, с. 57].

У сучасній науковій літературі виокремлюють кілька видів адаптації, важливих у процесі інклюзивного навчання дітей із мовленнєвими порушеннями:

Соціальна адаптація — процес входження дитини у нову соціальну групу, формування стійких позитивних взаємин з дорослими та однолітками. Для дітей із порушеннями мовлення вона має особливу складність через труднощі у встановленні контакту, низький рівень мовленнєвої активності, а також можливу наявність супутніх емоційних порушень [6, с. 25].

Психологічна адаптація — передбачає становлення емоційної рівноваги дитини, зменшення напруги, розвиток саморегуляції. У дітей із мовленнєвими порушеннями часто спостерігається підвищена тривожність, знижена самооцінка, що потребує спеціальної психологічної підтримки [7, с. 51].

Педагогічна (освітня) адаптація — пов'язана з пристосуванням до нових вимог навчання, методів подачі матеріалу, форми взаємодії з педагогом. Умови

інклюзивного навчання мають враховувати індивідуальні можливості таких дітей, зокрема через диференційоване навчання, логопедичну допомогу, використання візуальних та мовленнєвих підказок [2, с. 19].

Мовленнєва адаптація — особливий вид адаптації, який охоплює формування здатності до ефективної комунікації, участі в колективному спілкуванні. Вона є особливо значущою для дітей із порушеннями мовлення, адже недостатній рівень розвитку мовлення може стати бар'єром у соціальній взаємодії, спричинити ізоляцію та вторинні психологічні труднощі [5, с. 111].

Варто зазначити, що адаптація дитини з мовленнєвими порушеннями в інклюзивному просторі має комплексний характер, потребує участі багатьох фахівців: вчителя-логопеда, асистента вчителя, практичного психолога, дефектолога, соціального педагога. Ефективність адаптаційного процесу залежить від раннього виявлення мовленнєвих порушень, діагностики рівня комунікативної компетентності та своєчасного впровадження корекційно-розвивальних заходів.

Педагогічна практика доводить, що успішна адаптація таких дітей можлива лише за умови створення безпечного, емоційно сприятливого освітнього середовища, де визнаються і поважаються індивідуальні особливості кожної дитини [7, с. 51]. Крім того, важливу роль відіграє просвітницька робота з батьками, педагогами та однолітками, спрямована на формування толерантного ставлення до дитини з порушеннями мовлення [3, с. 63].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що адаптація дітей із порушеннями мовлення в інклюзивному просторі є багатовекторним процесом, що охоплює різні сфери життєдіяльності дитини. Його успішність визначається як об'єктивними чинниками (рівень порушення, інтелектуальний розвиток, стан нервової системи), так і суб'єктивними — рівнем педагогічної підтримки, залученістю родини, індивідуальними психоемоційними особливостями дитини. Саме тому вивчення теоретичних аспектів адаптації є ключовим етапом у забезпеченні повноцінного функціонування дітей з мовленнєвими порушеннями в інклюзивному освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Арутюнян Ю. В. Психолого-педагогічні основи інклюзивної освіти. Харків: Основа, 2020. с.112

2. Бондаренко Н. М. Інклюзивне навчання дітей з мовленнєвими порушеннями: теорія і практика. Київ: Логос, 2021. с.132

3. Гриценко Л. І. Психологічні умови адаптації дітей з особливими освітніми потребами у школі. // Проблеми сучасної психології. 2021. № 4. С. 52–65.

4. Дмитренко С. О. Формування інклюзивного освітнього середовища у початковій школі. // Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки. 2020. Вип. 145. С. 7–54.

5. Зайцева О. Г. Психофізіологічні аспекти адаптації дітей з порушеннями мовлення. Одеса: Пальміра, 2019. с. 160

6. Клименко Т. В. Емоційна адаптація дітей із мовленнєвими порушеннями в інклюзивному середовищі. // Корекційна педагогіка: теорія і практика. 2022. № 3. С. 21–28.

7. Ковальчук Л. С. Соціальна адаптація дітей у шкільному середовищі: методичний аспект. Львів: Світ, 2020. с. 96

8. Марченко І.С. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення // Логопедія. 2013. №3. С. 52-55.

9. Матющенко І. М. Соціалізація дітей з ментальними порушеннями в інклюзивному освітньому просторі // Науковий часопис (Корекційна педагогіка та спеціальна психологія). – 2023. – № 3. – С. 69–73.

10. Конопляста С. Ю. Сучасний стан логопедичного супроводу дітей раннього віку з церебральним паралічем та їх батьків як запоруки успішної соціалізації / С. Ю. Конопляста, А. О. Синиця // Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. - 2019. - Вип. 37. - С. 63-72.

УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Тетяна ПЕЦКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кудярська Т.Р.,
доктор філософії, доцент

Сучасні виклики, пов’язані з минувшою пандемією COVID-19, а також воєнні події в Україні суттєво змінили освітній простір, в тому числі зміст корекційної роботи логопедів. Перехід до дистанційного навчання виявився

необхідністю, що вплинула на організацію роботи фахівців із дітьми, які мають мовленнєві порушення. В умовах воєнного стану додатково зростають стресові чинники, що ускладнюють як навчальний процес, так і комунікацію з дітьми та їхніми родинами. Це зумовлює нагальну потребу у пошуку та впровадженні ефективних умов для проведення логопедичної роботи у дистанційному форматі, яка повинна забезпечувати максимальну якість корекційно-розвиткового процесу.

Однією з головних умов успішної дистанційної логопедичної роботи є активна участь батьків у корекційно-розвивальному процесі. Це підкреслює професор, доктор педагогічних наук Цимбал-Слатвінська [5], зазначаючи, що залучення родини не лише підвищує ефективність, але й створює атмосферу довіри і взаєморозуміння. В умовах війни це набуває особливої ваги, адже багато сімей опинилися у стресових обставинах, які можуть негативно впливати на дітей. Логопед має не лише забезпечувати педагогічну підтримку, а й проявляти емпатію, розуміння і гнучкість у виборі методів роботи.

Дистанційне навчання вимагає нових підходів до організації занять. Зокрема, важливо використовувати інтерактивні технології, які дозволяють зберігати увагу дитини і стимулювати її активність. Як зазначає професор, доктор педагогічних наук Цимбал-Слатвінська [5], принципи інтерактивності, диференціації, індивідуалізації та пластичності мають стати основою для побудови освітньо-корекційного процесу. Перевагою дистанційного формату є можливість адаптувати темп і навантаження відповідно до стану дитини, що ускладнюється у звичайному класно-урочному режимі.

Однак, зворотній зв’язок залишається ключовим компонентом, який забезпечує якість корекційної роботи. Технологія «Фідбек», запропонована логопедом-дефектологом Король А.В. [2, с. 55-56], дає змогу не лише систематично інформувати батьків, а й отримувати від них оперативний відгук, що особливо важливо в умовах війни, коли регулярність і сталість занять можуть бути порушені через форс-мажорні обставини. Застосування відеоконференцій, чатів і опитувань у месенджерах дозволяє підтримувати контакт і відстежувати розвиток мовлення дитини навіть за умов обмеженого фізичного спілкування.

Особливу увагу варто приділяти професійному розвитку логопедів. Війна поставила під загрозу не лише фізичне здоров’я, а й психологічний стан педагогів. Тому важливо організовувати навчальні семінари, тренінги, забезпечувати психологічний супровід для фахівців, що працюють дистанційно. Це допоможе підтримувати їхню компетентність та мобільність, а також сприятиме впровадженню інноваційних методик.

Крім того, в умовах війни зростає роль інформаційної безпеки. Логопеди мають подбати про створення безпечного інформаційного середовища, що захищає персональні дані дітей і родин, а також створює комфортні умови для навчання без стресу, пов'язаного із небезпекою кіберзлочинів чи інформаційних атак.

Досвід організації онлайн-освіти, представлений кандидатом педагогічних наук, доцентом Іриною Глущенко, підкреслює важливість врахування соціально-економічних, освітніх та безпекових особливостей регіонів у процесі дистанційного навчання [1]. Особливо актуальним це стає в умовах війни, коли освітні заклади стикаються з необхідністю адаптувати як традиційні, так і авторські педагогічні підходи до нових реалій. Змішане навчання та дистанційні технології у цьому контексті не лише забезпечують безперервність освітнього процесу, а й стимулюють розвиток нових компетентностей у педагогів, зокрема інформаційно-цифрової компетентності, що є обов'язковою складовою їх професійного зростання.

Таким чином, успішність дистанційної логопедичної роботи залежить не лише від педагогічної майстерності логопеда та активної участі батьків, а й від системного підходу до організації освітньо-корекційного процесу, який враховує індивідуальні та регіональні особливості дітей, а також умови безпеки й інформаційної підтримки. Це відкриває перспективи для впровадження комплексних освітніх стратегій, які поєднують технологічні інновації з гуманістичними цінностями, що є надзвичайно важливим в сучасних українських реаліях.

Таким чином, ефективність дистанційної логопедичної роботи залежить від комплексного підходу, що поєднує педагогічні, психологічні та технічні умови. У період війни в Україні це має особливе значення, адже діти з мовленнєвими порушеннями потребують не лише корекції, а й додаткової підтримки для подолання стресу, адаптації до змін і збереження мотивації до навчання.

Дистанційна форма роботи, незважаючи на всі складнощі, відкриває нові можливості для логопедів. Вона стимулює використання інноваційних технологій, підвищує важливість партнерства з родиною, а також дає змогу розширити охоплення дітей, які не можуть відвідувати очні заняття через обставини. Водночас саме війна загострила проблему нерівного доступу до якісної освіти, що ставить перед суспільством завдання розробити стратегії подолання цифрового розриву, зокрема в сільській місцевості чи прифронтових регіонах.

Отже, підвищення ефективності логопедичної роботи в умовах дистанційного навчання можливе за умов системного залучення батьків до

корекційного процесу, застосування інтерактивних та диференційованих методик, використання технології зворотного зв'язку «Фідбек», безпеки інформаційного середовища, а також підтримки професійного розвитку логопедів. Особливо актуальними ці умови є в контексті воєнного конфлікту в Україні, що вимагає гнучкості, чутливості та інноваційності в організації корекційної роботи.

Список використаних джерел

1. Глущенко І. Досвід організації онлайн-освіти : особливості та виклики на прикладі «Школи гуманітарної праці». URL: https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/714/807 (дата звернення 26.05.2025).
2. Король А.В. Дистанційно-інтерактивні форми взаємодії логопеда з педагогами та батьками як умова підвищення результативності корекційно-розвиткового процесу. Молодий вчений. 2018. № 5.2 (57.2). С. 54–57.
3. Психічне здоров'я для України. URL: https://www.mh4u.in.ua/about/ (дата звернення 26.05.2025).
4. Стахова Л.Л. Взаємодія учителя-логопеда закладу дошкільної освіти із сім'єю дитини з порушенням мовленнєвого розвитку як вагомий засіб досягнення корекційної мети. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки. 2017. Вип. 79 (2). С. 220–222.
5. Цимбал-Слатвінська С.В. Дистанційна корекційно-розвиткова робота з дітьми з порушеннями мовлення : методичні аспекти. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/32/part_1/6.pdf (дата звернення 26.05.2025).

ІНКЛЮЗИВНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ, СПРЯМОВАНІ НА РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Марія КУРИЛО,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
науковий керівник – Кравець Н. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент

З кожним роком, в Україні та світі збільшується кількість дітей з мовленнєвими порушеннями. Причинами порушень мовлення у дітей можуть бути, як зовнішні фактори (вплив середовища, соціальних умов життя), так і внутрішні (вроджені вади). Організація навчання в таких випадках, має бути спрямованою на розвиток зв'язного мовлення, використовуючи, особливий підхід до кожного учня.

Інклюзивне навчання вимагає від педагога диференціації завдань, гнучкості та співпраці між логопедом, психологом, дефектологом та іншими фахівцями. Діти з мовленнєвими порушеннями потребують спеціальних методик та умов, що враховуватимуть їхні індивідуальні, мовні та когнітивні особливості.

Основними інклюзивними методиками, які варто виокремити є використання візуальних опор, казкотерапія та драматизація, рольові та дидактичні ігри. Ці методики найвдаліше використовувати для учнів початкової школи, адже вони є цікавими для цієї вікової категорії.

Використання картинок, фотографій, малюнків, схем полегшує дитині побудову власного висловлювання або складання опису чи розповіді. Візуальна підтримка допомагає у запам'ятовуванні та у логічній побудові зв'язку між подіями.

Казкотерапія та драматизація сприяють закріпленню мовленнєвих структур; збагачують словниковий запас; розвивають фантазію, емоційний інтелект та творчість. Діти можуть переказувати, змінювати сюжет, розігрувати сценки.

Ігрова форма створює емоційно безпечне середовище для мовленнєвої активності. У грі природно розвивається діалогічне мовлення, діти вчаться формулювати запитання, відповіді, звернення. Такий шлях розвитку зв'язного мовлення є дуже поширеним і ефективним у системі роботи НУШ, а особливо, із дітьми з мовленнєвими порушеннями.

Метод моделювання (наслідування) мовлення також не варто залишати без уваги. Такий підхід дуже вдало використовувати для формування структурованого мовлення у дітей із ЗНМ. Він ґрунтується на принципах наочності, повторенні та поступовості. Зміст методу полягає в тому, що вчитель спершу демонструє мовленнєвий зразок, який дитина сприймає та аналізує, і пізніше учень імітує у самостійне висловлювання. “Мовлення дорослих - взірець для наслідування”.

У роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями важливо створювати сприятливі емоційні умови для спілкування, стимулювати їхню мовленнєву активність через зацікавленість у темі та мотивувати до активної участі в діалозі чи монолозі. Поступове формування зв’язного мовлення вимагає систематичної роботи, що включає ігрові ситуації, які стимулюють мовленнєву діяльність, а також заняття, спрямовані на корекцію конкретних мовленнєвих вад. [2]

Надзвичайно корисними в груповій та індивідуальній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є мнемотехніка, мовленнєві ланцюжки та методика«5W + H»(хто? що? де? коли? чому? як?).

Використання різноманітних асоціативних малюнків, символів і схем є визначальною характеристикою мнемотехніки. Завдяки цій методиці дитина запам’ятовує послідовність розповіді, опису чи казки, а також може скласти текст самостійно.

Мовленнєві ланцюжки стимулюють логічне мислення і контекстне мовлення. Створення групової розповіді чи опису, шляхом, де кожна дитина додає одне речення є надзвичайно цікавим, корисним, мотивуючим і захоплюючим процесом.

Методика«5W + H»(хто? що? де? коли? чому? як?) підтримує логічне мислення і допомагає структурувати висловлювання. Завдяки супровідним запитанням, дитина може скласти повне і послідовне висловлювання.

Розвиток зв’язного мовлення першокласників є надзвичайно важливим процесом навчальної діяльності. Вміння дитини висловлювати свої думки, будувати різні типи речень, складати власні розповіді, аналізувати та порівнювати інформацію є ключовими на шляху до успішності.

Недостатній рівень мовленнєвого розвитку має значний вплив на дитину. Він може призводити до складнощів у комунікації, труднощів у навчанні, а також до зниженої самооцінки. Розвиток зв’язного мовлення має бути систематичним і різнобічним, особливо для дітей з мовленнєвими порушеннями. Формування зв’язного мовлення включає в себе опановування і розвиток такими важливими навичками, як розширення словникового запасу, засвоєння граматичних

конструкцій, навчання правильного формулювання думок, вдосконалення дикції та інтонації.

Найскладніше опановувати зв'язне мовлення є дітям з особливими освітніми потребами. Важливо створити умови, за яких кожна дитина може розвивати свою мовленнєву компетенцію. Інклюзивні методики враховують різні мовленнєві й когнітивні можливості учнів.

На заняттях з розвитку мовлення педагогу належать створення комфортного освітнього середовища для всіх дітей, що уможливить створення інклюзивного розвивального простору, який сприятиме гармонійному розвитку кожної особистості, зумовить формування толерантного ставлення до дітей та створення цілісної педагогічної системи, що буде центрована на потребах дитини та сім'ї .[3]

Індивідуальні можливості дитини, рівень її мовленнєвого розвитку, має бути врахований педагогами у підготовці до занять та у створенні планів розвитку дитини.

Важливо створити таке середовище, де діти матимуть можливість обмінюватись ідеями та думками. Групова робота, рольові ігри та ігри з мовленнєвими компонентами сприятимуть розвитку зв'язного мовлення. При цьому педагоги мають підтримувати самостійність і активність кожної дитини. Мовленнєвий розвиток, особливо для дітей з ООП, має відбуватися спільно з сенсорним, комунікативним та лінгвістичним. Така співпраця є важливою для повноцінного розвитку учня початкової школи, адже кожен з цих аспектів сприяє і впливає на сприйняття мови дитиною.[1]

Інклюзивні методики навчання є рушійною силою для розвитку зв'язного мовлення. Їхнє впровадження у процес навчання формує у дітей мовленнєві, когнітивні й соціальні навички, які є надзвичайно важливими у сучасному інклюзивному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Гончар Н.П., Цегельник Т.М. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку в інклюзивних групах ЗДО http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/63/part_2/9.pdf

2. Іншаков А. Є., Іншакова І. Є. Спеціальна методика розвитку мовлення дітей з ТПМ. Кривий Ріг: КДПУ. 285 с.

3. Товстоган В., Цегельник Т., Слатвінська А. Трансформація інклюзивного освітнього простору у контексті компенсації освітніх втрат молодших шко- лярів з ООП. *Молодь і ринок,* No 5 (213). С. 78–82 DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282840 (дата звернення: 10.09.2023 р.).

РОЛЬ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ У ВИЗНАЧЕННІ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ З ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Марія ЛІСКОВАЦЬКА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кравець Н.С.
кандидат педагогічних наук, доцент

Сучасні трансформаційні процеси в українській системі освіти висувають нові вимоги до якості підготовки дитини до школи. Однією з основних умов успішної адаптації в новому соціокультурному середовищі є сформованість мовленнєвої функції, зокрема її фонетико-фонематичного компонента. Саме цей аспект забезпечує якісне опанування навичок письма й читання, розвиток мислення, пам’яті, уваги та, як наслідок, загальну навчальну успішність [1].

Аналіз актуальних логопедичних досліджень свідчить про стійку тенденцію до зростання кількості дітей із мовленнєвими порушеннями, серед яких значну частку становить фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення. Ці порушення у більшості випадків супроводжуються не лише труднощами у спілкуванні, а й викликають вторинні пізнавальні та емоційні ускладнення, що створюють бар’єри для успішного опанування освітніх програм початкової школи [2].

У зв’язку з цим логопедична діагностика набуває особливої ваги, оскільки саме вона забезпечує повноцінне уявлення про мовленнєву, когнітивну та емоційно-вольову готовність дитини до навчання в школі. Комплексне логопедичне обстеження виступає не лише інструментом виявлення мовленнєвих дефектів, але й є підґрунтям для побудови ефективних індивідуалізованих програм корекційної роботи.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) визначається як порушення фізичного, фізіологічного та психологічного механізмів фонемоутворення при збереженні нормального слуху та інтелекту. Основними характеристиками ФФНМ є недосконале фонематичне сприймання, порушення звукосприймання, артикуляційної моторики та фонематичного аналізу й синтезу. Розвиток цих процесів має тісний зв’язок із загальним інтелектуальним становленням дитини, оскільки мовлення слугує засобом пізнання світу, мислення та самоусвідомлення. Відтак, несформованість фонетико-

фонематичних механізмів може бути причиною серйозних труднощів у майбутньому навчанні [1].

Ураховуючи зазначене, постає об'єктивна необхідність у проведенні глибокої й комплексної діагностики мовленнєвого розвитку, яка дозволяє не лише визначити наявність та тип порушень, а й виявити рівень сформованості ключових мовленнєвих компонентів, критично важливих для шкільної адаптації. Саме логопедична діагностика виступає фундаментальною основою для верифікації фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення, його структури, ступеня вираженості та впливу на інші психолого-педагогічні сфери розвитку дитини.

З огляду на складну, багаторівневу природу ФФНМ, діагностичний процес має бути багатопараметричним, інтегруючи як оцінку артикуляційної моторики, фонематичного слуху, звуковимови, так і аналіз лексико-граматичних навичок, мовленнєвого дихання, темпо-ритмічної організації висловлювань, мовленнєвої пам'яті, уваги, наслідувальних здібностей. Такий підхід забезпечує комплексну картину рівня мовленнєвої готовності дитини до шкільного навчання та створює підґрунтя для побудови індивідуалізованих корекційно-розвивальних програм.

Крім визначення структурно-функціонального стану мовленнєвої системи, логопедична діагностика дітей з ФФНМ має включати якісну і кількісну оцінку рівня сформованості ключових психолінгвістичних механізмів, зокрема механізмів мовленнєвого аналізу та синтезу, операцій порівняння, узагальнення, абстрагування. Ці компоненти є невід'ємними складовими мовленнєвого розвитку та тісно пов'язані з когнітивною сферою дитини, яка, у свою чергу, формує основу для засвоєння елементів шкільної програми.

Комплексна логопедична діагностика, спрямована на виявлення зазначених компонентів, дозволяє провести диференційований аналіз структури порушення, встановити його первинний або вторинний характер, а також визначити наявність супутніх психоемоційних або поведінкових особливостей, які можуть впливати на навчальну мотивацію та загальну шкільну адаптацію.

Зокрема, низький рівень сформованості мовленнєвих операцій часто супроводжується обмеженнями у розвитку смислової сторони мовлення, що проявляється у недостатньо розвинутому словнику, труднощах у розумінні складних мовленнєвих конструкцій, обмеженому рівні сформованості зв'язного мовлення. Такі особливості можуть бути чинниками ризику у формуванні шкільної неуспішності, особливо у процесі опанування навичок читання та письма, які потребують високого рівня фонематичної диференціації, звукового аналізу та синтезу [2].

Важливим є те, що результати логопедичного обстеження на етапі дошкільного віку дозволяють не лише здійснити прогноз щодо можливих труднощів у засвоєнні навчальної програми, але й забезпечити педагогічну наступність між дошкільною та початковою ланками освіти. Діагностичні дані можуть бути основою для складання індивідуального маршруту розвитку дитини, що поєднує логопедичну, психологічну та педагогічну підтримку.

Висновки. Таким чином, логопедична діагностика дітей з ФФНМ повинна розглядатися як багаторівнева система оцінювання, яка поєднує у собі клініко-педагогічні, психолінгвістичні та психометричні методи обстеження. Її результати мають бути інтегровані у систему загальної оцінки шкільної готовності дитини та служити основою для побудови цілісного індивідуального корекційного маршруту, орієнтованого на досягнення максимально можливої адаптації та розвитку дитини в умовах навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Марченко І. С., Мальцева І. Ю. (2016). Діагностика фонетико-фонематичної системи дітей із ФФНМ. *Логопедія.* № 8. С. 50 – 57.

2. Рібцун Ю. В. (2018). Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку. Харків : 40 с.

ВПЛИВ ЗАЇКАННЯ НА МОВЛЕННЄВУ АКТИВНІСТЬ У СЮЖЕТНО-РОЛЬОВІЙ ГРІ

Анастасія ЛЕСІВ,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник - Кравець Н. С.
кандидат педагогічних наук, доцент

Сюжетно-рольова гра є однією з провідних форм діяльності дошкільників, що не лише стимулює мовленнєву активність, а й формує соціальні навички, комунікативні стратегії, уяву, емоційну сферу та регуляцію поведінки. У дітей із порушеннями мовлення, зокрема тих, що заїкаються, мовленнєва активність у

процесі сюжетно-рольової гри зазнає суттєвих трансформацій, що пов'язано з їхніми психофізіологічними особливостями, труднощами у комунікації та недостатнім рівнем сформованості навичок саморегуляції. Актуальність вивчення цього питання зумовлена необхідністю врахування особливостей мовленнєвої діяльності таких дітей у процесі логопедичної та психолого-педагогічної корекції.

Діти, що заїкаються, часто стикаються з подвійним бар'єром у процесі гри: з одного боку, це мовленнєва складність, зумовлена порушенням темпу й ритму мовлення, а з іншого – психологічна невпевненість, що виникає внаслідок негативного досвіду спілкування з однолітками. Саме тому сюжетно-рольова гра, яка потребує активної мовленнєвої участі, здатності підтримувати й розвивати сюжет, для таких дітей стає джерелом тривоги або взагалі ігнорується. Через це спостерігається низький рівень мовленнєвої ініціативності, відсутність мовленнєвої взаємодії, а також труднощі в освоєнні ігрових ролей.

Важливо розуміти, що сюжетно-рольова гра передбачає не лише мовленнєве оформлення дій, а й включення до спільної діяльності з дотриманням соціальних норм і правил. Заїкання обмежує можливість дитини повноцінно включатися в такі види діяльності через внутрішні напруження, пов'язані з очікуванням помилки або негативної реакції від оточення. Цей чинник стає перепоною для самовираження й суттєво знижує рівень комунікативної взаємодії з партнерами по грі. Нерідко діти з заїканням беруть на себе ролі, які не вимагають мовленнєвих дій або ж зводять свою участь до спостереження.

Особливу увагу слід звернути на мовленнєве середовище, в якому відбувається гра. Якщо однолітки не готові прийняти мовленнєві особливості дитини, вона відчуває соціальне відторгнення, що ще більше поглиблює її замкненість і знижує бажання брати участь у спільній діяльності. У свою чергу, відсутність позитивного досвіду ігрової взаємодії з однолітками обмежує розвиток мовлення, адже саме через гру дитина отримує зворотний зв'язок, нові мовні моделі та ситуації для комунікативної адаптації.

У процесі формування сюжетно-рольових ігор велике значення має здатність дитини моделювати ситуації, що вимагає не лише фантазії, а й вербального оформлення подій, послідовності дій та логічного мислення. Заїкання, порушуючи плавність мовлення, ускладнює організацію внутрішнього мовленнєвого плану. У результаті гра дитини стає спрощеною, обмеженою репродуктивними елементами. Вона не може повноцінно створити новий сюжет або розвинути вже запропонований. Це свідчить про серйозний вплив мовленнєвих труднощів на пізнавальні та емоційні процеси, які активізуються у грі [3, с. 74].

Ще одним важливим аспектом є вплив заїкання на емоційний стан дитини. Постійна необхідність долати труднощі у мовленні формує в дитини тривожність, невпевненість, схильність до уникання ситуацій, де потрібно говорити. Сюжетно-рольова гра, яка передбачає ініціативність і мовленнєву активність, натомість вимагає від дитини перебування в центрі уваги, що викликає додатковий емоційний дискомфорт. У таких умовах діти часто вибирають мовчазні ролі або взагалі відмовляються від участі, що створює додаткові труднощі в корекційній роботі.

На думку Т. Харченко та О. Демченко, значною особливістю ігрової діяльності у цих дітей виокремлюється утруднення в спілкуванні з іншими під час гри, що свідчить про несформованість у них основних форм комунікації, і це яскраво проявляється в поведінці в процесі гри [4, с. 76].

Б. Ренкас та Л. Бутузова зазначали, що діти з порушенням мовлення рольові ігри засвоюють повільно і недостатньо якісно, оскільки вони одноманітні за змістом і не розгорнуті за сюжетом. Складність полягає у необхідності певний час в грі виконувати надану дитині роль з дотриманням певних правил. Гра такої дитини стереотипна, часто це маніпулювання предметами, іграшками [2, с. 158–159].

Б. Динник наголошує, що діти, що заїкаються, у грі поводяться несміливо. Вони не вміють визначити її мету, виконують другорядні ролі або роль глядачів. В разі посилення заїкання діти замикаються в собі, не граються з однолітками [1, с. 12].

Аналіз наукових джерел і практичних спостережень дозволяє зробити висновок, що заїкання має системний негативний вплив на мовленнєву активність дітей у сюжетно-рольовій грі. Воно порушує не лише мовленнєву сторону діяльності, а й емоційно-вольову сферу, соціальну адаптацію, мотиваційні механізми участі у спільній діяльності.

У зв’язку з цим постає потреба у впровадженні цілеспрямованої корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на зниження мовленнєвої тривожності та активізацію мовленнєвої діяльності дітей із заїканням у грі. Нижче подано професійно обґрунтовані рекомендації, які можуть бути використані логопедами, вихователями та психологами у корекційній роботі.

Рекомендації щодо стимулювання мовленнєвої активності дітей із заїканням у процесі сюжетно-рольової гри

1. Формування емоційно безпечного середовища. Забезпечення атмосфери довіри, де дитина не боїться мовленнєвих помилок. Педагог має виступати як підтримувальний партнер, а не контролер чи критик.

2. Поступове включення у гру. Рекомендовано починати з простих ігор з мінімальним мовним навантаженням (ритмічні, пальчикові ігри) й поступово переходити до сюжетних ігор з елементами діалогу.

3. Добір ролей відповідно до мовленнєвих можливостей. Доцільно надавати ролі, що не потребують швидкого мовлення або складних реплік. Варто використовувати сталі фрази та ситуативні висловлювання.

4. Вибір знайомих життєвих сюжетів. Сюжети гри мають бути близькими до повсякденного досвіду дитини (магазин, лікарня, сім'я), що знижує мовленнєве та емоційне навантаження.

5. Інтеграція мовленнєвих вправ у гру. Доцільно включати у сюжет логопедичні завдання (вірші, рими, короткі діалоги), що сприяють розвитку плавності мовлення у природному контексті.

6. Співпраця з батьками. Батьки мають бути залучені до продовження сюжетних ігор вдома, дотримуючись рекомендацій спеціаліста. Це зміцнює мовленнєву впевненість дитини.

7. Підтримка позитивної динаміки. Необхідно фіксувати та заохочувати навіть незначні успіхи, що сприяє формуванню мотивації до мовленнєвої активності та підвищує самооцінку дитини.

Ці рекомендації спрямовані на гармонізацію мовленнєвого розвитку дитини, формування позитивного досвіду комунікації та розширення можливостей використання мовлення у вільній ігровій формі.

У результаті проведеного аналізу можна стверджувати, що заїкання виступає суттєвим бар'єром у розвитку мовленнєвої активності дошкільників, особливо в контексті сюжетно-рольової гри, яка є однією з ключових форм соціалізації та мовленнєвої практики у ранньому віці. Цей тип гри вимагає від дитини не лише вербальної активності, а й здатності до планування, взаємодії, гнучкої зміни ролей та дотримання логіки спілкування – тобто цілого комплексу когнітивно-мовленнєвих та емоційно-соціальних навичок, які у дітей із заїканням часто виявляються частково або повністю порушеними.

Системний підхід до корекції передбачає не лише логопедичне втручання, а й цілеспрямовану організацію ігрового середовища, у якому дитина з заїканням матиме змогу реалізовувати мовленнєві наміри у безпечних, підтримувальних умовах. Запропоновані рекомендації підкреслюють важливість етапного залучення дитини до ігрової взаємодії, адаптації ролей, використання мовленнєвих тренажів у сюжеті, формування позитивного досвіду успішного спілкування та залучення батьків як партнерів корекційного процесу.

Отже, подолання негативного впливу заїкання на мовленнєву активність у сюжетно-рольовій грі можливе лише за умови комплексного підходу, що

поєднує логопедичну, психолого-педагогічну та соціально-комунікативну підтримку.

Список використаних джерел

1. Динник Б.С. Використання ігор у корекційній роботі з дітьми із заїканням. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації: матеріали І Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (14 лютого 2017 року, м. Суми).* Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. С. 10-13.

2. Ренкас Б.О., Бутузова Л.П. Особливості розвитку ігрової діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення. *Materials XXII International scientific and practical conference «Modern Scientific Research: Theoretical and Practical Aspects» (May 8-10, 2024).* Oslo, Norway. International Scientific Unity, 2024. Pp.157-160.

3. Рібцун Ю. В. Заїкання: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навч.- метод. посіб. К. : ФОП Цибульська В. О., 2023. 272 с.

4. Харченко Т. Г., Демченко О.Л. Особливості ігрової діяльності у дітей з загальним недорозвиненням мовлення: погляди науковців. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, (15 лютого 2018 року, м. Суми).* Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. С. 175–178.

Секція 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ВИХОВАНЦІВ ЗДО ТА ЇХ БАТЬКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Діана ЛОШТИН,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І. А.
кандидат педагогічних наук, доцент

В статті висвітлено основні питання важливості психічного здоров'я людини, а саме дитини дошкільного віку. Проаналізовано складові та прояви стресу, а також форми та методи психолого-педагогічної підтримки дітей та їх батьків.

Ключові слова: *стрес, психолого-педагогічна підтримка, вихователь, дитина дошкільного віку, війна.*

The article highlights the main issues of the importance of mental health of a person, namely a preschool child. The components and manifestations of stress, as well as forms and methods of psychological and pedagogical support for children and their parents are analysed.

Keywords*: stress, psychological and pedagogical support, educator, preschool child, war.*

Постановка проблеми. Психолого-педагогічна підтримка в період воєнного стану є однією із пріоритетних проблем сучасного суспільства, оскільки як діти, так і дорослі перебувають в абсолютно нових стресових умовах життя. Однак, саме діти є найбільш вразливою верствою суспільства, яка глибоко відчуває страх, паніку і розгубленість. Відтак, в умовах війни перед вихователями виникли нові освітні виклики, вирішення яких потребує оволодіння новими спеціальними навичками психолого-педагогічної підтримки для якісної та безпечної організації освітнього процесу в ЗДО.

Аналіз дослідження проблеми. Введення в Україні воєнного стану впливає на всі сфери людського життя, з-поміж яких освіта посідає одне із чільних місць. Діти, які залишили свої домівки, звичні місця життя потрапляючи в нові невідомі

для них умови, досить часто отримують негативний вплив на психіку, важко адаптуються в зміненого соціального середовища, проявляють нетипову поведінку тощо.

У Методичних рекомендаціях щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році виділено окремий пункт, який стосується психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу. У документі зазначено, що важливими напрямами підтримки є оволодіння педагогом методами першої психологічної допомоги, вміннями психологічного розвантаження, оволодіння інформаційною та методичною підтримкою як для дітей, так і для педагогів [5, с. 14].

Водночас фахівцями Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України були проведені психодіагностичні дослідження, датовані 2022 роком, відносно даної ситуації в різних куточках нашої держави. За результатами, педагоги хоч і намагаються допомагати таким діткам, вони не завжди можуть розпізнати ПТСР, не мають достатніх знань з підтримки [4, с. 6].

Все це, викликає у вихователів розгубленість при виникненні нестандартних проявів поведінки дітей. Водночас, використання звичних «виховних» впливів не завжди вирішує складну ситуацію, а інколи, погіршує її. Тому, педагог повинен приміряти на себе роль Людини із великої літери, яка поєднує в собі вихователя, захисника, друга, який і відновить в них те втрачене почуття безпеки [4, с. 7].

Мета статті - розкрити особливості психолого-педагогічної підтримки дітей дошкільного віку вихователями в ЗДО в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Вплив війни на психічне здоров'я – це наша соціальна реальність, яка показує різні сторони та зміни в психіці дітей.

Проблема психічного здоров'я дітей дошкільного віку в період навчання в умовах воєнного стану висвітлена в працях вітчизняних і зарубіжних науковців: С. Бутмарчук, К. Гольцберг, О. Деркачук, Е. Дирегров, О. Малікова, О. Романчук, П. Сміт, М. Химко, О. Чуйко, У. Юле. Вплив війни на дитину досліджували: І. Бойцун, В. Зливков, М. Лугова, Д. Похілько.

За дослідженнями Х. Гаспаряна, у дошкільників, які пережили важку життєву ситуацію, її наслідки проявляють через ігрову діяльність, регресивну поведінку (смоктання пальців, нетримання, капризування), наявність страхів, а також через появу різних видів психологічного захисту – витіснення, заперечення, регресивність, ідентифікація тощо[3, с. 4].

На даний час в Україні вже 75% дітей зазнали впливу військових дій на власну психіку, тобто три четверті українських дітей проявляють нетипові стани

– кожна 5-та має порушення сну, кожна 10-та – пониження бажання контактувати з іншими, нічні кошмари та порушення пам'яті [6, с. 557].

З-поміж головних травмуючих факторів війни, за результатами опитуваннями дітей, які стали свідками воєнних дій, є: досвід смерті (розуміння терміну, її незворотності, страх); прояв насильства, жорстокості до інших (формування байдужості до емоційних потрясінь); незадоволення базових потреб (голод, відсутність безпеки, самотність); руйнування звичного стилю життя (відсутність режиму, їх деформація); кругообіг негативних емоцій (емоційні всплески: горе, страждання); ситуація невизначеності (інформаційний вакуум, пасивність до життя); зміни законів «людяності» (нові правила життя); поняття «розруха» (відсутність матеріального)[3, с. 14-15].

На жаль, допомога дітям – жертвам збройного конфлікту, яка відбувається в нашій державі, на даний час є досить хаотичною та стихійною, немає цілісного алгоритму, єдиної програми психологічної підтримки та допомоги. Відтак, відповідна допомога часто надається дітям безпосередньо у закладах дошкільної освіти вихователями та психологами. Вона базується на організації психологічної та методичної підтримки для педагогів, здійснення всебічної допомоги дітям та батькам у кризових ситуаціях, адаптація освітнього процесу [2, с. 114].

Сучасні вихователі навіть в умовах війни мають проходити відповідну підготовку, здійснювати самоосвіту, набувати певного досвіду та практики спілкування з такими дітьми. З-поміж основних умінь та навичок, які повинен сформувати в собі вихователь в умовах воєнного стану є: практичне використання основних нормативно-правових документів, особливості методичної роботи, які регламентують роботу ЗДО в умовах війни; дотримання техніки безпеки в моменти повітряних тривог; використання змішаних форм роботи в різних режимах; створення швидкої системи комунікації з батьками та сім'ями дітей [2, с.115].

Окрім зазначених вище навиків, важливим є уміння педагога надавати психолого-педагогічну підтримку вихованцям та їх батькам. Зокрема, психолого-педагогічна підтримка – це певна система психологічних та педагогічних послуг, які отримує дитина педагогічними працівниками, психологами, громадськими організаціями, установами охорони здоров'я.

Серед важливих завдань є вирішення порушень емоційно-вольової сфери, налагодження взаємин з оточенням, рідними та близькими. Вона поділяється на декілька видів, а саме: профілактика, діагностика, психолого-педагогічна просвіта, формування психолого-педагогічної культури, розвиток психолого-педагогічної компетентності як в дорослих, так і в дітей.

Для мінімізації стресового напруження та зменшення психоемоційного збудження дитини доцільно використовувати різні техніки та вправи (дихальні, релаксації, неокортексні, нейробілогічні, заземлення, саморегуляції тощо). Серед найпоширеніших варіантів психологічних вправ є «Дихання животом разом з іграшками», «Пір'їна та статуя», «Лимони», «Сміх живота», «Обійми метелика», «Безпечене місце» тощо. [1, с. 6-7].

В процесі вивчення наукової літератури ми виділили ще один цікавий метод роботи з психо-педагогічної підтримки – Лялька-персона. Адже за допомогою неї можна перенести ті емоції та почуття, які відчуває дитина, що перебувала в тих подіях та показати, що життя продовжується, її реальність може змінитись та стати безпечною для неї. Дана методика широко використовується педагогами м. Івано-Франківськ, однією із них є Стиранка Г.Д., вихователь ЗДО №23 «Дударик».

При роботі з більшості методик психологи пропонують дотримуватись принципу «6П», який трактується як: підійди – підтримай – пам'ятай про реальність – підбадьори – подбай – передай.

Вихователь при спілкуванні з батьками самих дітей повинен розуміти та виділяти основні відмінності у сприйманні таких подій. Для дорослого найважливішим фактором страху є загроза життю як для нього самого, так і дитини. З-поміж відомих психологічних технік педагог може запропонувати м'язову релаксацію, медитацію, техніку «Стоп», модель «Думка-емоція-дія».

Висновки. Отже, підбиваючи все вище сказане, можемо узагальнити, що вихователь сприяє не тільки освітньому, а й емоційного розвитку дитини, допомагає їй пройти виклики життя в час воєнних дій, а також підтримує її психічне здоров'я. Формування у вихователя потрібних навичок боротьби з психічними розладами та стресом в поточних умовах, співпраця з батьками, підтримка спеціалістів, використання психологічних та методичних методик та технік дозволяють повноцінно підтримувати малечу.

Список використаних джерел

1. Журавко Т. Психологічна підтримка дітей під час війни. *Věda a perspektivy*. № 4(11). 2022. С. 177–187.

2. Казачінер О., Бойчук Ю., Галій А. Спеціальні вміння вихователя закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Захист псих. здоров'я учасників освіт. процесу в умовах війни та повоєн. часу.* 2023. С. 113-115.

3. Похілько Д.С. Діти та війна. 25 с. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/4865/1/%D0%94%D1%96%D1%

82%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0.pdf

4. Пророк Н.В. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану: *довід. вихов. дошк. навч. закладів і вчит. загальн. навч. закладів*. К., 2022. 155 с.

5. Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році. МОНУ. 2024. 14 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/08/28/rekomendatsiyi-shchodo-orhanizatsiyi-osvitnoho-protsesu-doshkilna-osvita-2024.pdf

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ТА ВПРАВ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗДО

Катерина ГОШОВСЬКА,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І. А.
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасних умовах, зокрема, в умовах повномасштабної війни в Україні, діти дошкільного віку стикаються з численними стресовими чинниками: часті переїзди, повітряні тривоги, розлука з рідними, динамічне життя батьків, тривожна атмосфера в суспільстві, адаптація до нових умов у закладах дошкільної освіти. Ці фактори можуть спричинити підвищення рівня тривожності у дітей, що проявляється у вигляді страхів, замкнутості в собі, агресії, дратівливості, порушень сну, небажання відвідувати ЗДО. Тривожність – це не лише емоційний дискомфорт, а й комплекс реакцій, які заважають дитині повноцінно розвиватися, навчатися, встановлювати контакти з однолітками та дорослими. Особливо вразливими є діти середнього та старшого дошкільного віку, які вже мають соціальний досвід, але ще не володіють достатніми навичками саморегуляції.

Оскільки гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, саме вона найбільш природно сприяє зниженню тривожності у дітей. Під час гри дитина може вільно висловлювати свої емоції, проживати тривожні ситуації та

зміцнювати почуття емоційної рівноваги й безпеки. Ігри та спеціальні вправи сприяють розвитку емоційної сфери, формуванню навичок саморегуляції, покращенню адаптації в середовищі, зниженню емоційного напруження та зміцненню впевненості в собі. Саме тому впровадження ігрових та релаксаційних методів у практику закладів дошкільної освіти є актуальним завданням для педагогів, психологів та батьків і має важливе значення для гармонійного розвитку дитини.

Тривожність дітей дошкільного віку є важливою темою для дослідження в сучасній психолого-педагогічній науці. Вона часто виникає як результат емоційних переживань і може суттєво впливати на розвиток особистості. Особливо актуальною є проблема тривожності в умовах швидких змін, коли діти не завжди здатні адаптуватися до нових обставин [5].

Психологи, такі як В. Горбатих, В. Горбунова, С. Ройз, а також класики психології, як Ж. Піаже, І. Павлов і К. Левін, вивчали різні аспекти тривожності у дітей. Вони вказують на те, що тривожність може проявлятись у вигляді страхів, дратівливості, порушень сну. Ці симптоми можуть бути не завжди очевидними, оскільки деякі діти, які здаються спокійними та безконфліктними, насправді можуть мають високий рівень внутрішньої напруги. Це може призвести до таких проблем, як заїкання, порушення стосунків із оточуючими.

Діти дошкільного віку, зокрема, часто переживають тривогу через зміни у своєму середовищі, відсутність стабільності або проблеми в сім'ї. Важливою є і взаємодія з дорослими, оскільки їхня поведінка має прямий вплив на емоційний стан дітей. В. Горбатих зазначає, що тривожні переживання у дітей можуть набути внутрішнього характеру, що призводить до змін у їхній поведінці: зниження ініціативи, пасивність у навчанні, схильність до підкорення беззаперечним вказівкам дорослих [1].

Тривожність часто є бар'єром на шляху до формування впевненості та самоповаги. У дошкільному віці це може впливати на розвиток пізнавальної активності, самостійність та інтерес до дослідження навколишнього світу. Для таких дітей важливою є підтримка з боку батьків і вихователів, оскільки спокій і стабільність у їхньому оточенні можуть допомогти зменшити рівень тривожності [3].

Психологічні дослідження також показують, що тривожність може мати різні прояви в залежності від індивідуальних особливостей дитини. Такі прояви, як підвищена дратівливість, страх перед незнайомими ситуаціями або навіть регрес в розвитку, є природними для дітей, які переживають тривогу. Важливо, щоб батьки розуміли ці реакції як нормальні для розвитку, і надавали своєчасну підтримку.

У практиці закладів дошкільної освіти для зниження рівня тривожності дітей ефективно застосовуються спеціальні вправи та ігри, зокрема дихальні, релаксаційні, пальчикові, сюжетно-рольові, сенсорні, арт- та ігротерапевтичні. Ці методи допомагають дитині розслабитися, зняти внутрішнє напруження, навчитися керувати своїми емоціями, підвищити самооцінку та покращити соціальну адаптацію. Розглянемо деякі з них.

Вправа «Метелик» спрямована на активізацію тих зон мозку, що пов'язані з регуляцією емоцій і таким чином допомагає зменшити напругу. Для виконання даної техніки потрібно, щоб дитина схрестила долоні, з'єднуючи великі пальці, утворюючи «крильця». Долоні прикладаються до грудей, і дитина почергово легенько постукує себе по ключицях. Ритмічні рухи нагадують биття серця, що має заспокійливий ефект.

Використання вправи «Видихнути хмаринку» спрямоване на те, щоб допомогти дитині вивільнити емоції та знизити рівень внутрішньої напруги. Дитина уявляє, що вдихає хмаринку, а потім видихає її разом з тривогою, додаючи до цього звукові або рухові елементи (наприклад, тупання ногами).

Вправа «Тортик» (або «Піца») проводиться у формі веселої тілесної гри, яка полягає в тому, що дорослий чи інша дитина «накладає інгредієнти» на уявний торт (наприклад, цукор, борошно, родзинки), торкаючись до тіла дитини. Це сприяє зняттю м'язових затисків та відновлює контакт з тілом [4].

Також такі вправи, як «Повітряна кулька», «Кульбабка» сприяють зняттю фізичної й психоемоційної напруги. Дихальні вправи, такі як «Свічечка» або «Квітка», нормалізують дихання та допомагають зосередитися.

Сюжетно-рольові ігри («У лікарні», «У супермаркеті») дають змогу дітям програвати тривожні ситуації в безпечному середовищі, набуваючи соціального досвіду. Сенсорні ігри з піском, водою, крупами заспокоюють завдяки тактильному впливу, сприяють самовираженню та зняттю стресу.

Елементи арт-терапії – малювання, ліплення, аплікація – дозволяють дитині в символічній формі трансформувати свої емоції. Наприклад, вправа «Намалюй свій страх» із подальшим перетворенням його на веселий образ допомагає зменшити рівень страху. За подібним алгоритмом «працює» вправа створення «Коробки радості» або «Чарівної парасольки», що «захищає» від тривог [2].

Ігротерапія, залучає дитину до ігор на уяву («Я – чарівна тваринка», «Що в мені особливого?»), сприяючи формуванню внутрішньої опори та самооцінки. Казкотерапія також є ефективною формою роботи – історії про подолання страхів (наприклад, про Совеня, яке боялося темряви) дають дитині модель позитивного розв'язання емоційних труднощів.

Ефективність таких методик значною мірою залежить від системності, індивідуального підходу, залученості дорослого та атмосфери довіри. Важливо, щоб педагог був уважним, емпатійним, чуйним до емоційного стану дітей, не змушував до участі, а пропонував гру як м'який спосіб проживання ситуації. Саме гра, як природна діяльність дошкільника, дає змогу не лише розвиватися, а й знижувати тривожність у м'якій, безпечній та доступній формі.

Таким чином, проблема тривожності у дітей дошкільного віку є надзвичайно актуальною, особливо в умовах сучасних викликів, зокрема воєнних дій, нестабільності та соціальних змін. Тривожність негативно впливає на емоційний стан дитини, її здатність до навчання, соціалізації та формування особистості. Одним із найбільш ефективних шляхів подолання цієї проблеми є використання гри як провідного виду діяльності дошкільнят. Саме гра, а також спеціально підібрані вправи (релаксаційні, дихальні, пальчикові, арт- та ігротерапевтичні тощо) створюють безпечне середовище, у якому дитина може виражати свої емоції, відновлювати внутрішню рівновагу та формувати навички саморегуляції. Важливо, щоб ці вправи та ігри застосовувалися системно, з урахуванням індивідуальних особливостей дитини та в атмосфері довіри й підтримки з боку дорослих.

Список використаних джерел

1. Горбатих В.В. Індивідуальні особливості самоставлення старшого дошкільника в структурі життєвих орієнтацій: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПУ України. Київ, 2019. 245 с.

2. Пасічніченко А. В. Арт-техніки як засіб корекції тривожності у дітей дошкільного віку. *Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*. 2023. № 1(53). С. 1-5.
URL:http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22105/1/Арт-техніки%20як%20засіб%20корекції.pdf

3. Пасічніченко А.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку. *Вісник Харківського національного університету. Серія «Психологія»*. 2017. №1009. С. 93-95.

4. ПТСР у дітей під час війни: ігри, техніки і вправи проти напруги. Освіторія. URL: https://osvitoria.media/opinions/ptsr-u-ditej-pid-chas-vijny-igrytehniky-i-vpravy-proty-naprugy

5. Ревть А., Карпенко О. Особливості тривожності дітей дошкільного віку: теоретичні аспекти. *Людинознавчі студії. Серія : Педагогіка*. 2022. 14(46), С. 36–41.

ЗНИЖЕННЯ СТРЕСУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Анна ШАПОВАЛОВА,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І.А.
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасних умовах зростання соціального, інформаційного та емоційного навантаження діти дошкільного віку все частіше стикаються з проявами стресу. Стрес у цьому віці – це психофізіологічна реакція організму на будь-які зміни, які перевищують спроможність дитини адаптуватися до нових змінених умов. До стресових факторів можуть належати наступні: розлука з батьками, зміна місця проживання, непорозуміння та конфлікти в сім'ї, початок відвідування закладу дошкільної освіти, надмірне інформаційне навантаження або нерозуміння дорослими емоційного стану дитини. У результаті таких впливів у дітей можуть виникати тривожність, порушення сну, дратівливість, агресивна або, навпаки, замкнена поведінка, соматичні скарги (головний біль, біль у животі), а також зниження пізнавальної активності [3; 5]. Відтак вихователю ЗДО важливо вміти не лише розпізнати емоційний стан дитини, а й допомогти їй подолати емоційне напруження або знизити рівень переживання стресу, зокрема, засобами творчості.

Одним із найбільш м'яких і водночас ефективних методів подолання емоційної напруги є арт-терапія. Вона враховує вікові особливості розвитку дитини та надає змогу вільно виражати емоції через творчість. Використання арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми молодшого дошкільного віку дає можливість не тільки знижувати рівень стресу, але й розвивати емоційний інтелект, саморегуляцію, креативність і впевненість у собі [5; 4].

Питання впливу арт-терапії на психоемоційний стан дитини досліджували такі українські науковці, як Н. Борщенко, Т. Голінська, І. Лисенкова, В. Литвиненко, Л. Черніченко та інші. Вони підкреслюють важливість створення безпечного, підтримувального середовища для самовираження дитини, наголошують на значенні невербальних і творчих методів впливу для зниження стресу у дітей молодшого дошкільного віку. Зокрема, дослідження Н. Борщенко доводять, що арт-терапевтичні методики сприяють формуванню емоційної стійкості та підвищенню самооцінки у дошкільнят [2]. Дослідниця Т. Голінська

виділяє роль ізотерапії, музикотерапії, казкотерапії та інших напрямів як інструментів адаптації дітей до нових соціальних умов [2]. В. Литвиненко розглядають арт-терапію як ефективний засіб корекції емоційних та поведінкових порушень у дітей із різними складнощами розвитку [4].

Особливо вразливими до впливу стресових факторів є діти молодшого дошкільного віку , оскільки на цьому етапі вони ще не завжди розуміють свої емоції та почуття, а отже не вміють їх виражати. У випадках психотравмуючих подій (наприклад, розлучення батьків, травма, втрата близької людини) дитина може переживати стан дезорієнтації, емоційної пригніченості, страху чи надмірного збудження. Тому особливо важливо забезпечити їй безпечний простір для вільного вираження внутрішніх переживань [4]. З цією метою можна використовувати різні напрями арт-терапії.

Охарактеризуємо основні з них:

1) Ізотерапія (малювання, робота з кольором) сприяє вираженню прихованих емоцій, зменшенню тривожності, формуванню образного мислення. Наприклад, використання тем «Малюємо свій страх» або «Кольори мого настрою» допомагає дітям візуалізувати свої емоції та прожити їх у безпечному форматі.

2) Музикотерапія позитивно впливає на емоційний стан через прослуховування, спів або гру на простих інструментах. Правильно підібрана музика заспокоює нервову систему, покращує концентрацію та сприяє релаксації.

3) Казкотерапія допомагає дітям ідентифікувати себе з героями, знаходити метафоричні рішення своїх труднощів. Вигадування або обговорення казок з педагогом сприяє емоційному розвантаженню та розвитку моральних уявлень.

4) Лялькотерапія дозволяє дітям «переносити» свої переживання на ляльку або персонажа, що допомагає краще усвідомити та опрацювати внутрішній конфлікт.

5) Танцювально-рухова терапія дозволяє вивільнити накопичену енергію, знизити м’язову напругу та покращити координацію. Вільні рухи в музиці створюють простір для емоційного самовираження без слів.

6) Пісочна терапія передбачає роботу з піском, мініатюрами, водою. Створення сюжетів у піску дозволяє дитині несвідомо виразити свої емоції та страхи, а також отримати відчуття контролю над ситуацією [5; 4].

Важливою умовою ефективності використання арт-терапії в роботі з дітьми 3--х річного віку є чутливість педагога до емоційного стану дитини, а також створення підтримувального простору без оцінювання. Арт-терапія повинна

бути не нав'язливою, а природною частиною ігрового процесу.

Арт-терапевтичні методи є ефективним засобом зниження стресу молодших дошкільників, оскільки відповідають їхнім віковим і психологічним особливостям. Вони сприяють вільному самовираженню, зняттю емоційної напруги та гармонізації внутрішнього стану дитини. Доцільне включення таких занять у повсякденну діяльність дошкільних закладів може значно покращити психоемоційне здоров'я дітей.

Список використаних джерел

1. Борщенко Н. О. Використання засобів арт-терапії у формуванні емоційної стійкості дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 195. С. 159-163
2. Голінська Т. М. Зміст, форми і методи арт-терапевтичного впливу на особистість дитини. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 5. С. 13-16.
3. Кисляк Н. Л. Емоційний розвиток дітей у процесі використання арт-терапії. *Психологія і педагогіка*. 2021. №3.
4. Литвиненко В. А. Застосування арт-терапії в корекційно педагогічній роботі з дітьми дошкільного віку, які перебувають в умовах будинку дитини. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. VI (75). Issue: 181, 2018. С. 49-52.
5. Ткаченко О. М. Деякі аспекти формування педагогічної творчості майбутнього вихователя у контексті ідей компетентнісного підходу. Стратегії розвитку дошкільної освіти в умовах сьогодення: збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 24 квітня 2024 р. С.74-76.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ПСИХО-ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Христина МИГОВИЧ,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І. А.
кандидат педагогічних наук, доцент

Важливим професійним вмінням для сучасного вихователя є навичка контролювати та керувати своїми емоціями, проявляти любов та розуміння до своїх вихованців, незалежно від їх інтелектуального, фізіологічного, психічного розвитку, проявляти емпатію при вирішенні конфліктних ситуацій, забезпечити толерантну та партнерську взаємодію між учасниками освітнього процесу. Відповідно, однією з головних фахових компетентностей, яка повинна бути сформована в майбутнього педагога є психо-емоційна складова [1, с. 22].

Відповідно до Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021), психо-емоційна компетентність є однією з важливих складових професійної майстерності та включає в себе такі навички: розрізняти та усвідомлювати свої емоції, контролювати їх відносно інших учасників освітнього процесу, проявляти толерантність, визначати та витісняти ознаки власного вигорання на роботі [4].

Проблему емоційного інтелекту вивчали Р. Бар-Он, Д. Гоулман, Д. Карузо, Дж. Майєр, П. Саловей та інші. В контексті нашого дослідження актуальними є низка інших досліджень: роль феномену емоційної компетентності студента (Г. Васильєва, Н. Дмитріюк, Н. Кордунова, О. Лазуренко, В. Мілінчук тощо); алгоритм формування емоційного інтелекту (І. Денисюк, С. Січкар та інші), суть та умови розвитку емоційної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти (О. Кононко, О. Кримова, О. Льошенко та інші) [1, с. 23].

Відповідно до Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021) потрібно розуміти, що майбутні вихователі повинні не тільки орієнтуватися в теорії емоційного інтелекту, знати причини та ознаки емоційного вигорання, характеристика поняття «толерантність», а й використовувати ці знання у власній практиці [1, с. 23].

Вчені трактують психо-емоційну компетентність як готовність гнучко керувати емоційними реакціями (своїми, чужими); як складову емоційної стійкості; як навичку адекватного психологічного здоров'я, як інтегральну

властивість, яка допомагає аналізувати емоціогенні ситуації; як особистісний інтеграл тощо [1, с. 24]. Можемо сказати, що єдиного визначення даної компетентності немає, тому узагальнюючи педагогічні та психологічні дослідження вчених, ми трактуємо психолого-емоційну компетентність вихователя ЗДО як інтегральну особистісну властивість, яка виражається в умінні педагога об'єктивно сприймати, адекватно реагувати на конфлікти; допомагає гнучко, адаптативно та стресостійко взаємодіяти з соціумом, застосовувати емпатію, самоконтроль та навички осмислення поведінки інших.

Досить часто, молоді фахівці плутають поняття «емоційний інтелект» та «емоційна компетентність». На думку вчених, емоційний інтелект формується в людини від народження та проявляється у розумінні різних емоційних реакцій та підборі відповідної поведінки до них. Емоційна компетентність є сукупністю вмінь та навичок , які формуються в процесі соціальних та комунікативних міжособистісних взаємодій. Тобто, компетентна людина не тільки розуміє емоційну сферу, а й вміє практично використовувати ці знання [3, с. 23].

Емоційна компетентність фахівця професій типу «людина-людина» передбачає усвідомлення, зокрема, педагогом своєї готовності до використання аспектів емоційної компетентності у професійній та соціальній діяльності. Розвиток даної складової у майбутніх вихователів ЗДО сприятиме їх професійному розвитку, особистісному становленню, вдосконаленню адаптивних здібностей, гармонії із соціумом, а найголовніше попередженню «професійного вигорання» [5].

Ураховуючи специфіку діяльності педагогів ЗДО в сучасних реалій в Україні (військових дій) виокремлено такі складові цієї компетентності: ціннісні орієнтації, стресостійкість, відсутність емоційних перешкод у спілкуванні, організаторські та комунікативні навички, компетентна поведінка при конфліктах, психологічна адаптація, соціальна гнучкість, процеси саморегуляції та самоконтролю [1, с. 24].

Умовно, психо-емоційну компетентність поділяють за внутрішніми та зовнішніми аспектами. За внутрішньою стороною компетентності стоять емоції як інструмент педагогічного спілкування, різні роздуми, ясність емоційних забарвлень в поведінці, грамотність у просторі емоційних реакцій. Емпатія, вміння контролювати емоції інших, знання та регуляція власних емоцій трактуються як зовнішній аспект компетентності.

Дослідниця О. Французова виділяє декілька складових емоційної компетентності: самосвідомість, самоконтроль, емпатія та комунікабельність. Центральною з-поміж них є самосвідомість, адже людина з високим ступенем свідомості знає свої сильні та слабкі сторони та вміє користуватись ними.

Самоконтроль є наслідком самосвідомості, тому особистість з даною рисою вже цілком спроможна управляти своїми емоціями. Перші дві складові – це навички володіння собою, а дві наступні (емпатія та комунікабельність) навички, що належать до формування вмінь взаємодіяти з іншими. Можливість поставити себе на місце іншого чи виходити на вигідні умови для двох [5].

Аналіз психологічної та педагогічної літератури дозволив виділити такі етапи формування у майбутніх вихователів даної компетентності:

1. Мотиваційно-ціннісний (етап усвідомлення) – готовність пізнавати світ, його закономірності через емоційні переживання, психологічне благополуччя, життєві цінності та настанови, екзистенціальної цінності життя «тут і тепер».

2. Пізнавальний – отримання даних про внутрішній світ людини та місце емоцій в ньому, їх види та властивості, особливості перебігу, способи керування на вербальних та невербальних рівнях.

3. Навчальний – практичне використання вправ, які спрямовані на засвоєння власних цінностей, руйнування стереотипів.

4. Творчий – творче використання компетенції в усталених чи невизначених ситуаціях [5].

Аналізуючи існуючі наукові концепції з даної проблеми та особистий практичний досвід, можемо виокремити наступні педагогічні умови, які допоможуть підвищити дану компетентність в майбутніх вихователів:

- Вивчення теоретичного матеріалу про емоції, їх вплив на людину та значення в освітньому процесі;
- Проведення для здобувачів освіти практикумів та тренінгів щодо розвитку рівня емоційної саморегуляції, попередження вигорання, керування власним емоційними станом тощо;
- Створення емоційно вдалого освітнього середовища у ЗВО, а саме відкритість, підтримка, безпека, які є основними його складниками;
- Залучення інтерактивних методів навчання для розвитку емоційної компетентності (рольові ігри, педагогічні ситуації, кейс-методики, дискусії тощо) [2, с. 139].

Отже, формування даної компетентності – це складна робота, але саме від неї можна отримати найбільші результати (підвищення особистісної ефективності). Влучними є слова М. Рейнольдса, «розвиток емоційної компетентності робить людину більш професійним, а професіонала більш людяним».

Таким чином, питання емоційної компетентності людини педагогічної професії приділяється велика увага, як з психологічної, так і з педагогічної сторони. Важливими умовами розвитку в майбутніх вихователів емоційної

компетентності можна назвати такі : відповідне змістове наповнення освітнього процесу (більше в дисциплінах даних про емоції, формування емоційної сфери), створення методичних та освітніх посібників, рекомендацій щодо розвитку даної компетентності, формування та підтримка в студентів інтересу до внутрішнього світу людей.

Список використаних джерел

1. Дурманенко Є. А. Дослідження сформованості психо-емоційної компетентності в майбутніх вихователів. *Академічні студії.* №1 К. 2023, С. 22-27. URL: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.1.4.

2. Іванова В. В. Педагогічні умови формування емоційної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Освіта і формування конкурентоспр. фахівців в умовах євроінтеграції: зб. тез доповідей VIII Міжн. науково-прак.конф.,* Мук.: МДУ 2024. С. 136-139.

3. Лазуренко О. О. До питання щодо розвитку поняття «емоційна компетентність» у психології. *Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд».* Т.1. № 11. 2015. *URL:* https://www.naukajournal.org/index.php/naukajournal/issue/view/22

4. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». МОНУ. 2021. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti

5. Тітаренко С. А. Формування емоційної компетентності майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки. *URL:* https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/92-suchasni-tekhnolohiyi-rozvytku-profesiynoyi-maysternosti-maybutnikh-uchyteliv-24-zhovtnia-2019-roku/309-formuvannya-emotsijnoji-kompetentnosti-majbutnikh-vikhovateliv-u-protsesi-profesijnoji-pidgotovki

ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО: РЕСУРСИ ТА СТРАТЕГІЇ

Христина МИКУЛЯК,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І. А.
кандидат педагогічних наук, доцент

Проблема професійного вигорання є надзвичайно актуальною для вихователів ЗДО, оскільки їх робота потребує високого емоційного залучення, постійної взаємодії з дітьми та великої відповідальності. Хронічна втома, емоційне виснаження та зниження мотивації можуть не лише впливати на особисте здоров'я педагога, а й погіршувати якість освітнього процесу. Тому своєчасна профілактика вигорання є важливою умовою збереження психологічного благополуччя вихователя та ефективної роботи закладу дошкільної освіти.

Професійне вигорання виникає внаслідок тривалого впливу професійного стресу, перевантаження обов'язками, недостатньої соціальної підтримки та незбалансованого режиму праці. Особливо вразливою до професійного вигорання є категорія педагогічних працівників, зокрема, вихователі закладів дошкільної освіти (ЗДО), адже їх професійна діяльність передбачає постійне міжособистісне спілкування, значну відповідальність та необхідність дотримання високих етичних стандартів. Професійне вигорання негативно впливає на особистісне благополуччя педагога та суттєво знижує якість освітнього процесу, ускладнює реалізацію індивідуального підходу до дитини, погіршує атмосферу в дитячому колективі та перешкоджає ефективній професійній комунікації.

Вітчизняні дослідники І. Підлипняк та Т. Дука виділяють три основні групи чинників, що зумовлюють розвиток синдрому професійного вигорання:

1. Особистісний чинник – за умови, коли професійна діяльність не набуває суб'єктивної значущості для особистості працівника, підвищується ризик формування стану хронічного емоційного виснаження. Невдоволення професійним розвитком та відсутність очікуваної підтримки корелюють із прискореним проявом симптоматики вигорання;

2. Рольовий чинник – надмірна відповідальність за виконання професійних обов'язків створює додаткове емоційне навантаження, що з часом може перерости у психоемоційне виснаження та професійне вигорання;

3. Організаційний чинник– недосконаліть структури та умов організації праці, зокрема відсутність чіткої системи розподілу функцій, нераціональне навантаження або неефективне управління, істотно підвищують вірогідність виникнення вигорання у фахівців [2, с. 176].

Профілактика професійного вихователя вигорання потребує багаторівневого підходу, що враховує індивідуальні психологічні характеристики та умови організації його професійної діяльності. Особистісним ресурсом, що сприяє зниженню ризику вигорання, є емоційна компетентність – здатність усвідомлювати, розуміти та регулювати власні емоції. Важливими також є розвиток рефлексивності, емпатії, стресостійкості, навичок конструктивної комунікації та внутрішньої мотивації до професійної діяльності. Практика психоемоційного самозбереження, що включає релаксаційні техніки, усвідомлену медитацію, фізичну активність, а також ведення емоційного щоденника, є ефективною стратегією саморегуляції. Не менш важливим є забезпечення зовнішніх ресурсів, зокрема підтримка з боку адміністрації ЗДО, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, чітке регулювання посадових обов'язків та доступ до професійного розвитку. Впровадження тренінгових програм з розвитку емоційного інтелекту, тайм-менеджменту, технік подолання стресу та вирішення конфліктів є доцільною практикою на рівні інституційної політики.

У наукових підходах до профілактики професійного вигорання науковець І. Сидоренко виокремлює такі основні засоби:

1. Пристосування себе до професійної діяльності, що передбачає цілеспрямований розвиток психологічних і поведінкових компетентностей, які сприяють підвищенню стресостійкості та зниженню вразливості до факторів вигорання.

2. Пристосування професійної діяльності до особистісних ресурсів вихователя полягає в раціоналізації умов праці, оптимізації навантаження та впровадженні механізмів, що дозволяють уникати надмірного емоційного залучення.

3. Раціоналізація емоційних витрат у професійній діяльності передбачає зменшення емоційного навантаження шляхом використання ефективних стратегій саморегуляції, тайм-менеджменту, делегування обов'язків та вміння зберігати емоційний баланс у стресогенних ситуаціях.

4. Відновлення психоемоційного ресурсу, що включає регламентований та якісний відпочинок, залучення до активних форм дозвілля, використання релаксаційних технік, а також формування позитивного емоційного фону поза межами професійної діяльності [3, с.143].

На думку вчених, профілактика професійного вигорання вихователів ЗДО потребує інтегрованого застосування індивідуальних, організаційних та соціально-педагогічних стратегій. Розвиток навичок емоційної саморегуляції та професійної стійкості, підтримка з боку адміністрації (тренінги, оптимізація робочого процесу) і формування корпоративної культури взаємодопомоги створюють середовище, сприятливе для збереження психоемоційного здоров'я педагогів.

До методів подолання професійного вигорання вихователів ЗДО відносять також музикотерапію, екскурсії в природні ландшафти, туризм, фізичні вправи, реалізацію захоплень та хобі, а також активне спілкування з родиною й соціальним оточенням.

Дослідники О. Вільхова та Н. Манжелій стверджують, що зарубіжні науковці рекомендують впроваджувати в педагогічну практику спеціалізовані форми професійної підтримки – супервізію й інтервізію. Концепція супервізії, що зародилася в англомовних країнах (Великобританія, Ізраїль, Канада, Німеччина та інші), міцно закріпилася в галузі психологічного консультування та педагогічного наставництва й визначає організовану взаємодію менш досвідченого фахівця з кваліфікованим колегою або консультантом. Інтервізія, у свою чергу, передбачає рівноправний обмін досвідом між педагогами без залучення зовнішнього експерта, що стимулює розвитку рефлексивних навичок і колегіальної підтримки [1, с. 46].

Таким чином, ефективна профілактика професійного вигорання вихователів ЗДО має ґрунтуватися на багаторівневому підході, що включає розвиток внутрішніх ресурсів (емоційна компетентність, рефлексивність, внутрішня мотивація), впровадження програм психоемоційної підтримки, оптимізація організаційного середовища та системна підтримка з боку управлінських структур. Комплексне застосування цих стратегій сприятиме збереженню психічного благополуччя вихователів, стабільності професійного середовища та якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Вільхова О.,Манжелій Н. Профілактика та методи подолання професійного вигорання у вихователів ЗДО. *Педагогічні науки*. 2021. С. 43-47.
URL: https://pednauki.pnpu.edu.ua/article/view/249802/247422.

2. Підлипняк І. Ю., Дука Т. М. Професійне вигорання педагогів: профілактика та подолання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2019. С. 175-179.

URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11433/1/PROFESIINE_VYHORANNIa_PEDAHOHIV_PROFILAKTYKA_TA_PODOLANNIa.pdf.

3. Сидоренко І. В. Професійне вигорання педагогів: детермінанти, запобіжні заходи та стратегії подолання. *Психологічна допомога: від кризи до ресурсу*. 2020. С. 141-144.

URL: http://www.uaoppp.com.ua/files/pdf/zbirka_forum_1608666274.pdf#page=141

«МАЙНДФУЛНЕС» ЯК ТЕХНІКА ПІДТРИМКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

Анна ДИДИЧИН
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І.А
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність теми. Щодня вихователі ЗДО в умовах війни стикаються з безпрецедентним рівнем стресу. Постійна загроза обстрілів, тривожні новини, розлука з рідними, необхідність адаптуватися до нових умов роботи, а часто й до евакуації – все це накладає величезний емоційний відбиток. До цього додається відповідальність за дітей, які також переживають травматичний досвід, потребують особливої уваги, розуміння та підтримки. Вихователь має бути одночасно сильним, емпатійним, терплячим та зберігати внутрішній спокій, що в умовах війни стає надлюдським завданням. Саме тому майндфулнес (усвідомленість) стає важливим інструментом для підтримки психологічного здоров'я.

Майндфулнес – це практика усвідомленого перебування в теперішньому моменті, без оцінювання та засудження. Вона допомагає зосередитися на своїх відчуттях, емоціях та думках з позиції спостерігача. Для вихователів ЗДО це

означає вміння: усвідомлювати свої емоційні реакції на поведінку дітей; зберігати спокій у стресових ситуаціях; ефективно керувати своїм емоційним станом; підтримувати позитивну атмосферу в групі. Регулярна практика майндфулнес сприяє зниженню рівня стресу, тривожності та емоційного вигорання, що є поширеними проблемами серед вихователів. Вона допомагає розвинути емоційну стійкість, покращити концентрацію уваги та підвищити рівень самосвідомості.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато дослідників зробили значний внесок у вивчення майндфулнесу як техніки підтримки психологічного здоров'я. Серед найвідоміших: Джон Кабат-Зінн (засновник програми зниження стресу на основі усвідомленості (MBSR)); Зів Сегал, Марк Вільямс та Джон Тісдейл (розробили когнітивну терапію на основі усвідомленості (MBCT), яка поєднує принципи когнітивно-поведінкової терапії з практиками майндфулнесу для запобігання рецидивам депресії); Річард Девідсон (нейронауковець, який досліджував нейронні основи емоцій та вплив практик майндфулнесу на мозок); Браун та Раян (їхні роботи зосереджені на визначенні та вимірюванні майндфулнесу як особистісної риси та дослідженні її зв'язку з різними аспектами психологічного здоров'я).

Виклад основного матеріалу. Майндфулнес – це практика, яка передбачає збільшення усвідомлення поточного моменту шляхом зосередження на думках, почуттях і відчуттях. Інші назви цього методу – «медитація усвідомлення» або «медитація самоусвідомлення». Цей термін також може означати зосередження на одному завданні за раз, не відволікаючись на будь-які інші [1].

Майндфулнес можна розглядати в трьох практичних аспектах:

- концентрація уваги;
- емоційна регуляція;
- самосвідомість.

Практики майндфулнес передбачають регулювання думок, почуттів і поведінки. Медитація усвідомлення може бути структурованою практикою та включати моменти, щоб перевірити себе під час напруженого дня. Можна практикувати уважність за допомогою індивідуальних занять, додатків і онлайн-занять. Треба лише вибрати той варіант, який найбільше підходить [1].

Майндфулнес зазвичай включає наступні практики.

1. Медитація. Більшість видів медитації містять певний аспект усвідомленості. Наприклад, медитація усвідомленості передбачає зосередження на своїх думках, почуттях і відчуттях. Людина також може краще усвідомлювати своє дихання та оточення.

2. Медитація під час ходіння. Зазвичай люди практикують медитацію при ходьбі в неквапливому темпі. Вони можуть зосереджуватися на відчуттях свого тіла, коли воно рухається, навколишньому середовищі, запаху повітря та диханні.

3. Дихання. Люди можуть включити методи майндфулнес у дихальні вправи, зокрема альтернативне дихання ніздрями та діафрагмальне дихання.

4. Медитація сканування тіла. Дану техніку ще називають прогресивною релаксацією. Вона передбачає візуалізацію та систематичне усвідомлення тіла. Людина зосереджується на відчуттях та ділянках напруження у тілі.

5. Вправи для розуму та тіла. Вправи для розуму та тіла включають йогу; зазвичай це фізичні навантаження, які включають аспекти концентрації.

6. Розумна діяльність. У цій практиці люди прагнуть зосередитися на поточному моменті під час певної діяльності. Наприклад, людина може практикувати усвідомлене харчування, зосереджуючись на смаку, запаху і відчуттях від кожного шматка їжі.

7. Звук зцілення. Методи лікування звуком передбачають вплив звукових хвиль та вібрацій, які можуть сприяти зціленню і розслабленню (слухання гонгу, камертонів, класичної музики, бінауральних ритмів та сольфеджіо) [1].

Дослідники зазначають, що хоча сама практика є доволі простою, найскладніше завдання полягає у тому, щоб зробити її частиною своєї щоденної рутини, регулярно виділяючи хоча би кілька хвилин. Майндфулнес навчає бути повністю присутніми «тут і зараз», помічати звичні стани нашої свідомості, контролювати нашу увагу та поведінку. Люди, які практикують майндфулнес, не настільки вразливі до стресу через те, що можуть «вистрибнути» з румінації та опрацювати події і ситуації, які їх виснажують.

Постійна практика майндфулнес дає можливість покращити не лише емоційне здоров’я, але й фізичне самопочуття. Вчені дослідили, що майндфулнес сприяє зменшенню больових відчуттів при хронічних захворюваннях, покращенню імунної системи, зниженню артеріального тиску та ризику розвитку серцево-судинних хвороб. [3].

Техніки для педагогів:

«3 хвилини усвідомленості».

Ця проста техніка допоможе швидко повернутися до стану спокою та зосередженості протягом робочого дня.

1. **Перша хвилина** – зупиніться і усвідомте свої думки, почуття та тілесні відчуття. Просто помічайте їх без оцінки.

2. **Друга хвилина** – сфокусуйтеся на своєму диханні. Відчуйте, як повітря входить і виходить через ніс або рот.

3. **Третя хвилина** – розширте увагу на все тіло. Усвідомте своє положення у просторі, відчуйте землю під ногами, навколишні звуки.

Техніка для заспокоєння під час невизначеності:

«Заземлення 5-4-3-2-1».

Ця техніка допоможе впоратися з тривожністю та повернутися до моменту «тут і зараз».

1. Назвіть **5 речей**, які ви бачите навколо себе.
2. Назвіть **4 речі**, які ви можете відчути на дотик.
3. Назвіть **3 звуки**, які ви чуєте.
4. Назвіть **2 запахи**, які ви відчуваєте.
5 Назвіть **1 смак**, який ви можете відчути.

Ця техніка допомагає перемкнути увагу з тривожних думок на реальність та заспокоїти розум.

Техніка для стабілізації емоційного стану:

«Дихання квадратом».

Ця техніка допомагає швидко стабілізувати емоції та відновити рівновагу.

1. Вдихайте повільно на **4 секунди**.
2.Затримайте дихання на **4 секунди**.
3. Видихайте повільно на **4 секунди**.
4. Затримайте дихання після видиху на **4 секунди**.

Повторюйте цю техніку кілька разів, поки не відчуєте спокій і стабільність [4].

Підсумок: Актуальність впровадження практик майндфулнесу в роботу з вихователями ЗДО в умовах війни є беззаперечною та потребує уваги з боку освітніх установ, психологічних служб та суспільства в цілому. Адже психологічно стійкий вихователь – це запорука емоційного благополуччя дітей, майбутнього нашої нації.

Оволодівши цією майндфулнес-практикою, людина наповнює своє життя сенсом, що у свою чергу сприяє розвитку творчих здібностей і покращенню концентрації уваги. Як в тренажерному залі прокачують м’язи тіла, так всього за 10 хвилин в день можна «прокачати» мозок, щоб навчитися усвідомленню своїх думок, почуттів, емоцій, тілесних проявів і перебуванню в моменті «тут і зараз», який ніколи більше не повториться. Людина живе в справжньому моменті. Минуле – це його досвід, майбутнє йому невідоме, але кращий спосіб потурбуватися про майбутнє – це потурбуватися про себе зараз, в справжньому

моменті, зважаючи на минулий досвід. Це допомагає зупинити руминації – так звану «розумову жуйку», настирні негативні думки, що повторюються.

Майндфулнес не позбавить від щоденних стресів, які завжди є у нашому швидкомуі шумному світі, але змінить відношення до них — не ігнорувати, не заперечувати їх, а сприймати із спокоєм, увагою до себе і що оточує, тобто реагувати найкращим чином [2].

Список використаних джерел

1. Майндфулнес – техніка медитації, яка допомагає впоратися з психологічними проблемами. Режим доступу: https://mozok.ua/anxietydisorder/article/4313-majndfulnes--tehnka-meditatc-yaka-dopomaga-vporatisya-z-psihologchnimi-prob

2. Поліпшуйте власне життя. Що таке майндфулнес-медитація. Режим доступу: https://life.nv.ua/ukr/blogs/shcho-take-mayndfulnes-yak-meditaciya-vplivaye-na%02mozok-50088974.html.

3. Стецула. Н.П «Техніка підтримки психологічного здоров’я педагогів: майндфулнес». Джерело:https://naurok.com.ua/broshura-tehnika-pidtrimki-psihologichnogo-zdorov-ya-pedagogiv-mayndfulnes-365138.html

4. Шудрик Л.В. «Майндфулнес у повсякденному житті: як жити «тут і зараз» під час війни». Джерело https://naurok.com.ua/konsultaciya-dlya-vihovateliv-mayndfulnes-u-povsyakdennomu-zhitti-yak-zhiti-tut-i-zaraz-pid-chas-viyni-455639.html.

ЗМІСТ І ФОРМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА СІМЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валентина ІВАСИШИН,
1 курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Матішак М.В.
кандидат педагогічних наук, доцент

У контексті сучасних соціальних викликів і трансформацій ролі сім'ї, особливо в умовах цьогочасної війни та динамічного суспільного життя, актуалізується необхідність посилення освітньої функції закладів дошкільної освіти не лише щодо дітей, а й батьків. Роль родини як першої освітньої інституції, що формує особистість дитини, є ключовою в усьому спектрі дошкільного виховання. Водночас, ефективність родинного впливу значною мірою залежить від рівня педагогічної поінформованості та психологічної зрілості батьків. Саме тому психолого-педагогічне просвітництво сімей постає як один із пріоритетних напрямів діяльності закладів дошкільної освіти.

Активне залучення родини до освітнього процесу зумовлює зростанню ролі просвітницької діяльності як механізму формування батьківської обізнаності, педагогічної культури й здатності до співпраці з педагогами. Воно дозволяє створити умови для формування відповідального ставлення дорослих до виховання, сприяє розвитку партнерських відносин між родиною й педагогічною спільнотою.

Просвітницька діяльність у системі дошкільної освіти розглядається як систематизована, цілеспрямована педагогічна взаємодія з батьками, яка має на меті озброєння їх знаннями, вміннями та практичними навичками, необхідними для ефективної взаємодії з дитиною [4].

У контексті досліджуваної проблеми варто розглядати сутність поняття як і «психолого-педагогічне просвітництво сімей дошкільників», так і дотичних категорій: «педагогічна підтримка батьків», «педагогічна культура сім'ї», «партнерська взаємодія», «педагогіка партнерства», «батьківське наставництво», «батьківська компетентність» тощо. Саме завдяки глибокому осмисленню цих аспектів стає можливим вибудовування ефективної моделі психолого-педагогічної підтримки сімей дітей дошкільного віку.

Серед наукового товариства простежується розгляд широкого спектру деталей, що стосуються означеної тематики. Це засвідчує низка досліджень

зарубіжних та відчизняних вчених, як-от: М.К. Ротбарт, С. Стейсі, Дж. Німмо, С. Зонненшайн, Р.М. Голінкофф, А.К. Юзафзай та С. Красін, В. Кравець, Л. Гірич, Т. Алєксєєнко, Б. Ковбас, М. Матішак та ін.

Зміст просвітництва охоплює кілька ключових напрямів [3, с. 19]. По-перше, це передача батькам систематизованих знань щодо вікових і психологічних особливостей дітей, їх емоційно-пізнавального розвитку, потенціалу та потреб. До наступних змістових компонентів також належать елементи педагогіки, психології, анатомії, фізіології, етики, що допомагають формувати цілісне уявлення про дитину як суб'єкта розвитку та виховання.

Особлива увага приділяється опануванню методик взаємодії дорослого з дитиною, зокрема через адекватне спілкування, ефективне реагування на потреби, формування позитивного мікроклімату в сім'ї. Просвітництво, орієнтоване на родину, має охоплювати не лише інформування, а й емоційно-ціннісну підтримку, розвиток здатності до самоаналізу, партнерського діалогу та актуалізацію відповідальності за особистісний і моральний розвиток дитини [3, с. 22].

Сутність просвітницької роботи з батьками охоплює питання, що стосуються вікових особливостей розвитку дітей, психологічної підтримки, формування соціальних і моральних цінностей, методів попередження деструктивних форм поведінки, налагодження позитивного клімату в родині тощо. Акцент робиться на розвитку емоційного інтелекту батьків, їх здатності розуміти себе та дитину як повноцінного партнера у спілкуванні. Надаючи психолого-педагогічну підтримку родинам дітей дошкільного віку педагоги та інші фахівці повинні вміти виявляти та брати до уваги інтереси, потреби й очікування всіх учасників освітнього процесу, творчо застосовувати сучасні методи та інструменти батьківського просвітництва [2].

Ефективність просвітницької роботи великою мірою залежить від обраних форм організації. До традиційних належать лекції, семінари, консультації, педагогічні години тощо. Водночас сьогодення вимагає ширшого спектру інтерактивних, сучасних та інклюзивних підходів, наприклад [3, с. 101]:

- батьківські клуби та тренінги – забезпечують відкриту атмосферу для діалогу, обміну досвідом і формування навичок конструктивної взаємодії;
- майстер-класи та спільні проєкти – сприяють глибшому залученню батьків до освітнього процесу через практичну взаємодію;
- цифрові платформи, групи у соціальних мережах або месенджерах, онлайн-семінари – забезпечують оперативність комунікації та можливість охоплення ширшої аудиторії;

- індивідуальні зустрічі, консультації з педагогом або психологом – дозволяють адресно працювати з проблемними запитами;
- інформаційні стенди, буклети, брошури – виконують ознайомчу функцію, даючи батькам змогу самостійно знайомитися з корисною інформацією.

Особливу увагу сьогодні привертає впровадження інтерактивних методів – рольових ігор, ситуаційного моделювання, використання кейс-методу, які допомагають моделювати виховні ситуації, розвивати батьківську рефлексію та усвідомлення власної ролі у вихованні [3, с. 107].

Просвітницька діяльність не може розглядатися ізольовано від загальної концепції педагогіки партнерства. Вона передбачає рівноправне залучення батьків до освітнього процесу, побудованого на взаємоповазі, довірі, відкритості й готовності до спільного вирішення завдань [1]. Важливо, щоб педагог не займав позицію «вчителя життя», а виступав як ментор і фасилітатор у процесі особистісного й виховного зростання батьків.

Висновки

Психолого-педагогічне просвітництво є необхідною умовою якісної взаємодії між педагогом і родиною. Воно має спиратися на принципи доступності, міжособистісної чуйності та відкритості до змін. В часі військової агресії проти України просвітництво виконує і додаткову роль – воно стає засобом відновлення віри в себе, ресурсом подолання стресу та способом створення точок опори у складному сьогоденні. Забезпечення змістовного, структурованого та актуального просвітницького контенту, реалізованого через багатоформатну систему взаємодії, дозволить сформувати у батьків відповідальні підходи до виховання, сприятиме підвищенню педагогічної культури і зміцненню родинних цінностей у воєнних і післявоєнних умовах українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Бобро Л.В. Просвіта батьків як умова підвищення їх педагогічної культури та ефективної партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки № 1.* 2022. С. 30-35.

2. Корж Т.М. Розвиток професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти в забезпеченні партнерської взаємодії з батьками. *Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика.* Біла Церква, 2024. С. 56-60.

3. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник / Котирло Т.В., Щербина Д.В. К.: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 219 с.

4. Піроженко Т.О. Психолого-педагогічне просвітництво батьків дітей раннього та дошкільного віку: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 19 листопада 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України. Том 3, №2.* 2021. С. 1-9.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ» У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Наталія КАЗБЕКОВА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Матішак М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

На даний час питання соціалізації дітей дошкільного віку є актуальним і потребує вивчення та аналізу. Для успішного розвитку комунікативних навичок, впевненості в собі, пізнання навколишнього світу соціалізація є необхідною. В закладі дошкільної освіти дитина має можливість набувати соціальний досвід, завдяки спілкуванню з однолітками, розв'язанню конфліктних ситуацій, ігровій діяльності. Охарактеризувавши поняття «соціалізація дітей дошкільного віку», відкривається можливість до глибшого розкриття методів та засобів для вдосконалення входження дитини в суспільство.

Поняття «соціалізація» в науковий обіг ввели вчені Ф. Гіддінгс та Г. Тард і зазначили, що цей процес здійснюється завдяки стихійним впливам оточення, а також цілеспрямованому суспільному впливу до якого належать: сім'я, дошкільний заклад, школа, позашкільні центри та інші соціальні інституції, які мають виховну ціль. Соціальний розвиток особистості – це процес оволодіння набором програм діяльності та поведінки, що є характерним для культурної традиції місцевості в якій людина перебуває [1, с. 13].

Соціалізація – це двосторонній процес, який передбачає взаємодію людини із соціальним середовищем, завдяки включенню в систему суспільних відносин, що впливає на формування унікальної ідентичності особистості.

Процес соціалізації складається з чотирьох взаємопов'язаних компонентів:

стихійна соціалізація – передбачає засвоєння людиною цінностей, норм, способів поведінки не через цілеспрямоване навчання, а під впливом реальних життєвих обставин, які визначаються соціально-економічними і соціокультурними реаліями; відносно спрямована соціалізація – здійснюється цілеспрямовано державою через конкретні закони, правила й організаційні заходи; відносно соціально контрольована соціалізація – складається з сімейного виховання, релігійного виховання, соціального виховання, адаптаційно-корекційного виховання; свідоме самозмінювання особи, що відбувається в процесі самовдосконалення у відповідності з власними силами та ресурсами [2, с. 17].

Соціалізація взаємопов'язана з процесом виховання та навчання. Суспільство здійснює свій вплив на процес соціалізації через соціальні інститути, а також різні сторони соціального життя. Під час соціалізації індивід готується відповідно до вимог та очікувань суспільства, щоб володіти вміннями діяти в будь-яких життєвих ситуаціях. Процес соціалізації містить перелік агентів та механізмів, завдяки яким забезпечуються соціально схвалена поведінка та норми моралі [3, с.76].

Важливим фактором соціалізації є сім'я, адже вона є першою сходинкою – середовищем, у якому перебуває та розвивається дитина. Заохочуючи прийнятну поведінку та караючи за порушення правил, батьки формують у свідомості дитини систему норм. Механізм ідентифікації передбачає наслідування дітьми значущих дорослих [2, с.72].

У психолого-педагогічній літературі вказано, що до соціально-педагогічних механізмів соціалізації належать: традиційний механізм соціалізації, що передбачає засвоєння дошкільником норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, характерних для її сім'ї і найближчого оточення; інституціональний механізм відбувається під час взаємодії людини з інститутами суспільства та різними організаціями, які спеціально створені для її соціалізації [1, с.16].

Науковці А. Богуш, Т. Піроженко, Н. Шиліна визначають, що соціально-комунікативна компетентність дитини – це вміння ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних стосунків. До таких вмінь відносять: орієнтування в соціальних ситуаціях, здатність розпізнавати свій емоційний стан та оточуючих, знаходити адекватні способи комунікації з людьми [1, с.25].

Для успішної соціалізації необхідне забезпечення сприятливого позитивного емоційного середовища, використання в роботі з дітьми ігрових форм роботи, підтримка з боку педагога та батьків, надання можливості виконувати різні завдання та комбінувати їх відповідно до інтересів дітей.

Соціалізація є невід'ємною частиною життя, яка відкриває нові можливості для розвитку та пізнання себе через перебування в суспільстві. Дитина дошкільного віку відкрита до світу й має сильне прагнення шукати та накопичувати нові враження про світ і людей. Педагог стає посередником між дитиною та соціумом, забезпечуючи комфортні умови пізнання навколишнього середовища. За допомогою занять, ігрової, образотворчої діяльності дошкільник відтворює набуті навички перебування в колі інших дорослих та однолітків.

Отже, соціальний розвиток дитини дає можливість оволодіти соціокультурним досвідом та набути самостійності, відносної автономності. Відбувається входження дитини в соціум, засвоєння цінностей та норм, а також формується індивідуальність особистості дошкільника.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н.В., Рейпольська О.Д.,Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.
2. Зозуляк-Случик Р. Основи соціалізації особистості : навч. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2021. 222 с.
3. Лукашевич Н., Шандор Ф., Червона Л. Людина. Адаптація. Соціалізація (соціологічний контекст) : підручник. Ужгород, 2023. 208 с.

МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ольга ЛИТВИН,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Лазарович Н.Б.,
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному освітньому просторі України зростає увага до раннього виявлення та розвитку обдарованості. Дошкільний вік є найбільш пластичним для формування базових здібностей, а також для закладання навичок емоційного, соціального та інтелектуального зростання.

Як зазначає В. Синьов, саме на етапі дошкілля «формуються витоки інтелектуальної активності та креативності, які визначають майбутню траєкторію розвитку дитини» [1].

Обдарованість — це поєднання вроджених і набутих якостей, що забезпечують вищий за середній рівень результатів у певному виді діяльності (за І. Богдановою).[2]. У дошкільному віці обдарованість часто проявляється через: випереджальний інтелектуальний розвиток, багатство уяви, нестандартність мислення, глибоку допитливість, емоційну чутливість. Як пише Н. Гавриш, «підтримка дитячої обдарованості — це не про надздібності, а про повагу до дитячої унікальності».

Отож, перед вихователями та батьками стоять завдання психолого-педагогічної підтримки дитини, а саме: раннє виявлення потенційної обдарованості; створення розвивального середовища, що відповідає потребам дитини; забезпечення емоційного комфорту та формування позитивної самооцінки;встановлення партнерства між педагогами, психологом і батьками;запобігання перевантаженню та емоційній ізоляції дитини.

Як засвідчують дослідження вчених, основні механізми підтримки обдарованості можна розглядати за ткаими напрямами:

- Діагностично-аналітичний механізм полягає у застосуванні спостереження, анкетування, інтерв'ю з батьками (Методики: «Портрет дитини» (Богданова), методика Сіньова щодо спостереження за креативністю та логічним мисленням), веденні індивідуальної діагностичної карти розвитку здібностей.
- Розвивальний механізм: організація занять за інтересами: гуртки, творчі лабораторії, стимулювання дослідницької та проєктної діяльності, використання ігор на розвиток логіки, мислення, мовлення (Методики: креативне навчання (Пометун), «інтелект-карти» (Савченко), артпедагогіка (Гавриш) тощо).
- Психологічна підтримка полягає в організації занять з розвитку емоційного інтелекту, спільні вправи на зниження тривожності, підвищення впевненості, робота з самооцінкою дитини, уникнення елітаризації (казкотерапія, сенсорно-емоційні ігри, релаксаційні методики).
- Освітньо-комунікативний механізм полягає у встановлення довірливих взаємин між дитиною та дорослими, створенні умов для діалогу, відкритості, вільного вибору, активній взаємодії з батьками: просвітницька робота, консультації, спільні проєкти.

Розвиток обдарованої дитини є спільним завданням вихователя та батьків. Вихователь щодня уважно спостерігає за дитиною, намагаючись розпізнати її інтереси, схильності та особливості поведінки. Зважаючи на індивідуальні

потреби та можливості кожної дитини, він адаптує освітні завдання таким чином, щоб вони сприяли гармонійному розвитку.

Важливим аспектом його роботи є підтримка дитячої ініціативи — створення умов, у яких дитина може вільно висловлювати свої думки, проявляти креативність та самостійність. У той же час батьки відіграють не менш важливу роль. Саме в домашньому середовищі найчастіше проявляються перші ознаки обдарованості, і батьки допомагають помітити їх. Вони підтримують творчі ініціативи дитини, заохочують її до пізнання світу, допомагають розвивати здібності у різних сферах. Крім того, створення безпечного та емоційно комфортного простору вдома є основою для впевненого і гармонійного розвитку особистості. Тільки у співпраці педагогів і батьків можливе повноцінне розкриття потенціалу кожної дитини.

Перспективи вдосконалення системи підтримки обдарованих дітей передбачають впровадження цілісного підходу, спрямованого на створення умов для індивідуального розвитку кожної дитини. Одним із важливих кроків є запровадження в закладах освіти програм індивідуального розвитку дитини (ПІРД), які дозволяють враховувати її унікальні здібності, інтереси та темп засвоєння знань. Такі програми сприяють більш гнучкому та персоналізованому підходу до навчання й виховання.

Не менш важливою є системна підготовка педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Проведення тематичних тренінгів, семінарів і практикумів допомагає педагогам глибше розуміти особливості таких дітей, оволодівати сучасними методиками діагностики й розвитку їхнього потенціалу.

Сучасна освіта також не може обійтися без використання інформаційно-комунікаційних технологій. Інтеграція цифрових платформ та ресурсів відкриває нові можливості для самостійної творчої діяльності дітей, сприяє розвитку їхньої креативності, критичного мислення та цифрової грамотності.

Важливим напрямом вдосконалення є налагодження ефективної міжвідомчої співпраці. Залучення фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, а також психологів, логопедів, арттерапевтів дозволяє забезпечити всебічну підтримку дитини з урахуванням її індивідуальних потреб.

Для забезпечення ефективності всіх заходів необхідно здійснювати постійний моніторинг результатів супроводу дитини. Комплексна оцінка розвитку дає змогу вчасно виявляти позитивні зміни, коригувати стратегії підтримки та забезпечувати гармонійний розвиток дитини відповідно до її потенціалу.

Отже, підтримка обдарованості в дошкільному віці — це довготривалий, чутливий і командний процес, який не передбачає форсування чи штучного

«навчання наперед», а навпаки — створення умов, у яких дитина відчуває себе зрозумілою, має право на помилку, може самостійно шукати нове, розвиває природну допитливість і творчість.

Список використаних джерел

1. Синьов В.М. Психолого-педагогічна підтримка обдарованої дитини в умовах ЗДО. — Київ: НАПН України, 2021.
2. Богданова І.Л. Обдарованість у дошкільному віці: сучасний підхід. — Харків: Основа, 2018.
3. Гавриш Н.М. Педагогіка розвитку дошкільної дитини. — Вінниця: Планер, 2019.
4. Пометун О.І. Методика креативного навчання у дошкіллі. — Київ: Освіта, 2020.
5. Савченко О.Я. Формування інтелектуальної ініціативи в дітей дошкільного віку. — Педагогіка і психологія, №3, 2020.
6. Інститут психології ім. Костюка НАПН України. Звіт про психолого-педагогічні індикатори обдарованості дітей 4–6 років, 2022.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

Яна ТАРНАВСЬКА,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник — Скоморовська І. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасних умовах стрімких соціальних змін, зростання навантаження на педагогів та постійного реформування освітньої сфери питання ментального здоров'я вихователів закладу дошкільної освіти набуває особливої актуальності. Саме вихователь є ключовою фігурою у створенні безпечного та сприятливого освітнього середовища для дітей, тому його емоційний стан, стресостійкість, психологічне благополуччя напряму впливають на ефективність педагогічної

діяльності та якість взаємодії з вихованцями. Нерідко працівники дошкільної освіти стикаються з емоційним вигоранням, перевтомою, тривожністю, що призводить до зниження професійної мотивації та педагогічної результативності.

Важливість вивчення ментального здоров'я вихователів також зумовлена впливом їхнього психоемоційного стану на формування психологічного клімату в дитячому колективі. Дошкільний вік є чутливим періодом для розвитку емоційної сфери дитини, і саме особистість педагога виступає важливим джерелом емоційної підтримки, стабільності та позитивного прикладу. Стрес і виснаження можуть погіршити взаємодію з вихованцями й знизити якість освітнього процесу. Тому турбота про ментальне здоров'я педагогів є важливою умовою ефективної дошкільної освіти.

Дослідники І. Завгородній, М. Лисак, Л. Кучинська, та А. Парамонова у своїх наукових працях акцентують увагу на значущості ментального здоров'я вихователів як необхідної складової їх ефективної професійної діяльності. Також вони підкреслюють важливість профілактики професійного вигорання, зниження рівня стресу та формування навичок емоційної саморегуляції у працівників ЗДО.

Проблема збереження ментального здоров'я вихователів набуває особливої актуальності, адже саме ці фахівці закладають основи майбутнього покоління. Ментальне здоров'я – це не просто відсутність психічних розладів, а й наявність внутрішніх ресурсів, які дозволяють людині активно жити, розкривати свій потенціал, мати мотивацію до праці, турбуватися про інших, не забуваючи при цьому про власні потреби [4].

Наукові дослідження свідчать, що педагогічна діяльність є найбільш напруженою в емоційному, психологічному, соціальному плані та впливає на стан професійного здоров'я педагога [2]. З метою формування готовності вихователів до збереження власного ментального і фізичного здоров'я важливо заохочувати їх до активної участі в здоров'язбережувальній діяльності та розвитку професійної стійкості до стресових факторів [2].

Для цього необхідно:

- накопичувати знання про сутність психологічного здоров'я, його ознаки, чинники ризику й шляхи збереження;
- підтримувати позитивну «Я»-концепцію педагога як професіонала;
- формувати відповідальне ставлення до власного здоров'я як цінності;
- ознайомлювати педагогів із принципами та засобами здоров'язбереження, а також сучасними оздоровчими технологіями;

- мотивувати педагогів до самостійної розробки програм підтримки свого ментального здоров'я;
- усвідомлювати значення рекреаційної діяльності в сучасних умовах.

Усі ці напрямки сприятимуть укріпленню фізичного, соціального та духовного благополуччя педагогічних працівників у системі дошкільної освіти.

В 2023 року в Україні набув чинності Закон України «Про систему громадського здоров'я». Документ орієнтований на поліпшення загального стану здоров'я населення, профілактику захворювань і підвищення тривалості життя. Особливу увагу у Законі приділено необхідності цілісного підходу до збереження здоров'я працівників у ключових соціальних галузях, включаючи не лише медичні, а й соціальні та психологічні показники.

Професійна діяльність вихователів у закладах дошкільної освіти пов'язана з постійним впливом стресових факторів, що з часом може спричинити зниження працездатності та розвиток емоційного вигорання [1]. Серед чинників, які впливають на порушення ментального здоров'я виокремлюють: тривалість робочого дня, висока емоційна напруга, особиста відповідальність за життя та здоров'я дошкільників та результати освітнього процесу.

Щоденна діяльність вихователів пов'язана з численними викликами, які можуть мати негативний вплив на їхній психоемоційний стан. Від задоволення потреб дітей до взаємодії з батьками та адміністрацією – усі ці аспекти створюють додаткове навантаження. Варто пам'ятати, що вихователь не лише передає знання, а й активно формує емоційне й соціальне середовище дитини, що потребує постійної концентрації, емпатії та значних емоційних ресурсів. Ментальне здоров'я дає змогу педагогу ефективно справлятися зі стресом, навчатися, працювати, реалізовувати свій потенціал і є невід'ємною складовою загального благополуччя як самого вихователя, так і його вихованців [3].

Плануючи свій звичний робочий день, вихователь повинен передбачати час для емоційного відновлення та особистого простору, щоб переключити увагу, зняти напругу й відновити внутрішню рівновагу. Залучення до приємних і корисних занять – таких як хобі, йога, легкі фізичні вправи або прогулянки на свіжому повітрі – сприяє покращенню ментального стану та позитивно впливає на когнітивні функції.

Вихователь для збереження свого ментального здоров'я, може, використовувати методи саморегуляції для управління своїми емоціями, зменшення стресу. А саме: медитацію, плавання, дихальні вправи, підтримку соціальних контактів (спілкування з друзями, родиною), творчу діяльність.

Ці методи дають можливість вихователям піклуватися про своє ментальне здоров'я, долати стрес та повноцінно працювати з дітьми.

Отже, проблема збереження ментального здоров'я вихователів закладів дошкільної освіти є надзвичайно важливою й актуальною в умовах сучасного освітнього середовища. Щоденні професійні виклики, емоційні навантаження, відповідальність за розвиток і безпеку дітей потребують від педагогів високого рівня психоемоційної стійкості та саморегуляції. Формування навичок турботи про себе та створення підтримувального професійного середовища сприятимуть зниженню рівня стресу, профілактиці вигорання і, як наслідок, – підвищенню якості дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Завгородній І. В., Лисак М. С., Парамонова А. О. Ментальне здоров'я вихователів закладів дошкільної освіти: ключова складова громадського здоров'я. Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення. Томілінські читання: матеріали VII науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 30 жовтня 2024 р. Харків : ХНМУ, 2024. С. 69.

2. Кучинська Л. Ф. Сутність збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти:. Режим доступу: https://conf.zippo.net.ua/?p=133

3. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 15 листопада 2024 р., Мукачево / Ред.кол.: Фенцик О.М. (гол.ред.) та ін. Мукачево : МДУ, 2024. С. 296-300.

4. Метнальне здоров'я: Як подбати про себе? Режим доступу: https://prozdorovia.in.ua/statti/mentalne-zdorov-ia/

ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТЕРАПЕВТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Анна СТЕЦЬ,
IV курс ОР «Бакалавр», факультет педагогіки, психології та мистецтв,
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка.
Науковий керівник – Прибора Т. О., кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація: У статті розглянуто питання психоемоційного благополуччя дітей дошкільного віку як важливого чинника їхнього розвитку. Акцент зроблено на необхідності впровадження оздоровчих технологій терапевтичного спрямування в освітній процес. Проаналізовано ефективність методів психогімнастики, арт-терапії, музикотерапії, сміхотерапії та аромотерапії у зниженні рівня емоційної напруги, розвитку навичок емоційної регуляції та поліпшенні соціальної адаптації. Наведено приклади конкретних практик, що сприяють зміцненню психічного здоров'я дітей, формуванню емоційної стабільності та підтримці позитивного емоційного клімату в дитячому колективі.

Ключові слова: психоемоційне благополуччя, соціальна адаптація, дошкільний вік, психічне здоров'я.

Постановка проблеми. Психоемоційне благополуччя дітей дошкільного віку є пріоритетним напрямом сучасної освітньої діяльності, оскільки саме в цьому віці формуються основи емоційної регуляції, соціальної адаптації та психічного здоров'я. В умовах сучасного суспільства, що характеризується підвищеним рівнем інформаційного навантаження та соціальної напруги питання ефективної підтримки психоемоційного розвитку дітей постає особливо гостро. Це ускладнюється і тим, що не кожна дитина спроможна впустити вихователя одразу у свій внутрішній світ.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання розвитку емоційної виразності, саморегуляції та зниження стресу у дітей активно досліджуються сучасними науковцями. І. Булах, Н. Калька, З. Ковальчук демонструють ефективність арт-терапії як засобу емоційного розвантаження, тоді як В. Гриньова підкреслює значення музикотерапії в гармонізації внутрішнього стану.

Окрему нішу в дослідженнях займає сміхотерапія, яка розглядається не лише як інструмент зниження стресу, а й як засіб міжособистісної взаємодії,

емоційної сублімації та профілактики психоемоційних порушень, що відображено у роботах О. Іванової, І. Пивоварчик, Н. Сайко та інш.

Метою статті є аналіз актуальних підходів до підтримки психоемоційного благополуччя дошкільників та опис оздоровчих технологій терапевтичного спрямування при роботі з дошкільниками.

Виклад основного матеріалу (результатів) дослідження. Серед ефективних методів, що поєднують рухову активність з емоційним самовираженням, особливе місце займає психогімнастика – практичний інструмент, який дозволяє дітям через гру, міміку та тілесну виразність навчитися розпізнавати, передавати та регулювати свої емоції. Основна мета психогімнастики полягає у тому, щоб через рух і вираження емоцій тілом допомогти дітям пізнати і краще розуміти свої почуття, а також навчити їх адекватно реагувати на емоційні ситуації [2, с. 57].

Однією з поширених вправ у психогімнастиці є «Сумний їжачок» та «Радісний зайчик», під час яких дитина за допомогою жестів, міміки та тілесної виразності передає емоційні стани цих персонажів. Вправи дозволяють дітям не лише вивчати різноманітні емоції, але й навчатися їх виражати через своє тіло, що є важливим аспектом розвитку емоційного інтелекту. Психогімнастика також сприяє зниженню емоційної напруги та стресу, покращує психоемоційну атмосферу в групі та допомагає дітям знаходити емоційну рівновагу.

Арт-терапія, книготерапія та трудотерапія дозволяють дітям через творчість, читання та повсякденну діяльність виражати емоції, знижувати рівень стресу та підвищувати рівень соціальної адаптації. Всі ці методики орієнтовані на емоційне розвантаження, розвиток самоусвідомлення та підвищення самопочуття дитини [5].

Арт-терапія, зокрема малювання на задану тему, є потужним інструментом для вираження емоцій. Діти можуть малювати емоції («Сумний день», «Радість весни») або зображувати важливі для них аспекти життя, як от «Сім’я». Це дозволяє дітям через образотворче мистецтво віднайти гармонію, зняти внутрішню напругу та розвинути творчі здібності.

Музикотерапія та сміхотерапія є ефективними методами психоемоційного розвантаження, що сприяють покращенню настрою, емоційній стабільності та гармонізації внутрішнього стану дитини. Музика має потужний вплив на емоційне сприйняття, тому її використання в процесі навчання та відпочинку є важливим елементом розвитку психічного здоров’я.

Музикотерапія включає прослуховування спокійної класичної музики під час відпочинку або після активних ігор. Мелодії, що мають заспокійливий ефект, сприяють зниженню рівня тривожності, покращують концентрацію та емоційне

сприйняття. Такі музичні сеанси допомагають дітям розслабитись і налаштуватися на позитивний емоційний лад, що особливо корисно після емоційно насичених моментів або напружених активностей [3, с. 23].

Сміхотерапія є ще одним важливим методом зниження стресу та покращення настрою. О. С. Іванова та І. М. Пивоварчик пропонують ставитися до сміху як до звільнення від незручностей, страху, очевидного нерозуміння, негативних емоцій, комплексів, невпевненості у собі та будь-яких труднощів. Саме з такої точки зору пропонують його трактувати. Також вони розглядають сміх як «потужний релаксуючий засіб» від негативних емоцій. Зважаючи на це, слід зауважити, що на думку дослідників сміх вважається виключно людським способом сублімації агресивних тенденцій. Більшість медиків та психологів дотримуються думки, що сміх дозволяє впоратися людині з найбільш непередбачуваними міжособистісними проблемами. Зокрема, З. Фрейд, М. М. Бахтін, Л.С. Виготський, С. Далі, Ф. Фелліні та ін. зазначали, що сміх є засобом розрядки, дозволяючи трансформувати агресію людини. За допомогою сміху і гумору, можна загасити конфліктні ситуації в міжособистісній взаємодії та в групах [4, с. 55].

Сміхотерапія мають багато спільних рис та переваг для психоемоційного здоров’я людини таких як:

1. Покращення настрою та почуття щастя за рахунок вироблення ендорфінів, серотоніну та дофаміну.
2. Зменшення стресу, тривоги, депресії, страху, гніву та інших негативних емоції за рахунок зниження рівня кортизолу, адреналіну та норадреналіну.
3. Підвищення самоповаги, оптимізму, впевненості, самоконтролю та емоційної регуляції.
4. Розвиток емпатії, співчуття, кооперації, комунікації та соціальної адаптації.
5. Сприяння психологічному зціленню, прощенню, позитивному переосмисленню життєвих ситуацій.

Сміхотерапія використовується не лише як можливість вивільнити емоції, а й як ефективний метод корекції різних відхилень. Особливо це дієво у роботі з виправленням труднощів, пов’язаних з емоційною сферою та під час корекції логопедії як один з видів арт-терапії поруч з ігровою діяльністю, спілкуванням та іншими видами корекції [7; 1, с. 37].

Сміх має лікувальний ефект, знижуючи рівень стресу, розслаблюючи м’язи та підвищуючи рівень щастя. Для дошкільників це є також чудовим способом

розвитку емоційної відкритості та взаємодії з іншими дітьми, адже сміх здатний згуртовувати колектив і стимулювати соціальну взаємодію [6, с. 112].

Аромотерапія є одним з ефективних методів підтримки психічного здоров'я, що активно застосовується в психологічній практиці для дітей дошкільного віку. Вона базується на використанні ефірних олій для корекції емоційного та фізичного стану людини. Ароматичні ефірні олії мають здатність впливати на емоційний фон, знижуючи рівень стресу, тривожності та покращуючи загальне психофізіологічне самопочуття. Враховуючи високу чутливість дітей до запахів, аромотерапія є м’яким і природним способом для підтримки емоційного здоров’я та розвитку психічної стабільності. Аромати ефірних олій діють на організм через лімбічну систему мозку, яка відповідає за емоційний стан, пам’ять та мотивацію. Запахи мають здатність впливати на нервову систему, надаючи як стимулюючий, так і заспокійливий ефект.

Аромотерапія може бути застосована різними способами для підтримки психічного здоров'я дітей. Один з найбільш поширених методів – це ароматизація повітря за допомогою аромаламп або дифузорів та використання ароматних мішечків. Це дозволяє створювати сприятливу та позитивну атмосферу для відпочинку, навчання чи активної діяльності, а також створення .Також аромотерапія допомагає покращити якість сну, але слід відноситись до ефірних олій з обережністю - деякі ефірні олії можуть викликати алергічні реакції у дітей (слід уникати запах евкаліпту, гвоздики).

Висновки та перспективи пошуків у напрямі дослідження.

Методи і засоби психофізичної саморегуляції, такі як психогімнастика, музикотерапія, сміхотерапія та аромотерапія є важливими інструментами для розвитку емоційної стабільності та саморегуляції у дітей дошкільного віку. Дослідження також підкреслює, що вони допомагають знижувати стрес, покращувати настрій, розвивати соціальні навички та сприяють гармонійному психічному розвитку. Окрім того, ці методи не лише підтримують психічне здоров’я, а й стимулюють креативність, розвиток емоційного інтелекту та навичок самоврядування.

Список використаних джерел

1. Бєлова О. Б. Методи формування емоційної грамотності у дітей старого дошкільного віку з логопатологією. A substantive representation of the system of scientific knowledge. Riga. Latvia. March 27-28 2023. С. 37-39.

2. Булах І. С. Витоки особистісного зростання людини. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : збірник

наукових праць. 2017. Вип. 6 (51). С. 53–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_012_2017_6_9

3. Гриньова В. Музикотерапія як складова здоров'язбережувальної технології виховання студентської молоді. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. № 16. С. 20-28. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5613/1/Grynova.pdf

4. Іванова О. С., Пивоварчик І. М. Сміх як один з механізмів ефективної організації освітнього середовища. *Нова українська школа: стратегія розвитку особистості:* збірник тез доповідей ІІ Всеукраїнської студентської науковопрактичної конференції (15 лютого 2021 р., Мукачево). С. 54-56.

5. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3301/1/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F-19-10-20.pdf

6. Максименко Ю., Ткачук О. Феменологія сміху : контури інтерактивної сміхотерапії. *Психологія і суспільство*. 2015. №1. С. 110–113. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2990/1/%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%ae..pdf

7. Назаренко Н. Ю. Висоцька А. М. Застосування методів арт-терапії в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. 7 с. URL: https://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/vypuski/1_2021/Назаренко_Н.Ю.pdf.

8. Прибора Т. Особливості роботи соціального гувернера з тривожними дітьми. Наукові записки. № 97. С. 230–235. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/53036448.pdf

9. Сайко Н.О. Сміхотерапія як чинник подолання стресових станів. Психолого-педагогічні координати розвитку особистості : зб. наук. матеріалів ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 червня 2021. Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2022. С. 180-183.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДИТИНИ В УМОВАХ ВТРАТИ БЛИЗЬКОЇ ЛЮДИНИ

Галина КІТЛЕР,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Втрата близьких людей через війну, епідемії чи інші трагедії стає поширеним явищем, яке залишає глибокий слід у житті дитини. Така ситуація вимагає особливої уваги з боку педагогів, психологів та батьків, оскільки пережитий стрес може стати причиною тривожності, депресії, агресивної поведінки або, навпаки, замкнутості дошкільників.

Діти дошкільного та молодшого шкільного віку є найбільш вразливими до впливу травматичних подій, бо саме у цьому періоді формуються їхні емоційні, соціальні та когнітивні навички. Належна підтримка є вірішальною для їх подальшого розвитку та адаптації у суспільстві. У протилежному випадку наслідки психологічних травм можуть супроводжувати дитину впродовж усього життя, впливаючи на її поведінку, навчання та стосунки з оточуючими.

У психологічних дослідженнях визначено два типи втрат: чисту (коли йдеться про втрату близької людини, з якою були дружні стосунки) та складну (коли стосунки з людиною були складними або напруженими). Чиста втрата традиційно переживається легше, ніж складна, бо людина проживає різноманітні емоції.

Втрати можуть бути тимчасовими і постійними, реальними та явними, фізичними або психологічними. Залежно від характеру стресу, виділяють такі види втрат [3]:

- втрата (смерть) близької людини;
- втрата сім'ї внаслідок розлучення (сімейна криза);
- втрата здоров'я через хворобу;
- втрата особистої свободи внаслідок насильства;
- втрата волі (тюремна криза);
- втрата роботи (професійна криза).

Роль педагога у підтримці дитини в умовах втрати близької людини є надзвичайно важливою, оскільки саме педагог стає для дитини джерелом емоційної стабільності та підтримки. Насамперед, вихователь має створити душевно безпечне середовище, яке сприятиме зниженню тривожності та

забезпечить можливості для відкритого вираження почуттів. Атмосфера довіри та розуміння дозволу на демонстрацію емоцій допомагають дитині справлятися з переживаннями втрати [4].

Однією з ключових функцій педагога є допомога у розпізнаванні та регуляції емоцій дитиною. Через бесіду, арт-терапію та ігрову діяльність педагог сприяє розвитку навичок саморегуляції, що є місцем для зменшення наслідків стресу. Важливо також забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини, враховуючи її вікові, психологічні та соціальні особливості. Спостереження за станом дитини та адаптація освітнього процесу відповідно до її потреб є необхідними умовами ефективної підтримки.

Одним із важливих елементів групової роботи є терапевтичні ігри. Вони створюють безпечний і ненав'язливий простір, у якому діти можуть виражати свої емоції, ділитися переживаннями та шукати розуміння серед інших учасників. Такі ігри допомагають усвідомити свої почуття, зняти напругу та навчитися справлятися зі своїм станом у конструктивний спосіб [5].

Комунікація з батьками та іншими фахівцями, такими як психологи чи соціальні працівники, є невід'ємною частиною роботи педагога. Співпраця з сім'єю дозволяє створити єдину стратегію допомоги дитині, а також залучити експертів до додаткового глибшого аналізу потреб дитини та розробки індивідуального плану підтримки.

Важливим аспектом є сприяння соціалізації дитини. Педагог може організовувати групові активності, залучаючи дитину до спільних ігор чи проєктів, що сприяє відновленню соціальних навичок та почуття приналежності до дитячої спільноти. Крім того, педагог є моделлю поведінки для дитини, демонструючи емпатію, терплячість та стійкість, яку дитина може переймати.

Окремо виділяємо роль педагога у формуванні життєстійкості дитини. Робота над розвитком внутрішніх ресурсів, навчання позитивного мислення та подолання труднощів допомагають дитині адаптуватися до складних життєвих обставин і сприяють її подальшому гармонійному розвитку. Таким чином, педагог виконує багатогранну роль, підтримуючи дитину в умовах втрати та допомагаючи їй знайти сили для подолання викликів.

Методи психолого-педагогічного супроводу дітей в умовах втрати близької людини, спрямовано на забезпечення емоційної підтримки, стабілізацію психоемоційного стану та розвиток соціально-емоційних навичок. Одним із ключових підходів є індивідуальне консультування, в процесі якого педагог або психолог проводить бесіду з дитиною для виявлення її переживань, страхів і потреб. Це зразок створення довірливого середовища, де дитина може відкрито виражати свої емоції та отримувати підтримку.

Арт-терапія є ефективним методом, що включає малювання, ліплення, музику або казкотерапію. Вона дозволяє дитині виражати свої почуття через творчість, зменшуючи емоційну напругу. Ігрова терапія також відіграє важливу роль, оскільки за допомогою рольових ігор або інтерактивних вправ дитина може розвивати нові способи поведінки та адаптуватися до складних ситуацій. [3]

Групові тренінги і заняття сприяють розвитку емпатії, комунікативних навичок і співпраці. У безпечному середовищі діти вчаться підтримувати одне одного та відчувати себе частиною спільноти. Методи релаксації, такі як дихальні вправи, медитація, прогресивна м'язова релаксація, сприяють зниженню рівня тривожності й покращенню загального психічного стану.

Важливим аспектом є моніторинг і спостереження за поведінкою дитини для виявлення її індивідуальних потреб і проблем. Постійний зворотний зв'язок з батьками забезпечує цілісний підхід до супроводу дитини. Робота з батьками включає консультації, надання рекомендацій щодо створення безпечного середовища вдома, а також співпрацю з фахівцями – психологами, соціальними працівниками, логопедами.

Інтерактивні освітні технології допомагають залучити дитину до активного навчання й розвитку, використовуючи мультимедійні ресурси та інтерактивні завдання.

Комплексний підхід до психолого-педагогічного супроводу, що враховує індивідуальні особливості дитини, забезпечує підтримку та ефективність її емоційного відновлення.

Список використаних джерел

1. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології : навчально-методичний посібник / І. О. Луценко, А. М. Богуш, Л. О. Калмикова, В. У. Кузьменко, С. І. Поворознюк, О. Д. Рейпольська ; за наук. редакцією І. О. Луценко. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 213 с.

2. Волкова О. В. Психолого-педагогічний супровід дітей, які пережили втрату близької людини. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2016. 168 с.

3. Гончарова Л. М. Психологічний супровід дітей та підлітків у період горя: методичні рекомендації. Харків: ХДПУ, 2018. 138 с.

4. «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text

5. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text

Секція 5. КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ЗДО ТА ПШ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

НАСТУПНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Андрій ШИКУТА,
ІІ курс ОР «Бакалавр», факультет біології
та лісового господарства,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки.
Науковий керівник – Сільчук А. М.,
асистент кафедри

Природа є важливим підґрунтям для всебічного розвитку дітей дошкільного та шкільного віку, адже природа оточує дитину з самого народження та збагачує її життєвий досвід.

Василь Сухомлинський підкреслював важливість залучення дітей до природи, бо вважав, що вона активно впливає на їхній розвиток. На думку Василя Сухомлинського, у процесі спостереження за природою дитина здобуває знання, відчуває нові емоції та вчиться відкривати для себе красу рідного краю [4, с. 397].

Також Василь Сухомлинський вважав, що дітей потрібно вчити спостерігати й бачити явища навколишнього світу. «Ведіть дітей у природу в ті переломні для неї періоди, коли відбуваються бурхливі, стрімкі зміни – пробуджується життя, оновлюються життєдайні внутрішні сили живого, нагромаджується енергія для могутнього життєвого пориву. Школа спостережливості в молодшому віці – необхідна умова розумового розвитку» [6, с. 473].

Сучасна система дошкільної та шкільної освіти дбає про забезпечення компетентнісного підходу до розвитку особистості і включає формування у дітей природничої компетентності. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти «Дитина в природному довкіллі» (в новому Базовому компоненті 2021 року) визначено, що природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки у життєвих ситуаціях, заснованої на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знанні її законів, що формується у просторі пізнання, дослідження та інших видів діяльності [1].

У Базовому компоненті дошкільної освіти вказано, що у дошкільному віці в дітей мають бути сформовані:

- загальні уявлення про природу планети Земля;
- знання про зв'язки між рослинами та тваринами, їхні функції у природі;
- розуміння поділу рослин на дикорослі та культурні;
- знання про відмінність диких та свійських тварин і правила поводження з ними;
- уявлення про основні властивості неживих об'єктів;
- знання ознак пір року та явищ природи.

Результатом формування природничої компетентності дошкільників є усвідомлення, що життя людини неможливе без природи, знання про вплив людини на природне довкілля, наявність первинних навичок заощадження енергії, води, сортування сміття, орієнтування в діяльності людини, яка спрямована на охорону природи [3, с. 26].

У Державному стандарті початкової освіти екологічна компетентність визначається, як «усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства» [2].

У процесі формування природничої компетентності важливе місце займає природнича складова освітнього середовища, завдяки якій діти проявляють інтерес до явищ природи, розкривають причинно-наслідкові зв'язки та взаємозв'язок людини і довкілля.

Куточок природи та ділянка біля закладу дошкільної освіти чи школи є ефективною формою організації природничого освітнього середовища, у закладі дошкільної освіти і у школі. Під куточком живої природи розуміємо «спеціально організовану ділянку групи, класу, біологічного кабінету або біокомлексу для проведення натуралістичних занять» [5].

Метою створення куточків природи у закладах дошкільної освіти є організація місця для проведення навчальних занять, де діти знайомляться з особливостями догляду за кімнатними рослинами та домашніми тваринами, проводять спостереження за мешканцями куточку природи, вивчають умови, необхідні для росту і розвитку рослин. Виконання дошкільниками доручень у куточку природи спонукає дітей до порівнянь, роздумів та усвідомлення необхідності збереження природи.

Найкращими прийомами формування природничої компетентності у дошкільному віці є демонстрація у поєднанні з поясненням, так діти краще

засвоюють правила, яких потрібно дотримуватися під час догляду за мешканцями куточку природи.

Завдяки праці у куточку природи у дошкільників розвивається пізнавальна активність, виховується дбайливе ставлення до навколишнього світу та формується екологічна свідомість. Усі знання та вміння формуються у дітей поступово та в результаті багаторазового повторення.

Учні початкових класів теж з цікавістю спостерігають за мешканцями куточку природи, здійснюють догляд за ними під керівництвом вчителя, починаючи з другого класу. Діяльність школярів у куточку природи порівняно з дошкільниками є складнішою, адже учні самостійно здійснюють спостереження, вивчають особливості та властивості рослин, проводять досліди. Школярі роблять висновки про роль рослин у природі, дізнаються про потреби для їхнього розвитку. Завдяки діяльності у куточку природи в молодших школярів формується екологічна культура та відповідальність за довкілля.

Створення куточків природи у закладах дошкільної освіти та школах забезпечує наступність та безперервність формування природничої компетентності, формує знання про рослин та тварин, вдосконалює навички догляду за ними.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.21 № 33.URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Державний стандарт початкової освіти. Київ. 2018. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti
3. Зацаринна А. О., Коваль В.О., Кисла О.Ф. Наступність між дошкільною і початковою освітою в екологічному вихованні дітей. Інноваційна педагогіка. 2021. № 40. С. 24-27.
4. Пилипчук Л. Г. Погляди В. О. Сухомлинського на природу як засіб всестороннього розвитку дитини / Л. Г. Пилипчук // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 10. – С. 396–399.
5. Лінник О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ» навчальний посібник/Лінник О.О. - К.Видавничий дім «Слово», 2010 − 248с.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю /Вибрані твори в п’яти томах Т.ІІ. Київ:Видавництво «Радянська школа» 1976. С. 419-654

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Христина ЧЕМНА,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Проблема готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі є однією із центральній у психолого-педагогічній науці, оскільки процес переходу від ЗДО до школи для дитини часто може бути складним і, значною мірою, позначається на її емоційному та фізичному стані. Поняття «готовності до шкільного навчання» багатогранне і трактується як загальна розвиненість особистості, що дозволяє дитині залучитись до систематичного процесу навчання та успішно засвоїти його зміст; як цілісна система властивостей і якостей, що повинен набути дошкільник у своєму фізичному, розумовому, естетичному, моральному розвитку [1]. Воно охоплює фізичну та психологічну (особистісна (мотиваційна), емоційно-вольова, соціальну, інтелектуальна) зрілість дитини. Від ступеня готовності дитини до школи значною мірою залежить успішна її адаптація до нового навчального закладу та колективу, вирішення проблеми становлення та розвитку особистості, подальша соціальна самореалізація та успішність у навчальній діяльності.

Проблемами підготовки дитини до школи займались такі науковці, як А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленка, Н. Гавриш, О. Кононко, С. Лавреньєва, Л. Пироженко, З. Плохій, К. Прищепа, Г. Суворова, А. Середницька та інші [3].

За твердженням психолога Н. Полюшко психологічна готовність дошкільника до навчання – це певний рівень її загального психічного розвитку який дає змогу адаптуватися до навчального процесу та успішно оволодівати навчальною діяльністю [2, с.3].

Основними складовими психологічної готовності до школи є мотиваційна, емоційно-вольова, інтелектуальна, соціальна. Проаналізуємо їх.

Мотиваційна готовність до навчання у школі, значною мірою, є визначальним фактором адаптації дитини до нового закладу освіти, а також впливає на рівень успішності у навчанні. Для дошкільників, які мають високий ступінь мотиваційної готовності до навчання, характерними є: потреба у відчутті себе в новому «статусі» школяра; готовність мати певні шкільні обов’язки та

бути відповідальними; бажання оволодівати новим видом діяльності, а саме – навчальним, а також домінування пізнавального мотиву над ігровим. Важливо зазначити, що дошкільники з високим рівнем мотиваційної готовності до навчання, захоплюються не лише зовнішніми атрибути шкільного життя (купівля шкільного приладдя, відповідного одягу тощо), вони відповідально та серйозно налаштовані на сам процес перебування в початковій школі.

Важливими навичками майбутнього школяра є уміння регулювати свою поведінку в різних ситуаціях, а саме – здатність мобілізуватися у стані напруження або втоми; уміння завершити розпочату справу тощо. Такі навички дошкільника характеризують високий рівень емоційно-вольової готовності дитини. Тобто цей вид готовності характеризується певним рівнем здатності дошкільника до саморегуляції (готовність виконувати вимоги вихователя, дотримуватися встановлених вимог та правил, доводити справу до її логічного завершення) [1].

Інтелектуальна або розумова готовність до навчання у школі охоплює декілька аспектів, а саме: дошкільнику необхідно володіти значним обсягом знань про навколишній світ, предмети, явища живої та неживої природи, а також про суспільство людей, їх працю, дотримуватися певних моральних, національних та загальнолюдських цінностей [3].

Показником рівня розвитку розумових здібностей дошкільників також є рівень оволодіння дитиною мовленням. Якщо мовлення майбутнього школяра добре розвинуте, він може послідовно та зрозуміло висловлювати свою думку, описувати певний предмет або подію, логічно охарактеризувати якесь явище. Отже можемо говорити про високий рівень інтелектуальної готовності до навчання в школі [1].

Соціальна готовність дитини до школи передбачає її уміння взаємодіяти та комунікувати як з однолітками, так і з дорослими. Майбутній школяр повинен уміти висловити свою думку, а також вислухати та не перебивати співрозмовника. Соціальна готовність характеризується здатністю дитини легко адаптуватися до нового оточення та умінням налагоджувати комунікацію.

Для розвитку психологічної готовності дошкільників до навчання у школі можна використовувати розвиваючі вправи для правильної координації дрібних рухів пальців, розвитку уваги, волі, спостережливості, кмітливості; вправи та ігри для розвитку мови та координації рухів; вправи на релаксацію м’язового тонусу, пальчикові ігри та вправи тощо [2, с.17-18].

Таким чином, розвиток психологічної готовності дошкільників до навчання у школі є важливою складовою роботи вихователя групи старшого дошкільного віку, оскільки дозволяє підготувати дітей до важливого і відповідального етапу

їхнього життя, а саме навчання у школі; полегшити у майбутньому адаптаційні процеси; розвинути навчальні мотиви; а також реалізовувати наступність у роботі між ЗДО та початковою школою.

Список використаних джерел

1. Бойко С. П. Основні складові психологічної готовності дитини до школи // URL: https://surl.lu/sjlgjk
2. Полюшко Н. М. Методичні рекомендації: «Готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі» // file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20-%20%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8.pdf
3. Стасюк Л., Добринюк Л. Готовність дитини до школи // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 1. URL: https://surl.lu/kfibyn

Секція 6. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

КРЕАТИВНІСТЬ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 ОСВІТНІ ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Соломія ДАНИЛЮК,
І курс ОР «Магістр», факультет дошкільної і початкової освіти, історії та мистецтв,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка.
Науковий керівник – Доманюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Стрімкі зміни в житті нашої держави висувають потребу у кваліфікованих спеціалістах, які здатні мислити творчо, діяти ініціативно та ефективно вирішувати складні й нестандартні професійні завдання. Освітня система сучасності спрямована на розкриття талантів, розвиток креативного потенціалу та творчих здібностей кожної особистості.

На думку фахівців, креативність формує важливі особистісні якості, зокрема толерантність, уважність, самостійність, організованість і здатність аналізувати ситуацію з різних точок зору. Професія педагога вимагає постійного творчого підходу до взаємодії з дітьми. Рівень інтелектуального розвитку вчителя, його здатність креативно мислити та реалізовувати власні ідеї безпосередньо впливають на розвиток дитини. Іншими словами, чим більш творчий педагог — тим більше шансів розкрити креативний потенціал учнів.

Проблема креативності вже тривалий час є об’єктом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Різні види креативності представлені у наукових працях Т. Березіної, А. Голованової, О. Дунаєвої, О. Степанової, С. Сисоєвої, Г. Чичук та ін.

Проблема креативності є однією з найактуальніших у сучасній науці. Ще наприкінці XX століття було сформульовано понад шістдесят визначень цього поняття, і нові трактування продовжують з’являтися й сьогодні. Проте універсального, загальноприйнятого визначення досі не існує.

Аналізуючи довідкові джерела, можна знайти різноманітні підходи до тлумачення креативності. Зокрема, її розуміють як творчу, інноваційну діяльність або як сучасний термін, що позначає здатність індивіда до

генерування принципово нових ідей, що є складовою обдарованості як окремий фактор (за даними Вікіпедії).

Креативність (від англійського «create» – створювати, творити) – це індивідуальні творчі здібності, які проявляються у готовності сприймати та створювати нові, нестандартні ідеї, що виходять за межі звичних схем мислення. Вона також включає в себе здатність вирішувати проблеми в умовах статичних або незмінних систем, що робить її важливою складовою інтелектуального потенціалу особистості [4, с.121].

У англомовних джерелах термін «creativity» зазвичай охоплює все, що стосується процесу створення нового: сам акт творення, його результати, суб'єкт діяльності, умови, в яких відбувається творчий процес, а також чинники, що його зумовлюють. Таким чином, креативність часто розглядається як синонім поняття «творчість» [2].

Згідно з визначенням із Психологічної енциклопедії, креативність — це рівень творчої обдарованості, що проявляється у здатності до креативного мислення, спілкування та окремих видів діяльності й виступає як відносно стабільна риса особистості.

Подібне розуміння терміна подає і педагогічний словник. У ньому креативність трактується як творчі здібності людини, що можуть проявлятися в мисленні, емоційній сфері, комунікації або конкретній діяльності. Вона може характеризувати як особистість загалом, так і окремі її прояви або результати діяльності. Креативність вважається одним із ключових, відносно самостійних компонентів обдарованості, що рідко виявляється через традиційні тести інтелекту чи навчальні досягнення. Її сутність полягає не стільки в критичному оцінюванні нового крізь призму попереднього досвіду, скільки у відкритості до свіжих ідей [5, с. 269].

У різних наукових джерелах креативність трактується по-різному, але всі вони підкреслюють її важливість як складової творчого потенціалу особистості. Зокрема, в Енциклопедії освіти креативність описується як творчий дух і потенціал людини, що проявляється не лише в результатах діяльності, але й у мисленні, емоціях і спілкуванні [1, с. 432].

У словнику С. Гончаренка креативність розглядається як особистісна риса, що виявляється у здатності генерувати нестандартні ідеї, мислити поза шаблонами й оперативно розв'язувати проблеми [6, с. 102].

Досить глибоке розуміння цього явища подає Д. Као. Він визначає креативність як цілісний процес — від генерації ідей до їх втілення в цінні результати. На його думку, креативність охоплює як мистецтво створення нових ідей, так і наукову складову їх реалізації в реальному світі [4, с. 121].

Український науковець В. Моляко трактує креативність як здатність особистості до створення оригінальних цінностей і нестандартних рішень. Він виокремлює сім ключових ознак креативності: оригінальність, евристичність, фантазію, активність, зосередженість, точність та чуттєвість [3, с. 25].

Цінним є також підхід Н. Ничкало, яка розглядає креативність як основу творчої особистості, зумовлену її активною участю в творчому процесі. Вона трактує креативність як сукупність задатків і здібностей, що формують рівень і характер розвитку пізнавальних процесів, мислення, знань та умінь особистості, за умови впливу певних зовнішніх чинників. Дослідниця наголошує на варіативності проявів креативності в залежності від виду діяльності, способів її реалізації, джерела, рівня усвідомлення та стійкості. Вона підкреслює, що креативність є рушійною силою інноваційно-творчої діяльності, яка забезпечує творчий стиль виконання будь-якого завдання [6].

У сфері навчальної діяльності креативність проявляється через здатність мислити нестандартно, оригінально підходити до розв’язання навчальних завдань, особливо під час засвоєння нових знань.

Таким чином, актуальність дослідження креативності магістрів спеціальності 011 Освітні педагогічні науки обумовлена зростаючим значенням цього рівня як базового етапу освітньої системи України. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на вивчення педагогічних умов, що сприяють розвитку креативності у здобувачів освіти в процесі їхньої професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

2. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : збірник наукових праць / за ред. доц. В. В. Павленко. Житомир : ФОП Левковець Н. М., 2018. 154 с.

3. Моляко В. О. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості : монографія ; АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка, лаб. психології творчості. К. : Пед. думка, 2008. 207 с.

4. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка*: наук.-метод. журнал / академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2020. Вип. 11. С. 120–131.

5. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка,

2001. 516 с.

6. Професійна освіта : словник / уклад. С. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Галина КІТЛЕР,
ІІІ курс ОР «Бакалавр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Скоморовська І. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному освітньому просторі дедалі більшого значення набуває ефективне управління часом, особливо для здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, які перебувають на етапі професійного становлення. Майбутні вихователі закладів дошкільної освіти стикаються з необхідністю поєднувати навчальну та професійну діяльність, що потребує чіткої самоорганізації, планування та визначення пріоритетів у справах.

Тайм-менеджмент як система методів раціонального використання часу виступає важливим інструментом у формуванні професійної компетентності педагога. Уміння ефективно розподіляти час дозволяє майбутнім фахівцям знижувати рівень стресу, підвищувати продуктивність, формувати відповідальність і дисципліну, тобто особистісні та професійні якості, які є необхідними для роботи в сфері дошкільної освіти. У зв’язку з цим особливої актуальності набуває дослідження впливу технік тайм-менеджменту на процес професійного становлення майбутніх вихователів ЗДО.

На основі теоретичних досліджень провідних економістів, фінансистів, психологів, філософів та педагогів – зокрема, П. Друкера, Т. Дудки, С. Іваницької, С. Кові, К. Меллера, Т. Пітерса, Ф. Тейлора та інших – доведено, що тайм-менеджмент виступає однією з ключових базових навичок, що визначають ефективність професійного становлення та зростання фахівця. Саме

здатність раціонально управляти власним часом розглядається як стратегічна навичка професіонала, яка не лише підвищує його продуктивність, а й сприяє формуванню відповідального ставлення до виконання професійних обов'язків.

Термін «тайм-менеджмент» походить від англійського «time-management», що в перекладі означає «управління часом». Варто зазначити, що «тайм-менеджмент» є абстрактною категорією, так як управління часом в природі не існує. Управляти можна всім тим, на що ми можемо спрямувати свій вплив. Вплинути на час неможливо. Найкраще, що може зробити людина – усвідомити природу часу та навчитись використовувати його ефективно з урахуванням його особливостей (обмеженості та безповоротності плину) [5].

Встановити точну дату формування ідеї «управління часом» неможливо, так як необхідність в цьому та сама ідея виникли разом з появою людини. Прадавні люди намагались закінчити свої нагальні справи до заходу сонця, тому можна припустити, що планування та ідея керувати часом існували ще з давніх часів.

За доби Античності філософи, зокрема Сенека і Сократ, наголошували на цінності часу як невідновлюваного ресурсу, підкреслюючи важливість свідомого ставлення до його використання.

У XX столітті концепція управління часом активно розвивалася завдяки працям таких теоретиків, як Пітер Друкер (засновник теорії ефективного менеджменту), Томас Пітерс, Кеннет Меллер, Стівен Кові.

Більшість науковців пов'язують появу тайм-менеджменту з активною діяльністю Фредеріка Тейлора – одного із творців менеджменту, засновника Школи наукового управління. У своїй праці «Принципи наукового менеджменту» (1911) автор пропонує цілу низку способів впливу керуючої системи на керовану з метою оптимізації використання робочого часу. Тейлор вважав, що більшість робітників схильні систематично «працювати абияк», шукаючи шляхи заниження темпів роботи, при тому залишатись в очах керівника старанними працівниками. Для подолання цієї проблеми Тейлор радить усім підприємцям звернути увагу на організацію робочого часу та систему винагороди своїх підлеглих. Автор переконаний, що вдало обрана форма заробітної плати та чітко розпланований робочий день (тиждень, місяць) працівника мінімізують втрати робочого часу та збільшать ефективність його праці.

Враховуючи те, що сучасна система вищої педагогічної освіти висуває перед майбутніми вихователями високі вимоги щодо професійного росту, вміння самоорганізовуватись та особистісного вдосконалення, то питання управління часом стає надзвичайно важливим для успішного навчання і становлення фахівця.

Володіння техніками тайм-менеджменту дозволяє здобувачам вищої освіти:

- ефективно планувати день, тиждень, семестр;
- визначати пріоритети згідно з поставленими цілями;
- боротися з прокрастинацією;
- знижувати рівень стресу, який виникає через перевантаження чи невиконання завдань;
- дотримувати баланс між навчанням, роботою та особистим життям.

Розглянемо найбільш поширені техніки тайм-менеджменту. Однією з ключових стратегій, яку можуть застосовувати студенти, є техніка Pomodoro. Вона передбачає періоди роботи по 25 хвилин, з наступними короткими паузами на 5 хвилин. Після чотирьох циклів передбачена триваліша перерва (15-30 хвилин). Цей підхід сприяє збереженню уваги та ефективно протидіє прокрастинації, водночас забезпечуючи рівновагу між роботою та відпочинком.

За аналогічною схемою працює техніка тайм-менеджменту «90 нам 30». Його зміст полягає в тому, що певний обсяг роботи виконується продовж півтори години, а наступні півгодини відводяться на відпочинок. Учені вже довели, що наш мозок не може бути зосередженим понад 90 хвилин. Він починає відволікатися на дрібниці, тож ефективність роботи зменшується.

Ще однією корисною технікою планування справ є матриця Ейзенхауера, що використовується для розстановки пріоритетів у задачах, з огляду на їхню терміновість і важливість. Тобто всі завдання, які є на поточний період, поділяються за категоріями в залежності від їх важливості і терміновості виконання. Матриця Ейзенхауера використовується для короткотермінового планування, на однин або кілька днів [2].

Метод планування 1-3-5 акцентує увагу на тому, що за день необхідно виконати одне велике і складне завдання, три середньої складності, і п’ять невеликих та не дуже складних. Головна ідея цього підходу полягає в тому, що саме така кількість та співвідношення справ допоможуть педагогу бути продуктивними та попередити перевтому.

Метод планування Канбан – це візуальна система управління завданнями, яка допомагає ефективно організовувати робочий процес, розставляти пріоритети та контролювати виконання справ у реальному часі.

SMART-цілі – ще один популярний інструмент, який допомагає студентам чітко визначати свої цілі. Формулювання цілей відповідно до критеріїв конкретності, вимірюваності, досяжності, актуальності та обмеження часу полегшує результативне виконання як навчальних завдань, так і практичних проєктів. Метод SMART допомагає формулювати цілі чітко, логічно та досяжно. Така структура дозволяє уникати розмитих намірів, краще планувати дії й

реально оцінювати свій прогрес. Визначення цілей за допомогою техніки SMART підвищує мотивацію, фокусує увагу на результаті та допомагає досягати бажаного у визначені строки.

Застосування технік тайм-менеджменту сприяє формуванню в майбутніх вихователів навичок самоорганізації, відповідальності та ефективного планування. Різноманітні методи управління часом допомагають студентам краще розподіляти навантаження, зберігати ресурсний стан і підвищувати рівень професійної готовності до роботи в дошкільній освіті.

Список використаних джерел

1. Івасечко О.Б. Тайм-менеджмент у системі методичної роботи закладу дошкільної освіти. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2019. Івасечко О.Б. Тайм-менеджмент у системі методичної роботи
2. Самусенко С.В, Ларін Д.І. Тайм-менеджмент для вихователів закладів дошкільної освіти/ // [Електронний ресурс]. 2019. С. 2. Тайм-менеджмент для вихователів закладів дошкільної освіти
3. Тік-так: 15 найефективніших технік тайм-менеджменту. https://para.school/blog/management/15-tehnik-tajm-menedzhmenta
4. Штирьов О. М., Шудра О. М. Тайм-менеджмент: історичний розвиток та використання в науці управління. *Публічне урядування*. 2018. № 1. С. 195. purr_2018_1_15.pdf

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Назар СОБЧУК,
І курс ОР «Магістр»,
факультет дошкільної і початкової освіти, історії та мистецтв,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка.
Науковий керівник – Онищук І.А,
доктор педагогічних наук, професор

В сучасних кризових реаліях, зумовлених повномасштабною війною в Україні, система вищої освіти знаходиться на етапі суттєвих трансформацій.

спрямованих на оновлення змісту та забезпечення її якості. Зокрема, сьогодення загострило потребу у підготовці фахівців здатних працювати в умовах невизначеності, ефективно взаємодіяти з різними соціальними інституціями та здійснювати професійну діяльність загалом. З огляду на це, формування інформаційно-комунікативної компетентності здобувачів освіти в умовах магістратури набуває особливої значущості.

За висновками фахівців, ефективна комунікація є основою професійного та особистісного становлення фахівця. Саме сформованість інформаційно-комунікативної компетентності є тим ресурсом, що забезпечує здатність до конструктивного діалогу, підтримки, емоційного лідерства та міжкультурного розуміння. Крім того, актуальність посилюється необхідністю підготовці фахівців з високим рівнем сформованості інформаційно-комунікативної компетентності, які зможуть долати соціальні, психологічні та культурні наслідки війни, брати активну участь у розбудови освіти та українського суспільства загалом.

Мета нашого дослідження – висвітлити аспекти формування у майбутніх фахівців інформаціно-комунікативної компетентності в умовах магістратури.

На думу І. Зязюна, якість освіти базується на особливій особистісній установці людинотворення як змістово-смислове начало професійної діяльності. В цьому процесі, за висновками вченого, значну роль відіграє формування комунікативної компетентність майбутніх педагогів [2].

У процесі професійної підготовки майбутніх педагогів важливо створювати сприятливі умови, які сприяють розвитку їхньої комунікативної компетентності. Як зазначає В. Гончарук, комунікативна компетенція є вмінням педагога будувати ефективну комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу та міжособистісну взаємодію [1].

За словами М. Тимошко, формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів у процесі підготовки до професійної діяльності. Це підкреслює необхідність врахування різноманітності освітнього середовища при формуванні комунікативних навичок студентів магістратури [4].

Інформаційні технології, за словами О. Пометуна, які застосовуються в освітньому процесі допомагають зробити освітній процес цікавим, різноманітним, ефективним, демократичним [4].

За висновками фахівці, інформаційно-комунікативна компетентність майбутніх педагогів – це здатність та вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для ефективної організації освітнього процесу, спілкування, обміну інформацією та реалізації професійних завдань. Важливо підкреслити, що це включає вміння не тільки користуватися ІКТ, але й критично оцінювати інформацію та відповідально використовувати її в освітньому

середовища. Інформаційно-комунікативна компетентність є ключовою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів.

Отже, формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів магістратури є багатоаспектним процесом, який передбачає інтеграцію теоретичних знань та практичних навичок. Використання інтерактивних технологій, створення ситуацій міжособистісної взаємодії та врахування особливостей сучасного освітнього середовища є ключовими чинниками у цьому процесі. Дослідження сучасних українських фахівців підтверджують важливість комплексного підходу до формування інформаціно-комунікативної компетентності майбутніх педагогів а умова магістратури.

Перспективу подальших наукових пошуків вбачаємо у пошуку ефективних шляхів формування інформаційно-комунікативної компетентності здобувачів освіти в умовах магістратури.

Список використаних джерел

1. Гончарук В. А., Подлевська Н. В., Живолуп В. І. Професійна комунікативна компетентність у системі фахової підготовки майбутніх філологів. *Наукові записки.* Серія: Педагогічні науки. 2021. №194. С. 89–94.

2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. №25. С. 13–18.

3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. – К., 2004. – 192 с.

4. Тимошко Г. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів у процесі підготовки до професійної діяльності в інклюзивному середовищі // *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»* імені Т. Г. Шевченка. 2021. №4(160). С. 224–228.

РОЛЬ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР У РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іванна БАРАН,
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник - Кравець Н. С.
кандидат педагогічних наук, доцент

Одним із найважливіших напрямків дошкільного виховання дітей є розвиток зв'язного мовлення. Актуальність цієї педагогічно-методичної проблеми важко переоцінити, адже завдання розвитку зв'язного мовлення є пріоритетними у загальній системі роботи дітьми у дошкільних закладах освіти. Крім того, Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [5], Закон України «Про освіту» [3], «Про дошкільну освіту» [2] вимагає різних заходів, спрямованих на осучаснення дошкільної освіти, що передбачає оновлення змісту й форм, методик і технологій розвитку у дошкільнят культури мовлення та вербального спілкування.

Сюжетно-рольова гра є важливим засобом розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Сюжетно-рольова гра – це образна гра за певним задумом дітей, що розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) та розігрування ролей. У процесі сюжетно-рольової гри у дошкільників розвивається здатність до творення й реалізації задуму, який, будучи на перших порах спонтанним, з часом постає як свідомо задумана тема, реалізуючи яку, діти не просто механічно копіюють дії дорослих, а відтворюють почуття, переживання, наснажують їх особистісним смислом. У реалізації своїх ігрових задумів дошкільники використовують слово, власні дії, предмети-замінники. Ключовим компонентом гри є роль – спосіб поведінки людей у різноманітних ситуаціях, що відповідають прийнятим у суспільстві нормам. Роль об'єднує всі сторони гри: у її реалізації знаходять своє втілення сюжет (сфера соціальної дійсності) та зміст (головний момент діяльності дорослих і стосунків між ними, які відображаються в іграх). У грі дитина приймає позицію іншої людини (часто – багатьох людей) і в межах одного сюжету бачить ситуацію їх очима [6].

Сюжетно-рольові ігри дітей старшого дошкільного віку включають етап сюжетоскладання, який варто виділяти в процесі формування гри. Старший дошкільний вік характеризується розвитком уміння виокремлювати цілісні сюжетні події, визначати їх для партнера по грі та комбінувати в різній смисловій послідовності. У цьому віці розвиток ігрової діяльності залежить від уміння дітей розігрувати декілька послідовно пов'язаних між собою сюжетів» [6]. Таким чином, саме у старших дошкільників сюжетно-рольова гра стає потужним способом розвитку мовленнєвої компетенції. Погоджуємось з Н. Луцан у тому, що «вивчення розвитку мовлення дітей дошкільного віку повинно відбуватись насамперед у контексті гри, в ігровій діяльності» [4, с. 174].

У процесі гри діти мають змогу діяти, конкретні дії зумовлюють мовленнєву активність дошкільника й водночас спрямовують розвиток гри. Саме у грі розвивається вміння дитини переносити функції, способи дії з одного предмета на інший, що має вирішальну значущість для розвитку наочно-образного мислення та розвитку зв'язного мовлення дошкільників. Дитина словом позначає свої дії, осмислюючи їх у такий спосіб, словом вона

користується, щоб доповнити дії, виразити свої думки і почуття. У грі між дітьми встановлюється надзвичайно насичений мовленнєвий зв'язок, що має можливість виходу за межі конкретної ситуації. Гра – перехідна проміжна ланка між повною залежністю мовлення від речей і предметних дій та свободою слова» [4, с. 172].

Сюжетно-рольові ігри, розвиваючи зв'язне мовлення дошкільнят, допомагають у збагаченні словникового запасу дітей, вдосконалюють дитячу пошукову активність у граматиці, виховують у дітей чуття мови, поважне ставлення до слова і базові форми усвідомлення мовної дійсності. Розвиток зв'язного мовлення засобами сюжетно-рольової гри – це така практична діяльність, яка допомагає перевірити, на якому рівні опановано дітьми мовні навички. Саме у грі дитина отримує можливість вербально спілкуватися з однолітками, невимушено і одночасно цілком усвідомлено.

Однак, слід застосовувати цей засіб цілеспрямовано, розробляючи методики й методи використання сюжетно-рольової гри у якості дидактичної. Вихователь повинен запропонувати дітям такі сюжети, які найбільш вдало зможуть стимулювати розвиток мовленнєвої компетенції. Важливо, що «спільна діяльність дорослого з дітьми, що будується на невимушеній, необов'язковій формі у вигляді сюжетних ігор-стратегій стала ефективним методом розвитку інтелектуальних здібностей, уяви, збагаченню мовленнєвого досвіду; збагачувати словник дітей відповідно до теми заняття; вчити дітей добирати слова-синоніми; закріплювати у активному мовленні ввічливі слова; розвивати вміння граматично правильно будувати речення; закріпити вміння складати творчі розповіді на запропоновану тему, використовуючи картки, малюнки, творчі вироби; виховувати вміння доводити розпочату справу до кінця» [1, с. 3].

Отже, розглянувши роль сюжетно-рольових ігор у розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку, приходимо до висновку, що ігрова діяльність дитини має непересічний вплив на формування не лише мовленнєвої компетентності, але й на розвиток особистості. Сюжетно-рольова гра в силу її характерних особливостей, а саме – перебирання дітьми «дорослих» ролей і високий рівень організованості ігрової діяльності, є одним із найефективніших засобів розвитку мови й мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Григораш Л. Використання сюжетно-рольових ігор в навчально-виховному процесі ДНЗ: напрямки вдосконалення. URL: https://ird.npu.edu.ua/files/grugorash.pdf (дата звернення: 22.05.2025).

2. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text (дата звернення: 22.05.2025).

3. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 22.05.2025).

4. Луцан Н.І. Теорія і практика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності [Текст]: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2006. 467 с.

5. Про Національну доктрину розвитку освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text (дата звернення: 22.05.2025).

6. Сліпченко Л.І. Організація сюжетно-рольової гри з дітьми. Методичний посібник. Сміла, 2018. 220 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МАРІЇ МОНТЕССОРІ В РОЗВИТКУ СЕНСОРНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Надія КІТЛЕР
І курс ОР «Магістр», педагогічний факультет,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника.
Науковий керівник – Кузенко О.Й.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність проблеми. У сучасній теорії і практиці дошкільної освіти відбувається переосмислення педагогічних підходів до корекційної допомоги дітям старшого дошкільного віку із ЗНМ. У розробці інноваційних моделей розвитку цієї категорії вихованців ЗДО важливе місце відводиться методу Марії Монтессорі, завдяки якому створюються умови для гармонійного саморозвитку дитини та активізації розвитку її сенсорної сфери в спеціально створеному середовищі,. При цьому дитині відводиться провідна роль, а вихователь виконує допоміжну функцію. Застосування методу Монтессорі в освітньому просторі ЗДО суттєво впливає на розвиток всіх складових мовлення старших дошкільників із ЗНМ, що й зумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Мета статті – обгрунтувати значення методу Марії Монтессорі в сенсорному розвитку дітей старщого дошкільного віку із ЗНМ.

Виклад основного змісту. Авторську методику сенсорного виховання дітей дошкільного віку розробила видатна італійська вчена, перша жінка-лікар М. Монтессорі, яка розглядала сенсорний розвиток в якості важливої складової та основи формування особистості. На її думку, не може бути розвинутого

інтелекту та вихованої людини без функціонування органів чуття. Саме чуттєве сприймання становить основу розумового та морального життя[1].

Метод М. Монтессорі не просто демонструє дитині якості різних предметів і явищ довкілля, але й дозволяє самостійно набувати знання. Розробка М. Монтессорі, дозволила розвивати в дитини окремі сфери відчуттів, вчити її слухати тишу і звуки, диференціювати кольори, форму, вагу та інше. Цінність системи сенсорного виховання М.Монтессорі полягає у тому, що вперше дидактичний матеріал не є самоціллю, а лише засобом [2].

У педагогічній концепції М.Монтесорі також порушувалися проблемні аспекти розвитку мовлення в контексті сенсорного виховання дітей із особливими освітніми потребами. Видатна лікарка-педагогиня відзначила взаємозв'язок між станом мовлення дитини, розвитком інтелекту та сформованістю її дрібної моторики. У наукових працях вченої наголошено, що сенсорний розвиток має важливе значення в дошкільному віці, адже пізнання дитиною довкілля розпочинається саме із сенсорних процесів. Вони забезпечують необхідні передумови для розвитку складніших пізнавальних процесів, зокрема і мовлення [4, с. 18].

Результати сучасних досліджень доводять взаємозв'язок між сенсорним розвитком і розвитком мовлення дошкільника. Вчені аргументують думку, що завдяки оволодінню сенсорними еталонами відбувається розвиток пасивного і активного словника, бо їх словесне позначення суттєво полегшує орієнтування в довкіллі. У свою чергу сенсорні еталони розглядаються дослідниками як загальноприйняті зразки всіх видів властивостей. Завдяки опануванню ними, дитина може зіставити кожну сприйняту якість або властивість і дати їй відповідне визначення. Проте, у дослідженнях обумовлюється, що засвоєння сенсорних еталонів у жодному випадку не має обмежуватися виключно навчанням правильно називати певну властивість [3].

Таким чином, важливе значення в активізації сенсорного розвитку дітей дошкільного віку, в тому числі й із ЗНМ, відводиться методу Марії Мотессорі. У авторській методиці сенсорного виховання дошкільників цієї видатної італійської вченої, першої жінки-лікарки сенсорний розвиток розглядається як важлива складова та основа формування особистості в період дошкільного дитинства. Саме методу Монтессорі відводиться важливе місце в розробці сучасних інноваційних моделей розвитку дошкільників із ЗНМ. Завдяки його впровадженню в освітній простір ЗДО створюються умови для активізації розвитку її сенсорної сфери в спеціально створеному середовищі. При цьому саморозвитку дитини відводиться провідна роль, а вихователю - допоміжна функція. Застосування методу Монтессорі в освітньому процесі ЗДО має суттєвий влив на розвиток всіх сторін мовлення старших дошкільників із ЗНМ.

Завдяки методу М. Монтессорі не тільки унаочнюються властивості різних предметів і явищ довкілля, але й дитина отримує можливість самостійно набувати знання. Розробка М. Монтессорі, дозволила розвивати в дітей різні сфери відчуттів, навчати її слухати звуки й тишу, розпізнавати форму, колір, розмір тощо. Використання методу Марії Монтессорі передбачає створення спеціального розвивального середовища, в якому активізується через сенсорну сферу розвиток волі, розуму, уяви, які становлять основу для розвитку таких розумових дій, як узагальнення, класифікації, порівняння й зіставлення, а також засвоєння сенсорних еталонів, що важливо у мовленнєвому розвитку дитини.

Список використаних джерел

1. Завітренко Д.Ж., Жигора І.В., Березенко Н.О. Сенсорний розвиток старших дошкільників із затримкою психічного розвитку засобами Монтессорі-матеріалу. URL: https://surl.li/mchpin
2. Керик Є. Особливості особистісного та соціального розвитку дітей із загальним недорозвиненням мовлення// Актуальні питання корекційної освіти.URL: https://surl.lu/ryztis
3. Лук'яник Л.В, Кравець Н.П., Кляп М.І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного, молодшого шкільного віку та дітей з аутизмом// *Корекційна педагогіка*. Випуск 62. Том 1. 2023.С.71-74.
4. Надворна О. Розвиток мовлення в системі Монтессорі. Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 16-19

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРИРОДІ

Катерина ГОЛІНЕЙ
І курс, ОР магістр, педагогічний факультет
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Лазарович Н.Б.
кандидат педагогічних наук, доцент

Сучасна система дошкільної освіти спрямована на виховання гармонійно розвиненої особистості, здатної жити у злагоді з природою, усвідомлювати власну відповідальність за збереження довкілля. Формування культури

поведінки дітей у природі є важливою складовою екологічного виховання та морального розвитку дитини [1].

Дошкільний вік — сенситивний період для формування базових цінностей, у тому числі любові до природи, бережливості, емпатії до всього живого. Саме у цей час діти засвоюють первинні уявлення про взаємозв'язки в природі, навчаються діяти відповідально та дотримуватись етичних норм поведінки у природному середовищі.

Культура поведінки у природі розглядається як інтегративна якість особистості, що поєднує знання, емоційно-ціннісне ставлення та практичні дії, спрямовані на збереження природи [2].

Структурно вона охоплює:

- когнітивний компонент — знання про природу, взаємозалежність її об'єктів;
- емоційно-ціннісний — позитивне ставлення, почуття радості від спілкування з природою;
- поведінковий — уміння діяти екологічно доцільно (не рвати квітів, не лякати тварин, не смітити тощо).

Формування культури поведінки дітей у природі здійснюється через організацію освітнього процесу, який сприяє розвитку пізнавальної активності, емоційної чутливості й екологічно спрямованих дій.

До важливих педагогічних умов належать:

- створення природного освітнього середовища у ЗДО (екологічні куточки, квітники, міні-городи);
- систематичні спостереження за змінами у природі;
- інтеграція екологічного змісту у всі види діяльності дітей (гра, праця, художня творчість, дослідження);
- використання екологічних свят, акцій, проєктів («День Землі», «Посади дерево»);
- особистий приклад вихователя, який демонструє екологічно доцільну поведінку [3]/

Провідним видом діяльності старших дошкільників є гра, тому саме в ігрових формах найбільш ефективно засвоюються норми екологічної поведінки. Дидактичні та сюжетно-рольові ігри допомагають дітям емоційно переживати події, усвідомлювати наслідки власних дій, формувати моральні орієнтири.

Приклади ігор:

- «Екологічні дослідники» — діти досліджують воду, ґрунт, повітря;
- «Лісові мешканці» — моделювання ситуацій турботи про тварин;
- «Мандрівка до річки» — виховання дбайливого ставлення до водойм.

Використання елементів екологічних казок, мультфільмів, інтерактивних вікторин підвищує інтерес дітей, сприяє глибшому засвоєнню норм поведінки у природі.

Сім'я є першою соціальною інституцією, де дитина засвоює норми ставлення до природи. Педагог має активно залучати батьків до еколого-виховного процесу через спільні заходи, конкурси, екоакції («Моя родина за чисту планету»), створення сімейних фотоальбомів «Ми і природа» тощо [4].

Співпраця з родиною забезпечує єдність впливів, сприяє узгодженню вимог щодо поведінки дитини у природі в закладі освіти та вдома.

Сучасні технології дозволяють урізноманітнити форми екологічного виховання. Використання цифрових ресурсів (інтерактивних плакатів, відеоспостережень, доповненої реальності) дає змогу показати дітям красу природи навіть у міських умовах.

Інтеграція STEM-підходів у дошкільну освіту сприяє розвитку дослідницьких навичок і логічного мислення під час експериментів з природними матеріалами [5]. Це підсилює пізнавальний інтерес і формує екологічну компетентність дітей.

Отже, формування культури поведінки дітей старшого дошкільного віку у природі — це цілісний педагогічний процес, який охоплює пізнавальну, емоційно-ціннісну та діяльнісну сфери розвитку дитини.

Ефективність цього процесу забезпечується системною роботою вихователя, використанням інтерактивних, ігрових і проєктних методів, а також активною взаємодією із сім'єю.

Розвинене почуття любові до природи, відповідальність за неї, готовність діяти екологічно доцільно — важливі показники сформованості культури поведінки майбутнього громадянина.

Список використаних джерел

1. Бєлєнька Г. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: теорія і практика. – Київ: Освіта, 2018. – 128 с.

2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика та екологічне виховання у сучасному освітньому середовищі. – Одеса: ПНПУ, 2020. – 156 с.

3. Піроженко Т. О. Психологічні засади розвитку особистості дитини у природному середовищі. // *Проблеми сучасної психології.* – 2019. – № 45. – С. 65–72.

4. Савченко О. Я. Формування екологічної культури дітей дошкільного віку в умовах родинного виховання. // *Початкова школа.* – 2021. – № 9. – С. 11–15.

5. Курінна С. В. STEM-освіта у формуванні екологічної компетентності дошкільників. // *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова.* – 2022. – № 3. – С. 48–53.

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

ДОШКІЛЬНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ІННОВАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської конференції

30 травня 2025 року

Комп'ютерна верстка: Захарасевич Н.В., Матішак М.В.

Видавець та виготовлювач:
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
76018, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Бандери,1
тел. 75-13-08, e-mail: vdvcit@pnu.edu.ua